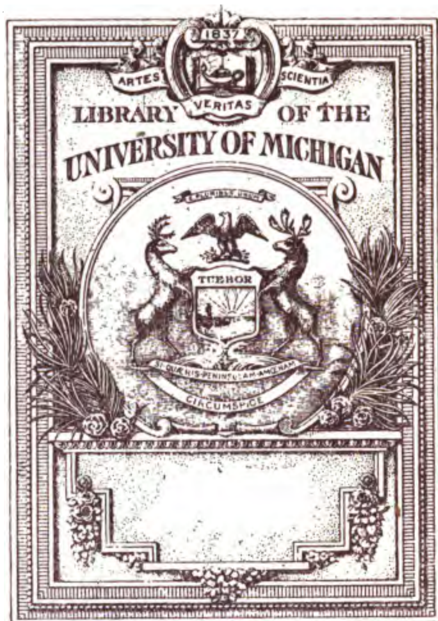

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

EEN EN TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVIII.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

NEGEN EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Het voorgevallene te Amsterdam. Daar geschiedt geene Oproeping der Burgeren om hunne bezwaaren in te brengen. Hoe het zich by de Regeeringsverstelling toedroeg. Afgezette Regeeringsleden. Bezending aan den Prins en Prinsesse van wegen den herstelden Krygsraad. Aanspraak des Collonels JAN DANSER NYMAN *te dier gelegenheid. Amsterdam niet in rust. Onlusten door de Soldaaten aangerigt en gestraft. Blyken van misnoegen onder de Burgery.* L. HOVY's *niet draagen van Oranje verwekt op de Beurs groote Beweegenissen. Beklag deswegen door veele Kooplieden by Burgemeesteren. Sterke Afkondiging tot het draagen van Oranje daar uit gebooren. De Heer* HOVY *verlaat Amsterdam. Eenige Heeren gedagvaard. Eene Dienstmaagd over het belachen van Oranje-opschik gestraft. Moeite en geweld veelen over de wyze van Oranje draagen aangedaan.*

LIX. BOEK.

LIX. BOEK. *Strafoefening deswegen. Een Italiaan, wegens het niet willen draagen van Oranje de Stad ontzegd en gestraft. Derwaards geweeken Patriotten de Inwooning verbooden. De Waterschout* NOBBE *gelast de Stad te ruimen. Indaagingen en geregtlyke vervolgingen. Lyst der strafschuldigst gerekenden.* L. HOVY *ingedaagd.* REYNIER LEENDERT BOUWENS *gebannen. Aanmerking van* BOUWENS *deswegen. Banvonnis over eenige andere Heeren. De Regeering wil den Kerkenraad gezuiverd hebben. Vermaan aan de Patriottische Predikanten. De Ondertekenaars der Acte van Qualificatie uit den Kerkenraad gezet. Een weg, om in hun post te blyven, aangeweezen. Verklaaring ten dien einde gevorderd. Der Jooden aflegging van den Eed op de Constitutie. Beteugelingen van de Drukpers. Optochten der Byltjes. Begraafnis van* RANNINK. *Staatlyke ommegang der Byltjes door de Stad. Voorzorg tegen belediging op de Landswerf. Hoe de Jaardag des Stadhouders gevierd. Het ongeluk veele Kattenburgers op een Zeildag der Jagthaven overgekomen. De Kroonprins van Pruissen met veel vreugds ontvangen. De Jaardag der Prinsesse vereerd. De Prins met zyn Gezin te Amsterdam. Hoe daar onthaald. Schaarsheid in in de Stadskasse. De Burger-societeits Huizen geslooten. Beklag deswegen. Ingekogt door Directeuren van* Doctrine & Amicitia. *Schepenen weigeren de Overboeking en vervoegen zich by Staaten van Holland. Antwoord der Staaten. Op welk eene wyze de zaak gevonden. Wet des Genootschaps hier mede*

over-

overeenkomstig. Herkomst en opgang van Felix Meritis. *Het nieuw Gebouw ingewyd. Aanmerking over dusdanige Inrigtingen. Iets wegens eene oude voorspelling ten deezen tyde gevonden. Hoe het zich te Schoonhoven toedroeg. Schiedam voorlyk in veranderingen te bewerken. Gedrag van den Heer* DOOM *aldaar. Hoe 'er* PIELAT VAN BULDEREN *bejegend werd. De Schiedammers deelden weinig in de bedoelde bevoorregtingen. Gesschapenheid te Gornichem. Regeeringsverandering. Slegte bedryven van* VAN DIEPENBRUGGE *en* VAN LOM. *Wat den geweezen Pensionaris* VAN BYLEVELD *wedervoer. Uitbundige vreugdebetooningen der Brielenaaren. Plakaaten tegen Rustverstooring daar gestreng uitgevoerd. Hoe het in kleindere Steden en ten Plattenlande toeging. Beweegingen in den Lande van Voorne tegen* VAN ANDEL. *Rustloosheid te Vlaardingen. Welke Persoonen daar als slagtoffers van Burgerhaat vielen. Maassluis zeer oproerig en fel gebeeten op de Patriotten. Bysterheid te Tyselmonde gepleegd. Hoe de Regeeringsverstellers te Hoorn ingehaald. Regeeringsverschikking aldaar.* H. CARBASIUS *verlaat Hoorn en schryft aan de Magistraat. De Prins en Prinsesse verwonderd dat* CARBASIUS *niet afgezet was. Schryven van dien Secretaris aan zynen Schoonvader den Voorzittenden Burgemeester* J. VAN HOOLWERF. *Afzetting van* CARBASIUS. *Memorie door hem ingeleeverd ter zyde gelegd. De Schuttery en Kerkenraad van Patriotten gezuiverd.* J. VAN DE POLL *en* C. BREEBAART *de Stad ontzegd. Oproermaakers*

LIX. BOEK.

kers ontslaagen en hersteld. Alkmaar Hoorns tegenbeeld. Raadslag daar genomen omtrent de Inlegering van Krygsvolk. Verzoek om 't zelve te hebben door de Regeering tegengewerkt. By de komst der Regeeringsveranderaaren ontstaat 'er onrust. Regeeringsverandering. De Schuttery hervormd. Optocht der Scheepstimmerlieden te Enkhuizen. De Kerkleeraar MUILMAN *daar bedreigd. Geringheid der Regeeringsveranderinge. Regeeringsverschikking te Edam. Wat des te Monnikendam gebeurde. Veranderingen te Medemblik. Veranderingen te Purmerende. Vreugdebedryven aan de Helder, op Texel, en Vlieland. Vervolging van* G. BUYSKENS *op Texel.*

1787. 1788. Het voorgevallene te *Amsterdam.*

Verlieten wy *Amsterdam* in de magt des *Pruisischen* Krygsvolks (*); zagen wy die Stad door den Hertog VAN BRUNSWYK verlaaten, en het Bewind over de vreemde Krygsmagt aan den Generaal KALKREUTH opgedraagen; als mede hoe eerlang de *Pruisen* wegtoogen (†). Die magtige Stad, in en om welke zo veel was voorgevallen, blyft ryk in Gebeurtenissen, welke, schoon meest van gelyken aart als die wy elders zagen, niet zelden naar een grooter schaale zich tekenden.

Daar geschiedt

De Burgemeesters GEELVINCK en BACKER, met de negen nieuw aangestelde Raaden,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist* XVI. D. bl. 275.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 140. en 150.

den, hadden hunne posten nedergelegd, en de onlangs afgezette de voorheen bekleedde waardigheden van Burgemeesters en Raaden aanvaard (*). Eene Regeeringsverſtelling van dien aart als elders was hier onnoodig; en ſchoon 'er, by de komst der aangeſtelde Regeeringsveranderaaren, die de Hertog VAN BRUNSWYK en andere aanzienlyke Perſoonen in Krygs- en Staatsposten, op een pragtigen maaltyd toefden, eene Afkondiging geſchiedde van wegen den Stadhouder, om de Bezwaaren der Burgeren te hooren (†), kwam hier van niets. Volksoproepingen, in eene Stad als *Amſterdam*, ten deezen dage, ſpelden zo veel verdeeldheids van begrippen en daar uit vloeijende ſtrydigheid van eiſchen, dat men best keurde dit werk geenen voortgang te laaten hebben. Zonder toeſtemming des Stadhouders kon zulks niet geſchieden: om deeze te vraagen, ſchikten zich na zyne Hoogheid de Burgemeester DEDEL en de Oud Burgemeester ELIAS, die gereedlyk diens bewilliging verwierven (§).

LVIII. BOEK. 1787. 1788. geene Oproeping der Burgeren om hunne bezwaaren in te brengen.

De Regeeringsbeſtelling moest egter door de handen der daar toe gemagtigde Heeren gaan, en eenige Regeeringsperſoonen ontſlaagen worden. Ten deezen einde werden, op den negen en twintigſten van Slachtmaand, door een der *Holland-*

Hoe het zich by de Regeeringsverſteling toedroeg.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 235.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5721.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5728.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. *landſche* en een der Stadsbodens, de Heeren, die als Burgemeesters, Schepenen, en Vroedſchappen zouden aanblyven, of op nieuws aangeſteld worden, uit naam der Commisſarisſen van zyne Hoogheid, verzogt den volgenden morgen in de Raadkamer te verſchynen. De Graaf VAN BENTINCK en de Raadsheer MERENS, ſtaatlyk ten Stadhuize opgeleid, namen 's anderen daags zitting in 't vertrek van Burgemeesteren. Naa een weinig toevens deeden zy de Heeren Mr. WILLEM GERRIT DEDEL *Salomonsz.*, Mr. JAN VAN DE POL en Mr. MATTHYS STRAALMAN, in Burgemeesters kamer komen, verzogten, uit kragt der hun verleende volmagt, den Heer DEDEL, benevens Mr. P. CLIFFORD, (wegens voortduurende onpasſelykheid afweezig) als regeerend Burgemeester aan te blyven: terwyl zy de beide andere Heeren hunne aanſtelling tot Burgemeesteren van wegen zyne Hoogheid bekend maakten. Op het onverwyld aanneemen, werden de aanblyvende en aankomende Raaden, vervolgens de Penſionaris ELIAS, benevens de aanweezende Secretarisſen, mede in Burgemeesters Kamer verzogt, waar door de op nieuws aangeſtelde Heeren de gewoone Eeden en ook die der handhaavinge van de tegenwoordige Conſtitutie, door alle de aanweezenden, zo aangebleevene als nieuwe, werden afgelegd. By openbaare afkondiging kreeg het Volk onmiddelyk kennis van de Naamen der aangebleevene en nieuw verkoo-

ze-

zene Burgemeesteren, Schepenen en Raaden. Dit werk met zo weinig ommeslags verrigt zynde, verlieten Commissarissen, regeerende Burgemeesters, de Hoofdofficier, en Schepenen het Raadhuis, onder de begroeting met de gewoone Krygseere der daar geplaatste Krygslieden.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

Door de gevorderde Satisfactie der Prinsesse waren reeds van de Regeering geweerd de Heeren ADRIANUS POMPEJUS VAN LEYDEN; Mr. BALTHAZAR ELIAS ABBEMA; LODEWYK HOVY en Mr. JAN BERND BICKER. Voorts vonden zich thans ontslaagen HENDRIK HOOFT *Danielsz.* Regeerend Burgemeester; Mr. WILLEM BACKER, Oud Schepen en Raad; Mr. JOAN GEELVINCK, Heer van *Castricum*, Oud Schepen; Mr. D. HOOFT *Willemsz.*; MATTHYS OOSTER, Oud Schepen; Mr. CORNELIS VAN DER HOOP *Gysbregtsz.* regeerend President Schepen en Raad; Mr. CORNELIS VAN LENNIP, Oud Schepen en Raad; Mr. MATTHIAS TEMMINCK, Raad; Mr. DIDERIK JOAN VAN HOGENDORP, van *Hofwegen*, regeerend Vice-president Schepen; HENDRIK MAURITZ VAN WEEDE, Raad; Mr. JACOB ANTHONY DE ROTH, Oud Schepen en Raad; Mr. DANIEL HOOFT, Oud Schepen en Raad; Mr. PIETER CONSTANTYN NOBEL, Oud Schepen; Mr. REINIER LEENDERT BOUWENS, Raad (*). —— Op zyn verzoek was als Oud Schepen en Raad ontslaagen Mr.

Afgezette Regeeringsleden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5729—5739.

LIX BOEK. — 1787. 1788.

Mr. APPOLONIUS LAMPSINS; dat zulks uit anderen hoofde geschiedde, en geene afzetting mogt heeten, blykt uit diens aanstelling tot Bailjuw van *Vlissingen*, waar wy gelegenheid zullen vinden om dien Heer nader te doen kennen (*).

Bezending aan Prins en Prinsesse van wegen den herstelden Krygsraad.

Veel hebben wy reeds vermeld van de vrugtlooze poogingen door den Krygsraad in *Amstelsveste* aangewend, welks herstelling op den ouden voet door de Prinsesse gevorderd was; als medé van de Krygsraadsverandering ingevolge hier van standgrypende (†). Dit werk kreeg zyn volle beslag in de eerste maand des Jaars MDCCLXXXXVIII (§). In de Krygsraads Vergadering, toen gehouden, besloot men met eenpaarige stemmen, eene Bezending aan zyne Hoogheid en haare Koninglyke Hoogheid af te vaardigen, om eene pligtpleeging, wegens de Herstelling des Krygsraads, naa zo veel arbeids tot stand gebragt,

(*) De herstelde Oud Burgemeesters Mr. J. RENDORP en M. A. BEELS verzogten eerlang vergoeding van de Schaden door het plunderen hunner Huizen geleden. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl 830. Vergelyk onze *Vaderl. Hist* XVII. D. bl. 117. Laater in Slachtmaand daagden eenige Ingezetenen den Stad op tot vergoeding der schade, welke zy, in den verloopen Jaare, door het plunderen hunner Huizen geleden hadden. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1628.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 255. en 268—274.

(§) Breedvoerig en naauwkeurig is hier van het verslag in 't *Beroerd Nederland* XII. D. bl. 284—292.

bragt, af te leggen. Aan derzelver hoofd bevondt zich de Collonel JAN DANSER NYMAN. Voorts bestondt dezelve uit de Capiteins A. VAN DER WAAYEN WARIN, en HIERONYMUS VAN SLINGELANDT; uit de Luitenants HENDRIK SLEBES en DANIEL TOPANDER; uit de Vaandrigs CORNELIS TWISK *Junior* en DIRK VAN WAALWYK, nevens den Secretaris van den Krygsraad W. THIERENS. Naa ruim een week verloops hadden deeze Afgevaardigden gehoor by den Stadhouder en de Prinsesse. Te dier gelegenheid voerde gemelde Collonel het woord; en daar zyne Aanspraak ons het beleid in deeze geheele zaak gehouden, schetst, zal de plaatzing van 't zelve, best toonen wat daar in, van de zyde der voorstanderen der toenmaalige veranderinge, gedaan was.

Aanspraak des Collonels NYMAN te dier gelegenheid.

De Collonel NYMAN liet zich, op deezen trant hooren; „ Doorlugtig Hooggebooren Vorst en Heer! Koninglyk gebooren Prinsesse, Mevrouwe! —— De „ groote Krygsraad der Stad *Amsterdam*, „ door beginzelen van Hoogagtinge en „ Dankbaarheid, voor Uwe Doorlugtige „ en Koninglyke Hoogheid gedreeven, „ heeft, ten onbetwistbaaren blyke daarvan, op voorstellinge van Heeren Collonellen, eenpaarig besloten, eene plegtige Deputatie aan uwe Doorlugtige en „ Koninglyke Hoogheden af te zenden, „ en ons deeze zo aangenaame als honorable Commissie op te draagen.

„ Met den gepasten eerbied, derhalven,

LIX. BOEK. 1787. 1788. „ tot uwe Doorlugtige en Koninglyke „ Hoogheden naderende, kwyten wy ons, „ met een ongeveinsd genoegen, van den „ last, door onze Principaalen aan ons „ gegeeven, om Hoogstdezelven niet al„ leen geluk te wenschen met de heuch„ lyke Omwenteling van zaaken, waar„ door uwe Doorlugtige Hoogheid in de „ daadlyke oeffening van dezelfs Eminen„ te Charges hersteld, en 's Lands wetti„ ge Constitutie op nieuws gevestigd is; „ maar ook om uwe Doorlugtige en Ko„ ninglyke Hoogheden, zo ernstig als wel„ meenend, dank te betuigen voor der„ zelver medewerking, tot herstel van den „ Krygsraad en Schuttery der Stad *Amster-* „ *dam*; voor de keuze van de Ed. Mog. „ Heeren Commissarissen, de Heeren VAN „ DER DOES en BODT, die uwe Doorl. „ Hoogheid tot dat Herstel heeft gelie„ ven te benoemen, en wier wyze Con„ duites en Prudentie in deezen gehou„ den en betoond, de Krygsraad altoos „ op eenen zeer hoogen prys schatten „ zal; voor het deel dat uwe Koningly„ ke Hoogheid in de Herstelling van de „ Schuttery der Stad *Amsterdam*, en de „ daar aan onafscheidelyk verbonden her„ stelling van den Krygsraad zelve, op „ den ouden wettigen voet, niet alleen „ heeft gelieven te neemen; maar dat „ Herstel zelf tot eene uitdruklyke voor„ waarde van de Satisfactie, door uwe „ Koninglyke Hoogheid begeerd, te maa„ ken. Een blyk van Regtvaardigheid en

„ Pro-

„ Protectie, welke door uwe Koninglyke „ Hoogheid, zonder voorafgaand aanzoek „ gegeeven, de verpligting, die de Le- „ den van den Krygsraad in 't gemeen, „ en de herstelde Leden van dien aller- „ byzonderst aan uwe Koninglyke Hoog- „ heid daar voor hebben, zo veel te groo- „ ter doet zyn, als de Protectie onver- „ wagter en honorabeler was voor de Le- „ den, die, op die wyze, door de onge- „ vergde tusschenkomst van uwe Koning- „ lyke Hoogheid zelve, in hunne Posten „ zyn hersteld geworden. Terwyl deeze, „ zo wel als die Leden, die het uwe „ Doorlugtige Hoogheid behaagd heeft „ van nieuws aan te stellen en tot Leden „ van den herstelden Krygsraad te benoe- „ men, uwe Doorlugtige Hoogheid, door „ ons, zo ernstig als welmeenend bedan- „ ken voor het vertrouwen, dat Hoogst- „ dezelve in hun allen heeft gelieven te „ stellen. Zy verzoeken uwe Doorlug- „ tige Hoogheid gepersuadeerd te zyn, „ dat zy niets onbeproefd zullen laaten, „ om zich, overeenkomstig dat vertrou- „ wen, te gedraagen. De eensgezindheid „ en eenstemmigheid, waar mede de eer- „ ste Vergadering van den Grooten Krygs- „ raad gehouden, en deeze onze Com- „ missie gedecerneerd is, kan uwe Door- „ lugtige Hoogheid hier van reeds over- „ tuigen.

„ Intusschen kunnen wy uwe Doorlug- „ tige en Koninglyke Hoogheden, boven- „ dien, nog ten sterksten verzekeren,

„ dat

LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ dat de aankleeving van de op nieuws „ gevestigde Constitutie, gepaard met een „ plichtmaatig Attachement aan het Door- „ lugtig Huis van *Oranje*, de onvermyde- „ lyke voorwerpen der bedoelingen en „ handelingen van den Grooten Krygs- „ raad zyn zullen; terwyl alle de Leden „ van dien niets vuuriger hoopen en wen- „ schen, dan dat het de Godlyke Voor- „ zienigheid goedgunstig behaagen moge, „ de Eer, Glorie, en Prosperiteit van „ uwe Doorlugtige en Koninglyke Hoog- „ heden, en van Hoogstderzelver Vorst- „ lyk Huis, met den voorspoed en bloei „ van de Republiek in 't gemeen, en van „ *Amsterdam* in 't byzonder, te willen „ vereenigen, en derzelver Vorstlyke Kin- „ deren, die uwe Koninglyke Hoogheid „ als Kinderen des Vaderlands heeft ge- „ lieven op te voeden, ten loon dier „ moederlyke tederheid en waare zugt „ voor *Nederland*, de agting, de liefde, „ en het vertrouwen van Regenten en „ Ingezetenen, bestendig en onafgebroo- „ ken te doen genieten."

Hoe door zyne Hoogheid beantwoord.

Op deeze Aanspraak, waar in de Prinsesse een doorsteekend veel grooter aandeel van lof en dankbetuiging kreeg, dan de Stadhouder, gaf laatstgemelde hoofdzaaklyk ten antwoord, „ Dat hy den „ Grooten Krygsraad bedankte voor de eer „ der Commissie aan hun gedecerneerd; „ dat het hem mede ten uitersten aange- „ naam was, 's Lands wettige Constitutie „ op nieuws gevestigd, en de Zaaken van

„ den

„ den Krygsraad en Schuttery der Stad LIX.
„ *Amsterdam*, op den ouden voet hersteld BOEK.
„ te zien; dat het hem een sensibel ge- ——
„ noegen was te verneemen, dat deszelfs 1787.
„ keuze van de Edele Mogende Heeren 1788.
„ Commissarissen VAN NOORDWYCK en
„ BODT, van zulk eene gelukkige uit-
„ werking geweest was op de Herstelling
„ van den Krygsraad; dat hy hoopte en
„ wenschte, dat de Rust en Eendragt,
„ van dag tot dag, meer en meer mogt
„ toeneemen, en 's Lands welvaard hier
„ door bevorderd worden; dat hy niets
„ meer verlangde, dan dat de gezamen-
„ lyke Leden van den Krygsraad, met
„ vereende poogingen hier toe het hun-
„ ne zouden toebrengen, in die overtui-
„ ging, dat dit eertyds zo bloeiend Ge-
„ meenebest, door de jammerlyke uit-
„ werkzelen der Tweedragt ontluisterd,
„ en op den oever van zynen ondergang
„ gebragt, alleen door rust en eendragt
„ weder te herstellen is. Dat hy tot aan-
„ kweeking van die zo noodige eensge-
„ zindheid, gaarne, zo veel in zyn ver-
„ mogen was, wilde medewerken, en al-
„ tyd onder het grootste genoegen van
„ deszelfs Leeven zou tellen, een middel
„ in GODS hand geweest te zyn, om den
„ voorspoed en luister van *Amsterdam*,
„ van welks bloei hy te regt begreep,
„ dat de Welvaard van ons Vaderland
„ geheel en al afhing, en met dezelve
„ ten naauwsten verbonden en geaccro-
„ cheerd was, hersteld en op eenen duur-

„ zaa-

LIX. BOEK. — 1787. 1788. „ zaamen en bestendigen voet gevestigd „ te hebben (*)."

Amsterdam niet in rust. Hoe verre, intusschen, het 'er af ware, dat rust en eendragt in *Amstelsveste* woonden; en hoe veele maatregelen strekten om reeds gestrooide zaaden van misnoegen te doen uitbotten, en zelfs nieuwe in den grond te werpen, zal de nadere beschouwing van het gebeurde te dier Stede, kort naa de Omwenteling, en in het volgend Jaar, ons in klaaren dag haalen.

Onlusten door de Soldaaten aangerigt en gestraft. De Landsknegten binnen *Amsterdam* gelegerd (†), toonden, door het aanvangen van onlusten zo onderling als met den Burger, op de Krygstugt weinig te passen, ja scheenen die roede ontgroeid. Dit euvel, om van andere niet te spreeken, was overgeslaagen zelfs onder de *Zwitzers*, anderzins wegens geregeldheid beroemd. De *Nieuwe* en *Gasthuis Kerk* waar dezelve ingelegerd waren, kunnen getuigen van hunne Oproerigheid. In eerstgemelde strekte een Onderofficier, strikt in 't handhaaven der orde, zo zeer ten doele van hunnen haat, dat zy in den avond, zelfs in tegenwoordigheid der Officieren, eene bystere beweeging aanvingen. Men hoorde verscheide Snaphaanschooten, viel op hem met Bajonetten aan, en maakte hem met zeven steeken moorddaadig af. — In de *Gasthuis Kerk* hadt men

(*) *Het Beroerd Nederland* XII. D. bl. 292—297.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 275.

men een dergelyk misnoegen tegen eenen Onderofficier opgevat, en wilde hem ten lyve. De Officieren omringden dit voorwerp des baldaadigen moedwils. De menigte drong egter op hem aan, en hy ontkwam, door een venstertje kruipende, hunne woede. Om de verder te vreezene onheilen van die bedorven Krygstugt te voorkomen, werden eenige *Zwitzers*, in de *Nieuwe Kerk* gevat, na den *Overtoom* gebragt en aan de *Pruisfen* overgegeeven. Buiten de *Leydsche* Poort zag men eerlang onder de boomen het *Zwitzers* Standregt houden, één der Oproerigen in de *Nieuwe Kerk*, tot de koorde verweezen en daadlyk daar mede straffen. Twee zyner Medegenooten werden dood geschooten, en één naa gestreng onder de galg gegeesfeld te zyn, voor schelm weggejaagd (*).

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Onder de Burgery zag men de overblyfzels van felle haat en verbittering. In een der veelvuldige Eerepoorten werden drie Beelden van aanzienlyke Persoonadien opgehangen; elders zag men in een by nagt weggenomen en voor eene andere verwisselde Eerepoort, het Wapen van *Frankryk* gesteld (†).

Blyken van misnoegen onder de Burgery.

De Huizen van bekende Patriotten stonden van tyd tot tyd, bloot aan schennissen (§). Persoonlyke veiligheid was alleen

L. Hoovr's niet draagen van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5720. Voor 1788. bl. 297.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5724.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 5944.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. *Oranje verwekt op de Beurs groote Beweegenisfen.*

leen in het draagen van *Oranje* te vinden, en leeverde de Koopbeurs een onrustig vertoon op van een tegenovergeftelden aart des gevals der Heeren HOPE, WILLIAMS en PYE, kort naa de Omwenteling overgekomen (*). De Oud Schepen en Raad LODEWYK HOVY, dien wy te meermaalen als een yverig Voorftander der Patriottifche Party aantroffen (†), en in de Satisfactie der Prinfesfe was opgegeeven, kon niet befluiten een Oranjeftrik of Lint te draagen. Onvoorzien van dat meest algemeen teken, verfcheen hy ter Koopbeurze. Dit verwekte opzien, gemor en allengskens daadlyke opfchudding. Met den aanvang van Wintermaand klommen ze tot zulk eene hoogte, dat de Heer HOVY, door een vyftigtal zyner Vrienden befchut, van de Beurs na een Koffyhuis gebragt werd. —— Over dit ftoutmoedig beftaan door zommigen zyner Vrienden hoog gepreezen (§), fchoon ande-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 246.

(†) Zie onder andere diens geval met VAN DER GOES in onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 345.

(§) Een *Fransch* Puntdicht hier op, door P. NIEUWLAND vertaald, luidt:

De magtige arm, wiens yzren vuist,
Moed, Vryheid, Recht en Wet eens ganfchen Volks vergruist,
Tragt met vergeefsch geweld, naar haar gevloekte wetten,
Den fieren geest van HOVY *om te zetten.*

Zie diens *Nagelaaten Gedichten.* Te Haarlem by A. LOOSJES Pz. bl. 115.

I. HOVY, wegens het niet draagen van oranje,
op de Beurs aangevallen.

deren het wraakten, en hem aanraaden den algemeenen stroom te volgen, hadt die lof by hem meer ingangs dan de gegeeven raad. Hy verscheen 's volgenden daags, even min opgetooid met het begeerde Teken. Te dwaas bykans om te vermelden is het gerugt, 't welk men ten dien dage liet loopen, dat veele Bediendens en Schuitevoerders van den Heer HOVY, met gelaaden pistoolen waren gewapend om hem tegen de Oranjegezinden op de Beurs, die hem, wegens het niet draagen van Oranje, beledigen mogten, te verdeedigen. Op nieuw reezen 'er beweegenissen, bovenal betoonden de *Jooden* deswegen hun hooggaand ongenoegen. Een hunner werd, in de toeneemende verwarring, deerlyk geslaagen. Geheel de Beurs geraakte in verwilderden opstand, de meeste Kooplieden vlooden van die onveilige plaats. De Vrienden van HOVY bragten hem, even als den voorigen dag, in veiligheid weg.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Eenige voornaame Kooplieden hadden reeds op den eersten dag dier schennisse van de rust ter Koopbeurze, eene zamenkomst gehouden; daags naa deeze tweede ongestuimigheid gingen eenigen der voornaamste Kooplieden, waar onder de Heeren VAN BRIENEN, NEEL, CRAMER, VOLLENHOVEN, HALMAAL, CAVELLIER MULLER, LOCHMAN, CAPELLEN, FREMEAUX, COUDERCQ, KERSJES, WAAYENBURG, CARLI, en andere pylaaren van den Koophandel, by Burgemeesters rond, met

Beklag van veele Kooplieden deswegen by Burgemeesteren.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

met regtmaatig beklag over de onveiligheid van den Koophandel ter Beurze, beweerende, dat, daar het Oranjedraagen niet volstrekt geboden was, zulks aan een ieders verkiezing en goeddunken moest worden overgelaaten.

Afkondiging tot het draagen van Oranje daar uit gebooren.

Dit beklag, die voordragt, baarde eene kort daar op volgende Afkondiging van deezen voor veelen hoogst haatlyken inhoud; „ dat myne Heeren van den Geregte, aan den eenen „ kant, met genoegen bespeurd hadden, dat zeer veele Burgers en Inwoonders zich hadden gedraagen, naar „ de Waarschuwing van den elfden October MDCCLXXXVII, waar by zy, tot „ voorkoming van alle onaangenaame ontmoetingen, en bevordering der algemeene rust, ieder *aangeraaden* hadden „ zich van een Oranjeteken te voorzien: „ waar aan in deezen tyd gehegt werd „ *de bekentenis van verlangen naa eensgezindheid, stilte en rust in het Vaderland*; „ maar dat zy, aan den anderen kant, „ met leedweezen vernomen hadden, *dat* „ *sommige Ingezetenen, in tegenstelling van* „ *zo veele anderen, welken, volgens het aloude kenmerk der braave Amsterdamsche* „ *Burgery, medewerken tot behoud der rust* „ *en eendragt, by aanhoudenheid, konden* „ *goedvinden Partyschap te voeden; en dien* „ *goeden Raad door hunne Daaden openlyk* „ *scheenen te versmaaden: waar door nog* „ *onlangs, de Rust en Veiligheid, op eene* „ *verregaande wyze ter Beurs deezer Stad*

„ en

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

„ *en elders was gestoord.* —— Waarom zy „ nogmaals allen en eenen iegelyk ernstig wilden aangeraaden hebben, om „ zich uiterlyk van een *Oranjeteken*, het „ zy *Cocarde*, *Lint* of *Strik*, als een blyk „ van waare gezindheid, om thans de „ rust in de Stad niet weder gestoord te „ hebben, te voorzien. —— Zullende de „ zodanigen, welken, door het nalaaten „ om aan deeze Aanmaaning te voldoen, „ hunne *onrustige*, *woelzieke* en *tweedragt* „ zoekende Gevoelens zouden hebben ten „ toon gesteld, als *Begunstigers* derzelver „ door myne Heeren van den Geregte, „ worden beschouwd en behandeld. —— „ Verbiedende niet te min, dat aan de „ zodanigen, om die reden, door iemand „ eenig geweld, het zy ter Beurze, het „ zy op 's Heeren straaten, geschiedde; „ en vooral dat aan de goede Ingezetenen, welke zich naar deeze raadgeving zouden gedraagen, eenig geweld „ of molest daar omtrent werd aangedaan (*).”

De Heer Hovy verlaat *Amsterdam.*

De Heer Hovy, die zich in deeze Publicatie haatlyk afgetekend zag, en voor een Oproermaaker uitgemaakt, verscheen niet weder ter Beurze, daar men hem zo lang onder de Kooplieden van den eersten rang telde, en verliet korten tyd daar naa *Amsterdam*, zyn Koopkantoor na *Bourdeaux* verplaatzende. Dan moest hy, eer zyne goederen mogten volgen, ten be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5951.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

bedraage van vyftig duizend Guldens borgstellen, voor 't geen hy mogt blyken der Stad schuldig te zyn, wegens Penningen van de Thesaurie door hem, als Lid van het Defensieweezen, ontvangen en uitgegeeven.

Eenige Heeren gedagvaard.

De Raaden in de Vroedschap Mr. WILLEM BACKER, Mr. JAN BERND BICKER, Mr. BALTHASAR ELIAS ABBEMA, ADRIANUS POMPEJUS VAN LEYDEN, Mr. FARRET en RUTGERS, die nevens hem dit Stads Defensieweezen hadden uitgemaakt, werden gedagvaard voor Schepenen, om van die Penningen rekening en verantwoording te doen (*).

Eene Dienstmaagd over 't belachen van Oranje-opschik gestraft.

De minste blyk van *Oranje* niet toegedaan te zyn beliep mishandeling, of ook wel regterlyke straffen. De Voorbeelden van de eerstgemelde soort aanschouwde men dag aan dag, onder allerlei gedaantens; de anderen waren schaarscher; doch één stak zeer door. De Dienstmaagd eens Boekverkoopers op den *Dam*, werd beticht van over twee Kaarels, buitengewoon sterk met Oranje vercierd, gelachgen, en in hoonende woorden haar afkeer van die Kleur te kennen gegeeven te hebben. Zaaks genoeg om haar in hegtenis te neemen. Zy ontkende volstrekt de woorden haar ten laste gelegd, gesprooken, en hieldt bestendig staande, in het zien voorbygaan van die lieden lachende gezegd te hebben, *Dat kan wel toe!*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 296.

toe! Deeze anders voor braaf bekende Dienstmaagd werd, zonder schuldbekentenis, strydig met de gronden des *Hollandschen* Regts, voor twee Jaaren in het Werkhuis gezet, en, voor een aantal Jaaren, uit *Amsterdam* gebannen.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Moeite en geweld over de wyze van Oranjedraagen zommigen aangedaan.

Het toelaaten van openbaare mishandelingen kenmerkt of eene slegte gezindheid en meer dan oogluikende goedkeuring der Overheid, of eene onverantwoordelyke slapheid. Dan deeze mishandelingen kunnen tot eene hoogte loopen, die alle vergoelyking wraakt, zo stondt het eerlang binnen *Amstelstad* geschaapen. Op Pinxter Maandag en den dag daar aan volgende, veelal der uitspanninge en vrolykheid te deezer Stede en elders in den Lande gewyd, was het meer dan gewoon onrustig, wegens het draagen van *Oranje*. Geen vat kunnende vinden op lieden des onvoorzien, viel men op de *wyze* van 't zelve te draagen. Eén Belhamel inzonderheid, vergezeld van eenige Jongens, tastte een ieder op straat aan, die naar zyne zinnelykheid niet met die Kleur was opgetooid: een zwarte lits aan den hoed was een misdryf, dat men met afrukken, slaagen en mishandelingen oordeelde onverwyld te moeten betaald zetten. —— Twee deezer moeitemaakeren en mishandelaaren werden op Dingsdag gegreepen; nog drie twee dagen laater, die verscheide hunner Medepligtigen noemden, welke ook in handen des Geregts kwamen.

LIX. BOEK — 1787. 1788.

Eer die week ten einde liep werden zes dier Straatschenderen op het Schavot gestraft; terwyl twee minder schuldigen, die straffe, op het Schavot gebragt, moesten aanzien. Tegen gewoonte bleef die Strafplaats acht dagen, naa de Strafoefening, ten affchrikkenden spiegel, staan. Dit hadt meer uitwerkings dan alle voorheen gedaane Afkondigingen. De balddaadigheid was in ééns gestuit, de rust en veiligheid terstond hersteld. „ Zo zeker is „ het, dat de kragt der Wetten in de „ uitvoering is gelegen, en dat slapheid „ in het straffen van misdaadigers, in de „ daad wreedheid is, niet alleen omtrent „ de onschuldige slachtoffers; maar zelfs „ omtrent de schuldige misdaadigers, wel„ ker getal doorgaans door strafloosheid „ vermeerdert; zo dat daar door zelfs de „ noodzaaklykheid van strafoefening ein„ delyk vermenigvuldigt (*).”

Strafoefening deswegen.

Om dien zelfden tyd waagde het een *Italiaan*, die zeide een Officier te zyn, om zonder Oranjeleus in 't openbaar te verschynen: welaaast was hy door een hoop Volks omringd, en liep gevaar van mishandeling. Uit de handen des Gepeupels op 't Stadhuis in veiligheid gebragt, werd hy door de Regeering vermaand zich

Een *Italiaan* om het niet willen draagen van *Oranje* de Stad ontzegd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 831. De aangehaalde woorden zyn van dien Schryver: de kragt der waarheid heeft, toen hy dit boek stelde, meer dan gewoon by hem gewerkt.

zich, naar 's Lands gebruik, in deezen tyd, te schikken, en in veiligheid ontslaagen. Dan, korzel van aart, wilde hy zich de wet niet laaten voorschryven, en hadt de onberaadenheid om, volgenden daags, zich weder onvoorzien van *Oranje* in 't openbaar te vertoonen; doch met twee gelaaden pistoolen gewapend. De menigte omringde hem, als daags te vooren, hy trok een zyner pistoolen; 't werd hem, eer hy kon losbranden, ontweldigd. Gelukkig ontkwam hy de handen der menigte, en werd gered, weder op 't Stadhuis gebragt. Hier kon hy de strengste berisping, wegens zyn wederhoorig, en aangezien de tydsomstandigheden, rustverstoorend gedrag, niet ontgaan. Men liet het daar by niet berusten; maar hem werd het verblyf in *Amsterdam* ontzegd, en bevolen de Stad, binnen vier en twintig uuren, te ontruimen. Hy hadt de on- of kwalyk beraadenheid, om, in weerwil van die Stadontzegging met de Nagtschuit andermaal in *Amsterdam* te komen. Welhaast ontdekt, werd hy door de Geregtsdienaars opgeligt, en in de gevangenis gebragt (*).

Derwaards geweeken Patriotten de Inwooning verbooden.

Van deeze magt der Stadontzegging hadt de Regeering reeds voorheen in Wintermaand na de Omwenteling zich bediend. By de Omwenteling hadden veelen, deeze het langst tegenstand biedende Stad ter wykplaats genomen; en ook eenigen, die zich niet veilig in hun eigen Stad

(*) N. Nederl. Jaarb. 1788. bl. 833, 1008.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. Stad of Dorp rekenden, aldaar een schuilplaats gezogt. De Regeering vatte des eenige bekommering op, en wilde zich van verscheidene en de meest bekende derwaards geweekenen ontslaan. Burgemeesteren namen een besluit om hun, binnen zekeren kort bepaalden tyd, de Stads inwooning te ontzeggen, en door eenen Klerk ter Secretarie hun deeze zo onaangenaame als onverwagte weete te doen. Een kundschap, die veelen in de grootste verlegenheid bragt, en in diepen kommer dompelde (*). Anderen, die elders een groote Patriottische rol gespeeld hadden, en

(*) Men herinnerde zich te dier gelegenheid aan eene plaats by onzen grooten Vaderlandschen Geschiedschryver HOOFT, in zyne *Nederl. Hist.* XVII, B. bl. 794. voorkomende. „ *Zo* beampte luyden „ en van treffelyken aanzien, als andere daar vermoeden van zucht tot de *Spaansche* Party op „ viel, werden, in Slachtmaand (des Jaars 1508) „ door de Magistraaten van *Brussel*, *Antwerpen* „ en anderen, ter Stad uytgeweezen, op zekere „ peene, zonder gelaat van rechtspleeginge, zon„ der rede te melden, by enkele Briefkens. — Een „ manier van doen zeer onbillyk, en inbreuk van „ onbepaald gezagh, dat zo ligtlyk tot misbruyk „ bekooren en tot dwinglandy veraarten kan. Wel „ hebben de Wethouders van ouds her maght om „ te keuren 't geen hun Stads oirbaar dunkt; doch „ mits verplichtende zich zelfs eeven verre als de „ Onderdaanen; maar, daar 't aan de geliefte eens „ kleenen getals van persoonen, of somwyls aan „ drie of vier Burgemeesters, jaa aan eenen drin„ ger onder hen hanght, ymant te doen opstaan, „ en uyt zyn welvaart te werpen, is 't, al leedt „ men niet meer gevaars, voorwaar zorghlyk woo„ nen. Deeze bysterheit nogthans verschoond „ door

en in *Amstelsveste* inwooning zogten te bekomen, werden afgeweezen. Dit viel den *Utrechtschen* Hoogleeraar Y. VAN HAMELSVELD, den geweezen Leeraar van *Diemen* BERNARDUS BOSCH, en den *Rotterdam-*

LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ door den nood des tyds, is zedert en vaaken na-
„ gespeelt, ik zeg niet zonder meer haats dan baats
„ te baaten."

Ten opzigte dier Magtsuitoefening vinden wy in 't *Engelsch* eene hier wel ter snede komende aanmerking. „ 't Geen de Burgemeesters in *Holland*,
„ in veele opzigten, zeer ontzaglyk maakt bestaat
„ in de Magt, welke zy zich aanmaatigen, om,
„ in zommige gevallen, buiten form van Regten,
„ te handelen. Ingevolge hier van kunnen zy ee-
„ nen Burger bevelen de Stad, binnen vier en
„ twintig uuren, te ruimen, zonder des eenige re-
„ den te geeven, of hem eenige misdaad ten laste
„ te leggen. — Een Magistraatspersoon te *Amster-*
„ *dam*, wel bedreeven in de Wetten zyns Lands,
„ gevraagd of de Burgemeesters met de daad een
„ Regt hadden om op zodanig eene wyze te han-
„ delen, bekende openhartig, dat dit zeer twyfelach-
„ tig was, en merkte daar by op, dat zy uit dien
„ hoofde, zeer omzigtig waren in de uitoefening
„ van die Magt. Dan hy voegde 'er by, dat het
„ voor iemand zeer moeilyk; indien niet onmoge-
„ lyk zou weezen, wanneer hy, op dien voet ge-
„ bannen ware, herstel te bekomen: naardemaal
„ de Staaten, tot welken hy zich zou moeten ver-
„ voegen, zeer ongenegen zyn om zich te mengen
„ in eenig geval, 't welk de Steden betreft." *Appendix to the XI. Vol. of the Monthly Review, enlarged.* p. 509.

Deeze Magtsoefening vindt in DE GROOT, het Regt der Steden in een Magt *van Bevel*, en van *wyzen van Vonnis*, verdeeld hebbende, een voorspraak. Zie *Holl. Cons.* III. D. 326, *Cons, p.* 56. &c. Men vindt dit ook verdeedigd in de *Nieuwe Nederlandsche Consul*, van DE HAAS N. II. bl. 37 *enz.*

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

damschen Heer MONTAUBAN VAN ZWYNDRECHT ten deele (*).

Nobbe gelast de Stad te ruimen.

De Waterschout NOBBE, die zich in de beweegingen te *Amsterdam* zeer gemengd, en, ter dempinge van het *Kattenburgsche* Oproer, eene hoofdrol gespeeld hadt (†), werd naa Amptontzetting, van wegen Burgemeesteren, aangezegd, om binnen vier en twintig uuren de Stad te ruimen (§).

Indaagingen en geregtelyke vervolgingen.

De Indaagingen, Geregtlyke Vervolgingen, en Vonnissen betroffen hoofdzaaklyk de zodanigen, die in de Afzetting der Regeering, en de daargestelde Regeeringsverandering, de hand gehadt, of, in de Verdeediging der Stad tegen de *Pruissen*, zich byzonder gemengd hadden. De voornaamsten leeren wy, met de hun ten laste gelegde misdryven, kennen, uit een Naamlyst van Persoonen, omtrent welke de Regeering vryheid van vatten verleende, en tegen welken, uit hoofde van niet verschyning, lyfstraflyk gehandeld werd. Wy schryven dezelve woordlyk af.

Tegen D. J. VAN HOGENDORP.

„ Mr. DIEDERIK JOHAN VAN HOGENDORP, ter zaake dat dezelve, op den een „ en twintigsten van April MDCCLXXXXII, „ is present geweest, en mede geadviseerd heeft by het inleeveren van zeker Declaratoir, inhoudende de preten-

„ se

Hoe het met die ontzegging der Inwooninge toeging kan men best leeren kennen uit het geen wy des opteekenden in het geval van den Heere H. A. KREET. Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 467.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1005, 1006.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 142.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 72.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

„ se Remotie van negen Heeren uit den „ agtbaaren Raad deezer Stad, naa dat de „ Persoonen van zommigen derzelven feit„ lyk het afgaan van het Stadhuis belet „ was; en vervolgens mede uit zyn naam, „ op den zeven en twintigsten derzelver „ maand door den Notaris DOMINICUS „ GENIETS, in presentie van Getuigen, „ aan Negen Heeren hadt doen exploic„ teeren zekere Insinuatie, met inhereé„ ring van hetzelve Declaratoir, inhou„ dende verscheide oproerige expressien „ en bedreigingen; en dat by Mr. DIDE„ RIK JOHAN VAN HOGENDORP, alzo „ daadlyk mede is geweest Autheur en „ aanvoerder van de Afzetting van ne„ gen wettige Regenten alhier ter Ste„ de op den een en twintigsten April „ MDCCLXXXVII plaats gehad hebbende; „ mitsgaders nog aan de Afzetting van „ twee wettige Burgemeesters deezer „ Stad, hier ter Stede den twee en twin„ tigsten Juny MDCCLXXXVII geschied.

E. EBELING en anderen.

„ Mr. ERNESTUS EBELING, HENDRIK „ VAN BLOMBERG, JACOBUS D'AMOUR, „ PIETER WITMOND, en JACOB VAN „ STAPHORST, over en ter zaake, dat de„ zelve zyn present geweest, en mede ge„ adsisteerd hebben by het inleveren op „ eene oproerige wyze van zeker Declara„ toir, inhoudende de pretense Remotie van „ negen Heeren uit den agtbaaren Raad „ deezer Stad." — Voorts wordt, ten hunnen opzigte, woordlyk herhaald, 't geen wegens den Heer VAN HOGENDORP gezegd

was,

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. was, met byvoeging, „ dat zy mede Au„ theuren en Aanvoerders geweest waren „ van de Remotie van den wettigen „ Hoofdofficier, voorgevallen den zes en „ twintigsten Juny MDCCLXXXVII.

C. H. VAN BEKENSTEIN RAKET. „ Mr. CORNELIS HENRICUS VAN BE„ KENSTEIN RAKET over en ter zaake „ dat dezelve heeft gefungeerd als Secre„ taris van een Burgerlegertje, 't geen „ onder andere in de maand September „ MDCCLXXXVII heeft gesubsisteerd.

D. GENIETS. „ DOMINICUS GENIETS, Notaris, ter „ zaake dezelve van zich heeft kunnen „ verkrygen, als Notaris, den zeven en „ twintigsten April MDCCLXXXVII, aan ne„ gen Leden van den agtbaaren Raad dee„ zer Stad, uit naam van diverse Leden „ van den Krygsraad, en eenige Persoo„ nen, zich noemende Gequalificeerdens „ van veele duizend Ingezetenen alhier, „ in presentie van Mr. JOHANNES CHRIS„ TIANUS HESPE en JACOBUS KOK, als „ Getuigen, te exploicteeren zekere In„ sinuatie, betreffende de pretense Remo„ tie der gedagte Heeren Raaden, en be„ helzende diverse oproerige expressien „ en bedreigingen, zonder zelfs ten op„ zigte van diverse Insinuatien daar toe „ verzogt te zyn, of eenige order gehad „ te hebben (*)."

Mr.

(*) Wegens den Notaris GENIETS vinden wy aangetekend, dat hy zich, met een Smeekschrift, om in de Amnestie begreepen te worden, by Staaten van *Holland* vervoegd hebbe, *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 632.

„ Mr. JOHANNES CHRISTIANUS HESPE, LIX.
„ over en ter zaake, dat dezelve van zich BOEK.
„ hadt kunnen verkrygen, op den één en ——
„ twintigsten April MDCCLXXXVII, den 1787.
„ Heer NICOLAAS CALKOEN, Raad en 1788.
„ Vroedschap deezer Stad, komende, by J. C.
„ het scheiden van den Raad uit de Raad- HESPE.
„ kamer, wanneer dezelve tot digt aan
„ of op de groote trap genaderd was, aan
„ te grypen, en dus het afgaan van het
„ Stadhuis hem feitlyk te beletten; met
„ dat gevolg dat dezelve Heer Mr. NI-
„ COLAAS CALKOEN, door de aldaar ver-
„ gaderde menigte, weder met geweld de
„ Justitiekamer is ingedrongen (*)."

Op deeze naamlyst vinden wy ook vermeld, zekere ... BOODE, die een Soldaat zodanig mishandeld hadt, dat 'er de dood, dien zelfden dag, op volgde, en Mr. BALTHASAR ELIAS ABBEMA, geweezen Raad in de Vroedschap en Schepen, beschuldigd van verscheide oproerige daaden, en wel byzonder van gegeeven bevel om de Zeedyk door te steeken (†). BOODE.

Laater werd de Oud Schepen LODEWYK HOVY, die de Stad reeds verlaaten en zich in *Frankryk* nedergezet hadt (§), ingedaagd, om dat hy, op den eersten van Wyn- L. HOVY ingedaagd.

(*) Men slaa wegens deeze Gebeurtenissen na onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 87. 99. 106. 137. en 139.

(†) Zie deeze Naamlyst in de *Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1006.

(§) Zie hier boven, bl. 15. en 19.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. Wynmaand MDCCLXXXVII, en dus naa het Besluit der Staaten van *Holland* om geen wederstand te bieden aan het *Pruisisch* Krygsvolk, hadt durven bestaan zekeren PIETER WITMOND of Ordere, te volmagtigen om de Polder tusschen *Amsterdam* en *Amstelveen* onder water te zetten en het noodige Volk tot dat bedryf te pressen (*).

R. L. BOUWENS gebannen. Soortgelyk eene Dagvaarding geschiedde ten aanziene van REYNIER LEENDERT BOUWENS: dewyl hy als Vroedschap der Stad, en voorgeevende Lid te zyn van het Defensieweezen, op den zelfden eersten dag van Wynmaand, bevolen hadt en doen uitvoeren, dat de Schutdeuren in de Wester-beer aan de Stadsvest, even buiten de *Haarlemmer* Poort, werden opengezet; ten einde daar door de groote Inundatie te bewerken, naa dat het Besluit om geen tegenweer aan de *Pruissen* te bieden, te zyner kennisse gekomen was. En werd hy eerlang, voor altoos, uit *Holland* en *Westfriesland* gebannen (†).

Aanmerking van BOUWENS hier over. De Heer BOUWENS heeft, in laateren tyde, ten aanzien van zich zelven, en den Heer HOVY, zich verklaard en beklaagd over het wederregtlyke in het vonnis over beiden uitgesprooken. Hy beroept zich op het Besluit den twee en twintigsten van Herfstmaand, ten tyde des belegs by de Vroed-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1525.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1793. Voor 1789. bl. 407.

Vroedschap; „ waar by zy," om 's Mans LIX.
eigene woorden te bezigen, „ de Raaden BOEK.
„ Hovy en Bouwens, mitsgaders den ——
„ Luitenant Collonel de Wilde, gelasten 1787.
„ en qualificeeren, om de Stad, wegens 1788.
„ de ongelukkige omstandigheden, waar
„ in dezelve zich bevondt, in eene be-
„ hoorelyke staat van Defensie te bren-
„ gen, en daar toe alles in 't werk te
„ stellen, en om verder voor Ammunitie
„ van Oorlog, Wapenen en wat daar toe
„ behoort, zorge te draagen en werkstel-
„ lig te maaken. Door welke Resolutie
„ zy dus niet alleen volkomen gedekt,
„ maar zelfs geauthoriseerd waren, door
„ den Agtbaaren Raad, om alles te ver-
„ rigten en te doen, 't geen zy ter De-
„ fensie der Stad meenden dienstig te zyn;
„ en zy dus daar door buiten allen aan-
„ spraak waren. —— Dat de Vroedschap
„ Bouwens zich daarenboven nog te
„ beklaagen hadt, dat hy geactioneerd
„ is op den zestienden van November
„ MDCCLXXXVIII, en dus met schending
„ van het Privilegie van Hertog Al-
„ brecht aan de Poorteren van *Amster-*
„ *dam* vergund; waar by de Schout zyne
„ Actie, binnen het jaar en zes weeken
„ naa het begaane Delict, moest institue-
„ ren; en deezen tyd verstreeken was;
„ doch waar aan de Hoofdofficier en
„ Schepenen zich niet hadden laaten ge-
„ legen liggen; maar dus hun oogmerk,
„ met vertrapping en verzaaking der Reg-

„ ten

LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ ten van den Burger, hadden zoeken te „ bereiken (*).”

Banvonnis over eenige andere Heeren.

De beschuldigden als handdaadig aan Afzetting der Regenten, HENDRIK VAN BLOMBERG, JACOBUS D'AMOUR, PIETER WITMOND, JACOB VAN STAPHORST, en DOMINICUS GENIETS, kreegen in Herfstmaand ten vonnis, dat zy ten eeuwigen dage uit den Lande van *Holland en Westfriesland* gebannen werden, onverminderd zodanige andere Straffen als hun Ed. Agtb. indien zy ten eenigen tyde in handen der Justitie mogten geraaken, zouden oordeelen te behooren (†). Dit zelfde vonnis werd ook over B. E. ABBEMA laater gestreeken. Zynde diens *Memorie van Suggestie* van de hand geweezen (§).

De Regeering wil den Kerkenraad gezuiverd hebben.

Wy laaten veele andere Vonnissen en Strafoefeningen, ter zaake van het Patriotismus, onvermeld; doch niet alleen liet men het by deeze in *Amsterdam* berusten; maar gaf ook anderzins betoon van ongenoegen. Allerzigtbaarst geschiedde zulks, op den eersten en tweeden dag des Jaars MDCCLXXXVIII. De Kerkenraad vaardigde, volgens jaarlyks gebruik, eene Bezending af, om Burgemeesteren, met het nieuw aangevangen Jaar, geluk te wenschen. Aan 't hoofd dier Bezendinge en

(*) BOUWENS *aan zyne Committenten*. Te Amst. by de Erven C. N. GUERIN en W. VERMANDEL bl. 219.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1355.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1628. 1793.

en Woordvoerder van dezelve was de Hoogleeraar en Predikant J. VAN NUYS KLINKENBERG. By de dankzegging des Voorzitters, voegde deeze, uit naam van Burgemeesteren, het vermaan, dat men toezigt zou hebben op de Leden van den Kerkenraad, en allen, die de Acte van Qualificatie voor de Geconstitueerden hadden getekend, uit den dienst van den Kerkenraad te ontslaan. Niet weinig aandoenings en beweegenis veroorzaakte die boodschap in den Kerkenraad.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Onder de Leeraars zo der *Nederduitsche* als *Walsche* Hervormde Gemeente, vondt men 'er verscheidene, die bekend stonden de zaak der Patriotten toegedaan te zyn. Deezen werden, 's volgenden daags, voor Burgemeesteren ontbooden, onderhouden en vermaand, om zich, op den Predikstoel, op geene onbehoorelyke wyze, tot minagting der Regeering, uit te laaten (*).

Vermaan aan Patriottischdenkende Predikanten.

Het aantal der Kerkenraadsleden, in bovengemeld vermaan van Burgemeesteren betrokken, was groot: immers de Hoogleeraar VAN NUYS KLINKENBERG, die deeze boodschap gebragt hadt, een en andermaal met Burgemeesteren gesprooken hebbende over de Naamlyst door hun Ed. Gr. Agtb. gevorderd, hadt verstaan, dat deezen, daar op een aanmerkelyk getal Persoonen gevonden hadden, schuldig aan het tekenen dier Acte. Met verwondering

De Ondertekenaars der Acte van Qualificatie, als onwaardigen, afgezet.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 71.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

ring en leedweezen was dit door hun ontdekt, als zulks te minder verwagt hebbende van Voorgangers der Gemeente, dat zy de Afzetting hunner wettige Regenten zouden goedgekeurd, en daar in medegewerkt hebben. Zy oordeelden deswegen alle de zodanigen onbekwaam en onwaardig om tot waarneeming van eenige openbaare Posten, en byzonder tot de Eerampten van het Opzigt over de Gemeente des Heeren, of het Bestuur over de Diakoniegoederen, te worden verkooren. Op dien grond steunde hunne aanbeveeling om geene Persoonen van gemelden stempel, tot de post van Ouderlingen of Diakonen in aanmerking te neemen. Zy bleeven nog in 't zelfde begrip, en herinnerden zulks op nieuw aan den Kerkenraad, met overgifte van eene lyst der Persoonen, welker Naamen onder de Tekenaaren der berugte Acte van Qualificatie gevonden waren.

Een weg om in hun post te blyven aangeweezen.

Gemelde Hoogleeraar dit schriftlyk ten Kerkenraade inleeverende, voegde 'er by, uit naam van Burgemeesteren, „ hoe deezen, „ in aanmerking genomen hebbende, dat „ veelen dier Ondertekenaaren, daar toe „ denkelyk zouden vervoerd geweest zyn, „ door misleiding van anderen, persuasie „ van Vrienden en Patroonen, of uit ge- „ brek van doorzigt, denkende ter goeder „ trouwe de belangen van het Vaderland „ daar door te dienen; of wel uit vreeze „ voor Plundering, van in hun bestaan „ of kostwinning, fortuin en expectance

be-

„ benadeeld te zullen worden, zonder „ kwaad opzet, of bezef der gevolgen. „ Dat de zodanigen wel verlangen zou„ den, dat hunne Naamen van de Lyst „ der Ondertekenaaren mogten geroijeerd „ worden, en hun, langs deezen weg, ge„ legenheid gegeeven, hunne opregte ver„ kleefdheid aan de wettige Constitutie „ en Regeeringsvorm, als mede aan hun„ ne Burgerlyke Pligten, te manifesteeren, „ om het ongenoegen der Regeeringe van „ zich af te wenden, en weder, als nut„ tige Leden, ten dienste van Kerklyke „ en Burgerlyke Maatschappyen, gebruikt „ te worden. NOVEMB. 1787. 1788.

„ Dat Heeren Burgemeesteren daarom „ zeer genegen zynde om aan deeze lof„ lyke begeerte van hunne Medeburgeren „ en braave Ingezetenen te beantwoorden, „ en daar door den Vrede, de Eensgezind„ heid en Ondergeschiktheid in deeze Stad, „ zo spoedig mogelyk, te herstellen, gee„ ne zwaarigheid zouden maaken om alle „ zodanige Persoonen, die schriftlyk ver„ klaaren wilden, — *dat zy van hunne* „ *Tekening op de Acte van Qualificatie re*„ *silieerden, en dezelve begeerden gerekend* „ *te hebben als niet geschied; de onwettige* „ *Remotie der Regenten af te keuren, zich* „ *volgens den Eed op de Constitutie gedaan,* „ *of nog te doen, als braave Burgers en* „ *Christenen, te zullen gedraagen in gehoor*„ *zaamheid aan hunne wettige Regenten,* „ te considereeren en te houden als of „ zy de gemelde Acte nimmer onderte-

Verklaaring ten dien einde gevorderd.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. „ kend hadden, en ten hunnen aanziene, „ alles wat daar uit was voortgevloeid, „ te stellen in een eeuwige vergetelheid. „ Dat Heeren Burgemeesters, uit special reguard voor den Eerw. Kerkenraad, het overgeeven van de lyst der „ Persoonen, die op het Alphabeth stonden, en welker Naamen op de Acte „ van Qualificatie gevonden waren, nog „ wel eenige dagen zouden willen uitstellen, om hun gelegenheid te geeven, „ dat zy, door gemelde schriftlyke Declaratie, hunne Ondertekening konden vernietigen, en voorkomen genoemd te „ worden onder de zodanigen, welke hun „ Ed. Groot Agtb. de Eerampten van „ Ouderling en Diakenen onwaardig houden (*)."

Gelegenheid tot het tekenen van zodanig een terugtred werd ten huize des Voorstellers VAN NUYS KLINKENBERG, van wegen de Magistraat, gegeeven. Eenigen kwamen tot dien stap; dan veelen bleeven terugge, ingevolge waar van hunne Naamen door Burgemeesteren werden uitgeschrapt (†).

Der Jooden aflegging van den Eed op de Constitutie. De Eedaflegging op de Constitutie geschiedde door den Kerkenraad der *Portugeesche Jooden*, met veel omslags. In staatlyken trein reedt den hoogbejaarden Opperrabbyn DAVID D'A COHEN D'AZEVEDO, in zyn Statiekleed met den Raad der

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1790.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 110.

der Synagoge, met vyf koetzen na 't Stadhuis. Op de vraag des Voorzittenden Burgemeesters, by het voorleezen des Staatsbesluits, en de vraag of zy genegen waren de Constitutie met kragt en magt te helpen staande houden? gaf de Voorzitter ten antwoord. „ Dit met een gerust „ en vergenoegd hart, in naam van den „ ganschen Kerkenraad, te willen doen; „ dat zy van den Almagtigen God geen „ grooter gunst konden erlangen, dan tot „ dien tyd gekomen te zyn, van zulks te „ mogen beëedigen!" 't Welk daar op, den Eed voorgeleeezen zynde door allen met *Amen* te zeggen werd beantwoord. Staatlyk was de ontvangst geweest; zo ook de uitleiding. De Zaal was als met *Jooden*, blyde over deeze gebeurtenis, vervuld. De Opper-rabbyn las 's avonds de Amnestie in de *Portugeesche* taal, vergezelde dezelve met eene Voor- en Naareden. —— De *Hoogduitsche Joodsche* Natie volgde dit eigenste spoor by de Eedaflegging (*).

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Betengelingen van de Drukpers.

Te midden van al dit Stadsberyf, welks bedoelingen den opmerkzaamen in 't oog liepen, hadt men het onaflaatend misnoegen, dat de zo bezwaarlyk beteugelbaare Drukpers zweette van kleine Blaadjes, door het Patriottisch Gemeen druk geleezen. Deeze werden met naame verbooden. Geschriften van grooter uit-

(*) Men zie dit alles breedspraakiger in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 301.

LIX. BOEK. 1787. 1788. uitgebreidheid, den zelfden geest ademende, ondergingen 't zelfde lot, en de Uitgeevers en Schryvers werden ten strengsten behandeld. Een SCHUURMAN, een NUTBY, een TEGELAAR, een NOMZ leeveren hier van voorbeelden op. Ook werden Persoonen, die men schuldig hieldt aan het rondbrengen en verspreiden dier Schriften uit hunne huizen opgeligt (*).

Optochten der Byltjes. Breedspraakig genoeg hebben wy voorgedraagen wat de te ondergebragte Party in *Amsterdam* te lyden hadt, en welke de ge-

(*) Behalven de verboodene kleine Blaadjes en Dagschriften voor den gemeenen Man, van welke eenige weder loop kreegen, als niets beduidende, vondt men op de lyst der verbodene Boeken en Geschriften met naame geplaatst, dit dertiental, van welke veele Tytels genoegzaam uitwyzen, welken inhoud men daar in te wagten hadt. *De gevonden Brieventas met Patriottische Stukken — De uitgewekte en mishandelde Patriot, tot moed en bedaardheid aangespoord, en het gewis bederf van het trotsche Oranje en van de Heerschzugtige Aristocraaten voorspeld — Hoe grooter hoop hoe kwaader koop, door een gevlugte Patriot — Voor de Hollandsche Emigranten — De Patriot in Eenzaamheid — Staatkundige Fabelen en Vertellingen — Praalbeeld voor den Vader des Vaderlands — Smeekschrift aan Nederlands Debora — De gelukkige Emigranten, of de kleine Volkplanting in het Zuiden, door Juffrouw W. C. L. en uitgegeeven door* G. PAAPE. — *Aan de Batavieren over het Stadhouderschap, door den Graaf* DE MIRABEAU — *Gevonde Brief tusschen Amersfoort en Utrecht — Onpartydig onderzoek by wien het Regt der Opperste Magt bestaat — Ismaël,* — Binnen kort voegde men daar by het Fransche Werkje *Precis Historique de la Revolution, qui vient de s'operer en Hollande; par une Patriotte Hol-*

gevolgen waren van alles wat daadlyk ter begunstiging daar van strekte, of hier op zweemde. Het tegendeel vertoonde zich te dier Stede by de Voorstanders van *Oranje*, en verdient zulks niet min geboekt te worden. Iets van de Vreugdebetooningen onmiddelyk op de Omwenteling volgende, gaf ons Geschiedblad te leezen (*); dan mag het niet onvermeld laaten wat des vervolgens voornaamlyk gebeurde. Te meermaalen hebben wy de *Byltjes*, een naam den Scheepstimmerlieden te *Amsterdam* by uitstek eigen, als yverige Voorstanders van *Oranje* aangetroffen. Niet vreemd, dat zy, naa de Omwenteling, op eene byzondere wyze, hun vreugd aan den dag stelden. Naauw was deeze daar, of de Scheepstimmerlieden van 's Lands Timmerwerf, van de Stad, de *Oost-Indische* Maatschappye, benevens die der andere Scheepstimmerwerven, zo van de Eilanden *Kattenburg*, *Wittenburg* en *Oostenburg* als van het *Bikkers-eiland*, vormden verscheide Compagnien, onder byzondere Vaandels. In stede van Snaphaanen droegen zy verzilverde Bylen, of andere Timmermans Gereedschappen en Werkstukken, alle overvloedig met Oranje vercierd, en geschikt naar de Ploegen tot wel-

Hollandois, temoin oculaire de la dite Revolution & un des principaux Proscrits, pour avoir soutenu & defendu la Liberté es Belges Confédérés. Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 829. 1005. 1132. 1518, 1519. 1523.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 244. 248.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. Begraafenis van RANNINK.

welken zy behoorden. Herhaalde keeren hadden zy, dus uitgedoscht, in dien oord der Stad, ftaatlyke Optochten gedaan en Ommegangen gehouden.

By uitftek hadden veelen hunner zich laaten zien, ter gelegenheid, dat de geweeze Timmerman op 's Lands Werf JOHANNES RANNINK, in het *Kattenburgsche* Oproer gedood en by Vonnis aan de beenen gehangen (*), op verzoek zyner Vrienden, begreepen werd onder de zodanigen, die zich, uit al te grooten yver voor het Huis van *Oranje*, te buiten gegaan hadden. Op inwilliging van welk verzoek het afneemen des geftraften toegeftaan, en het aandoen eener eerlyke begraafenisfe vergund werd. Eene drievoudige handoplegging van een Stadsboode vereerlykte, zo als men dit noemt, het afgenomen Lyk. Een Boeijer, ryk met Oranje en andere Vlaggen vercierd, voerde den vereerlykten na *Kattenburg*. Uit het berugte Wynhuis het *Onvolmaakte Schip*, werd het Lyk na de *Ooster Kerk* gebragt, voorgegaan door Timmerlieden met Vaandels en Muzyk, gevolgd van een Lykftatie, op omtrent negentien honderd Menfchen begroot. Op het Plein, waar hy zyn leeven gelaaten hadt, nedergezet, zwaaide men het Vaandel over de Kist; dit werd over het graf herhaald, onder het fpeelen van *Wilhelmus van Nasfauwen*; by den uitgang uit de Kerk maakten de Tim-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 127.

Timmerlieden eenen kring, door welken de Lykstatie heenen trok (*). LIX. BOEK.

Openlyker wenschten zy te voorschyn te treeden. Zy verzogten de Regeering om gezamenlyk, en als één eenig Lichhaam, door de voornaamste Wyken der Stad, en over den Dam voorby het Stadhuis, te mogen optrekken. —— Het toegestaan verzoek werd op den twintigsten van Wintermaand volvoerd. Het *Kattenburger-plein* strekte ter verzamelplaats. Die van het *Bikkers-eiland* vervoegden zich derwaards. Behalven de laatstgemelden, bestonden de Timmerlieden uit zes en twintig Vaandels Werklieden van 's Lands Werf, vier Vaandels van die der *Oost-Indische* Maatschappye; en tien Vaandels van zogenaamde Klouwers. Met elkander ruim vyf duizend Man. Voorafgegaan en opgeslooten door een Geleide Ruiters uit de Stads Bezetting trok deeze talryke stoet, op voorgemelde wyze nu op 't fraayste uitgedoscht, onder herhaald Muzyk, na de Botermarkt, en ontving van de Wagthoudende Bezetting aldaar ter Hoofdwagt, Krygseere; hun ook beweezen door de Stads Soldaaten op de trappen van de Waag, toen zy, onder een onbeschryflyk grooten toevloed van aanschouweren, de *Kalverstraat* doorgetrokken en op de *Dam* gekomen waren. De Regeeringsleden ver- toon-

—— 1787. 1788. Staatlyke Omgegang door de Stad.

(*) Men vindt dit in 't breede, als mede het zonderlinge dier Begraafenisse, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5945—5948.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. toonden zich voor de Vensters van 't Stadhuis. Dit voorbytrekkende, hief de Menigte, onder het zwaaijen der Vaandelen en het opheffen der vercierde Ambagtstekenen, by herhaaling een Gezang aan: op den toon van den tyd gestemd, bestaande in Zegenwenschen over 's Lands hooge Regeering, het Huis van *Oranje*, de Magistraat en Burgery der Stad, zonder zyne *Pruissische* Majesteit te vergeeten; Een gezang, hoe luidrugtig, nog overschreeuwd door het Hoezee! der meenigte, die den Dam opproppend vervulde, en door het zwaaijen der hoeden, voor een oogenblik een zonderling vertoon opleeverde. Onder vrolyk gejuich trok die zeldzaame trein langs de voornaamste Stads Gragten (*).

Voorzorg tegen beledigingen op 's Lands Werf.

Schoon wyd en verre de meeste Scheepstimmerlieden in deeze Oranje vreugde deel namen, vondt men 'er onder, eene andere denkwyze toegedaan. Voor hun was het naauwlyks te houden, wegens den hoon, schimp en baldaadigheden, aan welke zy zich staag blootgesteld vonden. Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit voorzagen daar tegen door eene strenge Waarschuwing omstreeks de Werf en het Admiraliteitshuis aangeplakt (†).

Hoe den Jaardag des Stad-

Om den Jaardag des Stadhouders luisterryk te vieren, was allen toestel gemaakt, en alle voorzorge gedraagen tot voorkoming

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5953.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 506.

ning van ongelukken. *Amsterdam* stak uit in prachtvertoon. De verlichting van het Stadhuis hadt het grootsch eenvoudige. —— Boven de zeven Ingangen waren zo veele Pyramides met Glazen verlicht, en van boven pronkende met een Zon. Alle de openingen des doorlugtigen toorens waren met Lantaarnen behangen. —— By de *Portugeesche* en *Hoogduitsche Jooden* hadt men, volgens het gebruik op Hooge Feesten, alle de Kerkkroonen ontstooken; ook werden de *Boeken van Moses*, pragtig vercierd, ten toon gesteld. De Scheepstimmerlieden hadden lang gewenscht, naa de Omwenteling, den nieuwen Krygsraad der Stad, op hun *Eiland* te mogen begroeten; en zogten zy aan dien wensch, op deezen Vierdag te voldoen. Een verzoek daar toe ingerigt, vondt gereeden ingang. De aanstalte daar kreeg eene spoedige volvoering. Op het *Kattenburger Plein* was een Tent opgeslaagen met Lampions, Oranjevlaggedoek en van boven met twee Oranjevlaggen vercierd. Ingevolge van het gedaan verzoek verscheenen 'er de afgevaardigde Collonellen der Schutterye VAN MARSELIS en WARIN; ook kwamen 'er, volgens uitnoodiging, de *Hollandsche* Generaal VAN DOPFF en de *Pruisische* Generaal VAN KALKREUTH. Eenigen tyd bragten zy daar door, werden begroet door de Timmerlieden van de Admiraliteit, van de *Oost-Indische* Compagnie, van de Stads- en byzondere Werven; wier aantal men op vier en twintig honderd be-

LIX. BOEK.
——
1787.
1788.
houders gevierd.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

begroot vindt. In de gewoone gezangen mengden zy *Lang leeve en blyve de Krygsraad voor Oranje!* — Eene toejuiching door de Krygsraadsleden niet onbeantwoord gelaaten. Staatlyk was het ontvangen en zo ook het uitgeleide van dit de *Kattenburgers* vereerend bezoek, op dien vreugdeavond (*).

Het ongeluk veele *Kattenburgers* op den Zeildag overgekomen.

Een erg gerugt gaat den *Kattenburgeren* naa als of eenigen hunner op den Zeildag der *Kattenburger Jachthaven*, den achttienden van Zomermaand des Jaars MDCCLXXXVIII, by het neemen dier Jaarlykſche Vrolykheid, den toeleg zouden gehad hebben, om den geweezen *Utrechtſchen* Hoogleeraar VAN HAMELSVELD, op zyn eerſten Standplaats *Durgerdam*, als ook den geweezen Predikant van *Diemen* B. BOSCH, mede de vervolging op dat Dorp ontweeken, een onaangenaam bezoek te geeven. Gehaat genoeg zeker waren die beiden om hun, op een vreugdedag, leed te berokkenen. Wat 'er van zulk een toeleg by zommigen geweest hebbe, laaten wy in 't midden. Dat dezelve niet algemeen was, ſtaat by ons vast (†), en het niet volvoeren heeft volkomen zekerheid. Ten dien Zeildage ontſtondt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 485.

(†) In het *Franſche* Weekblad *le Courier de Escaut*, wordt het opgegeeven als een *algemeenen toeleg*, ten dien Zeildage, om de beide gemelde Heeren op te ligten, en anderen te vermoorden; met de ligtvaardige bygevoegde oordeelvelling, „ GOD heeft, wanneer de Overheid dergelyke

„ en-

ſtondt 'er 's middags een wervelwind, tot een volſlaagen Orkaan uitbarſtende, waar door in en om de Stad daken van pannen ontbloot, boomen uit den grond gerukt, en eenige menſchen gekwetst werden; waar door eene groote menigte der Vaartuigen op het Y, Admiraalſchap zeilende, in de uiterſte verlegenheid kwamen, andere met de daad omvergeworpen en op den wal geſmeeten werden. — In dien zeer geweldigen Stormvlaag, die maar weinig tyds duurde, vonden omtrent zestig Perſoonen een deerlyk einde aan hun leeven. Acht werden 'er gered door den moed en menschlievende poogingen des Luitenants VAN HAMEL, die op 's Lands Schip van Oorlog *de Admiraal Piet Hein*, het bevel voerde, en voor de Boom op 't Y lag. Zyn betoonde hulpvaardigheid, onderſteund door den tweeden Luitenant SCHMIDT, den Kwartiermeester KAMP, en

LII. BOEK.
——
1787.
1788.

„ euveldaaden begunſtigt, de raadſlagen der Boos-
„ doenderen verydeld." — Overlieden der *Kattenburger Jagthaven* lieten eene Bekendmaaking in de Nieuwspapieren plaatzen, by welken zy zes honderd Guldens beloofden, aan die hun, of iemand der Leden van de Jagthaven, kon overtuigen van zodanig een toeleg. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1259. Doch dit neemt niet weg, dat'er op dien Zeildag lieden, met een boos opzet bezwangerd, zich onder de zeilende hoop vervoegd hebben; bekend is het, dat een aantal Vaartuigen, tot de Jagthaven niet behoorende, als dan de vierders van den Zeildag vergezellen. Zie breeder over de redding toen toegebragt de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1149—1154.

LIX. BOEK. — 1787. en de Manschap, die zich ter redding de ongelukkigen waagden, ontving van de Stadsregeering eene erkentenis van honderd zilveren Ducatons.

1788. De Kroonprins van *Pruissen* vol vreugd ontvangen. Stoffe tot nieuwe vreugde verschafte in Zomermaand de komst des Kroonprinsen van *Pruissen*, onder den naam van Heer VAN LINGEN. Hy vondt zich vergezeld van den Graaf VAN BRUHL, den *Pruissischen* Envoyé VAN ALBENSLEBEN, en Jonkheer VAN RHEEDE, der Staaten Gezant ten *Berlynschen* Hove, benevens den Generaal DOPFF. Van *Utrecht* op den *Amstel* de Stad naderende, krielde deeze Stroom reeds van Vaartuigen; de boorden waren opgepropt met derwaards gesnelde Aanschouweren; op het water, en van 't land, kaatste men elkander het geroep toe *Oranje boven! Vivat de Koning van Pruissen!* Men deedt hem alle eere aan, die een Vorstlyk Persoon, vermomd reizende, kan verlangen, by het laaten bezigtigen wat in en om *Amsterdam* voor een Vreemdeling meest beziens waardig gerekend wordt. Op 's Lands Werf zag hy het te water loopen van twee Schepen; men hadt, te dier gelegenheid, goedgevonden om die Schepen, in stede van de gebruiklyke Landsvlagge, met een *Pruissische* Geus te vercieren. Kleinigheden; doch spreekende blyken van de geestneiging dier dagen!

De Jaardag der Prinsesse gevierd. Met de Jaardag der Prinsesse van *Oranje* in Oogstmaand, brak een nieuwe Feestdag aan voor Amstels Burgerye, en bleef dezelve niet in gebreke om den lust tot het

het vieren van dien dag en het aandenken op denzelven aan de jongste Staatsgevallen, te volvoeren: „ hier toe kon," gelyk die van den Geregte, in de Uitschryving, zich uitdrukten, „ geen geschikter Tyd- „ stip gevonden worden dan de Geboor- „ tedag van haare Koninglyke Hoogheid, „ aan welke de Republiek, (naast GOD) „ de gelukkige Omwenteling van zaaken „ grootlyks te danken hadt (*)."

LIX. BOEK. 1787. 1788.

De Prins met zyn Gezin te *Amsterdam*.

Wat wy dus verre van Oranjevreugd in *Amsterdam* te boek stelden, is slegts een schaduw te agten by 't geen die Partye daar ter Stede genoot, toen, in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, de Stadhouder en diens Gezin deeze Stad en Ommestreeken een Bezoek van eenige dagen gaf.

Hoe daar onthaald.

Naa *Zaandam*, dat in de jongste onlusten zo ruim deel genomen hadt (†); doch waar thans *Oranje* heerschte, en *Broek in Waterland*, 't welk gezegd wordt van alle Onlusten, in de jongst verloopen Jaaren, vry gebleeven en altoos Prinsgezind geweest te zyn, bezogt, en op die beide Dorpen allen Eerbetoon ontvangen te hebben, ontving *Amstelveste* dit hooge Gezelschap. Aan 't boord der Jachten, waar 't zelve zyn verblyf hieldt, bragt men het de welkomst groeten. Elke dag gaf stoffe tot nieuw onthaal, by het bezigtigen der Stads merkwaardigheden. Gelegenheid by gelegenheid deedt zich op tot Geluk-

(*) *Vetaam.* by DE CHALMOT VII. D. bl. 235.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 377 enz.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. lukwenschingen van de Regeering, van den Krygsraad, en veele andere byzondere Lichaamen, in welke alle men den toon van den tyd sloeg, terwyl de beantwoordingen niets anders ademden dan dankerkentenis en gunstige toezeggingen: onder andere beloofde de Prins aan den Krygsraad, „ dat hy deeze Stad, van tyd tot „ tyd, met zyn bezoek vereeren zou." — De *Jooden* bejegende de Stadhouder, in hunne Synagogen, met onderscheiding. Deeze viel ook aan de Byltjes op *Kattenburg* ten deele. Op hun verzoek bezogt zyne Hoogheid, met zyn Gezin, dien oord, toefde meer dan een uur onder een Eerepoort, terwyl zy den Oranje vereerenden Optocht herhaalden. Staande het verblyf te dier Stede, ging het hooge Gezelschap in open Rydtuigen na *Ouderkerk* en *Amstelveen*, ter bezigtiging van het overschot der Batteryen, door de Patriotten, by het beleg van *Amsterdam*, aangelegd; en van de plaatzen, waar, naa de Omwenteling het *Pruisische* Krygsvolk gelegerd geweest was. Voorwerpen, beschouwd met een oog, waar in genoegen en voldoening kennelyk doorstraalden. Met gelyke eerbetooningen als dit Vorstlyk Gezin ontvangen was, verliet het, naa een vyfdaags verblyf, *Amstelsveste* (*).

Zo

(*) Een Verhaal der ontmoetingen op de gemelde Dorpen, en byzonder te dier Stede vindt men in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1331. 1334. 1365. en 1367.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Schaarsheid in de Stadskasse.

Zo veel en zo prachtig onthaals greep plaats in *Amsterdam;* schoon de Stadskasse, die in den Jaare MDCCLXXXI, aan de *Hollandsche* Schatkist in ééns de aanzienlyke som van 2,400,000 kon opschieten (*), zich niet alleen genoodzaakt vondt om eene Geldleening van twee Millioenen te openen; maar ook de belasting van het Lantaaren- Emmer- en Straat-geld, voor vyf en twintig Jaaren, te verhoogen tot de helft der gewoone Verponding op de Huizen. Eene Geldbehoefte, door de Regeering voornaamlyk aan de onkosten in de laatste onlusten toegeschreeven (†).

De Burgersocieteitshuizen gesloten.

't Geen in *Amsterdam* de Burgersocieteitshuizen wedervoer onmiddelyk naa de Omwenteling, hadt ten opzigte van één derzelven, een zo zonderlingen toedragt, dat wy deeze byzonderheid niet onvermeld kunnen laaten. Wanneer door Staaten van *Holland*, alle Burgersocieteiten en Genootschappen vernietigd waren, maakte men in *Amsterdam* onmiddelyk een begin met die Huizen te sluiten, en de gewoone Vergaderingen in dezelve te beletten. Het volle Geregt, vergezeld van eenige Ruiters, begaf zich na de Huizen zo der *Vaderlandsche* als der *Burger-societeit*, in de *Kalverstraat* en in de *Nes*. Eenigen tyd waren ze gesloten geweest. Door een Smit opengestooken zynde, nam men de Boeken en Papieren daar voor handen in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1781. bl. 109.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 854.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. in verzekering; en hing 's Stads slot aan de Buitendeuren.

Beklag deswegen. Veele Leden der Vaderlandsche Societeit namen dit zeer euvel, beklaagden zich daar over by den Hoofdofficier BACKER en den Burgemeester DEDEL, beweerende, dat zy slegts eene gewoone Societeit uitmaakten, en zich met zaaken 's Lands of Stads Bestuur betreffende, nooit bemoeid hadden. Hun beklag vondt by de Regeering der Stad geenen ingang, en ook naderhand by 's Lands Staaten geen gehoor. By eene openbaare Bekendmaaking betuigden Commissarissen, dat men, geheel ten onregte, de *Vaderlandsche* Societeit op de Naamlyst der Verscheenenen ter Algemeene Provinciaale Vergadering gesteld hadt (*).

Ingekogt door Directeuren van *Doctrina & Amicitia*. Commissarissen deezer Genootschappen door Schepenen aangemaand, om, tegen zekeren bepaalden tyd, de Societeitshuizen te verkoopen: onder aanzegging, dat het anders door den Hoofdofficier zou geschieden, gehoorzaamden aan dit bevel. Ter openbaare verkoopinge werden de Huizen aangeslaagen; doch, op het oogenblik der verkoopinge, kwam 'er berigt, dat die Huizingen uit de hand verkogt waren. Als Koopers maakten zich bekend „ Directeuren van het Fonds van „ het Kunstlievend Genootschap, onder „ de Zinspreuk *Doctrina & Amicitia*, voor

„ en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 909.

„ en ten behoeve van de Geintresseerden „ in 't zelve Fonds."

Schepenen weigerden de Overboeking op die Naamen; gaven van die weigering aan Staaten van *Holland* voor reden op, dat door de overboeking aan dergelyke Societeiten of Genootſchappen, de betaaling van het Regt van Collateraale Succesſie, en van den Veertigſten Penning, in vervolg van tyd, werd te kort gedaan. — Als eene anderen grond van huivering in deezen weezen zy aan, dat door zulk een Overdragt van geene beduidenis zou gemaakt worden het oogmerk van hun Ed. Groot Mog: om het weder oprigten van dergelyke Societeiten, onder welk eene benaaming ook, te beletten. Zy meenden verſcheide gegronde redenen te hebben om te veronderſtellen, dat dit zo genaamd Kunstlievend Genootſchap bestaan zou uit dezelfde Leden, waar uit de nu vernietigde *Vaderlandſche Societeit* bestaan hadt; dat althans de Perſoonen, die zich voor Directeurs van dat Fonds uitgaven, alle Leden van gemelde Societeit geweest waren; dat sommigen hunner, zo niet allen, te wel als *ongelatterden* bekend stonden, dan dat men zou kunnen veronderſtellen, dat zy Leden, veel minder Beſtuurders, zouden willen zyn van een Genootſchap, zo de bevordering van Kunsten en Weetenſchappen het waare oogmerk der Oprigteren was. — Vreemd moest het daarenboven voorkomen, de oprigting van dit Genootſchap juist op

III.
BOEK.
——
1787.
1788.
Schepenen weigeren de overboeking, en vervoegen zich deswegen by de Staaten.

 het

LIX. BOEK. 1787. 1788.

het oogenblik der vernietiging van de V derlandsche Societeit, dat men daar t het zelfde Huis verkoos, en dat de Co misfarisfen van 't zelve Leden van c Societeit en Tekenaars der Acte van Qu lificatie geweest waren.

Antwoord der Staaten.

Burgemeesters en Raaden staafden, eenen naderen Brieve, aan hun Ed. G Mog. het gemelde van Schepenen, en li ten zich byzonder uit over het Geldl Nadeel, 't welk het gemeene Land, l zulk eene Overboeking, stondt te lyde Waar omtrent zy een middel van voo koming voorsloegen. — Der Staaten beslu hier op hieldt in, dat zy de bedenkit omtrent het heffen van den Veertigst Penning en het Collateraal over de Hu zen aan Publieke Societeiten toebeho rende, in nader overweeging zouden ne men. Wat het verder verrigtte der Sch penen, uit kragte des Staatsbesluits, on trent de Societeitshuizen aanbelangde werd, daar dit zo klaar sprak, aan d Regeering van *Amsterdam* gelaaten, o alles, wat strydig daar tegen zou geschi den, te beletten.

Op welk eene wyze de zaak gevonden.

Een by Schepenen door de Koope ingediend Verzoekschrift, op de overbo king aandringende, kreeg ten antwoord dat de overboeking zou geschieden aan d Koopers, mits men in de Opdragtsbri het volgende te leezen gaf; „ Dat in de „ ze Pereeelen nimmer een beslooten Co „ legie, Societeit of Gezelschap zal mo „ gen gehouden worden, dan alleen h

„ Kunst

„ Kunstlievend Genootschap *Doctrina & Amicitia*, 't geen altoos, ingevolge van deszelfs Inrigting, alleen zal moeten strekken tot bevordering van Kunsten en Weetenschappen, zonder dat 'er immer of ooit eenige zaaken van Staat verhandeld zullen mogen worden; of dat dit Gezelschap zich met zaaken raakende het Publiek Bestuur, zal mogen bemoeijen. Dat, ten einde van de exacte naakoming van deeze Conditie verzekerd te zyn, myne Heeren van den Geregte niet alleen voor ieder hunner, ten allen tyde, een vryen toegang zullen hebben, tot gemelde Societeit en alle andere Gezelschappen, welke in deeze Huizen worden gehouden, geene uitgezonderd; maar ook het regt zullen hebben om een of meer Persoonen van hunnen wege, daar te zenden, die ook den vryen toegang zullen hebben. LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ Dat voorts alle tegenwoordige Eigenaars van deeze Perceelen, binnen den tyd van zes weeken, ter Stads Seeretarye zullen moeten worden opgegeeven; ten einde by Verkoop of Versterf, het Regt van den Veertigsten en Tachtigsten Penning in het middel van het Collateraal niet illusoir worde gemaakt. —— Tot naakoming van alle welke Conditien, de tegenwoordige Koopers, zich by deezen verbinden, zo voor hun zelfs als voor hunne Medegeïntresseerdens en hunne Successeuren, onder overgifte, dat, in cas van

LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

„ Contraventien, deeze Perceelen, zon„ der eenige form van Proces, direct do„ den Heer Hoofdofficier, in den tyd, b„ executie verkogt zullen kunnen wo„ den (*)."

Wet des Genootschaps hier mede overeenkomstig.

Overeenkomstig met dit Beding by c Overdragt, houdt de Wet des Genoo schaps in, dat de Onderwerpen der Ve handelingen, Redenvoeringen, en Voo leezingen, geheel staan aan de keuze d Spreekeren, met deeze bepaling, dat volgens het Reglement, dezelve niet *Pc litiek* mogen zyn; „ en dat voorts all „ Leden des Genootschaps gehouden zu „ len weezen zich te conformeeren m „ en te gedraagen naar het *Staatsbesluit* „ verbiedende alle *Societeiten* of *Corpc* „ *ratien*, te handelen of te correspondee „ ren over Lands of Regeeringszaaken „ om zich daar in te immisceeren, e „ zich derhalven buiten alle Politieke be „ moeijingen te houden."

Dit is de opkomst van een Genootschap 't welk by den aanvange, met zulk ee scheel oog door de Stadsregeering wer aangezien, doch naderhand, die laagze ting beschaamende, aan den Tytel beant woord en gelegenheid verschaft heeft or den Koophandel, door gezellig onderhoud en beschaavende Letteroefeningen af t

wis

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 392, 1009. 1132 1357. Men vindt van het Gebouw en de Inrig ting een breed verslag in het *Vervolg op* J. WAGENAARS *Amsterdam* XX. St. bl. 168.

wisselen. Van tyd tot tyd werkte dit Genootschap volgens een uitgebreider plan. Redenvoeringen daar gehouden, nu en dan in 't licht gegeeven, strekken deezen Genootschappe tot loflyken getuigenissen.

LII. BOEK. —— 1787. 1788.

Herkomst en opgang des Genootschaps *Felix Meritis.*

Van eenen vroegeren aanleg en langzaamer herkomst is een ander Genootschap te deezer Stede; doch het kreeg in den Jaare MDCCLXXXVIII, een meer openbaar en schitterender vertoon. Reeds in MDCCLXXVII, nam, volgens een Ontwerp van den beroemden Werktuigkundigen Willem Writs, eene Maatschappy ter bevordering van zulke Kunsten en Weetenschappen, als der Burgerlyke Zamenleeving den meesten dienst kunnen doen, eenen aanvang. Grootendeels bestondt het uit lieden van den deftigen Burgerstand. Hoe weinig opgangs men 't zelve ook spelde, overtrof de uitslag die schraale verwagting. Slegts veertig Leden maakten een Genootschap uit, onder de Zinspreuk Felix Meritis, *Gelukkig door Verdiensten.* In aantal van Leden en in uitgebreidheid van Werkzaamheden, nam dit Genootschap, zints den aanleg, dermaate toe, dat men van tyd tot tyd, een ruimer oefenplaats noodig hadt, en betrok, tot men eindelyk te raade werd een gansch nieuw Gebouw te stichten, evenredig aan 't getal en de aanzienlykheid der Leden, zo wel als aan de bezigheden en verrigtingen, die reeds daadlyk plaats greepen, of nog in 't plan lagen om ter hand genomen te worden. Men wilde daarenboven een Gesticht ver-

LIX. BOEK. —— 1787 1788.

vaardigen, 't welk, van wegen de fraayheid en luister, niet alleen der Maatschappye tot eere, maar ook aan *Amsterdam*, reeds uitmuntende door eene menigte van Praalgestichten, tot een bykomend cieraad zou dienen, en op de *Keizersgragt*, onder zo veel schoons, uitsteeken.

Het nieuw Gebouw ingewyd.

Dit Gebouw, naar 't plan en onder opzigt des *Amsterdamschen* Bouwkunstenaars JACOB OTTEN HUSLY gemaakt, kwam in den Jaare MDCCLXXXVIII tot stand, en werd in Wynmaand staatlyk ingewyd, door den Hoogleeraar J. H. VAN SWINDEN. Het Gebouw heeft van buiten een grootsch aanzien, en mag ten deezen opzigte onder alle soortgelyke Gestichten, zelfs in de grootste en vermogendste Steden van *Europa*, éénig in zyn soort genaamd worden (*). —— In vyf Departementen of onderscheiden Genootschappen, tot welke alle Leden egter toegang hebben, is de algemeene Maatschappy verdeeld, te weeten, dat van den *Koophandel*, de *Natuurkunde*, de *Tekenkunde*, de *Muzyk-* en *Letterkunde*. Hoofdverdeelingen, die mindere insluiten. In alle dezelve vindt men 't geen tot elk behoort, op het uitneemendst. Het getal der Leden wordt op omtrent vier honderd opgegeeven. Grooter zou het zeker zyn, indien niet veelen, door de kostbaarheid der

(*) De Afbeeldingen des Gebouws van buiten en deels van binnen, in plaat uitgaande, kunnen daar van ten bewyze strekken.

der Stichtinge, en door de Geldſomme, welke zy by hunne Intrede moeten toebrengen, werden te rug gehouden. —— Van de werkzaamheden der Leden in een en ander vak, kunnen getuigenis draagen eene menigte van Redenvoeringen, eerst in de Maatſchappy uitgeſprooken, en vervolgens, indien het den Spreeker behaage ſchoon niet in een bundel, in 't licht gegeeven (*).

LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

Aanmerking over dusdanige Inrigtingen.

Behalven de vermeldenswaardigheid deezer beide Genootſchappen binnen *Amſterdam*, op zich zelve beſchouwd, hebben wy 'er te opzettelyker van gewaagd, om daar door niet alleen nieuwe blyken op te leeveren, dat de *Hollander*, de *Amſterdammer* inzonderheid, niet louter *Koopman* is; voor de Kunſten en Weetenſchappen niets over heeft; doch wel inzonderheid om den blaam tegen te gaan, die men op deeze Dagen heeft willen doen kleeven, als of de Staatsonlusten alle zugt tot Kunst en Weetenſchap uitgedoofd hadden. Zeker ſtrekten zy niet tot bevordering, en gaven ſoms ſtoffe tot regtmaatige klagten (†); doch wanneer, in weerwil derzel-

(*) Men vindt wat tot dit Genootſchap, het Gebouw, de Inrigting en Werkzaamheden betreft een uitvoerig berigt in 't *Vervolg op* J. WAGENAARS *Amſterdam* XX. Deel bl. 147—161. De Inwyding betreffende, verdient nagezien te worden *De Algemeene Konst- en Letterbode*, by A. LOOSJES Pz. I. Deel bl. 147 en 148.

(†) Deeze, om van geene lasterende grootſpraaken te gewaagen, vindt men ten aanziene van een an-

LIX. BOEK. 1787. 1788.

zelve, zulke verschynzels, als wy vermeld hebben, stand grypen, werpt men een onverdiende lak op deeze dagen, wen men ze beschryft als van alle Letter- en Kunstliefde ontbloot, en tot bastaardig hellende. 't Was in deeze en dergelyke Genootschappen hier te Lande, 't was in onderscheide Departementen van het door de meeste Gewesten verspreidde en in *Amsterdam* de Hoofdvergadering houdende Maatschappy TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, dat men, te midden van de woelingen der Partyschappen, Kunstliefde kweekte, Verlichting bevorderde, en op 't altaar der Vryheid, in stilte, rookte. Niet zonder heimlyke en soms vry sterk in 't oog loopende belaagingen eener Partye, die Volksonkunde voor het geschikste middel aanzag om het Volk het juk der Dwangregeering gereedst en gewilligst te doen draagen.

Iets wegens een oude Voorspelling ten deezen tyde gevonden.

In deezen tyd van Verlichting wilde men nog het Bygeloof stoffe verschaffen, door het te voorschyn brengen van zekere *Latynsche* Dichtregelen, als gevonden in een der beschilderde Kerkglaazen van de *Nieuwe Kerk* te *Amsterdam*; doch, 'er nu uitge-

ander beroemd Genootschap te deezer Stede, opzigtelyk deeze dagen, vermeld in de *Lofreden* op HERMANUS GERARDUS OOSTERDYK, door JERONIMO DE BOSCH, te Amst. by P. DEN HENGST 1795. Dit Genootschap, ten Zinspreuk voerende *Concordia & Libertate*, vindt men beschreeven in het bovengemelde *Vervolg op* J. WAGENAARS *Amsterdam* bl. 102, enz.

nomen, (gelyk men 'er voorzigtig byvoeg- LIX.
de.) Deeze fpelden het Jaar MDCCLXXXVIII BOEK.
als een allerongelukkigst Jaar. De Dicht- ——
regels kwamen op deezen zin neder; 1787.
Wanneer duizend Jaaren, naa JESUS *Ge-* 1788.
boorte en nog zeven honderd, zullen verloopen zyn, zal het acht en tachtigfte als een wonderbaarlyk Jaar verfchynen, en met veele treurige Gebeurtenisfen vergezeld gaan. Zo dan niet de Aardbewooners, door krankheden worden weggerukt; Zo dan niet het Land en Water in niets terug keeren. Dan zullen nogthans alle Ryken der Wereld op- en ondergaan, en het gejammer zal allerwegen groot zyn (*). Het zwakhoofdig Bygeloof las zulke Voorfpellingen met fchrik, terwyl en de waarheid der ontdekkinge, te gemelder plaatze, met regt in twyfel getrokken werd, en de inhoud, kloeker verftanden ftoffe tot lachen gaf.

Als

(*) De oorfpronglyke Verzen luiden:

Post mille expletos a partu Virginis annos,
Et feptingetos, rurfus abinde datos
Octuagefimus octavus, mirabilis annus
Ingruet, & fecum tristia fata feret.
Si non hoc anno totus morbo occidit orbis,
Si non in nihilum terra & fretumque ruent
Cuncta tamen mundi furfum ibuntque deorfum
Imperia, ac luctus undique grandus erit.

Deeze Regels heeft men ontdekt, dat reeds vroeger bekend waren, en gevonden te *Lizka* in *Hungaryen*. In een handfchrift by de *Capucyner Monniken* te *Antwerpen*, kwamen zy voor, en worden toegefchreeven aan zekeren CARABRA; doch, volgens anderen, hadden zy tot Maaker JOHAN MULLER, bygenaamd REGIOMONTANUS, een beroemd

Star-

LIX. BOEK. —— 1787. 1788. Hoe het zich te *Schoonhoven* toedroeg

Als een blad was *Schoonhoven*, by der *Pruisfen* komst, omgeslaagen; doch hadt welhaast reden om zich over die Inlegeringe bitter te beklaagen (*). Dit egter verzwakte de Oranjeliefde in geenen deele. Wy zagen haar de eerste in de Regeeringsverandering voor te slaan. De Regeeringsleden als schuldig om afgezet te worden, opgenoemd (†), werden met de daad afgezet, en vervangen door Persoonen, in den smaak van eenen JAN BRAAK, WILLEM VAN SOLINGEN, ANTHONY CARNIER, de Gebroeders GERARDUS JACOBUS en CORNELIS VAN DEN BOSCH, en DIRK HOOLA VAN NOOTEN.

Een

Starrekundige (van wien men een Verslag vindt in de *Astronomie* van DE LA LANDE I. D. bl. 180—182.) 't Is bekend hoe Starrewichelaary en Voorzeggingen daar uit opgemaakt zich, in die dagen, met de Starrekunde vereenigde, en ook, anders voor dien tyd groote Mannen, in dat vak, tot de beuzelaary van Voorspellingen vervielen. Wy bepaalen hier niets, den Maaker of de Egtheid betreffende, maar meenden dit te moeten aanstippen. Zie ook de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 80.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 334 *enz.* Men voege hier by, dat die Stad, door de groote menigte *Pruisfisch* Krygsvolk, waar by een aantal van acht honderd Krygsgevangenen kwam, geheel ontbloot was van Mondbehoeften voor Menschen en Voeder voor Paarden; weshalven de Regeering een onderstand verzogt van ten minsten 20,000 Guldens. Onder zekere voorwaarden, moest die Stad aan de *Pruisfen* twee honderd Osfen, behalven een voorraad van Leevensmiddelen voor Menschen en Paarden leeveren. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 237.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 215.

Een nieuwe Krygsraad, van denzelfden LIX.
stempel, werd daargesteld (*). —— In BOEK.
deeze dagen ging den *Schoonhovenaaren* naa ——
het voorstel ter Staatsvergadering gedaan 1787.
te hebben, om de Stadhouder tot *Graaf* 1788.
van Holland te verheffen; en dat dit reeds door twaalf Steden zou omhelsd weezen; doch wy hebben niets dit gerugt bevestigende gevonden. — Zekerder gaat het, dat de Regeering te dier Stede, veel eer dan de smalle Gemeente, geduurende het verblyf der *Pruissen*, en naa derzelver vertrek, onrust berokkende, en van hunne verregaande Dwinglandy een blyk gaven, door den Bailjuw te gelasten een waakend oog te houden op de zulken, die zich, by het nieuw Formulier Gebed, niet eerbiedig gedraagen, of vóór het Naagebed de Kerk verlaaten zouden; terwyl allerlei ongeregeld- en balddaadigheden, door Oranjegezinden gepleegd, een vryen loop hadden. —— Gedraagingen, in de daad, wonder voegende aan eene Regeering, welke, by de eerste vreugd der Omwentelinge, niet wilde gedoogen, dat de Vrienden van Oranje hunne Huizen vercierden en groen maakten; dewyl men vernomen hadt, „ dat ook by zommigen, „ welke het hunne hadden toegebragt om, „ onder het schandelyk misbruik van den „ naam van *Patriotten* het Land te beroe- „ ren, mede toebereidzelen werden gemaakt „ om hun gehouden gedrag, onder zodani- „ ge

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5983.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

„ ge vercieringen te verbergen. — Uitstel „ werden de *Oranjegezinden* verzogt te nee„ men; en aan de zogenaamde *nieuwir*„ *wetsche Patriotten*, wel uitdruklyk verbo„ den om in deeze trouble en turbulente „ tyden, met de voorgenomene vercierze„ len voort te gaan, en de rust, die zich „ langzaam herstelde, te stooren (*)."

Wegens deSchuttery aldaar.

Des Stadhouders Commissarissen verklaarden te *Schoonhoven* bevonden te hebben, „ dat de omstandigheden niet toe„ lieten, dat de voorige Schuttery weder „ in werking wierd gebragt, en daarom „ met overleg van de Regenten der Stad, „ en met Gecommitteerden van een aan„ tal Burgers, overeengekomen waren om „ eene nieuwe Schuttery op te richten, „ en een Reglement voor dezelve te doen „ maaken (†)." — Bekend was het, dat genoegzaam de geheele Schuttery dier Stad zich voorbeeldlyk Vaderlandschgezind gedraagen hadt; het afdanken was derhalven een smaad die braaven aangedaan; en strekte het der nieuwe Schutterye geenzins tot eere, dat, naar luid van het eerste Artykel huns Reglements, de Schutters niet mogten waaken als 'er Krygsbezetting in de Stad was: derzelver sobere gesteldheid gaf onder andere aanleiding tot zulk eene schikking.

De Vroedschap oordeelde aan den Zeecapitein W. P. van Neuwirth, hun gevoe-

(*) *Verz. by* de Chalmot XXIII. D. bl. 261.
(†) *Verzam. by* de Chalmot XXIV. D. bl. 27.

voeligen dank te moeten betoonen, door hem te verzekeren van de loflyke melding zyner diensten, geduurende het verblyf der *Pruissische* Krygslieden, en zyne medewerking tot het bevorderen der Omwenteling in de gemoederen der Burgeren (*).

LIK. BOEK. —— 1787. 1788.

Schiedam, voortyds in Patriottische bedryven uitsteekend (†), was in verandering het overbeeld van *Schoonhoven*. De Poorten voor 't *Pruisisch* Krygsvolk volgens aanschryving der Staaten van *Holland* geopend zynde, werd het Genootschap ontwapend, de Burgersocieteiten vernietigd, de Geconstitueerden buiten dienst gesteld, en alles op den ouden voet gebragt. Dit ging niet zonder eenige beweegingen toe, dan Ruiters, uit *Delft* derwaards gezonden, stilden dezelve (§). Het verzoek der Regeeringsverstelling door zyne Hoogheid, met gelyke voortvaarendheid als te *Schoonhoven* gedaan, kreeg gehoor en vervulling. Te welker gelegenheid allen, die voorheen de Meerderheid der Regeeringe uitgemaakt en geene geringe rol gespeeld hadden, het kussen moesten verlaaten en hunne posten, door andersgezinden zien bekleeden (**). De Regeeringsverstellers begaven zich andermaal derwaards, om de bezwaaren der Bur-

Schiedam voorlyk in veranderingen te bewerken.

(*) *Vervam. by* DE CHALMOT VI. D. 268.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 218, enz.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 4806. 5482-5484.
(**) Men vindt de Naamlyst der nieuwe Regenten in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5486.

LIX. Burgeren te hooren en weg te neeme
BOEK. Veelvuldig waren dezelve, en onderſche
—— den de inwilligingen. Inzonderheid mag
1787. tigden zy, gelyk ook te *Schoonhoven* g
1788. ſchied was, de Burgemeesters dier Stad
ter afdanking van zodanige Stads Ampte
naaren, Bediendens en Deekens en Hoofd
lieden der Gilden en Leden van de Kerken
raaden der Proteſtantſche Gemeente, di
zich in hun oog, door hun gedrag en ha
delingen, het vertrouwen der goede Bu
gery hadden onwaardig gemaakt (*). Me
één woord, 't geen hier geſchiedde was he
voorſpel van 't geen vervolgens aan d
ſtemmende Steden van *Holland* algemee
gebeurde. Alleen met die uitzondering
dat, in de herroeping van het voorige ge
drag, met naame genoemd wordt, een zee
ſterk Dank-Adres door eenige Burger
van *Schiedam* en der Ingezetenen der Do
pe van *Kethel*, in Slachtmaand des Jaa
MDCCLXXXVI, by Staaten van *Holland* in
gediend (†). —— Rustig bleef het t
deezer Stede niet, blykens eene Afkondi
ging in Slachtmaand tegen het inſmy
ten der Glazen, en andere baldaadighe
den (§).

Zee

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5490.

(†) 't Zelve geeft ons de Schryver der *N. Nederl Jaarb.* te leezen 1787. bl. 5497. Zy noemde daar in WILLEM DEN V. *een onberaaden Vorst, een verdwaalden Stadhouder, die met zyn kruipende Af hangelingen eigen grootheid, ten koste van 's Land welvaart, zogt.*

(§) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 224.

Zeer liep in 't oogе, op de nieuwe Regeeringslyst weder den Vroedschap Doom aan te treffen, dien wy meermaalen in *Patriottische* bedryven gemengd vonden, wiens naam wy lazen onder de eerste Vaststellers der Acte van Verbintenis tusschen Vaderlandlievende Regenten (*), en eertyds Collonel van het Wapenhandelend Genootschap. Ten tyde der Omwenteling sloeg hy geheel om, en gaf daar van een allerdoorsteekendst vertoon. By de vernietiging van het Genootschap, verscheen hy op de puye van het Stadhuis, en betuigde aan de vergaderde Menigte, „ dat hy gedwaald, maar nu berouw hadt, en, om zulks te toonen, „ dat zelfde Vaandel, 't geen hy weleer „ met eigen handen aan het Genootschap „ hadt overgegeeven, thans overhandigde „ in handen der Dienaaren van de Justitie om openlyk verbrand te worden!"

LIX. BOEK. 1787. 1788. Gedrag van den Heer Doom aldaar.

Haatlyk was in aller braaven oogen dus eene omwending, en nog haatlyker werd dezelve, wanneer Doom zynen voorigen Mederegent, Medeofficier van het Ontwapend Genootschap, Medetekenaar van gemelde Acte, om diens hem beschaamende standvastigheid, zo niet aan de wraakzugt des gepeupels opofferde, althans buiten de bescherming der wet hielp stellen. Naamlyk de Heer Pielat van Bulderen, eertyds Secretaris en naderhand Vroedschap van *Schiedam*; dien wy eens te

Hoe 'er Pielat van Bulderen bejegend werd.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 307.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

te dier Stede, en ter Staatsvergaderinge eene zo doorsteekende Patriottische rol zagen speelen (*). Na eene korte afwezigheid buiten 's Lands, om de eerste banning naa de Omwenteling te ontwyken, te *Schiedam* wedergekeerd, vondt hy zich dermaate blootgesteld aan de mishandelingen des tegen hem opgeruiden gemeenen Volks, dat hy zich, ten naauwen noode, aan 't gevaar zyns leevens, in een nabuurig huis, onttrok. Daar kreeg hy van de Regeering terstond de weete, dat hy de Stad onverwyld moest verlaaten; in welk geval zy hem een volkomen veilig vertrekken zou bezorgen, zyn Huis, Vrouw en Kinderen voor overlast beveiligen. Vrugtloos riep hy de bescherming der Wetten in, met aanbod om de voornaamste Belhamels op te geeven; vrugtloos toonde hy, dat men met die zelfde magt, hem toegezegd om zyn vertrek te beveiligen, de zynen nevens zyne goederen te beschermen, ook in staat was hem persoonlyke veiligheid te verschaffen, en zekerheid om zyne zaaken in zyn huis waar te neemen. Anderwerf liet men hem aanzeggen, dat hy vertrekken moest. Onder 't geleide eener Ruiterbende werdt hy veilig ter Stad uit en na het Hoofd gebragt; doch men weigerde volstrekt na de Belhamels om deezen Heer moeite aan te doen, eenig onderzoek in 't werk te stellen.

Even

(*) Zie onze *Vaderl. Hist* XVI. D. bl. 83. en 318—332.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Even vrugtloos riep deeze van huis en have dus verwyderde Burger, naa zyne afzetting, by eenen Brieve, de bescherming in, welke de Stadhouder by de volmagt ter Regeeringsveranderinge door de Staaten gelast was aan de afgezette Regenten te verleenen. Zonder met eenig antwoord verwaardigd te worden, of des iets te verneemen, moest hy het lot ondergaan, om nog twee volle Jaaren, uit zyne Geboortestad en van zyne zaaken verwyderd te blyven.

Hoe weinig de *Schiedammers* in de bedoelde bevoorregtingen deelden.

Op verre na egter verkreegen de *Schiedammers* in alles hunnen zin niet. De nieuw aangestelde Regeering werd vernederd, en de klaagende Oranjevrienden vonden zich genoegzaam afgeweezen, in eene beschikking ten opzigte van het verzoek om de magt van de Regenten en van den Hoofdofficier te beperken; ten einde behoorelyk bescheid te geeven op alle Adressen der Verzoekschriften inleeverende Ingezetenen, en altyd open te laaten den weg, om, in geval van onderdrukking, den Stadhouder te naderen. Zyne Hoogheid „ beval de Regenten en „ den Hoofdofficier aan om behoorelyk „ agt te geeven op alle bescheide Adres„ sen en Requesten der Ingezetenen; bly„ vende aan een iegelyk onverlet, om, „ in geval van onderdrukking, zich by „ Hem, of den Stadhouder, of de Gou„ vernante in den tyd, te vervoegen." Immers werd hier door, aan den eenen kant, die Party, welke over het afwyzen

LIX. BOEK. 1787. 1788. der Verzoekschriften klagtig viel, en te vooren geweigerd hadt haare beste Medeburgers daar in te onderfteunen, thans met eene nietsbeduidende aanbeveeling aan de Regeering afgezet, en, aan den anderen kant, de Regeering bedreigd met een Stadhouderlyk toevoorzigt. —— Een toevoorzigt, 't welk, volgens zynen Lastbrief, en zelfs tot dus verre uitgeoefende Magt, nooit hadt plaats gegreepen. Naardemaal de Staaten, tot hier toe, altyd en afzonderlyk het Regt der Opperste Magt, in die gevallen, hadden waargenomen.

Trouwens geen een der bezwaaren of verzoeken, werd aan de Oranjevrienden toegestaan, of zy moesten medewerken tot het bevestigen of vermeerderen van het Stadhouderlyk aanzien. Wat der Burgeren begeerte betreft, „ dat de Stad jaarlyks „ Rekening zou doen aan de Gilden, als „ mede om, buiten toestemming der Burgery, geene Lasten op te leggen," zulks werd afgeslaagen; alles kwam neder op eene aanbeveeling aan de Magistraat, „ om „ in het opleggen van Stadslasten, zodanig eene gemaatigdheid te gebruiken „ als de Finantien der Stad zouden toelaaten." — Gereedlyk, daarentegen, werd het verzoek ingewilligd om de Conventie in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXIV tusschen de meeste Stadsregenten geslooten, als te eenemaal, en voor altyd, vernietigd te houden (*). Deeze Conventie was,

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIII. D. bl. 278—293.

was, gelyk die in andere Steden, inge- LIX.
rigt om den invloed des Stadhouders op BOEK.
de Regenten te verminderen, en hun, zo ——
veel doenlyk, van hem onafhangelyk te 1787.
maaken. —— Afhanglyk van hem, die, 1788.
ten betoon van ydelen roem, begeerde,
„ dat door de Regeering van *Schiedam*,
„ ten behoeve der Schutterye, zouden ge-
„ maakt en aan dezelve ter hand gesteld
„ worden een *Oranje*, een *Wit*, een
„ *Blaauw*, en een *Oranje*, *Wit* en *Blaauw*
„ Vaandel, alle vercierd met zyn Wapen
„ aan de eene, en met dat van *Schiedam*
„ aan de andere zyde (*).”

Geschapenheid te *Gornichem*. De Regeeringsverandering aldaar.

In het ongelukkig *Gornichem*, waren door den Hertog VAN BRUNSWYK de afgezette Regeeringsleden in hunne posten hersteld (†). Dit was slegts by voorraad. Ook te deezer Stede verscheenen de Gelastigden ter Regeeringsverandering, en dit werk verrigtende, ontsloegen zy van hunne Regeeringsposten de Heeren Mr. LODEWYK VAN TOULON, *Heer van Wulven*, Mr. ABRAHAM VAN THYE HANNES, ENGELBERT DE GYZELAAR en ANTHONY JAN VAN DOORN (§). Men las op de Regeeringslyst de van Party verwisselden VAN HOEY, M. SNOEK, VERBOOM, BORCHAREN; en onder de nieuw aangestelden liep meest in 't ooge Mr. GERARD VAN LOM,

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIII. D. bl. 288.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 301.
(§) Men zie de Naamlyst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 663. en 751.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

LOM, van wien zes braave *Gornichemsche* Vroedschappen, in Zomermaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter Staatsvergadering, dit getuigenis gaven: „ dat hy en CORNELIS „ VAN DIEPENBRUGGE, Stedehouder van „ den Drost, openlyk uitkwamen voor „ Hoofden der Party, welke alles aan- „ wendden om der Staaten Besluiten, tot „ welzyn van het Vaderland genomen, „ te verydelen; dat zy de lieden, zo in „ de Stad, als in den omtrek ten Plat- „ tenlande, aanzetten, ja drongen tot het „ tekenen van Adresfen, strydig tegen „ het uitgedrukte oogmerk van hun Ed. „ Gr. Mog., den haat tusschen de Bur- „ gers elk oogenblik vermeerderden, en „ oorzaaken zouden zyn van de akeligste „ en rampzaligste gevolgen (*)."

Slegte bedryven van DIEPENBRUGGE en VAN LOM.

VAN DIEPENBRUGGE als Stedehouder en VAN LOM als Advocaat van den Drost van *Gornichem*, en des Lands van *Arkel*, hadden, zo wel vóór als naa de Omwenteling, geen der menigvuldige Plunderaaren en Oproermaakeren, in de Stad of op de Dorpen daar omstreeks, doen te regtstellen; maar veel eer beschermd en het doen tekenen der Oranje Verzoekschriften bevorderd, en veele Braaven in ongelegenheid gedompeld. Hunne party zegepraalende, durfden zy zo verre gaan, dat zy de Vroedschapsleden, die zich over hun, op evengemelde wyze, beklaagd hadden, een Proces van Injurie aandeeden.

Hoe

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIII. D. bl. 82.

Hoe zeer de *Acte van Indemniteit* van den Jaare MDCLXIII hun daar tegen hadt behooren te beveiligen; hoe zeer de Staaten zich hunner hadden moeten aantrekken, werd dit Verzoekschrift, zonder daar op beschikking te maaken, weder uitgegeeven: zo dat zy zich gedrongen vonden om zich, op de best mogelyke wyze, van den hun aangedaanen overlast te ontdoen (*). MDCCLXXXVII. 1787. 1788.

De Pensionaris VAN BYLEVELD, dien wy ter Staatsvergaderinge in zo groote verlegenheid zagen, by den aanval der *Pruissen* op *Gorinchem*, en by het vermeesteren dier Stad, zich van de Staatsvergadering onthieldt, *'s Gravenhaage* verlaatende (†), vondt zich van zyne Bediening ontslagen. Hy verdeedigde in een breedspraakig Verzoekschrift by de Magistraat ingediend, zyn gehouden gedrag, en verzette zich tegen de beschuldiging, dat hy, in meer dan in één opzigt, niet zou voldaan hebben aan den last hem als Pensionaris gegeeven. Met beklag van niet alleen onverhoord, zonder eenige gelegenheid gehad te hebben, om zich te verdeedigen; maar zelfs zonder behoorelyk onderzoek van zaaken, veroordeeld te zyn. Alles vrugtloos, zyn Lastbrief als Pensionaris werd ingetrokken (§). Tot overmaat van leed moest hy

Wat den geweezen Pensionaris VAN BYLEVELD wedervoer.

(*) *Vervo. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 283—290.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 185—190.
(§) Deeze Stukken, veel lichts verspreidende op het gebeurde te *Gorinchem* ten zynen opzigte niet al-

LIX. BOEK. — 1787. 1788. hy zyne plaats zien vervullen, door eenen flegt berugten LA FAILLE.

Uitbundige vreugdebetooningen der Brielenaaren. Van het geen in den Brielle omtrent en in de Omwenteling voorviel, hebben wy genoeg vermeld, om die Stad, als opgetoogen in vrolykheid, ons voor den geest te stellen (*). Vreugdemaaltyden onthaalden de bovendryvende Party, by afwisseling eener fraaye Verlichting in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII (†), op 't verlangen der Burgery, die roem droeg van getrouw gebleeven te zyn aan de van ouds gevestigde Constitutie deezer Republiek. Andermaal mogt zy zich in zulk eene Verlichting op 's Prinsen Jaardag verheugen. Voor geen Stad behoefde de *Brielle* te wyken in het staatlyk ontvangen der Gelastigden ter Regeeringsbestellinge; en by derzelver vertrek kwamen de vrolyke *Brielenaars* tot de uitbundigheid, om de Paarden van de koets der Commissarissen af te spannen, die van het Stadhuis na het Jacht te trekken, terwyl de voorgangers in die vreugd voor en achter op de koets klommen en geduurig een Oranjevlag zwaaiden (§).

Veel veranderings vonden deeze Heeren niet te maaken, blykens de Lyst der Re-

alleen; maar by de Omwenteling in 't algemeen gebeurde, vindt men by een in de *Verzam.* by DE CHALMOT VIII. D. bl. 287—326.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 248—259.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5521.

(§) Breedvoerig beschryven de *N. Nederl. Jaarb.* deeze vreugdebetooningen 1788. bl. 532—666. 674.

Regeeringe toen den *Brielenaaren* opgegeeven (*). Eene Vroedschapsplaats te dier Stede kreeg BRENDER à BRANDIS, die, wegens zyne Verbintenis met den berugten *Leydschen* TRAGO, in den Jaare MDCCLXXXIV, als Hoofdman der *Leydsche* Schutterye afgezet, en in het volgend Jaar, door Staaten van *Holland*, als Stedehouder van *Rhynland*, geschorst was.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

Plakaaten tegen rustverstoorenis daar streng uitgevoerd.

Scherp waren veele Plakaaten tegen Rustverstoorenis in den Lande en in byzondere Steden gegeeven; doch geen sterker dan 't geen wy van den *Brielle* geboekt vinden (†). Ook gaat der *Brielsche* Regeering den lof na, dat, hoedanig derzelver Meerderheid zich bestendig vóór de Revolutie, ook met betrekking tot de openbaare rust moge gedraagen hebben, zy egter zorgde, dat aldaar, naa de eerste ongeregeldheden by de Omwenteling gepleegd, aan de oproerige Ingezetenen en de Boeren van het omliggende land, kragtdaadig belet werd hunne verdere plunderzieke voorneemens te volvoeren.

Hoe het in de kleindere Steden en ten Plattenlande toeging.

In de kleindere Steden van *Zuidholland*, en ten Plattenlande, heerschte dezelfde geest van Vervolging als in de stemmende Steden zich aan ons oog opdeedt. Men was niet geslaagd in het Voorstel om ook de Regeeringsverandering in die Steden en ten Plattenlande te bewerken (§); dan

(*) *N. Nederl Jaarb.* bl. 670.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5759.
(§) *Zie onze Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 227.

LIX. BOEK. 1787. 1788. *Als te Noord-Waddinxveen, Meerkerk en Sleewyk.*

dan liet men in dezelve, en aldaar geenzins na hier toe poogingen by de Staaten aan te wenden. Derzelver veelvuldigheid en eenzelvigheid zou een verveelend verhaal baaren. Eenige ſtrekken tot voorbeelden.

Kort naa de Omwenteling vervoegden zich eenige In- en Opgezetenen van den Dorpe en Heerlykheid van *Noord-Waddinxveen* by hun Ed. Gr. Mogenden met een voorſtel om voorziening en rustherſtelling. — Heemraaden, Schepens en Leden van den Kerkenraad, mitsgaders de In- en Opgezetenen der Heerlykheid *Meerkerk*, en daar onder behoorende Polders, verzogten by de Staaten, om, zonder eenig gevolg of verkorting van het Regt van den Ambagtsheer, tot voorkoming van alle verdere verwarringen in die Heerlykheid, en van hun volſtrekt bederf, den Schout en Rentmeester, ter zaake zyner handelingen, daar op gevolgde vlugt, en aanhoudende afweezigheid, vervallen te verklaaren, van de waarneeming van alle Ampten, hem, voor zyn leeven opgedraagen; met aanſchryving aan den Ambagtsheer, om, hoe eer hoe beter, een ander aan te ſtellen. — Op gelyke wyzen vervoegden zich de Ingezetenen van den Dorpe *Sleewyk*, in den Lande van *Altena*, by de Staaten, met bede, dat zy den Schout, Secretaris, en Schepenen wilden veranderen, waar van zommige twintig, zommige veertien Jaaren, zo den Schout, als Schepenen, in alles hadden geholpen en ten dienſte geſtaan; en zich ook begeeven onder

de

de alles verwoestende Kabaal, welke zints eenige Jaaren, den val deezer Provincie bewerkte: waar aan de Schout zich mede, als een Hoofd en Voorstander, geplaatst hadt, zodanig dat hy met de Heeren van het zogenaamde Defensieweezen deezer Provincie, van tyd tot tyd, briefwisseling gehouden, en getragt hadt een groot gedeelte van het Land van *Altena* onder water te zetten, en langs dien weg de Ingezetenen van 't gemelde Land, en byzonder die van dat Dorp, in de grootste armoede te dompelen; dat hy de Ingezetenen hadt zoeken te noodzaaken om zich, tegen hun zin en wil, buiten den Lande van *Altena* te begeeven, en te *Gornichem* aan het leggen van een Dam in de *Linge* te gaan werken; ten einde hunne nabuurige Landen bedorven en onder het water zouden gezet worden. Dat Schout en Geregte tot het uiterste hun gevoelen aankleevende, ook hadden geweigerd de Brieven, zo door de Hertog VAN BRUNSWYK als door den Prins Stadhouder geschreeven, aan de Ingezetenen bekend te maaken (*).

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Een aantal In- en Opgezetenen van den Dorpe en Ambagts Heerlykheid *Nieuwen Hoorn* en *Nieuw Groote* in den Lande van *Voorne* vervoegden zich met herhaalde Verzoekschriften by de Staaten, ter afzettinge van den Schout, Secretaris en Penningmeester PIETER VAN ANDEL, die in

Beweegingen in den Lande van *Voorne* tegen VAN ANDEL.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5697.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

in veele opzigten deel genomen hadt in de jongste onlusten. Zy beriepen zich ten dien einde onder anderen, op een by de Staaten ingediend Verzoekschrift door de *Brielsche* Burgery, die de afzetting van deezen VAN ANDEL, als Commis ter Comptoire van den Ontvanger der Gemeenelands middelen, gevraagd en hem beschreeven hadden, „ als zynde onder andere geweest Directeur van het oproerig Genootschap van Wapenhandel, „ *Getrouw aan Stad en Vaderland*, en tevens van de Societeit onder de Zinspreuk, *Het Staatsgebouw eischt Burgertrouw*; in welke qualiteit hy de allerongeoorloofdste correspondentie ter ondermyning van 's Lands Constitutie gehouden, en ten tyde zyns Presidiums, doorgaans de allervuilste Propositien van heerschzugt gedaan hadt; ja, meer dan eens tot het neemen der gruwelykste aanslagen van verraad en boosheid, zelfs tegen de Regeering van den *Brielle* gecommitteerd geworden en verscheenen was ter algemeene Volksvergaderinge te *Leyden*, *Dordrecht* en elders." — Om zich van deezen gehaaten te ontdoen, gaven zy zich herhaalde moeite; dewyl hy de bescherming genoot van den Patriottisch denkenden Ambagtsheer HILENUIS WILLEM *Baron van Leyden*, by wien zy zich vrugtloos vervoegd hadden (*).

In

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788, bl. 1265. 1378.

In *Vlaardingen*, waar Oranjegezinden en Patriotten lang tegen elkander kampten, en de laatstgemelden eene kortstondige Zegepraal genooten (*), liepen de rust, verstooringen en balddaadigheden aan Lieden van de nu te ondergebragte Partye gepleegd, tot eene schroomlyke hoogte, verderden en verkreegen eene byzondere voorziening, by eene Afkondiging, die blyk draagt tot welke toomloosheden, Haat en Partyzugt de Inwoonders vervoerden (†).

LIX. BOEK. —— 1787, 1788. Rustloosheid te *Vlaardingen*.

Slachtoffers van Burgerhaat moesten 'er vallen in eene Stede, waar de Patriottische Party, met zo veel moeite, eenen korten tyd, gezegepraald en eene Regeeringsverandering daargesteld hadt. Dit lot overkwam JOANNES BADEN *Junior*, die in de thans vernietigde Vaderlandsche Societeit de post van Secretaris bekleed hadt; dit wedervoer de Heeren ABRAHAM VAN DER LINDEN VAN DEN HEUVEL, Dr. CORNELIS WILHELMUS VAN DEN HEUVEL, ARENT VAN DEN BERG, DIRK SPEELEVELD, en LAMBERTUS VRIENDS, welke vyf hoofdbeleiders geweest waren in de afzetting van zes Raadsleden, onder bescherming van het daar binnen getrokken *Zuidhollandsch* Burger-leger. Het strafvonnis over alle deezen was eene voor hun leeven lange verbanning uit *Holland en Westfriesland* (§).

Welke Persoonen als slachtoffers van Burgerhaat vielen.

Maas-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 242—247.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5506.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1012. 1377. 1799.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

Maassluis zeer oproerig en fel gebeeten op de Patriotten.

Maassluis, 't welk den bynaam van *Oproerig* met regt mag draagen, en als zodanig voor lang in onze Vaderlandsche Geschiedenis gebrandmerkt staat, verdiende op nieuw dien schandlyken bynaam. Tot twee keeren moest in Wynmaand na de Omwenteling, dien geest van onrust, door byzonder scherpe Afkondigingen, van hooger hand, beteugeld worden (*). By de Omwenteling van 's Lands zaaken was 'er wel eenige verandering in de Regeeringsleden gemaakt; dan noch deeze, noch de Kerkenraad, was, naar den zin der blaakendste Prinsgezinden, genoeg gezuiverd van Persoonen by hun in haat. Om ontslaagen te worden van veelen der tegenwoordige Regenten en Kerkenraads-persoonen, door hun beschreeven als Lieden, „ die nog by voortduuringe deeden „ zien de verderflyke Party van het zo„ genaamde Patriotismus toegedaan te „ zyn, en die de goede Ingezetenen, „ bekend voor opregte Vaderlanders, by „ alle voorkomende gelegenheden, vexeer„ den en onderdrukten," hadden zy zich by den Stadhouder met een Verzoekschrift vervoegd. Hier op geen antwoord altoos bekomen hebbende, beklaagden zy zich by een tweede daar over, en drongen 'er sterk op aan, dewyl de gewoone tyd der Regeeringsveranderinge naderde (†). Of zy daar mede iets vorderden is ons niet gebleeken.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 5509. 5510.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1105.

De woekende verbitterdheid richtte ten Plattenlande menig een schandtooneel aan; doch geen 't welk haalde by dat 't welk te *Ysselmonde* vertoond werd, by eenen Scheepstimmerman VAN DER ES, die onder de stillen in den Lande behoord, maar een Zoon hadt, van zo eene heete Patriottische gesteltenisse, dat hy, in de eerste hitte der Omwentelinge, het geraaden vondt, *Ysselmonde* te verlaaten. Met het Voorjaar wedergekeerd, beving hem de zo dwaaze als ontydige lust om de Dorpelingen, meest Oranjegezind, met behulp van nog een twaalftal Jongelingen, anders te leeren denken. — 't Gerugt hier van ging uit en kreeg geloofwaardigheid door eene en andere reeds gevoelige les. De verbittering werd hoogstgaande. Een Oranjegezinde hoop schoolt zamen, spoedt zich na de Werf en Wooning des Scheepstimmermans; te groot was de menigte om 'er tegenstand aan te bieden. Het Huis werd geheel leeg geplunderd, alle de goederen vernield, en in de *Maas* gesmeeten; Goud en Zilver, een Lessenaar met Geld en Papieren werd niet verschoond; men hakte de Schepen aan stukken. Van de Wooning bleef geen steen op den anderen, een en ander Huisy 't welk deezen Man toekwam, droeg kenmerken van die woede. De Man en Vrouw namen de wyk na *Rotterdam*; de Zoon ontkwam het naa hefrig geslaagen te zyn, met een Schuitje na *Dordrecht*, werwaards men ee-

LIX. BOEK.

1787. 1788.

Bysterheid te *Ysselmonde* gepleegd.

LIX. BOEK. eenige zyner Medeſtanderen geboeid heenen bragt (*).

1787. 1788. Hoe de Regeeringsverſtellers te *Hoorn* ingehaald.

—— *Hollands* Noorderdeel intreedende, doet zich eerst aan 't oog der Geſchiedkunde op de Stad *Hoorn*, waar zo veel gebeurd was om de Patriottiſche Party, voor eene wyl, te doen zegevieren (†); welke zich, naa de Omwenteling ter Staatsvergaderinge, by uitſtek, deedt kennen, in het doen van Voorſlagen, ſtrekkende om de Stadhouderlyke Regeering ten hoogſten top te voeren en de Tegenparty te verdrukken (§). —— Hoogst welkom was te deezer Stede de komst der Regeeringsverſtelleren, wier hand het zegel zou drukken op 't geen reeds by voorraad deswegen geſchied was, ook richting en vastheid geeven aan alles wat men wyders van dien aart verlangde. Men verwondere zich derhalven niet hier opgetekend te vinden, dat, wanneer deeze Heeren naauwlyks ter Stede waren ingekomen, de yver des Gemeens ſterk genoeg woelde, om de Paarden af te ſpannen, en zelfs het trekwerk te verrigten, onder het geroep van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 333.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist* XVI. D. bl. 355—370.

(§) Wy mogen in 't algemeen den Leezer teruggewyzen tot het LVII. Boek onzer Historie, waar wy *Hoorn* aantreffen als een der monden tot het doen van de ſterkſte Voorſtellen, en het doordryven der geweldigſte Maatregelen. Wat Gecommitteerde Raaden betreft, de Vergadering te dier Stede houdende, is, in dat zelfde Boek, in 't breede ontvouwd.

van den dag; dat zy by de wederkomst dier Heeren zulks herhaalden, wanneer tot voltooijinge van dit spel, een rappe knaap, met vlag en wimpel, zich op den bok plaatste (*).

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

Regeeringsverschikking aldaar.

By de volvoering van het hun opgedraagen werk zag men de plaats der Patriottische Regenten, met lieden van eene andere kleur aangevuld (†); doch telde daar onder de zodanigen, die van party vewisseld, op eene wyze in 't oog liepen, welke hun met uitzondering deedt kennen voor onvasten. Van deezen stempel was Mr. JOAN VAN BREEDENHOF, Vryheer van *Oosthuizen*, die voor de Burgerwapening sterk geyverd, te dier Stede allereerst eene Commissie, buiten Stadhouderlyke aanbeveeling, bekomen, en te dier gelegenheid gezegd hadt, „ dat 'er „ nog veel meer dan dat gebeuren zou!" Als mede Mr. MEINARD MERENS, die door de bewerking der Patriotten, om zyne toenmaalige schynbaare Vaderlandsliefde, de post van Pensionaris bekomen hadt, en daar in nu, van 's Prinsen wege, bevestigd wierd. Mannen die thans zo zeer, indien niet sterker, dan de van ouds bekende en nu herstelde Prinsgezinden, aan het voorstaan van *Oranje* de hand leenden; en ten deezen einde zich veel al, zo gemeld wordt, bedienden van de scherpe pen van den Raadsheer MERENS, niet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 675. en 867.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 869.

LIX. BOEK. niet min dan zyn Broeder van party verwisfeld (*).

1787. 1788. Hoe zeer ftak by deezen af, hoe fterk een tegenbeeld dier Wyfelaaren leeverde in *Hoorn* op de Secretaris Mr. Hendrik Carbasius; meermaalen als een yverig Voorftander van de zaak der Vryheid ontmoet, en in ons Gefchiedblad vermeld. Op ontvangen raad van eene by hem geagten hand, kort na de Omwenteling, om, voor eenigen tyd, *Hoorn* te ruimen, hadt hy daar aan gehoor gegeeven; ten einde zyne Vrouw en twee Kinderen niet ongelukkig te maaken. Hier van gaf hy, uit het nabuurig *Purmerende* in 't begin van Wynmaand, der Stadsregeeringe kennis. Met geen wederfchryven vondt hy zich verwaardigd; waar op hy in 't laatst van gemelde maand, der Regeeringe andermaal fchreef om antwoord te mogen ontvangen, en tevens befcheid of hy zich thans niet weder gerust na *Hoorn* kon begeeven, om zyne Amptsbedieninge aldaar waar te neemen.

H. Carbasius verlaat *Hoorn* en fchryft aan de Magiftraat.

't Leedt tot den elfden van Wintermaand eer die Brieven ter. Vergadering in overweeging gebragt werden, gelyk de Burgemeester Jager zich uitdrukte „ om „ deeze en geene redenen." Dan gemelde Burgemeester intusfchen in *'s Gravenhaage* geweest zynde, hadt van den Stadhouder, als mede uit den mond der Prinfesfe, vernomen, hoe die beiden verwagt had-

De Prins en Prinfesfe verwonderd dat Carbasius nog niet afgezet was.

(*) Zie onze *Vaderl Hist.* XX. D. bl.

hadden, dat CARBASIUS reeds zyn ontslag, als Secretaris, zou hebben bekomen, en een ander, in diens plaats aangesteld weezen. Hier op bragt hy den laatsten Brief in overweeging. De Voorzittende Burgemeester J. VAN HOOLWERF, Schoonvader van CARBASIUS, onttrok zich aan de beraadslaagingen op dit onderwerp. LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

Ongetwyfeld onderrigt van 't geen 'er in *Hoorn* omtrent hem gaande was, en op welken grond die beweegenissen steunden, richtte CARBASIUS eenen Brief aan zynen Schoonvader, welks inhoud hem zo zeer tot eere strekt, als dezelve de party tegen hem meer en meer moest verbitteren. Immers las men daar in deeze taal eens volstandigen Vaderlanders. „ In de naare „ situatie, waar in ik, met Vrouw en Kin„ deren, zal moeten leeven, kunnen U „ Wel Ed., verdere Familie en goede „ Vrienden, dewelke ik nog onder de „ Vroedschap te *Hoorn* heb (*), voor „ my, dewelke alleen om myne opregte „ Liefde, en daar uit voortvloeiend ge„ trouw gedrag, ter bevordering van de „ dierbaare belangens van het Vaderland, „ zal ongelukkig moeten worden, nog „ één en mogelyk den laatsten dienst en „ het plaisier doen om het daar heen „ te dirigeeren, *dat my in bewoordingen*, „ mutatis mutandis, *en daar naa aan my* Schryven van dien Secretaris aan zynen Schoonvader.

„ *tot*

(*) Onder deezen telde hy, by uitstek, den regeerenden Burgemeester P. SCHAGEN, blykens een treffenden Brief in de *Verzam. by* DE CHALMOT X. D. bl. 15. voor handen.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ *toe te zenden Extract Resolutie derzelfde*
„ *Remotie mag geschieden als de Heeren van*
„ *het geweezene Defensieweezen deezer Pro-*
„ *vincie en de Stad Utrecht, en anderen*
„ *onder de Satisfactie van de Prinsesse be-*
„ *greepen, erlangd hebben.*"

Met bygevoegd verzoek, dat aan hem, als die zyn Ampt zyn leeven lang geduurende, of tot vrywilligen afstand, hadt verkreegen, de Afleg aan de Stad en Kerk, by den aanvang zyner Bediening betaald, mogt worden terug gegeeven; als mede dat het door medewerking der Stadsregeeringe zo verre mogt gebragt worden, dat hy de toen opgeschootene Ambagtsgelden aan den Lande, mogt weder bekomen.

„ Dit," laat hy 'er op volgen, „ is „ het eenige goed, het welk men nog „ voor my zal kunnen doen: want volhardt men by het idée om zich van „ Familiewegen in de deliberatien over „ myne Remotie niet te willen immisceeren, is dit eenig nog overschietend middel, om met Vrouw en Kinderen voor „ verder vervolg bevryd te blyven, en „ de op bovengemelden voet uitgeschootene Gelden te kunnen recupereeren, „ vrugtloos."

In 't slot verzoekt hy zynen Vader daar over ten spoedigsten te spreeken met zyn Oom VAN DE BLOCQUERY, VAN FOREEST, en zyne verdere Vrienden in de Vroedschap; hun deezen Brief mede te deelen: want voegt hy 'er by, „ aan de „ Regeering kan ik my niet adresseeren;

„ om

„ om dat ik geene legaale tyding van LIX.
„ myne aannaderende Remotie heb; en BOEK.
„ my daar in, als dezelve voor my even —
„ onwettig houdende, gelyk men nog on- 1787.
„ langs heeft willen sustineeren, met hun 1788.
„ Ed. Groot Agtb. dit verzoek doende,
„ niet kan compromitteeren."

Deeze Brief werd door Burgemeester JAGER in den Raad gebragt, vergaderd om over de zaak van CARBASIUS te zitten. Hier vondt men goed het volgend Vonnis te vellen. „ Vermids Mr. HENDRIK CARBASIUS, *zo door zyne gehoudene Conduites, betrekkelyk de zo ongelukkige gesubsisteerd hebbende Disorders in deeze Republiek, als door aan te gaan tegen de gemanifesteerde intentie van deeze Regeering, het vertrouwen van de Regeering en Burgery deezer Stad heeft verlooren*, is goedgevonden en verstaan denzelve CARBASIUS te verleenen zyne Demissie van het Ampt van Secretaris deezer Stad en Weeskamer, en te ontslaan van den Eed in voorschreeve Qualiteit — en is wyders verstaan dat meergemelde Heer, in handen van Heeren Burgemeesteren deezer Stad, zal moeten of doen bezorgen alle de Papieren, het zy het Gemeene Land, deeze Stad of Secretarye betreffende, welke nog onder hem mogten berusten. — Verder is geresolveerd aan CARBASIUS over te laaten om zodanige verzoeken tot restitutie zyner Amptgelden te doen, als hy zal vermeenen te behooren; als mede het

Afzetting van dien Heer.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. Memorie door CARBASIUS ingeleverd.

„ verzoek tot rembourfement der Afleg „ aan de Stad en groote Kerk, by den „ aanvang zyner Bediening gedaan, te „ houden in Advys."

De veroordeelde CARBASIUS diende hier op eene Memorie in, ter regtvaardiging van zyn gehouden gedrag; gispt daar in het misbruik van den Brief aan zynen Vader gemaakt, als waar in hy niet om zyn Ontflag verzogt hadt. —— Dan het meeste griefde hem, de uitdrukkingen in het Vonnis, hier boven met eene onderfcheidende Letter gedrukt; „ doch waaromtrent hy Ongelukkige, wilde hy zich „ niet aan verdere ongelukken, in deeze „ hachlyke tyden, wilde hy zich aan geen „ verdere onheilen blootftellen, moest zwy- „ gen, en alleen met HORATIUS zeggen

„ *Juftum & Tenacem &c.*",

Hy beroept zich op den Alweetenden en zyne eigene bewustheid van niet te weeten „ immer gelegenheid gegeeven te hebben „ om het vertrouwen der Regeeringe, veel „ min dat der braave Burgery, te verlie- „ zen." —— Op deeze gronden verzoekt hy het over hem geftreeken Vonnis, in zo verre te veranderen, dat daar uit ten klaarften bleek, „ hoe nimmer, op eenig „ verzoek, of 't geen daar eenigen fchyn „ van hadt, zyne Demisfie als Secretaris „ der Stad *Hoorn* was verleend gewor- „ den; maar *per verba directa* om rede- „ nen hun Wel Ed. Gr. Agtb. daar toe

„ mo-

„ moveeerende, van 't gezegde Ampt LIX.
„ was gedemitteerd geworden." BOEK.

Aan het verzoek van CARBASIUS, dat deeze Memorie, in het Stads Resolutie- 1787. boek mogt geplaatst worden, werd geenzins voldaan; maar, te midden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, toen men dezelve eerst in overweeging nam, besllooten dezelve niet alleen ter zyde te leggen; maar uit de Notulen te sluiten en dit laatste den Secretaris ten sterksten te gelasten. — De zo zeer verongelykte CARBASIUS deedt vervolgens nogmaals aanzoek om de negen honderd Guldens by 't aanvaarden van zyn Ampt, ten behoeve van de Stad en Groote Kerk gegeeven (*). Met welk een uitslag is ons niet gebleeken.

1787. 1788. Deeze ter zyde gelegd.

De Schutterye en Kerkenraad van Patriotten gezuiverd.

Reeds in Slachtmaand van het Jaar MDCCLXXXVII was de Krygsraad en Schutterye gezuiverd van zodanige Officieren en Schutters als tot het Genootschap van Wapenhandel, of tot eenig Burgerlegertje, behoord hadden. In Bloeimaand des volgenden Jaars erlangde een nieuw ontworpe Reglement voor de Schutterye, de volle goedkeuring van zyne Hoogheid (†). — Uit den Kerkenraad der *Hoornsche* Gemeente werden allen ontslaagen, die zich, in de voorige onlusten, gemengd hadden. Kerk- en Stadsregeering waren dus zo zui-

(*) Men vindt de Stukken hier toe behoorende by een in de *Verz.* by DE CHALMOT X. D. bl. 13—27.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 873—890.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. zuiver van den zuurdeesem der Patriotsgezindheid als de Schuttery. Door het vertrek der meeste Geconstitueerden, en het verjaagen van anderen door regterlyke vervolgingen, en de vernederende stappen van eenige anderen, rekenden de Regeering de Stad nog niet ontlast van deeze diep gehaatten.

Van de Pol en Breebaart de Stad ontzegd. De *Hoornsche* Regeering kon niet dulden, dat twee der Geconstitueerden zich in *Hoorn* bleeven ophouden. Het streng besluit was, „ dat, uit overwee„ ging van het halstarrig en onbuig„ zaam gedrag, door J. van de Poll „ en C. Breebaart met opzigt tot de „ door hun beledigde Regenten der Stad „ by continuatie gehouden, aan hun de „ Inwooning in de Stad ontzegd en be„ volen wierd, om, binnen veertien da„ gen naa het open water, de Stad en „ Stads Regtsgebied te ontruimen, en „ derzelver Huishoudingen na elders te „ verplaatzen (*).” — Met de uitzetting dier Burgeren hadt de wraaklust nog haar zat niet; deeze woedde ook tegen den blooten Naam des eerstgemelden de Stad ontzegden Burgers. Diens Medegenoot in den Handel kreeg, wanneer van de Poll vertrokken was, een verbod om diens naam boven de deur te laaten staan: dewyl men niet dulden kon, dat zodanig een naam openlyk in de Stad zou geleezen worden; om thans niet te reppen van

(*) *Verzam. by* de Chalmot L. D. bl. 132.

van het gebeurde ten zynen opzigte met een Kerklyk Getuigschrift (*). LIX. BOEK.

De Kerkleeraars ENGELBERTS en SCHAD, werden, op het voorleezen eener schriftlyke Verklaring, van den Predikstoel, in hunnen dienst hersteld (†). — Zy werden voor Overtreeders gehouden, vóor welke men de deur der genade, door dit redmiddel, opende. Dan bleef dezelve, op dat wy dit in 't voorbygaan aanstippen, geslooten voor den Leeraar VAN LOENEN op het nabuurig Dorp *Twisk*, die als Burger, de wapens hadt opgevat, en het banvonnis moest ondergaan; doch, onaangezien dit vonnis, het allerloflykst getuigenis van zyne Dorpsregeering, van zyne Kerkenraad, en van genoegzaam zyne geheele Gemeente bekwam (§). 1787. 1788.

Oproermaakers ontslaagen en hersteld.

Zo zeer men zich te *Hoorn* beyverde om wat Patriottisch was de Stad te doen ruimen, zo zeer was men in de weere, om, die ter oorzaake van het geweldig Oproer daar aangerigt, onder beschuldiging lagen, en één ter Stad uitgebannenen, des te ontheffen en den gebannenen te herroepen. Hier toe diende een Voorslag door de Afgevaardigden dier Stad zeer kort naa de Omwenteling ter Staatsvergaderinge gedaan. Zy stelden voor, „ van gedagten te weezen, dat, by dee„ ze

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT L. D. bl. 130.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT L. D. bl. 121—130.
(§) Men vergelyke hier mede wat wy hier boven bl. 416. des voorigen Deels omtrent dusdanig een Vonnis opmerkten.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

„ ze gunstige Omwending van zaaken, „ alle de flettrisures aan ter goeder naam „ en faam staande Burgeren hunner Stad „ gedaan, promptlyk behoorden te wor„ den gerepareerd; te meer, daar dezelve „ van geen eigenlyk gezegde Misdaaden „ konden worden beschuldigd, en alles „ wat ten hunnen laste was bygebragt, „ zeer bezwaarlyk alleen hadt kunnen „ worden geëlicieerd uit Plakaaten, waar „ by zaaken, uit haare natuur onver„ schillig, willekeurig strafbaar gemaakt „ waren, en welke ook bereids, door „ hun Ed. Groot Mog. waren vernietigd „ en buiten werking gesteld." — Hier om wilden zy Schout en Schepenen der Stad *Hoorn* ten spoedigsten aangeschreeven en gelast hebben om acht onwettig gevatte Persoonen van alle Regtsvervolgingen, ter zaake van de hun aangetygde Oproerigheden, op den veertienden en vyftienden van Lentemaand aangerigt, kost- en schadeloos te ontheffen, dezelve ten vollen in hunne Eer als braave Burgers te herstellen; en tot dat einde ook den gebannen ANDRIES GALET te rug te roepen en als voorheen de vrye inwooning, neering en handteering binnen *Hoorn* toe te staan. Een Voorstel 't welk byval aantrof (*). — Met één woord, te *Hoorn* werd

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 200. Men vergelyke met deeze verschoonende voordragt het door ons beschreeven Oproer te dier Stede in het XVI. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 256. 358.

werd aan het Gemeen den ruimſten teugel gevierd, om de ſchade te verhaalen over het ſtuiten van deszelfs wraakzugt en Plundering ten dage van het zo zeer verzagte Oproer. Ja openlyk begunſtigde men te dier Stede boven andere Burgers de Oproermaakers, nu ontſlaagen en herſteld.

LIX. BOEK. —— 1787. 1788.

Alkmaar Hoorns tegenbeeld.

Was *Alkmaar* het tegenbeeld van *Hoorn* geweest, geduurende de jongſte onlusten, die Stad bleef het by de Omwenteling: zo zeer de laatstgemelde voortſloeg om veranderingen op veranderingen, naar 't wisſelend Staatsgety geſchikt, te hoopen, zo agterlyk was de eerstgenoemde om in dat voetſpoor te treeden. *Alkmaar* hadt de koenheid, om de twee Stadsregeeringsleden, in de Satisfactie van haare Koninglyke Hoogheid begreepen DE KEMPENAAR en VAN FOREEST, by die Vorstinne tot voorſpraaken te ſtrekken, en wanneer deeze voorſpraak niet baaten mogt, hun, op eene hun zeer vereerende wyze te betuigen, 't geen de Regeering gevoelde, wegens het gemis van twee waardige Leden (*). *Alkmaar* verzette zich het langst en heftigst tegen het volmagtigen van zyne Hoogheid ter Regeeringsveranderinge (†).

Raadſlag daar gering

Wanneer, kort naa de Omwenteling, de Regeering met veel moeite, de Inlegering

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 260.

(†) Wy hebben van die pooging een breed verſlag gegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 220.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. nomen omtrent de Inlegering van Krygsvolk.

ring van *Pruisfische* Krygsbenden hadt afgeweerd (*), deedt een der Raaden het, ten deezen dage, veel in hebbend Voorstel, „ dat, zo als de Inlegering van *Pruisfisch* Krygsvolk zeker van kommerlyk „ vooruitzigt geweest zou zyn, de Militie van deezen Staat, ook dikwyls, „ gelyk de ondervinding hier en daar, in „ deezen tyd, hadt getoond, tot grooten „ overlast en ontrusting voor de Plaatzen, waar dezelve Garnisoen hieldt, „ verstrekte; en dat, ook in deeze tyden „ van Combustie, de rust en veiligheid „ binnen *Alkmaar*, onder den Godlyken „ Zegen, door het Bestuur der Regeeringe en de waakzaamheid der Burger „ Schuttery, was bewaard gebleeven." Op dit Voorstel volgde een Besluit; „ dat „ voortaan, buiten uitdruklyke toestemming der Vroedschap, geen Militair „ Garnisoen voor *Alkmaar* zou verzogt „ worden (†)."

Verzoek om 't zelve te mogen hebben, tegengewerkt.

Weinig dagen naa dit Stadsbesluit, onderstondt een klein getal Oranjegezinden een Verzoekschrift ter tekening aan te bieden; gerigt aan zyne Hoogheid, om te dier Stede Krygsvolk te zenden; ten einde gelegenheid te hebben tot het betoon van nadere meer openbaare vreugdebedryven, wegens 's Stadhouders Herstellinge, en om de Schuttery tot haaren voorigen staat weder te brengen. — In te-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* als boven bl. 221.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 52.

tegenwerking hier van hadt de Regeering moeds genoeg om de Afgezondenen ter Dagvaard te gelasten, „ om, door alle „ bekwaame middelen, zo veel mogelyk, „ te wege te brengen, dat na *Alkmaar* „ geen Krygsvolk gezonden wierd, en „ Burgemeesters te verzoeken om over „ den inhoud van dat Verzoekschrift, een „ brief in voeglyke bewoordingen aan den „ Stadhouder af te vaardigen (*)."

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

By de komst der Regeerings-veranderaaren ontstaat 'er onrust.

De Gevolmagtigden ter Regeeringsverschikkinge kwamen te *Alkmaar*. Geene uitbundigheid, als te *Hoorn*, vertoonde zich by derzelver verschyning; alles bepaalde zich tot het oprigten van twee Eerepoorten; één voor het Logement waar die Heeren hun intrek namen, welke men alle avonden verlichtte, en ééne voor het *Amsterdamsche Veerhuis*, waar de *Oprechte Vaderlandsche Societeit* vergaderde, van wier bestellinge ook de eerstgemelde Eerepoort was (†). Dan naauwlyks waren die Heeren daar ter Stede, of, in weerwil, van alle de vroegere voorzorgen der Stadsregeeringe, en derzelver betuiging aan die Gelastigden, by de verwelkoming, „ van hunne hoope, dat de „ voorbeeldige rust, die, tot dien tyd, „ aldaar plaats gevonden hadt, door hun„ ne komst niet verstoord mogt worden," vertoonde zich de geest van onrust. Een kleine hoop Volks, schoolde zamen voor de

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 53.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 675.

LIX BOEK. — 1787. 1788.

de Herberg des verblyfs dier Heeren. In het voorhuis zette zich een Karel met een Lier, en speelde Oranjebehaagende Deuntjes; op 't geleide van welk speeltuig het Gemeen begon te dansfen; tot dit bedryf opgewekt door een Staatenbode dier Commissie, laag genoeg om met een omgekeerde paruik hun voor te gaan. De geesten in dier voege tot onzinnige uitgelaatenheid opgewekt, floegen tot andere balddaadigheden over. Het Huis van een Patriot, van elders daar ter Stede gekomen, om een rustige wyk te vinden, liep groot gevaar van de eersteling des moedwils te worden. Gelukkig werd dit beginzel des onheils gestuit, en was *Alkmaar*, nevens *Haarlem*, misschien de éénige Stad van geheel de Republiek, waar de rust voorbeeldlyk bewaard bleef, zo lang de oude Regeering op 't kusfen zat. Doch kon die Stad op dit geluk niet lang boogen, naa deezer verandering, en het daar op volgend toelaaten dat de Stad met de inlegering van Krygsvolk bezwaard wierd.

Regeeringsverandering.

Veel viel 'er te *Alkmaar* te veranderen. Behalven de Heeren DE KEMPENAAR en VAN FOREEST, in de Satisfactie der Prinsesse begreepen, hadden de Raaden G. M. DU TOUR, C. DE DIEU en Mr. P. PALUDANUS, vóór de komst der Regeeringsverstelleren, ontslag verzogt en bekomen. Der uitvallende menigte was zo groot, dat men Persoonen van buiten moest inroepen om de Vroedschapsplaatzen aan te vullen, en, met dit behulp, bleeven 'er

nog

nog plaatzen ledig; die egter, van tyd tot tyd, door den *Alkmaarderen* van zyne Hoogheid toegeschikte Heeren bekleed werden (*). Onder de Vreemden telde men IZAAK VAN HOMRIGH, die eer-lang tot Hoofdschout aangesteld, zich den Patriotten vyandig betoonde; WILLEM ARNOLD VELINGIUS, die der aanstellinge geene eere altoos deedt, door het maaken eener schandelyke bankbreuke.

De Schutte-ry her-vormd.

Alkmaars moedige Schuttery werd afgedankt, en eene andere, naar 't voorschrift van den Stadhouder, gevormd. In welk voorschrift het eerste Artykel het oprigten van eenig Burgercorps buiten dezelve, ten strengsten verboden werd: de Verzoekers daar toe, en veel meer de Instellers of Deelgenooten van eenig ander gewapend Corps, zouden als verstoorders der algemeene rust aangemerkt en als de zodanigen gestraft worden (†).

Optocht der Scheeps-timmer-lieden te *Enkhui-zen*.

Enkhuizen volgde, op den luisterryk gevierden Jaardag van zyne Hoogheid, het voorbeeld der *Amsterdammeren* in zo verre, dat de Scheepstimmerlieden zich vertoonden met Bylen, Zaagen en andere Gereedschappen, van hout gemaakt, en met Oranjelinten voorzien, in vier smaldeelen verdeeld optrekkende, onder zeven beschilderde Oranjevaandels, op welker eerste aan de eene zyde de *Hollandsche* Tuin en op de andere zyde

zy-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 860.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 255. *enz.*

LIX. BOEK. — 1787. 1788. zyne Hoogheid te paard; en op welker tweede een Schip op stapel en een Schip in 't water, met de masten daar in, verbeeld werden, na het Gildenhuis brengende, om daar, ter eeuwiger gedagtenisse, bewaard te worden (*). — In den eersten optocht ging men de Huizen der Bewindhebberen van de *Oost-Indische* Compagnie, die der Burgemeesteren en van genoegzaam alle Raaden niet voorby zonder stil te houden, door de Muzykanten Oranjeliederen te laaten aanheffen, afgewisseld met het geroep *Vivat de Staaten! Vivat zyne Hoogheid!* besloten met een driewerf herhaald *Hoezee!* Dit geschiedde desgelyks voor de Huizen van de Leden van den Grooten Krygsraad, de Opperbedienden van de *Oost-Indische* Compagnie, en van twee der Stads Predikanten. — Van de laatstgemelden stonden deezen alleen in goeden reuke (†).

De Predikant Muilman bedreigd. Byzonder was men gebeeten op den Leeraar Muilman, die wel verre van dus vereerd te worden te dier Stede, dermaate het voorwerp was van de onzinnigheid des Graauws, dat hy de bedreiging van opgehangen te zullen worden ten naauwen noode ontkwam. Men wil dat de eigenste onverlaat, die deeze bedreiging hadt uitgeslaagen, niet lang daar naa, om een gedreigden manslag, in de gevangenis gezet, daar zich zelven verhing, en door den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 541—543.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 541. *enz.*

den Regter veroordeeld werd om met een been aan de galg gehangen te worden; zo dat de vloek op 'svloekers kop wederkeerde. MUILMAN hadt zo veel daadlyken moedwil van het onbeteugeld Graauw te lyden, dat hy den dienst te dier Stede moest nederleggen, en die Standplaats voor *Wieringen* verwisselen.

LIX. BOEK.
——
1787.
1788.

Gering-heid der Regeeringsveranderinge.

De Oranje Party hadt onder de Regeering in *Enkhuizen* de andere steeds ryklyk opgewoogen (*). Dewyl de Vroedschappen VERSCHUER en EBBENHOUT, de moedigste Voorstanders der Patriottischgezinden, by de Omwenteling de Stad verlaaten, en afstand van hunne Regeeringsposten gedaan hadden, vonden de Regeeringsverstellers daar weinig werks; de meesten bleeven in hunne bedieningen aan, en werden daar in bevestigd (†).

Regeeringsverandering te *Edam*.

In *Edam* mogt de Regeering, by het uitschryven van de Verlichting op 's Prinsen Verjaardag, met regt spreeken „ van „ het klein getal der zulken, die zich „ min of meer in de laatste Beroertens „ hadden ingelaaten (§)." Weinig veranderings viel 'er, by de Regeeringsverschikking, door de Gelastigden van zyne Hoogheid voor. Van hunne posten werden

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 120. en XVI. D. bl. 371.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1170.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 335. Men zie wegens deeze Stad, ten dien opzigte, terugge in onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 121. en XVI. D. bl. 372. enz.

LIK-BOEK. — 1787. 1788. den ontslaagen de Raaden JAN VAN WALLENDAL, JAN REYNTJES en CORNELIS HOTTENTOT; voor deeze, en nog eene door eene andere oorzaak opengevallene Vroedschapsplaatzen, kon men, op den tyd der verschikkinge, geene anderen vinden, en hadt men ter zendinge 'er geene in gereedheid (*).

Wat des te *Monnikendam* gebeurde. Meer werks vonden deeze Heeren in het nabyliggend *Monnikendam*. Onwaardig om de Raadsplaatzen aldaar te blyven bekleeden, keurde men DIRK CLAUS, PIETER HOUTING, KLAAS KOUS BOS, JAN OOSSAAN, JAN KLOEK, JACOB TEENGS, JAN MINNE BOON, NICOLAAS COSTERUS en CORNELIS BOTERKOPER; KLAAS MOLENAAR was overleden. Om deeze plaatzen, in eene zo kleine Stad, aangevuld te krygen hadt veel werks in: ook bleeven 'er vyf open (†), niet tegenstaande een DIRK DE LEEUW, zedert lang, door een losbandig leeven een schandvlek der Maatschappy geworden, en eenigen tyd vóór de Omwenteling, voor zes Jaaren in een Verbeterhuis geplaatst, (naa dat, op die uitdruklyke voorwaarde, een crimineel Proces tegen hem over een mislukten manslag, met geluk, uit de wereld geholpen was,) thans van die opsluiting ontheeven, tot Raad van *Monnikendam*, zyne Geboortestad, benoemd, tot Geconmitteerden Raad in *Westfriesland* en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1171.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1172.

en het *Noorder Kwartier*, en Bewindhebber der *West-Indische* Compagnie aangesteld werd. —— Onder de nieuwelingen telde men eenen ANTHONY VAN MOURIK, Vryheer van *Hensbroek* en Heer van *Rhynzaterwoude*, die eertyds Schoolmeester en vervolgens Boeren-procureur, door een Huwelyk aan geld geraakt, deeze Heerlykheden kogt, in welke hy met willekeurig gezag omsprong (*). LII. BOEK. —— 1787. 1788.

Veranderingen te *Medemblik*.

Van weinig beduidenis was de verandering ter Stede *Medemblik*, by de komst der Heeren, die dit zo menigmaal vermelde werk in de stemmende Steden van *Holland* volvoerden. In de voorige onlusten maakte deeze Stad geen vertoon van eenige beduidenis, dan alleen in de laatste dagen vóór de Omwenteling, toen men 'er Geconstitueerden aanstelde, die, op den raad van 't *Noordhollandsch* Burgerleger, eenige Regeeringsleden van hunne posten ontsloegen, en anderen aanstelden (†), het getal der Vroedschappen verminderden, schikkingen op het Pensionarisschap, en verandering in den Krygsraad maakten. — Stappen van welke zy terug kwamen onmiddelyk naa de Omwenteling, alles wat door hun gedaan was herroepende. Hier van leeverden zy der Regeeringe een schriftlyk getuigenis over; en

(*) Men zie over deezen Mans Character de XX. *Bylage van den Post van den Neder-Rhyn* bl. 63. *enz.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 176.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. en verzogten, by Staaten van *Holland*, in de Amnestie begreepen te worden; 't welk zy verwierven: mits het betaalen der kosten hier op gevallen, en het afleggen van den Eed op de Constitutie, om daar door zekerheid te geeven van hunne Staatsbegrippen voor het vervolg (*). Uit deezen hoofde vonden de Regeeringsbeschikkers hier weinig werks (†). Ook kreeg 'er de Schuttery eene nieuwe inrigting (§).

Veranderingen te *Purmerende.* Werkzaamer in het Patriottische dan *Medemblik* hadt zich *Purmerende* betoond (**). Als Vroedschapsleden, werden door de Gevolmagtigden van zyne Hoogheid ontslaagen SIMON APPEL, JAN VAN DER VOOREN, Dr. A. J. MENGER, ADAM LUGTING, ALBERT LOUWE, B. SUDEMA, SYBR. VAN DER BURG en KLAAS SCHOORN; van de Vroedschap was overleden de Heer KOEL (††). By de aanstelling eeniger nieuwe Regenten bleeven nog drie plaatzen onvervuld. In stede van den Pensionaris ter Dagvaart VAN LAAR, die zich zeer als Patriot hadt doen kennen, werd Mr. MARTINUS COPIUS PEEREBOOM daar toe benoemd (§§). Gelyk in *Medemblik* ontving ook de *Purmerendsche* Schuttery, uit han-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 112.
(†) Men vindt de Naamlyst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1176.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1267.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 375.
(††) Zie wegens deeze Heer onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 208.
(§§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 890. en 1015.

handen van zyne Hoogheid eene nieuwe Inrigting (*). LIX. BOEK.

In vreugdebetoon, wegens de Herstelling des Stadhouders, staaken de *Helder*, *Vlieland* en *Texel* uit, door overal Vlaggen en Wimpels te laaten waaijen, en te eerstgemelder plaatze, op diens Jaardag, het geschut van de Batterye, drie keeren te lossen. 1787. 1788. Vreugdebedryven aan de *Helder*.

Op het Eiland *Texel*, voor Prinsgezind bekend, speelde men het spel des Oproers naa de Omwenteling. Dit moeten wy, ten slotte van dit Boek, nog optekenen. 't Zal, aan den eenen kant, toonen, hoe zeer men der Oproerigheid botvierde, en aan den anderen kant, hoe men een rechtschaapen Vaderlander verdrukte. Mr. Gerrit Buyskes, door Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier*, in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVI, tot Schout en Dykgraaf van *Texel* en Baljuw van het *Eierland* aangesteld, hadt die post met lof bekleed, was, ondanks zyne Patriottische denkwyze, in die bedieningen gebleeven, en in 't laatst van Wintermaand MDCCLXXXVII, op last van Gecommitteerde Raaden, derwaards weder vertrokken. Burgemeesters der Dorpen *Oosterend* en *de Waal* weigerden hem als zodanig te erkennen. Het Gemeen van *Oosterend*, ten getale van omtrent vier honderd gewapenden, begeleid door eenen Lambert Dyke, en van het *Oude Schil*, onder aanvoering des Schippers Vervolging van G. Buyskes op *Texel*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1080.

IIX. BOEK. 1787. 1788.

pers van 's Lands Schuit, met eenige Roeijers, kwamen in het Hoofddorp den *Burg*; de Regenten van welk Dorp BUYSKES op het Raadhuis deedt zamenroepen, om, naar tydsomstandigheden, een besluit te beraamen.

Gedwongen *Texel* te verlaaten.

De zamengeschoolde en niets dan oproerig geweld in den zin hebbende Volksmenigte vernam zulks niet of zy bezetten het Dorp den *Burg* en het Huis des Schouts in dier voege, dat 'er niet, dan met gevaar, uit te komen was. Het raazen, schelden, vloeken en dreigen, werd gevolgd van houwen met den sabel, geldafpersfen en beslooten met het oploopen der huisdeure: waar op BUYSKES besloot de byeengeroepene vergadering van Regenten weder te laaten afzeggen. Dit geweld duurde tot 's avonds ten zes uuren; wanneer vier Persoonen ten zynen huize kwamen, zich Gecommitteerden noemende van gemelde Volkshoop. Zy drongen 'er op, dat hy zich met hun na hunne Principaalen zou begeeven; betuigende, in geval van weigering, niet voor 't behoud van hem, zyne Vrouw en Huis te willen instaan. Niets was 'er op dan gehoorzaamen. In de Herberg *de Vergulde Kikkert* gekomen, werd hy gebragt voor eene menigte van omtrent vyf en twintig man. Gemelde DYKE voerde het woord; en vroeg, „ Op wiens „ orde hy heden op *Texel* kwam?" Het antwoord, „ Dat hy begreep desaangaande „ aan geen Mensch, dan aan hun Ed. Mog. „ verantwoording verschuldigd te zyn,"

deedt

deedt niets af. Weldra zag hy zich genoodzaakt het Besluit van Gecommitteerde Raaden te voorschyn te brengen. Wederhoorigheid staat voor geen overtuiging bloot: wederspannigheid heeft uitvlugten gereed. Men durfde hem, op het zien des Lastbriefs, te gemoete voeren; „ Ja, „ ja, dit Collegie is ook nog niet gezui„ verd. Wy hebben u maar te vraagen „ of gy wel, binnen driemaal vier en twin„ tig uuren, vertrekken wilt; dewyl wy „ wel zien, dat het Volk niet eerder zal „ bedaaren; dat hy zyne Demissie als „ Schout moest verzoeken. In geval van „ weigering willen wy niet instaan voor „ eene geheele Plundering, zo van u als „ van de overige Patriotten; ja dat 'er „ zelfs geen steen van uw huis op den „ anderen zal blyven!"

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Op 't verzoek van uitstel volgde eene volstrekte weigering. Hy zag zich genoodzaakt zyn vertrek te belooven, wilde hy zich zelven en het braafste gedeelte der Burgery aan *den Burg*, niet ongelukkig zien. Hier op trok de menigte af, naa dat dezelve, ten betoon dat zy de gedaane bedreiging, in gevalle de Schout niet vertrok, zouden gestand doen, meer dan zestig huizen de glazen insloegen, en meer balddaadgheden van dien aart pleegden. —— 's Volgenden morgens ontving de Heer BUYSKES een mondeling aanzeggen, uit naam der menigte van *Oosterend*, „ dat hy moest verklaaren hoe „ hy gezind was; dat zy, in gevalle hy

LIX. BOEK. 1787. 1788.

„ niet voldeedt en vertrok, gereed waren „ om weder aan *den Burg* te komen, als „ den voorigen dag."

Al dit gebeurde en gedreigde deedt hem het besluit neemen om *Texel* te verlaaten en na *Amsterdam* te vertrekken. Van waar hy, eenen Brieve, het bovengemelde bevattende, aan Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier* toeschikte.

Eene Bezending van Gecommitteerde Raaden na *Texel*.

Kort hier op vaardigden Gecommitteerde Raaden een Berigtgeeving af aan de Ingezetenen van *Texel*, waar in zy hun verstendigden, dat 'er eerstdaags eene Bezending uit hun midden op dat Eiland zou komen, met wydstrekkende volmagt, om onderzoek te doen na de oorzaaken van alle de voorgevallene Partyschappen, en daaruit ontstaane kwaade beweegingen, en voor al na te speuren de Persoonen, die, op eenigerhande wyze, tot het een of ander medegewerkt, of hunne invloed misbruikt hadden, ook de klagten en beschuldigingen der Inwoonderen wederzyds aan te hooren.

Buyskens bedankt en wordt aan zyn lot overgelaaten.

Deeze Bezending hadt ten opzigte van den Heer Buyskens geen ander gevolg, dan dat hy, door eenen Brieve van den Secretaris H. van Straalen, uit naam van Gecommitteerde Raaden, van eene aanstaande Amptontzetting gewaarschuwd, zich by een treffend wederschryven, wegens zyn gehouden gedrag, verantwoord hebbende, te kennen gaf, „ dat hy door „ die Remotie, ontzet zullende worden „ van zyn byna eenigst middel van be„ staan, zich gedrongen zag, om zyn

„ Ampt

„ Ampt in handen van hun Ed. Mog. te LIX.
„ resigneeren, in de hoop, dat de zwaa- BOEK.
„ righeid omtrent zyn bestaan, op deeze ——
„ of geene wyze, door hun Ed. Mog. 1787.
„ eenigermaate verzagt zou worden." — 1788.
Maar Gecommitteerde Raaden naa het verslag der na den Eilande Afgevaardigden gehoord te hebben, verleenden hem zyn ontslag: „ uit overweeging van de vol-
„ strekte onmogelykheid om hem in zyn
„ post te doen voortgaan; zonder het
„ Eiland, zo wel als zyn Persoon, aan
„ verregaande gevolgen bloot te stellen,
„ en om dat hy, uit overtuiging daar van,
„ zyn Ampt geresigneerd hadt." —
'sMans hoogst billyk verzoek om een ander middel van bestaan werd van de hand geweezen met de koele taal; „ dewyl daar
„ toe by hun geene gelegenheid was (*)."

De Onschuldige strekte hier ten Slachtoffer, ten éénigen Slachtoffer; want wy hebben geen blyk gevonden van welverdiende straffe der zodanigen, die gelyk Gecommitteerde Raaden in hunne Berigtgeeving aan die Eilanderen zich uitdrukten, „ bestuurd door eenen kwalyk ge-
„ plaatsten yver, zich schuldig gemaakt
„ hadden aan ongeregeldheden, welke al-
„ zins waren af te keuren." Deeze afkeuring, uit den mond der derwaards gezondene Heeren, CORNELIS VAN DER STRAATEN en FRANCOIS BINKHORST, te hooren, was naastdenklyk 't éénige, 't welk

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 21—31.

LIX. BOEK. 1787. 1788.

welk hun, wegens dien euvelmoed, weerspannigheid en schennis overkwam.

Zo hebben wy, uit het hart deezes Gewests, *'s Gravenhaage*, beginnende, en aan een der uiterste leden van 't zelve, *Texel*, eindigende, en ons op veele tusfenstanden ophoudende, het beloop der zaaken, onmiddelyk naa de Omwenteling, en in het eerst daar op volgend Jaar, beschouwd. Een te rugzigt daar op vervult onzen geest met een reeks onaangenaame denkbeelden; en kunnen wy ons niet belooven die, door behaagelyker, te zullen afgewisseld zien, wanneer wy de andere Gewesten, in dat zelfde Tydvak, intreeden.

*

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot dit Boek; wat daar in te behandelen. Eerst het Sticht en Utrecht te beschouwen. De Volkstem dringt aan op de bevestiging der Oude Constitutie. Hoe de Edelen op dit stuk dagten. Eene Afkondiging ten dien einde strekkende. Geene verandering in den Provinciaalen Eed. Eed voor de Schutters. Door de Stadsregeering van Utrecht niet aangenomen. Plakaat tegen de Berooving ten Plattenlande. Vergunning aan de Burgeren ten Plattenlande, om hunne goederen in veiligheid te brengen. Voorkoming van het tweemaal betaalen der Lasten. Het gebeurde met de Landspenningen door den Graave VAN BOETZELAAR. *Handelwyze omtrent de Obligatien, ten naame van* B. W. VISSCHER *gehouden. Hoe die Heer zich verantwoordt.* VISSCHER *zeer in haat. Aankondiging van Schaverhaaling op de Patriotten. De Ingezetenen opgeroepen tot bekend-* LX. BOEK.

LX. BOEK.

kendmaaking der geledene Schade. Wat grond gaf tot deeze strenge maatregelen. Schoon deeze onuitgevoerd bleeven deedt men de Verbeurtverklaaring werken. De Staaten verleenen eene Amnestie. Veelvuldige Bepaalingen in dezelve. Tydsverlenging om in de Amnestie te kunnen begreepen worden. Verzoekschriften ten dien einde, en Geldboetens een aantal afgevorderd. Zwaare Geldboete H. J. VAN HENGST *opgelegd.* Y. VAN HAMELSVELD *en* A. J. BLANK *den Predikdienst verboden.* BLANK *de Stad Utrecht ontzegd. Vernietiging der Genootschappen van Wapenhandel. Geschil met Holland over geleend Geschut en Krygsbehoeften. Brief der Staaten aan die van Holland deswegen. Hoe door die van Holland beantwoord. Vreugdedagen in het Sticht. Eerepenningen aan de Soestdyksche Verdedigers geschonken. Gedenkteken voor een daar by gesneuvelden Huzaar. Het te Utrecht nieuw ingevoerd Stads Regeerings Reglement vernietigd. Het gedrag van veele Utrechtsche Regeeringsleden geschetst. Dat van den Heer* W. E. PERPONCER DE SELDNITSKEY *in 't byzonder. Wie van de Regeering waren uitgesloten. De Aanbevelingen des Stadhouders weder ingevoerd. Intrekking der Stadsbesluiten door de afgezette Regeering genomen. Afkondiging tegen het vervreemden en vervoeren van Goederen. Het Wapenhandelend Genootschap vernietigd. Die der Geldersche Brigade de Stad ontzegd. Afkondiging tegen heimlyke Zamenkomsten. Verbod van eenige Geschriften. Moeite om 'er het Oranjedraagen door*

te

te krygen. Twee Vrouwen, die andere Vercierzelen maakten, gevat. De Kerkenraad van Patriotten gezuiverd. Veele Amptenaaren uit hunne posten gezet. Oproerig geweld des Krygsvolks. Waarom die bedoelde Plundering geen voortgang hadt. De Jaardag der Omwentelinge gevierd. Het Vorstlyk Gezin daar by tegenwoordig. Bekendmaaking de Hoogeschool betreffende. Hoe het zich met eenige daar beroepene Hoogleeraaren toedroeg. De Amersfoortsche Minderheid leevert een Verzoekschrift in. Gunstig aangenomen. Mondelinge verzekering en wederaanneeming dier Regenten. Hoe onderscheiden dit gedrag beoordeeld. Hoe het zich by verdere aanstellingen met die wedergekeerden toedroeg. De Schuttery hersteld. Zonderlinge Eed den Burgeren te Wyk by Duurstede afgevorderd. Hoe de Staaten zich omtrent Montfoort gedroegen. Rheenen en Veenendaal betoonen groote vreugde. Overgang tot Gelderland. Wat des te melden staat. Wydgaapend verschil tusschen Gelderland en Overyssel. Voorstel van Overyssel om de Geschillen met Gelderland te vereffenen. Voorslag eener wederzydsche Commissie. Wie daar toe benoemd. Inschiklyke last der Overysselschen. Antwoord van Gelderland. Hoe de zaak gevonden. Voorstel van Gelderland ter Algemeene Staatsvergaderinge tot Herkryging van eene plaats in den Raad van Staaten. Dit door zyne Hoogheid ondersteund. Wat men in Gelderland over de Eedvordering bepaalt. Gelderlands Verklaaring aan die van Holland, wegens de gronden der Constitutie. Op welk eene wyze zy die, als een

Grond-

LX. BOEK.

Grondwet van Staat aanneemen. Vervolgingen in Gelderland, wegens een Brief van daar aan Holland geschreeven. Byzonder Bezwaar van CAPELLEN TOT DE MARSCH *uit eenige Brieven ontleend. Wat die Ridder daar op aanmerkt. Beschuldigd van ongeoorloofde Briefwisseling, door hem wedersprooken. Vonnis over dien Ridder. Zyne Betuigingen. Vonnis over* G. W. ZUYLEN VAN NIEVELDT. *Een en ander der Geldersche Edelen leeveren een Geschrift in. Vier lieten zich op eenen vernederenden toon hooren. Uitslag dier zaake. Eenige Elburgers verzoeken vergeefsch genabetoon. Vonnissen over hun uitgesprooken. Vonnissen over eenige Hattemers.* H. VAN WESTERVELDS *aanmerking op dit Vonnis. Oproer te Tiel, waar in het Krygsvolk medepligtig is. Dankzegging aan den Generaal Major* VAN WILCKE. *Vreugdebedryven op 's Prinsen Jaardag. Hoe dezelve te Nymegen gevierd. Hoe het Vorstlyk Gezin te Zutphen ontvangen werd. Hoe te Arnhem onthaald. Komst des Konings van Pruissen hier te Lande. Te Weezel door eene Bezending uit hun Hoog Mogenden verwelkomd. Aanspraak des Barons* VAN TORCK. *'s Konings Antwoord. Te Kleef door het Stadhouderlyk Gezin opgewagt. Komst en ontmoeting aldaar. Aankomst op 't Loo. Begroeting door de Staaten van Gelderland. Hoe ten dien Lusthuize getoefd. Staatsverrigtingen aldaar. 's Konings vertrek. Brief des Konings aan hun Hoog Mogenden.*

De

De gegrondheid der aanmerkinge, waar mede wy ons laatst voorgaande Boek besslooten, „dat wy ons niet konden be„looven de reeks van onaangenaame denk„beelden, welke hetzelve ons voor den „geest bragt, door aangenaamer te zul„len afgewisseld zien, wanneer wy an„dere Gewesten, in dat zelfde Tydvak, „intraden," vinden wy ten vollen bewaarheid, als wy *Hollands* naaste Nabuur, en naauwste Lotgenoot in de Gebeurtenissen, die de Omwenteling voorgingen en onmiddelyk volgden, met een Geschiedkundig oog bespiegelen, en daar toe het *Sticht* ten onderwerp van dit Boek neemen. Waar by een overzigt van het geen, ten dien tyde, in *Gelderland* gebeurde, zich eigenaartig zal paaren.

LX. BOEK. 1787. 1788. Overgang tot dit Boek, en wat daar in te behandelen.

Met algemeene trekken hebben wy geschetst de verandering, welke, in het eerstgemelde Gewest, en boven al in de Stad *Utrecht*, stand greep by de Omwenteling (*); ook leerden wy de gedraagingen van het *Sticht* kennen in de zaaken des Algemeenen Bondgenootschaps (†). Van het eerste staat ons thans eenig nader verslag te geeven; wegens het laatste hebben wy niets meer te doen dan onze Leezers, tot dat gedeelte onzer *Vaderlandsche Historie*, te rug te wyzen.

Eerst het *Sticht* en *Utrecht* te beschouwen.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 404.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 50. *enz.*

IX. BOEK. 1787. 1788. De Volkstem dringt aan op de bevestiging der oude Constitutie.

De Omwenteling was naauwlyks daar; of de Volksstem liet zich uit eenen anderen hoek hooren, dan voor eenige maanden, en verzogt de Staaten om geene verandering te maaken, of te gedoogen, dat dezelve gemaakt wierd, in het oude Regeerings Reglement der Provincie; maar hetzelve te laaten in zyn geheel, zo als „ het in den Jaare MDCLXXIV was vast„ gesteld en in MDCCXLVII weder inge„ voerd, by hun Ed. Mog. bezwooren in „ den Jaare MDCCLXVI, door hun, aan „ den tegenwoordigen Erfstadhouder, met „ eene algemeene toestemming des Volks, „ opgedraagen."

Hoe de Edelen op dit stuk dagten.

Zodanig een Verzoek vondt ingang by de Regeering der Stad *Utrecht*, die ter Staatsvergadering een Ontwerp van eene Afkondiging, ter bevestiging van de oude Constitutie en het Regeerings Reglement ter tafel bragt. De Heeren Edelen en Ridderschap gaven daar op te verstaan, wy bezigen hunne eigene woorden, „ dat zy „ eene vrye Staatsregeering, met een Stad„ houder, hielden, voor de éénige waare „ Republikainsche Constitutie deezer Lan„ den, zo als dezelve, naa afwerping „ van het *Spaansche* Juk, met het goed „ en bloed der Voorouderen, verkreegen „ en bevestigd was. Dat zy deeze Staats„ Stadhouderlyke Constitutie als de éénige wettige Constitutie deezer Landen, „ waar by deeze Republiek tot eenen „ hoogen top van geluk en voorspoed „ gekkommen was, ten allen tyde, met

„ al

„ al hun vermogen zouden blyven voor- LX.
„ ftaan en handhaaven, en zo veel in BOEK.
„ hun was nimmer gedoogen, dat daar ——
„ op, door iemand, hy zy, wie hy zy, 1787.
„ eenigen inbreuk wierd gemaakt." 1788.

In overeenkomst met die Staatsbegrippen hadden zy hunne gezindheid om die oude Conftitutie na te leeven ten allen tyde betoond, en daar door aan den dag gelegd, dat zy nimmer in dezelve eenige verandering zouden gedoogen, dan op eene wettige en conftitutioneele wyze. „'t Was," vervolgen zy, „alleen aan deeze Beginzelen van de Ridderfchap, onderfteund „ door de Gecommitteerdens der Steden „ *Amersfoort* en *Rheenen*, toe te fchryven, „ dat deeze alleen wettige Conftitutie, „ in alle de troubles, die de Republiek „ en deeze Provincie tot op den oever „ van een onherftelbaar bederf en ondergang gebragt hadden, inzonderheid ook „ in een tyd, wanneer door het niet verfchynen der Gecommitteerdens van de „ Steden *Utrecht*, *Wyk* en *Montfoort*, en „ door andere omftandigheden, op het „ punt ftondt van omgekeerd te worden, „ was bewaard gebleeven. — Dit bragten zy alleen by ten bewyze, dat alle „ aandrang tot eene openlyke Verklaring „ dien aangaande, immers ten opzigte van „ het Lid der Ridderfchappe, voor geheel onnoodig en overtollig hadt behooren gehouden te worden. Dan dat, „ hoe zeer zy Edelen begreepen, dat eene „ Publikatie ter bevestiging van het Re-

„ gle-

IX. BOEK. 1787. 1788.

„ glement van den Jaare MDCLXXIV in „ een tyd, waar in de gemoederen der „ Ingezetenen met schrik en vreeze vervuld zyn, veel eer tot verzwakking „ dan tot versterking van 't zelve strekken moest, en zy daarom liever verkoozen zouden hebben, de raadpleeging daar over tot bedaarder en rustiger tyden uit te stellen; zy nogthans niet ongenegen waren, aan den aandrang hunner Medeleden, ten deezen opzigte, te voldoen, en diensvolgens in het doen eener Publikatie toe te stemmen onder de volgende Aanmerkingen.

„ Voor eerst, dat zodanig eene Publikatie niet gegrond wierde op het Adres, door een groot aantal Burgers en Inwoonders, op den negentienden van September laatstleden, ter Staatsvergaderinge ingediend; 't geen zy gemeend hadden te moeten ter zyde leggen, geenzins uit eene kleinagting voor *Utrechts* goede Burgery: waar van zy nimmer eenig bewys gegeeven hadden of wenschten te geeven; maar alleen om de gevolgen, die daar uit, inzonderheid wanneer men de Lysten der Ondertekenaaren, en de omstandigheden van tyd in aanschouw nam, zeer ligtlyk zouden kunnen ontstaan; en ten aanzien van welke de ondervinding der voorige dagen te veel geleerd hadt hoe noodzaaklyk het was, alles te vermyden, wat daar toe eenige aanleiding zou kunnen geeven.

„ Ten

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ Ten tweeden, dat daar by de weg „ tot Verbetering en Redresſen in de Re- „ geerings Conſtitutie deezer Provincie, „ (mits dezelve waare Verbeteringen en „ Redresſen zyn, en op eene wettige en „ conſtitutioneele wyze, met overleg en „ concurrentie van den Heer Erfſtadhou- „ der konden ingevoerd worden,) niet „ toegemuurd wierd. Naardemaal, hoe „ zeer Heeren Edelen met ter zydeſtel- „ ling van de byzondere belangens van „ hun Lid, op het ſterk aanhouden van „ de Vroedſchap der Stad *Utrecht*, on- „ derſchraagd door een groot aantal Bur- „ gers en Ingezetenen, zich meermaalen „ genegen verklaard hebben, mede te „ ſtemmen tot zodanige ſchikkingen, als „ ten voordeele van hunne Medeleden „ van Staat, op eene wettige wyze, kon- „ den worden daargeſteld, en waar van „ zy Heeren Edelen als nu, op het ver- „ zoek, ten tegendeele van dezelve „ Vroedſchap, ook gaarne afzien, 'er „ nogthans andere verbeteringen en be- „ paalingen zouden te maaken zyn, waar „ door voor 't vervolg, zo wel de Bur- „ gerlyke Vryheid, door de ſeparatien „ van de Judicieele en Politieke Magt „ in de Steden bevorderd als de Provin- „ ciaale Finantien verbeterd zouden kun- „ nen worden."

Eene Afkondiging ten dien einde ſtrekkende.

Op deeze gronden konden de Edelen in de ontworpen Publicatie niet treeden, maar verzogten naaziening en verandering. Deeze geſchiedde en werd daar uit eene

LX. BOEK. 1787. 1788. Afkondiging dit stuk betreffende gebooren (*). — Eene Afkondiging, die, ondanks dit aangemerkte van het Lichaam der Edelen, in vry sterke bewoordingen begreepen was, en daadlyk ingerigt om voortaan den weg tot Verandering, op dat wy hunne uitdrukking herhaalen, *toe te muuren:* en tevens opgevuld met de haatlykste uitdrukkingen wegens de gedraagingen der Burgeren, die na verandering gestaan hadden.

Geene verandering in den Provinciaalen Eed. Buiten deeze openlyke toezegging en verklaaring van der Staaten gezindheid, ten, opzigte van de oude Regeeringsgesteltenisse, hielden zy zich aan den gewoonen Eed, vóór derzelver toelaating ter Vergaderinge, ten aanziene van dit stuk, begreepen in deeze bewoordingen, „ dat ik mede punctueelyk zal in agt nee„ men en nakomen het Reglement, no„ pens het beleid en bestel der Provin„ ciaale Regeering, in MDCLXXIV ter Ver„ gaderinge vastgesteld; dat ik ook zal „ helpen maintineeren hun Ed. Mog. Be„ sluit van tien January MDCCXLVIII, „ waar by het Stadhouder- Capitein- en „ Admiraalschap Generaal verklaard is „ erflyk, zo in de manlyke als vrouwly„ ke Descendenten van WILLEM CAREL „ HENDRIK FRISO (†).”

Eed voor de Vervolgens stelden Staaten van *Utrecht* een soortgelyken Eed op de Constitutie vast

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5550. 5561. 5567.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 280—282.

vast voor alle Gewapende Burgers en Schutters in het *Sticht* als men in *Holland* hadt ingevoerd (*). Doch de Stadsregeering van *Utrecht*, nog verkleefd aan de gevoelens van het Stadsregt, en die ingevolge hier van zich tegen dat besluit verklaard hadt, voor zo verre haare Stad betrof, als zynde een louter huishoudelyke zaak, besloot afzonderlyk tot eenen Eed van na genoeg gelyken inhoud voor alle Stadsministers, Amptenaars en Stadsbedienden (†).

1787.
1788.

Schutters. Door de Regeering van *Utrecht* niet aangenomen.

Hoe veel en hoe sterk de eerste Staatsstukken naa de Omwenteling, in 't algemeen, van het wederkeeren der Rust en Burgerlyke Eensgezindheid spraaken, vonden Gedeputeerde Staaten, weinig dagen naa die Gebeurtenis (§), reden om bekend te maaken, „tot hun innig leedweezen vernomen te hebben, dat 'er lieden gevonden wierden, die, in plaats van alles toe te brengen wat tot herstel der goede Orde, Vrede en Eensgezindheid dienen kon, zich niet ontzagen, om de Huizen en Goederen van hunne Medeingezetenen, als van kwalyk Geintentioneerden, aan anderen aan te wyzen, en daar door aanleiding te geeven, dat deeze hunne Medeingeze-„te-

Plakaat tegen Beroovinge ten Plattenlande.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 44—46.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 33. *enz.*
(§) Deeze Afkondiging geschiedde den 29. Sept. 1787. en is geheel te vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 264—266.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ tenen, in hunne Persoonen en Goederen beschadigd, beroofd en geplunderd „ en zulks om aan hunne ongeoorloofde „ wraaklust te voldoen; of zich met den „ inkoop van de aldaar geroofde en ge„ plunderde Goederen te verryken." Tegen dit misdryf stelden zy de noodige maatregelen en voorzorgen te werk. Teffens verbiedende alle beledigende gesprekken, verwytingen of benaamingen van Partyschappen.

Vergunning aan de Bewoonders van het Platteland, om hunne Goederen in veiligheid te brengen.

Zy stonden, ten zelfden tyde, aan iegelyk Opgezeten der Provincie, welken hunne Goederen ten Plattenlande, in de tegenwoordige omstandigheden van tyden, niet veilig oordeelden, toe, hunne kostbaarste Bezittingen, zo van Goud als Zilverwerk, Juweelen, Kleinodien, Effecten, gereed Geld, behoorelyk afgepakt en verzegeld, binnen *Utrecht* over te brengen, by den Griffier van den Hove Provinciaal Mr. Cornelis de Wys, die hun een verzekerde plaats zou aanwyzen waar die Goederen, buiten eenige kosten, bewaard zouden worden, tot zo lange de omstandigheden van tyden veranderden, en door hun andere schikkingen, ter beveiliging van de Opgezetenen, konden gemaakt worden. — Het blykt alzins, uit deeze Beschikkingen, hoe de Oranjegezinden in het *Sticht*, zo zeer als elders, naa den voor hun gelukkig gewisselden kans, wat zy voorheen van de Patriotten hadden moeten lyden, want wie ontkent dat deezen aan verongelykingen soms maar al te

zeer

LIX. BOEK. 1787. 1788.

geer zich schuldig maakten? op hun zogten te herhaalen; en daar toe niet schroomden zich van de slegtste wegen en ongeoorloofdste middelen te bedienen. Rampzalige gevolgen van hooggaande Burgerverschillen, tot een Burgerkryg aangegroeid!

Voorkoming van het tweemaal betaalen der Lasten.

Ten tyde der twee Staatsvergaderingen in dit Gewest greepen 'er natuurlyk stry-dige en tegen elkander aanhortende Inrigtingen plaats (*). By de Omwenteling moesten eigenaartig die der ondergeraakte Partye vernietigd, en de andere gehandhaafd worden. Betaalingen waren 'er gedaan van Ongelden en Lasten aan zodanige Uitmaanders en Collecteurs als nu werden afgezet, om het tweemaal betaalen dier Penningen te voorkomen, schoon de Staaten te *Amersfoort* vergaderd, die betaalingen verboden en verklaard hadden, dat dezelve niet zouden gelden ter voldoeninge, stelden Gedeputeerde Staaten, een tyd vast, binnen welken de Burgers van *Utrecht*, de Kwytbrieven daar voor ontvangen, met anderen, die geldig gerekend zouden worden, konden verwisselen (†).

Het gebeurde met de Lands-penningen door BOETSE-

Meer gerugtmaakend, en van grooter nasleep was het geval met 's Landspenningen, door den Graave VAN BOETSELAAR, Lid der Ridderschap van den Lande van *Utrecht*, by de ontruiming van *Utrecht* na *Am-*

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 340—343.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT. 4. D. bl. 808.

IX. BOEK. — 1787. 1788. LAAR NE Amsterdam medegenomen.

Amsterdam gevoerd. Gemelde Graaf, dien wy byzonder hebben leeren kennen uit zynen Brieve, de opgave der redenen behelzende waarom hy zich niet by de Staatsleden te *Amersfoort* vergaderende, maar by die in de Stad *Utrecht*, gevoegd hadt (*), bekleedde te dier Stede de post van Ontvanger der Provincie, toen de akelige nagt der verlaatinge aanbrak. Eene somme van omtrent drie Tonnen Gouds nam hy mede na *Amsterdam*, zyne wykplaatze, en gaf die Geldsomme af tegen Ontvangbrieven ter Thesaurie dier Stad, waar die penningen in de schraale Stadskas wel te stade kwamen. BOETSELAAR, naa het voltrekken der Omwentelinge, uit *Amsterdam* na *Fransch Vlaanderen* gevlugt, nam deeze Ontvangbrieven van de Thesaurie dier Stede mede, schreef aan de Staaten van *Utrecht*, dat hy die Penningen niet geroofd of ontvreemd; maar alleen, uit hoofde van het dringend gevaar, behouden hadt. Dan eenige deezer Ontvangbrieven aan de Commissaris van deezen Staat DE VINCK, te *Duinkerken* woonagtig, verkogt hebbende, kwamen dezelve aan het welbekend Kantoor der Heeren R. en T. DE SMETH te *Amsterdam*. Dit gaf gelegenheid aan de Hooge Regeering van *Utrecht* om zich, over deeze zaak ter Algemeene Staatsvergaderinge te vervoegen, en voorzieninge te vraa-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 322.

vraagen, welke zy onmiddelyk verwierven (*). LX. BOEK.

Deeze zaak hadt ten gevolge, dat eerlang de Gedeputeerden van de Staaten 's Lands van *Utrecht*, met voorkennisse van Burgemeesteren en Thesaurieren der Stad *Amsterdam*, in de Nieuwspapieren deeden plaatzen, „ door authentique bewyzen, ja zelfs door de eigenhandige „ Advertentie van BENJAMIN Graave VAN „ BOETSELAAR geinformeerd te zyn, dat „ de Reciven, gedagtekend op den twee „ en twintigsten, vier en vyf en twintigsten September des Jaars MDCCLXXXVII; „ en gedeeltlyk onder den gemelden Grave, als geweezen Ontvanger van den „ twintigsten en veertigsten Penning als „ nog berustende, te *Amsterdam* waren „ uitgegeeven voor Gelden de Provincie „ van *Utrecht* toebehoorende; dat, uit „ dien hoofde een ieder gewaarschuwd „ werd, gemelde Reciven niet te koopen; „ of op eenigerlei wyze in betaalinge aan „ te neemen; alzo de Recepissen, die „ voor dezelve moesten uitgegeeven worden, ter Thesaurie Ordinaris der Stad „ *Amsterdam* gearresteerd waren, en dat „ zelve Arrest ook aldaar door de Thesaurieren was aangenomen (†).”

1787. 1788.

Handelwyze omtrent de Obl.ten

Gedeputeerden van de Staaten 's Lands van *Utrecht* lieten eene Waarschuwing uitgaan om geene Obligatien of Lyfrenten ten

(*) *Resol. Gen.* 18. Dec. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 404. en 418.

IX. BOEK. ——— 1787. 1788.

Kogtien ten naame van B. W. Visscher gehouden.

ten lasten dier Provincie, staande ten naame van Mr. BARTHOLOMEUS WILLEM VISSCHER, het zy alleen, het zy in naam van denzelven en van zyne Huisvrouwe ANNA ELIZABETH VAN HENGST, te koopen of te beleenen: dewyl zy daaromtrent zodanige beschikkingen gemaakt hadden als dienen konden, om, des noods, daar aan de schade, aan de Provincie door dien Heer toegebragt, door deszelfs pretense administratie van het ander deel der generaale middelen, te kunnen verhaalen. ——— Hier by lieten zy het niet berusten, maar gelastten hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge, aan te dringen, dat deeze Waarschuwing in de Generaliteits Landen, en zelfs daar buiten, mogt openbaar gemaakt worden. Terwyl dit Stuk in nadere overweeging gebragt werd, zonden die Afgevaardigden na eenige Generaliteits Landen aanschryving om geene verdere Renten op die Schuldbrieven te doen betaalen (*).

Hoe die Heer zich verantwoordt.

De Heer VISSCHER, dien wy zo diep hebben zien deelen in de onheilen *Utrechts* wedervaaren, bleef niet in gebreke, om, by het gemis van zyn Goed, ook het ongeluk niet te hebben van, door zodanig eene Bekendmaaking, in zyn Eer of goeden Naam benadeeld of verdagt gehouden te worden, als hadt hy zich aan ontrouw en verkorting van 's Lands Penningen schuldig gemaakt, in de Dagpapieren berigt te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1189.

te geeven, dat hy, zedert eenige Jaaren Ontvanger geweest zynde van het eene deel der Generaale Middelen 's Lands van *Utrecht*, daar van behoorelyke Rekening en voldoende Verantwoording gegeeven hadt. Wyders verklaarende, dat hy van het ander deel der voorschreevene Middelen nimmer Ontvanger geweest was, nimmer des eenig bestuur gehad, nooit deswegen eenigen Eed afgelegd, of eenig voordeel genooten hadt; maar dat, in Hooimaand des Jaars MDCCLXXXVII, zekere somme Gelds, uit dat Kantoor, op Hooge Orde, en door Gewapende Manschap by hem gebragt was, welke hy genoodzaakt werd in bewaaringe te neemen, en waar van hy naderhand, van tyd tot tyd, weder een gedeelte hadt laaten volgen, op schriftlyke Ordonnantien van die zelfde Heeren, die hem het Geld hadden doen ter hand stellen; en wier Gezag of Magt, ten dien tyde, binnen *Utrecht*, door niemand, met eenigen uitslag, kon worden betwist, en dat de Origineele Ordonnantien, met alle de niet in dier voege afgegeevene Gelden, tot den laatsten Penning, in Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVIII aan de Ed. Mog. Heeren Staaten of derzelver Gedeputeerden waren afgegeeven (*).

LX. BOEK. 1787. 1788.

Men wilde die Ordonnantien, ten bedraage van 400000 Gulden, niet laaten gelden. VISSCHER werd gedagvaard en verloor zyn Geding tot twee keeren, eens voor

VISSCHER verliest zyn geding.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1391.

LIX. BOEK. — 1787. 1788.

voor de Ordinaris Gedeputeerden van hun Ed. Mogenden, en eens voor de Vergadering van hun Ed. Mogenden, waar op hy zich beroepen hadt: onaangezien zyne Regters van de billykheid zyner verdeediging niet konden nalaaten overtuigd te weezen, daar de *Amsterdamsche* Advocaat SCHIMMELPENNINCK voor hem het nadruklyk woord voerde. —— Men verkogt alles wat men van zyn Goed, in de Provincie, kon magtig worden.

Visscher zeer in haat.

Op den Heer VISSCHER en diens Geslacht, was de herstelde Regeering fel gebeeten; men hieldt in leevendig aandenken, dat drie Zoonen, uit dit zelfde Huisgezin, den moedigen aanval op het Krygsvolk aan de *Vaard* hadden bygewoond, en één derzelven in dien Burgerkamp tegen Krygsgeweld gesneuveld was. Men wil dat het slegts aan weinige stemmen haaperde, of men hadt het Lyk deezes gesneuvelden Burgers, voorheen met Krygseere begraaven, weder opgedolven, om 't zelve, op 't schandlykst, met een been aan de galg te hangen.

Aankondiging van Schaverhaaling op de Patriotten.

Kort naa de Omwenteling gaven de Staaten van den Lande van *Utrecht* eene Afkondiging, welker aanvang schor en hard klonk, en die groote belemmering veroorzaakte aan de Patriotten. „ Naardien," dus spraaken zy, „ het onwettig Gezag, „ het welk door eenige Persoonen, zich „ aanmaatigende den Naam van Staaten, „ of wel Gedeputeerden van de Staaten „ 's Lands van *Utrecht*, tot nu onlangs is

„ uit-

„ uitgeoefend, en geduurende al dien tyd „ de daaden van onregt en geweld zeer „ vermenigvuldigd zyn, waar door de In- „ en Opgezetenen, in veelerlei opzigten „ benadeeld, en aan dezelve schade en „ hinder, als in hunne Persoonen en Goe- „ deren is toegebragt, gelyk ook de Pro- „ vincie in 't gemeen hier door is bedor- „ ven en geruineerd: en alzo het niet „ dan ten hoogsten billyk is, dat de Usur- „ pateurs van zodanig eene onwettige „ Magt, mitsgaders de Uitvoerders daar „ van, en die geenen, welken oorzaak „ daar toe gegeeven hebben, tot Resti- „ tutie der schadens en naadeelen, zo „ wel aan de Provincie in 't algemeen, „ als aan de individueele Leden derzelve, „ verbonden zyn en blyven, zo als wy „ dan ook reeds voorlange aan de goede „ Ingezetenen belofte van schadeloosstel- „ ling hebben gedaan, met Declaratoir, „ dat het nadeel, 't welk de Provincie „ door deeze schadeloosstelling, zou ko- „ men te lyden, wederom uit de Goede- „ ren van al zulke Persoonen, welke ge- „ houden moeten worden voor de Oor- „ zaaken en Uitvoerders van zodanige „ onregtmaatige en illegale bevelen of ge- „ weld, waar uit deeze schade haaren „ oorsprong nam, zou worden goedge- „ daan." —— Alzo hun was voorgeko- men, dat zodanige Persoonen, deeze maatregelen zouden tragten te ontduiken, door zich van hunne Vaste Goederen te ontdoen, en die aan andere Persoonen

LX. BOEK. — 1787. 1788.

te verkoopen en te vervreemden, verboden zy zulks op alle mogelyke wyze en ten strengsten (*).

De Ingezetenen opgeroepen ter bekendmaaking der geleedene Schade.

Overeenkomstig met de toegezegde Schadeloosstelling werden, den negentienden van Wynmaand, door de Staaten, de In- en Opgezetenen, zo binnen de Stad als ten Plattenlande, berigt en gewaarschuwd, om, binnen den tyd van twee Maanden, eene naauwkeurige opgave te doen van de schade en nadeelen, staande „ de Usurpatie van het wettig Gezag," zo binnen de Provincie als in de Stad geleden, ter Secretarye van hun Ed. Mog.; met behoorelyke Bewyzen op te geeven; met byvoeging, dat zy, die binnen den gestelden tyd zulks niet deeden, geoordeeld zouden worden geen schade geleden of des geene vergoeding begeerd te hebben: blyvende de zodanigen verstooken van alle verdere aanspraak ten laste des Gewests (†).

Wat grond gaf tot deeze strenge maatregelen.

De grond tot deeze strenge maatregelen hebbe men, behalven in de hette der wraake, te zoeken in de stappen door de *Utrechtsche* Staatsleden en Regeering, tegen de *Amersfoortsche* Staatsleden in de dagen van Tweespalt genomen. Immers zy verboden, in Oogstmaand van den Jaare MDCCLXXXVII, „ alle Donatien, Cessien, „ Bezwaaringen en Transporten van Goe„ deren en Effecten, toebehoorende aan „ de individueele Staatsleden van *Amers*„ *foort*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5554.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 117.

IX. BOEK. — 1787 à 1788.

„ *foort*, en aan eenige door de *Utrechtsche* „ Burgery geremoveerde Raaden, die zich „ egter als Raaden beschouwden, en de „ Stad en Vryheid ontweeken waren." Een voorbeeld, kort daar naa gevolgd door de *Amersfoortsche* Staatsleden en de Regeering van *Wyk by Duurstede* door hun in derzelver Posten hersteld. Terwyl, naa de Omwenteling, de Stadsregeering, met het zelfde oogmerk, het vervoeren en bergen van Goederen der zodanigen, die eenig Bestuur in *Utrecht* gehad hadden, verboodt (*).

Schoon deeze onuitgevoerd bleeven, deedt men de Verbeurtverklaaring werken.

Dan deeze strenge maatregelen werden geenzins, in volle kragt, uitgevoerd, ja men zag 'er naderhand, om staatkundige redenen, van af. Nogthans liet men de Verbeurtverklaaring der Goederen, reeds in de voorledene Eeuwe afgeschaft, een terugwerkende kragt krygen, en tegen de veroordeelden, om Hoog Verraad weder gelden; en wel op den vergezogten grond, dat het Plakaat dier Afschaffinge by het Hof niet *geregistreerd* was (†). De Ridderschap, die de eer naagaat van het minst tot de Vervolging in het *Sticht* medegewerkt te hebben, mogt zich tegen die Verbeurtverklaaring verzetten, de overige Staats-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXIV. D. bl. 139—141. 149—154. en 188.

(†) De ongegrondheid van dit voorgeeven betoogde de Heer HOEVENAAR, in *zyne Verdeediging* eene menigte van Voorbeelden bybrengende van Plakaaten, die, schoon niet geregistreerd, tot heden, de kragt van Wetten hadden.

LIX. BOEK. — 1787. 1788. Staatsleden verbleeven dit geschil aan den Stadhouder, en hy koos de strengste zyde, zo dat de Goederen der verweezenen verbeurd verklaard werden.

De Staaten verleenen eene Amnestie. Vroegtydig waren Staaten van *Utrecht* met eene Amnestie in de weere. Omtrent het midden van Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII werd dezelve aangekondigd. De Inleiding haalde in 't breede op alle de Voorvallen, geduurende de jongst verloopen tyd der Staatsbeweegenissen, gezet in den zwartst mogelyken nagt. In dier voege, dat zy, uit hoofde van al het gepleegde, „ zo de verleidde „ en aangevoerde Op- en Ingezetenen des „ Gewests, als alle die geenen, welke „ voor Verleiders en Aanvoerders van het „ Volk zouden moeten aangemerkt wor„ den, met het grootste Regt aan de wel„ verdiende straffe van Misdaad van Ge„ kwetste Hoogheid, Rebellie, Seditie en „ andere Misdaaden, tegen de Hooge „ Overheid, en Regeeringen der respec„ tive Steden, zouden kunnen overlaa„ ten."

Veelvuldige Bepaalingen in dezelve. Verscheide redenen nogthans hadden hun, op voordragt van den Hove Provinciaal, bewoogen om eene Amnestie uit te vaardigen. Doch hoe zeer beheind en omperkt blykt uit een aantal uitzonderingen, welke hoofdzaaklyk hier op neder kwamen. — I. Alle Persoonen, welke hadden kunnen goedvinden de binnen *Utrecht* plaats gehad hebbende Staatsvergadering, mitsgaders de pretense Vergadering der

zogenaamde Gedeputeerden, zedert den elfden July tot den vyftienden September deezes Jaars by te woonen, en te helpen uitmaaken. —— II. De Persoonen, die in en by gemelde Vergaderingen de plaats van Secretarissen vervuld en in die hoedanigheid gearbeid hadden; als mede alle die de onwettige en gewelddaadige bevelen van de pretense Staaten, of derzelver Gedeputeerden, hadden ten uitvoer gebragt. —— Alle Persoonen, welke, zo uit de aangebleevene, en zogenaamde niet geremoveerde Raaden, als uit de Burgerye op het met geweld onwettig ingevoerd Nieuw Regeerings Reglement, zich tot Raaden in de Vroedschap binnen de Stad *Utrecht* hadden laaten aanstellen, en voorts te raade geworden waren, onder aflegging van den Eed, ter handhaavinge van dat Nieuwe Regeerings Reglement, de Regeeringsposten daadlyk te aanvaarden. —— IV. Alle Persoonen, die als de voornaamste Autheurs, Begunstigers of Ontwerpers van de plaats gehad hebbende Rebellie en Ongehoorzaamheid te houden waren, en als Voorgangers by uitsteekendheid, in de voornaamste daaden, zich gedraagen hadden. Onder deeze afdeeling worden begreepen die zich by uitstek hadden doen kennen van Lentemaand MDCCLXXXV tot in Oogstmaand MDCCLXXXVII, in alle die Staats- en Stadsgebeurtenissen, welke ons Geschiedblad, in dit Tydperk ontvouwde. —— V. Alle de Leden van het binnen *Utrecht* plaats gehad hebbend Defen-

LX. BOEK.
——
1787.
1788.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

sieweezen, en die als Ministers daar by de hand geleend hadden. — En VI. nog alle zodanige Op- en Ingezetenen van het *Sticht*, welke, als Commandanten, eenig deel gehad hadden in het daadlyk aanvallen des Krygsvolks van den Staat, tot verdeediging en handhaaving van de Hooge Souverainiteit binnen dit Gewest gebruikt; of tegen dezelve geweldaadige wederstand geboden hadden; inzonderheid by gelegenheid van het Gevegt aan de *Vaart* en der Krygstocht na *Soestdyk*, de kanonnade op de gelegde Batterye aan de *Bild*; als mede zodanigen, welke als Commandanten van zogenaamde Exercitie Genootschappen of Vrycorpsen, met hunne onderhoorige Manschappen, zich na *Utrecht* begeeven hadden, om aldaar, als Auxiliairen, militaire diensten te doen tegen derzelver Souverain, als ware het ook, dat de zodanigen, in hunne qualiteiten, geen deel mogten gehad hebben in de gemelde daadlyke aanvallen op het Krygsvolk van den Staat.

Tydsverleening om in de Amnestie begreepen te worden.

Aan alle deeze Persoonen, en hoe groot was derzelver menigte, in zulk een woelig tydsverloop, in zo veele gevallen van onderscheiden aart, werd de weg opengelaaten om te verzoeken, dat zy in deeze Amnestie mogten begreepen worden; doch ook, aan de andere zyde, onverminderd al zulke bevelen tot ontslag van Ampten en Beneficien, of ontneeming van Burgerregt, als reeds genomen waren, of nog mogten genomen worden;

met

met byvoeging, dat elk, die langer dan twee Maanden, naa deeze Afkondiging, van zyne wooning zich onthieldt, het gevolg van deeze Amnestie niet zou kunnen genieten (*).

LIX. BOEK. 1787. 1788.

Verzoekschriften ten dien einde, en Geldboetens een aantal afgevorderd.

Het leedt niet lang of een aantal leeverde Verzoekschriften in, om in de Amnestie begreepen te worden (†). De zodanigen, die in de voorige Staats- en Stads-onlusten geyverd, en byzonder aan het afzetten van Leden der Regeering de hand geleend hadden, werden tot goedmaaking der Schadens daar uit voor Land en Stad gesprooten, in zekere Geldsommen, verschillende naar de maate van derzelver omstandigheden, verweezen, met voorbehouding van de Crimineele Actie, welke bevonden zou worden te moeten plaats hebben. Eene gansche lyst der zodanigen is voorhanden. De kleinste Geldboete was drie honderd en vyftien Guldens; doch van deezen zou slegts de helft moeten betaald worden: veele liepen tot drie, zeven en acht duizend, twee tot veertien duizend Guldens; deezen waren Mr. J. DE RIDDER VAN ALMKERK en G. VAN BENTINCK, welke laatstgemelde voorheen Amanuensis der nieuw aangestelde Stadsregeering geweest was, en op het betaalen dier somme met de kosten uit zyne Gevangenis uit den huize *Hazenberg* ontslaagen werd. Deeze Geldsommen moesten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5767.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5996. 6003.

LX. BOEK. 1787. 1788.

ten betaald worden ter Finantie Kamer der Provincie, waar tegen ieder der Verzoekeren eene Acte van Remissie verkreeg; mits zy eene Verklaaring onderteekenden, waar by zy het Reglement van de Regeeringsvorm der Provincie van MDCLXXIV, zo als het in MDCCLXVI bevestigd was, aannamen (*).

Zwaare Geldboete H. J. VAN HENGST opgelegd.

Onder de Verzoekers om kwytschelding te erlangen van 't geen door hem in de laatste onlusten, mogt zyn misdaan bevondt zich Mr. H. J. VAN HENGST, een der geweezen Raaden in de Vroedschap der Stad *Utrecht*, met aanbod van vyf en twintig duizend Guldens in *Utrechtsche* Obligatien. Dit Verzoek, in handen des Hofs gesteld, bekwam een toestemmend antwoord; mits hy die som tot dertigduizend vermeerderde (†).

Tegen andere Hoofden der Patriotten, die geene Verzoekschriften ter Onderwerping en Kwytschelding inleeverden, begon de Hoofdofficier der Stad *Utrecht*, van stonde aan, het regt der Hooge Overheid waar te neemen, met Indaagingen en daar op volgende Vonnissen; doch die buiten het bestek deezes Jaars vallen.

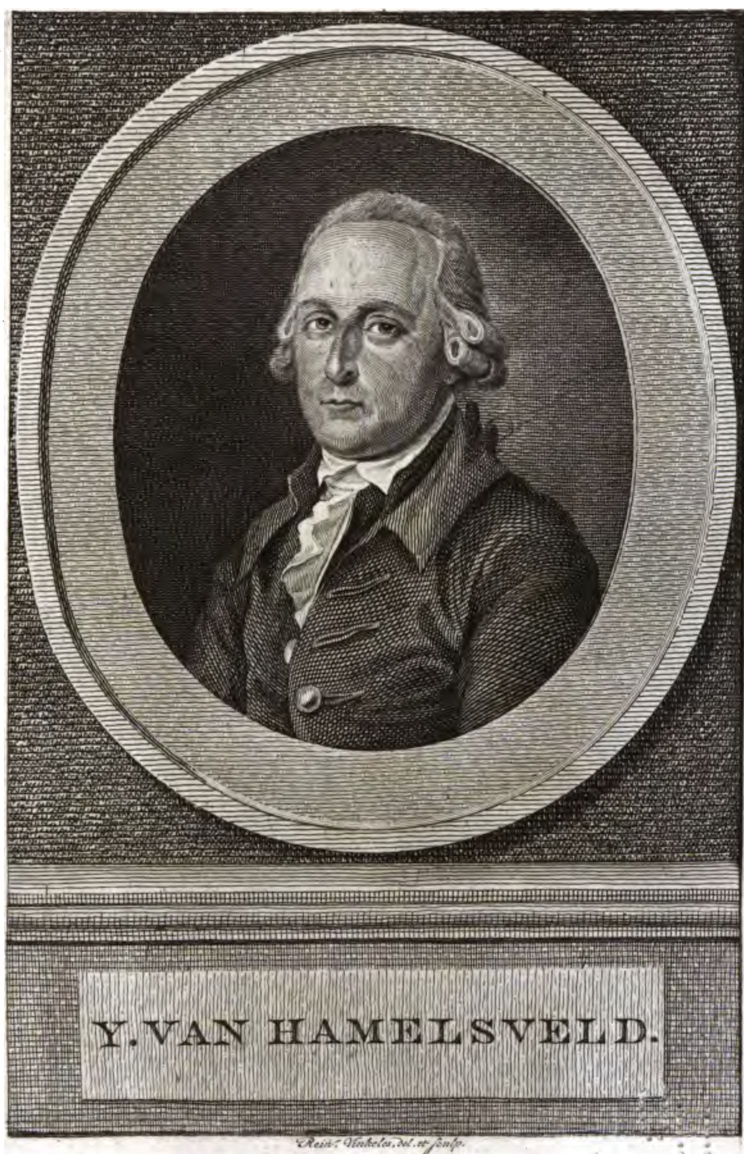
HAMELSVELD en BLANK den Predikdienst verboden.

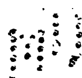
Een onmiddelyker gevolg der Omwentelinge trof den Hoogleeraar YSBRAND VAN HAMELSVELD, tevens den Predikdienst te *Utrecht* waarneemende, en den

Kerk-

(*) De geheele Naamlyst is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1389.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1646. en 1810.

Y. VAN HAMELSVELD.
Rein.t Vinkeles, del. et sculp.

Kerkleeraar JOANNES ABRAHAM BLANK. Gedeputeerde Staaten naamlyk vonden goed, op het ingediende by Burgemeesteren der Stad *Utrecht*, den Afgevaardigden van het Synode kennis te geeven, van hun besluit om deeze Heeren, „ wegens „ hun oproerig en slegt gedrag, niet meer „ toe te laaten den Predikstoel, binnen de „ Provincie van *Utrecht* te beklimmen, „ of eenigermaate eenig gedeelte van het „ Predikampt waar te neemen (*)." HAMELSVELD hadt zich reeds by de Omwenteling uit *Utrecht* verwyderd, en van daar gehouden.

LX. BOEK. 1787. 1788.

BLANK kwam 'er weder vóór het einde des Jaars MDCCLXXXVII; doch „ dewyl „ van tyd tot tyd," zo als de Vroedschap van *Utrecht* spreekt, „ verdagte bezoeken „ by hem werden afgelegd," ontzeide deezen hem, binnen den tyd van veertien dagen, de Inwooning in de Stad: dewyl zy, uit aanmerking van zyne Handelwys in deeze tydsomstandigheden, zyne Inwooning voor gevaarlyk hielden (†).

BLANK de Stad ontzegd.

Hadt het den Lande van *Utrecht*, werwaards zo veele Leden van Vrycorpsen uit andere Gewesten, vóór de Omwenteling, toevloeiden, zo in de eigen Steden als ten Plattenlande, aan deezen niet ontbrooken, derzelver vernietiging was met de Omwenteling daar. Gedeputeerde Staaten beschreeven ze met de Genootschappen van

Vernietiging der Genootschappen van Wapenhandel.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 303.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 154.

LX BOEK. 1787. 1788.

van Wapenhandel, als tot niets anders ſtrekkende, „ dan om den geest van Par„ tyſchap en ongehoorzaamheid aan de „ bevelen der Wettige Overheid te ver„ wekken, en aan te kweeken." Waarom zy dezelve ten Plattenlande vernietigden, de Ingezetenen verbiedende zich langer als Leden van dezelve te gedraagen, of eenige Wapenen, Leuzen of Veldtekenen te voeren, hun gelastende zich van dezelve, voor zo verre zy hun byzonder eigendom waren, binnen den tyd van veertien dagen, te ontdoen; en voor zo verre dezelve Wapenen aan de Ingezetenen van hunnen wege, of uit 's Lands Ammunitiehuis, mogten zyn ter hand geſteld, dezelve, te brengen in het Geregthuis van de Plaatze hunner wooning; ten einde zy vervolgens in het Ammunitiehuis te *Utrecht* door Schout en Geregte zouden worden overgebragt. De nalaatigen hier in werden aangemerkt als Verſtoorders van de Algemeene Rust, en met ſtraffe, naar bevinding van zaaken gedreigd (*).

Geſchil met *Holland* over het Geſchut en Krygsbehoeften. Brief der Staaten aan die van *Holland*.

Ten dage dat de Provincie en de Stad *Utrecht* zich in de weere ſtelden tegen overheerſching en daar in kragtdaadig door *Holland* geſtyfd en geſterkt werden, hadden de eerstgemelden van de laatstgenoemden Geſchut, Buspoeder en ander Oorlogstuig, in geene geringe maate, ontvangen. Staaten van *Holland* deeden wedervraage van dit geleende, onmiddelyk naa de

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 132.

de Omwenteling; doch ontvingen daar op, naa een geruim tydsverloop, wederſchryven van eenen zeer zonderlingen inhoud. Die van *Utrecht* verklaarden, „ dat dit „ verzoek hun hadt gesupreneerd, en teffens eene innige aandoening veroorzaakt; dewyl noch zy, noch ook de „ Regeerders der Stad *Utrecht*, iets wisten van een verzoek tot leening van „ Geſchut, Buspoeder of verdere Ammunitie aan de Staaten van *Holland* gedaan, of dat ook iets dergelyks van „ Hoogstdezelven was ontvangen. — „ Het was wel zo, dat naa de Evacuatie „ der Stad *Utrecht* eenig Kanon was gevonden, doch geen ander Kanon, dan „ de Uſurpateurs van 's Lands Souverain „ Gezag hadden geëmploieerd, om zich „ tegen den wettigen Souverain, mitsgaders de wettige Regenten te verzetten; „ en waar van, naa het doen ophouden „ van 's Lands Souveraine Vergadering „ binnen *Utrecht*, benevens de Afzetting „ van 's Stads wettige Regenten, zy zich „ ook daadlyk hadden bediend, om de „ toegangen na de Stad *Utrecht* te beletten, ook zich van een gedeelte der „ Provincie meester te maaken, de Ingezetenen te mishandelen, 's Lands Troepen aan te tasten, vyandlyk te bejegenen, en met renverſement der wettig „ bezwoorene Conſtitutie en verjaaging „ en oppreſſie van alle de Leden der Regeering en Ingezetenen, welke zich „ daar aan verbonden erkenden, de Pro-

LX. BOEK.

1787. 1788.

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ vincie van *Utrecht* op den oever van
„ deszelfs ondergang bragten.

„ Het is," vervolgen zy, „ alleenlyk
„ dit Kanon en die Ammunitie, welke
„ alhier is agtergelaaten, en geenzins Ge-
„ fchut, het welk by de Provincie van
„ *Holland* Bondgenootfchaplyk aan Ons,
„ of de wettige Magiftraat der Stad *Utrecht*,
„ zouden zyn ter leen gegeeven. In te-
„ gendeel zyn wy, naa dat wy genood-
„ zaakt waren door de verregaande drei-
„ gementen en daaden van geweld, onze
„ Vergadering en Perfoonen na de Stad
„ *Amersfoort* te verleggen, zeer in verle-
„ genheid geweest, hoe ter beveiliginge
„ van deeze onze Vergadering, Perfoo-
„ nen en goede Ingezetenen tegen de
„ Ufurpateurs, welke zich van de Stad
„ *Utrecht* en een gedeelte onzer Provincie
„ geëmpareerd hadden, en ryklyk van
„ Kanon voorzien waren, het noodige
„ Gefchut te bekomen; hebbende dit zelf,
„ naa behoorelyk adres aan den Raad van
„ Staaten, niet anders kunnen verkrygen
„ dan door de trouwe adfiftentie van de
„ Heeren Staaten van *Gelderland*. Zulks
„ U Ed. Groot Mog. in een verkeerd
„ denkbeeld moeten verfeeren, wegens
„ Gefchut en Ammunitie aan Ons of de
„ Wettige Magiftraat der Stad *Utrecht* ter
„ leen verftrekt, het welk nog niet tot
„ de Provinciaale Magazynen zou zyn ge-
„ reverteerd: alzo ons deswegen niet ten
„ minften bewust is, en ook, volgens de
„ uitdruklyke verklaaring ter onzer Ver-
„ ga-

„ gaderinge gedaan, aan de Magiſtraat LX.
„ van *Utrecht* niets daar van bekend BOEK.
„ is."

„ U Ed. Groot Mogenden zullen, uit 1787.
„ hoofde van het voorſchreevene, dan 1788.
„ ook ligt begrypen, hoe byzonder aan-
„ genaam het ons is, door het agterlaaten
„ van eenig Geſchut en Ammunitie, door
„ de Geweldenaars binnen onze Provin-
„ cie, ons in ſtaat te zien geſteld om het-
„ zelve voortaan tot betere en voor het
„ Bondgenootſchap nuttige eindens te kun-
„ nen employeeren. Gelyk wy dan ook
„ U Ed. Gr. Mog. kunnen verzekeren,
„ geen ander gebruik daar van vervolgens
„ te zullen maaken, dan welke het be-
„ houd van het lieve Vaderland, de con-
„ ſervatie van deszelfs Eer en Indepen-
„ dentie in 't algemeen, en de noodzaak-
„ lyke verdeediging onzer Provincie en
„ het wettig gezag en Conſtitutie binnen
„ dezelve, in het byzonder van ons zullen
„ vorderen. En vertrouwen wy, dat dee-
„ ze Declaratie aan U Ed. Groot Mog.
„ mede zeer aangenaam zyn zal, naardien
„ Hoogstdezelve, ter gelegenheid van een
„ gevreesden aanval by zekere op dien
„ tyd geprojecteerde ſchikkingen, bereids
„ hebben begreepen, dat wy, om met
„ eenig effect deeze Provincie, en byge-
„ volg ook die van U Ed. Gr. Mogen-
„ den te beveiligen, Geſchut en Ammu-
„ nitie noodig hadden, en waar toe U
„ Ed. Groot Mog. zich mede tot onzer

 „ hul-

LX. BOEK. „ hulpe en adsistentie ten deezen opzigte „ bereid hebben getoond (*).”

1787. 1788. Dit schryven, 't welk meer dan de benaaming van *zonderling* mogt draagen, en de toon waar op 't zelve was ingerigt, kon niet missen ook de tegenwoordige Staaten van *Holland* hoogst te mishaagen. Hun antwoord draagt des blyk: immers 't zelve luidt niet min nadruklyk dan de Brief waar op hetzelve dient, vreemd tusschen Bondgenooten klinkt. Zy schreeven, „ Wy hadden waarlyk wel gewenscht, „ dat U Ed. Mog. ons wat vroeger (†) „ van derzelver Surprise en innige Aan„ doening hadden gelieven te informee„ ren; wanneer wy in staat zouden ge„ weest zyn U Ed. Mog. daar van te ont„ heffen, door eene eenvoudige herinne„ ring van den toedragt deezer zaake. „ Wy oordeelden zulks nogthans, naa zo „ veel tydverloops, van minder noodzaak„ lykheid; dewyl wy redenen hebben om „ te vertrouwen, dat het aan U Ed. Mog. „ en aan de Regeering der Stad *Utrecht* „ thans zo onbekend niet meer is, dat, „ geduurende de laatste ongelukkige Trou„ bles, eene aanzienlyke Kwantiteit Ge„ schut, Buskruit en andere Ammunitie „ van Oorlog, uit de Magazynen deezer „ Pro-

Hoe door die van *Holland* beantwoord.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 692.

(†) De Brief der Staaten van *Utrecht* was gedagtekend 2. April 1788. Het hier medegedeelde is van den 16. Mey diens Jaars.

„ Provincie aan de Stad *Utrecht* ter leen LX
„ is verstrekt. BOEK.

„ Wy mogen ons niet voorstellen, dat
„ U Ed. Mog. onder voorwendzel van 1787.
„ het schandelyk gebruik, dat van deeze 1788.
„ Ammunitien gemaakt is, zich zouden
„ willen apropieeren het geen niet aan
„ de Usurpateurs; maar aan de Provincie
„ van *Holland en Westfriesland*, in wettigen
„ eigendom toekomt: want hoe zeer dee-
„ ze geleende Ammunitien door de gee-
„ nen, die de Regeering in de Stad
„ *Utrecht* hadden geusurpeerd, tot een
„ verkeerd einde mogen gebruikt zyn,
„ het is en blyft toch eene waarheid,
„ dat deeze Goederen waren geleend uit
„ Magazynen van *Holland*, en dat wy,
„ die, naa de herstelling der desorders,
„ de wettige Regeering deezer Provincie
„ uitmaaken, derzelver restitutie van U
„ Ed. Mog. als uitmaakende de wettige
„ Regeering der Provincie van *Utrecht*,
„ mogen vorderen en verwagten.

„ Het is maar al te veel bekend, dat,
„ in de laatste turbulente tyden, daar de
„ zugt tot nieuwigheden genoegzaam in
„ alle Staatsvergaderingen was ingedron-
„ gen, en waar van U Ed. Mog. Verga-
„ dering zo weinig als de onze onbesmet
„ gebleeven is, veele zaaken zyn voorge-
„ vallen, die veel beter aan de vergetel-
„ heid waren opgeofferd, dan dat iemand,
„ naa de gelukkige Herstelling, nog van
„ die omstandigheden zou willen præva-
„ leeren; en wy vertrouwen, dat U Ed.
„ Mog.

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ Mog. de uitwerkzels van Factie en Overheersching, welke in deeze Provincie „ zigtbaar geweest zyn, zo weinig aan de „ tegenwoordige wettige Regeering zou„ den willen imputeeren, als dat dezelve „ gaarn zouden zien, dat alle Resolutien „ en Verrigtingen, van den beginne der „ Onlusten of op naam der Heeren Staa„ ten van *Utrecht*, of door zommigen van „ derzelver Leden genomen en gepleegd, „ (waar uit de Troubles veel al aanlei„ ding hebben genomen.) op rekening „ van U Ed. Mog. wierden gesteld."

„ Wy herhaalen derhalven, ons verzoek „ van restitutie der gemelde Goederen op „ het ernstigste. En hoe zeer U Ed. „ Mog. ons gelieven te verzekeren, dat „ Hoogstdezelve een nuttig gebruik daar „ van verhoopen te maaken, zullen U „ Ed. Mog. 't niet vreemd gelieven te „ vinden, dat dit nuttig gebruik worde „ gereguleerd door den wettigen Eige„ naar, aan welken wy vertrouwen, dat „ deeze Goederen niet langer zullen wor„ den onthouden, daar het ons leed zou „ doen dat verdere Discussien over deeze „ zaak zomwylen aanleiding kwamen te „ geeven tot verwydering tusschen Na„ buuren, en Bondgenooten, welke altoos „ maar vooral naa de pas herstelde Een„ dragt, zorgvuldig behooren te worden „ vermyd (*)."

Had-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 693. en 810.

Hadden Gedeputeerde Staaten des Lands van *Utrecht* de bedoeling der Ingezetenen om met openbaar Vreugdebedryf de Omwenteling te vereeren, by eene afkondiging van den zeven en twintigsten van Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII, wederhouden wegens de toenmaalige omstandigheden, en geboden dezelve zo lange op te schorten, tot dat daar toe by hun of by de Staaten een vasten tyd of dag zou zyn bepaald. Deeze dag oordeelden zy aan te lichten met de Verjaaring van den Geboortedag des Stadhouders, op den achtsten van Lentemaand des volgenden Jaars; weshalven zy tegen dien dag, eene Verlichting der Huizen aanschreeven en vryheid tot Vreugdebedryven gaven (*), die in de Stad *Utrecht* by uitstek plaats greepen. *Amersfoort* vierde dien Feesdag met luister. Te deezer Stede, als ook te *Maarsen*, gaven de *Jooden* inzonderheid blyk van hunne zugt tot het Oranjehuis (†). By hernieuwing mogten de Ingezetenen van het *Sticht* die zugt aan den dag leggen, wanneer den zeventienden van Oogstmaand de Verjaardag van haare Koninglyke Hoogheid, door alle de Gewesten met vreugd gedagt werd (§).

LX. BOEK. — 1787. 1788. Vreugdebedryven in 't *Sticht*.

Op de uitgetoogene Krygsvolks- en Burgerschaare hadt de Soldaat by het Prinslyk Lusthuis te *Soestdyk* gezegevierd (**). Aan de

Eerepenningen aan de *Soestdyk*.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 264.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 544.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 224.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 372.

IX. BOEK. — 1787. 1788. *Heldenfche verdedigers.*

de twee Stafofficieren des eerften Bataillons van het Regiment *Hesfen-Darmftad*, den Collonel Commandant ERPEL en de Majoor SEYFARDT, oordeelden Staaten van *Utrecht*, wegens dien betoonden heldenmoed, eene hun vereerende Gouden Gedenkpenning (*) te moeten toeleggen. Hier

(*) Deeze Gedenkpenning vertoonde aan de eene zyde het Beeld der Overwinninge, houdende in de Regterhand een Palmtak, in de flinke een Vaandel, met het Wapen van *Hesfen-Darmftad*. Dit Beeld ftaat op een verflaagen Krygsman, liggende op een voetftuk, met het opfchrift *'t Geweld beteugeld*, omringd van gebrooken Krygstuig, als Pieken, Trommen, gefcheurde Vaandels, kennelyk aan de Wapens van de Stad *Utrecht* en de Provincie *Holland*. In 't verfchiet doet zich het Lusthof *Soestdyk* op en het Randfchrift houdt in

Soestdyk manhaftig verdeedigd, door een Detachement van 't Regiment Hesfen-Darmftad.

De Keerzyde vertoont het *Utrechtfche* Provinciaale Wapen, omringd met een Krans van Oranje en Laurieren, en de gewoone Zinfpreuk *Concordia res parvæ crescunt*, rustende op een kapiteel, waar van een kleed afhangt, 't welk het volgende te leezen geeft

Erkentenis
der Ed. Mog. Heeren Staaten 's Lands van Utrecht
aan
den Ed. Geftr. Manb. Heeren
T. W. ERPEL
Coll Comm.
en
J. L. SEYFARDT
Major,
wegens hunne goede directie
en betoonden moed.
26—27 July
1787.

Hier toe was het besluit den laatsten van Oogstmaand des Jaars MDCCLXXXVII genomen, en werd dit Gedenkteken, op den tweeden van Louwmaand des volgenden Jaars, terwyl de Krygsbezetting op de *Neude* in de wapenen kwam, die Krygsofficieren overhandigd door eene Commissie uit de Staaten, bestaande wegens het eerste Lid uit den Heer PESTERS, wegens het tweede Lid uit den Graave VAN ATHLONE, wegens het derde Lid uit de Burgemeester VAN BRONKHORST, en de Secretaris van Staat LAAN. In staatlyken trein na de *Neude* gereeden en ter koetze uitgestapt, werden zy door den Generaal VAN DER HOOP, Gouverneur van de Stad en de Provincie, onder het bewys van Krygseere, langs het Front van het Bataillon van *Hessen-Darmstad* geleid, wanneer de Heer PESTERS aan gemelde Hooge Krygsoversten ieder de hun toegeschikte Gouden Medaille, met eene aanspraak overhandigde, of liever ombing, met een Oranjelint, waar aan dezelve vastgesnoerd was.

LX. BOEK. 1787. 1788.

Gedenkteken voor een daar by gesneuvelden Huzaar.

In het gevegt, 't welk deezen twee Aanvoerderen des Krygsvolks tegen de vermengde Burger- en Krygsschaare deeze Eerepenning deedt wegdraagen, was een Grenadier, op een voorpost aangegreepen, en by het weigeren van de overgave zyns geweers gesneuveld. Dien ter eere, werd in Herfstmaand des volgenden Jaars, te *Soestdyk* een Grafnaald opgerigt, by welke oprigting de Stadhouder zich tegen-

LX BOEK. 1787. 1788.

genwoordig bevondt. De Grafnaald bestondt uit een vierzydigen zwart marmeren spitstoeloopenden kantzuil, waar op zich een doodshoofd op twee kruislings liggende beenderen van wit marmer vertoonde (*).

Het te *Utrecht* nieuw ingevoerd Stads Reglement vernietigd.

Met een enkel woord hebben wy aangestipt, hoe in de Stad *Utrecht*, de oude Regeering, onverwyld naa de ontruiming, bezit der verlaatene plaatzen nam, terwyl de Staatsvergadering, aldaar, volgens gewoonte, en in tegenwoordigheid des Stadhouders, gehouden werd (†), Eene der eerste werkzaamheden van de Stadsregeering was de vernietiging van het nieuwe daar ingevoerde Stads Regeerings Reglement (§). Burgemeesters en Vroedschap beschreeven dit bedryf als de daad „ van „ verscheidene, door kwalyk geintentio„ neerde Persoonen, misleide vervoerde „ Burgers en Ingezetenen, die zich ver„ stout hadden, met voorbyziening en „ verwaarloozinge van hunnen plegtigen „ Eed van verbintenisse en gehoorzaamheid „ als Burgers aan hunne wettige Over„ heid, op eene willekeurige en gansch „ on-

(*) Het Opschrift luidde, CHRISTOFFEL PULLMAN, *Grenadier van de Lyfcompagnie, in het Regiment Infanterie van den Prins van Hessen-Darmstad, oud* 28 *Jaaren, verkiezende liever 't leven te verliezen, dan zyne Wapens over te geeven, in den nagt van den* 27. *July* 1787. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1406.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 404.

(§) Men slaa naa, wat by de invoering voorviel onze *Vaderl. Hist* XII. D. bl. 319. *enz.*

„ onwettige wyze een nieuw Stads Re- LX.
„ geerings Reglement te ontwerpen, met BOEK.
„ dwang en geweld te doen vastftellen, ——
„ invoeren en beëedigen." —— Voorts die 1787.
zelfde Perfoonen afmaalende als Lieden, 1788.
„ die op eene te eenemaale inconftitutio-
„ neele en ongeoorloofde wyze, naa eene
„ geweldige Remotie van dertig wettig aan-
„ geftelde Raaden in de Vroedfchap, al-
„ leen voor den wettigen Raad der Stad
„ erkend hadden, de overgebleevene ou-
„ de Raaden, benevens die, welke ver-
„ volgens door hun, op deeze wederregt-
„ lyke wyze verkooren, en, op het on-
„ wettig Stads Regeerings Reglement, in
„ den Eed genomen waren."

Ten betoon van hunne hoogfte afkeu-
ringe van al zulke ongehoorde en mis-
daadige bedryven verklaarden hun Ed. Gr.
Agtb. „ dit Regeerings Reglement, als te
„ eenemaale onwettig, en, tegen de wel-
„ geftelde Orde der Stadsregeeringe, ge-
„ welddaadig ingevoerd, te verwerpen en
„ te vernietigen; mitsgaders alle Burgers,
„ welke op 't zelve den Eed hadden af-
„ gelegd, van dien onwettigen Eed te
„ ontflaan, en vry te verklaaren van alle
„ gehoorzaamheid en onderwerping aan
„ allen, welke zich den naam en autho-
„ riteit van Burgemeesteren en Raaden
„ in de Vroedfchap, door overmagt en
„ geweld, hadden aangemaatigd."

Wyders gelaste de Vroedfchap alle Bur-
gers van *Utrecht* en der Stads Vryheid,

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ geene andere Perſoonen voor de wettige Regeerders der Stad te erkennen, „ dan welke thans, op eene legaale en „ conſtitutioneele wyze, volgens de Orde „ op de Stadsregeeringe, door zyne Doorl. „ Hoogh. den Heere Prinſe van *Oranje* „ *en Nasſau*, als Erfſtadhouder deezer „ Provincie, in de Regeering der Stad „ herſteld, op nieuws verkooren waren, „ of vervolgens verkooren zouden wor„ den".

Deeze Bekendmaaking werd geſtaafd met de bedreiging, dat wie zich aan deeze weder ingevoerde beſchikking op de Stadsregeering onttrok, onmiddelyk van het Burgerſchap der Stad *Utrecht* zou vervallen zyn, en naar bevind van zaaken, geſtraft worden (*).

Dit ſtuk mag eene herhaaling of bekragtiging heeten van een vroeger. Immers, op het oogenblik der Ontruiminge van *Utrecht*, verklaarden de *Amersfoortſche* Staatsleden, met de *Utrechtſche* Raaden, die zich onder deezer Standaard geſchaard hadden, alle Raaden, door de Burgery aangeſteld, en dus ook de oude Regenten, welke het nieuwe Stads Regeerings Reglement nevens de Burgery beëedigd hadden, van hunne Posten vervallen, met bevel aan de Burgery om geene anderen voor hunne wettige Raaden te erkennen, dan de zes en twintig oude Raaden, die het

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 49. *enz.*

het met de Staaten te *Amersfoort* vergaderd, gehouden hadden (*). LX. BOEK.

Thans werd tèn vollen openbaar, hoe zommige Voorstanders der eerste beweegenissen in *Utrecht*, de bron waar uit alle andere voortvloeiden, meer uit zugt voor eigen Grootheid, dan waare Vryheidsliefde of Burgermin werkzaam waren geweest, en geene vermindering huns onwettigen gezags, van de zyde der Burgerye, dulden konden, schoon zy, in vroegeren tyde, de hulp dier eigenste Burgerye tegen den Stadhouder ingeroepen, en zich daar van, meer dan ééns, greetig bediend hadden, om eene meerdere onafhangelykheid van deezen te bekomen. Want die eigenste Staatsleden, waar van zommigen het Verslag der negen Heeren over de onwettigheid van het Regeerings Reglement hadden helpen uitbrengen; waar van anderen, wel verre van hetzelve te verwerpen, dat veelbeduidend Verslag in overweeging genomen hadden; die, om het misbruik van dat Reglement aan den Stadhouder te beletten, nog in den Jaare MDCCLXXXIV, hetzelve met betrekking tot de jaarlyksche verandering der Stedelyke Regeeringe opgeschort hadden (†), die nog, in dat zelfde Jaar, besloten, dat geene Generaliteits Ampten, zonder der Staaten voorweeten en toestemming, zouden be-

1787. 1788. 'tGedrag veeler *Utrechtsche* Regeeringsleden geschetst.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XXXIV. D. bl. 177—181.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT XXVII. D. bl. 196.

LX. BOEK. — 1787. 1788. begeeven worden (*), trokken, zedert dien tyd, openlyk de Party des Stadhouders tegen de Burgery van *Utrecht*, en deeden den Burgeroorlog, door ons voorheen beschreeven, in het hart van het Gemeenebest ontstaan.

Dat van den Heer DE PERPONCHER in 't byzonder. Zeer liep onder deeze van Partyverwisselde Heeren in 't ooge de Heer WILLEM EMMERY DE PERPONCHER SELDNITSKEY, dien wy ontmoet hebben als uitgekoozen Staatslid om het Onderzoek van den mislukten Tocht na *Brest* by te woonen (†), die de Burgerwapening voorgestaan hadt, en op de wagten de Burgers hunne regten leerde kennen. De onvastheid deezes bekwaamen Mans in Staatsbegrippen, en daar uit vloeiende strydige handelingen kon niet missen opmerking te baaren. Wel is waar, hy gaf, in den Jaare MDCCLXXXVI op het uitgebragt Verslag der negen Heeren, wel voor, „ dat „ hy, by het inbrengen der Bezwaaren „ terstond beducht hadt geweest, dat het „ ontstaan geroep om Verandering tot „ verwarring aanleiding zou geeven, in„ dien 'er van den kant der Hooge Re„ geering, geene behoedmiddelen tegen „ de gevolgen, die altyd uit een algemeen „ heerschend misnoegen te wagten waren, „ aangewend wierden;" maar hy vergat, dat hy slegts een groot jaar geleden een der yverigsten geweest was om de Burge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1775.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 174.

gery van *Utrecht* aan te raaden, om ten aanziene der keuze van den Heer SICHTERMAN tot Vroedſchap, aan de Regeering niets toe te geeven (*). Ingevolge van de gevoelens, die hem toen aankleefden, vondt de Heer DE PERPONCHER zich gedrongen, om nog by dien Raadſlag „ gaarne te willen bekennen, dat de Bezwaaren, door zo veele Ingezetenen tegen het Reglement van den Jaare MDCLXXIV ingebragt, hem veelzins gegrond waren voorgekomen, ja dat hy het altyd, tot welzyn der Provincie wenschlyk hadt gedagt te zyn, dat in hetzelve eenige verandering, mogt te wege gebragt worden, ſchoon hy meende dat de Eed op het Reglement die verandering, buiten medewerking van den Stadhouder, onmogelyk maakte." Hy deedt meer, en noemde eenige gebreken; met naame, en wel *voor eerst*, „ dat, in dit Reglement, de Magt daar by aan den Stadhouder, in zo algemeene termen, en zo onbepaald gegeeven, dat zy, uitgeoefend wordende in alle de uitgeſtrektheid, welke men naar den minſten uitleg aan de woorden geeven konde, in het einde *alle Vryheid van ſtemmen by de Regenten zou wegneemen, even daar door allen vertrouwen der Ingezetenen op de Regeering uitdooven, en dus alle gronden eener vrye Regeering omverre werpen.* —— „ En hier van zou weder het gevolg zyn, „ dat alle agting en ontzag der Ingeze- „ te-

LX. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) Men zie wegens het voorgevallene omtrent SICHTERMAN onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 331. enz.

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ tenen voor de Regenten verdwynen, „ en de haat wegens alles wat kwaalyk „ uitvallen, of den Ingezetenen mishaa„ gen mogt, op den Stadhouder zou te „ rugge keeren, *van wiens willekeur het „ geheel politiek aanweezen der Regenten af„ hing.*" — Een tweede door dien Heere toen aangeduid gebrek vondt hy daar in; „ dat het Volk, zedert de oprichting der „ Republiek geenen anderen Invloed op „ de zaaken der Regeering of de bestel„ ling der Regenten gehad hadt, dan dien „ het zich, in trouble tyden, *via facti*, „ hadt bezorgd; en hy vreesde, dat de „ geduurige omwentelingen, daar uit voort„ gevloeid, met alle derzelver gevolgen, „ zo lange zouden voortduuren, tot dat „ het Volk, zo niet over het onmiddelyk „ Bestuur van zaaken, ten minsten over „ de aanstelling der geenen, die dat be„ stuur in handen hadden, eenen Con„ stitutioneelen invloed zouden verkree„ gen hebben, die, aan den eenen kant, „ deszelfs zugt voor het Gemeen Belang, „ en gevoel van Vryheid leevendig hieldt, „ en hetzelve, aan den anderen kant, ge„ rustitelde, dat het zich Regenten zou „ kunnen bezorgen, op welken het, als „ op zyn eigen werk vertrouwde, en die „ 'er ook waarlyk belang by hadden om „ deszelfs genegenheid te winnen en te „ behouden (*)."

Twee

(*) Wy konden niet nalaaten deeze weinige Stukken aan te haalen uit een Advys, waardig om geheel geleezen te worden. Het is voor handen in de *Verzam. by* DE CHALMOT XXII. D. bl. 242—269.

Twee maanden naa het uitbrengen van dus eenen Raadslag vervoegde zich de Heer DE PERPONCHER na *Amersfoort*, en leende daar de hand tot het neemen van raadslagen, om, met de stem des Krygsgewelds, alle die Burgerbezwaaren te overschreeuwen, en het Volk van allen invloed op de Regeering te ontzetten; daar hy een yverig voortslaand lid werd der Commissie tot verdeediging van *Gelderland* en *Utrecht*. Geen wonder dat hy, naa het doen deezer rugwaardsche stappen, kon besluiten, om een Reglement, door hem als zo gebrekkig en schadelyk ingezien, op nieuw te beëedigen, en 't zelve door de andere Bondgenootschaplyke Gewesten, als mede door buitenlandsche Mogenheden, te zien guarandeeren. LX. BOEK. 1787. 1788.

Schoon op den voorgrond staande in de schildery der veranderden in *Utrechts* wallen, was PERPONCHER de éénige niet, die zich zo wisselziek aanstelde. In de *Utrechtsche* Regeering werden veele weder op 't kussen gebragt, die met hem voorheen hunnen afkeer van het Regeerings Reglement betoond; doch zich naderhand met de Staatsleden te *Amersfoort* vereenigd hadden, en naa de daargestelde Omwenteling, zich wederom vastsnoerden aan het door hun eertyds gewraakte Regeerings Reglement.

Wie van de Regeering waren uitgesloten.

Geen twyfel valt 'er aan of men hadt met den Stadhouder beraamd om van de Regeering uit te sluiten de Heeren VAN DEN BOOGAARD, DE LEEUW, ABBEMA en

IX. BOEK. 1787. 1788.

en DAUNIS. De eersten deezer kennen wy uit hunne volslaagene weigering om met de Staatsleden te *Amersfoort* vergaderd, mede te werken. De twee laatsten hadden, by Brieven, naa hunne afzetting door de Burgery, aan den Heer P. 'T HOEN verklaard, dat zy de volduuring in hunne Posten naa den twaalfden van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVI, hun door de *Amersfoortsche* Staatsleden toen reeds aangeboden, niet wilden aanvaarden (*). De Heer DE LEEUW geene ziel omdraagende om den Stadhouder hulde te doen, wees naderhand met versmaading de Vroedschapsplaats, hem op nieuw aangeboden, van de hand: terwyl de Heer ABBEMA in des Stadhouders ooge te onverzettelyk en daarom te haatlyk was om hersteld te worden. De Heer DAUNIS aanvaardde de Regeering weder, zich min edelmoedig aanstellende dan de Heer DE JONCKHEERE, die, hoe zeer aan de Oranjeparty toegedaan, niet lang naa zyne herstelling, weigerde in de Vroedschap van *Utrecht* te zitten met lieden, die zich zo tegenstrydig gedraagen hadden. Eene daad van rondborstigheid, ter beschaaminge strekkende van den Stadhouder en diens Raadslieden.

Het zal niemand bevreemden hier aan te treffen, dat de nieuw gezagvoerende Stadsregeering eerlang goedvondt, met byzonde-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXII. D. bl. 23.

deren nadruk af te schaffen een Besluit in Oogstmaand MDCCLXXXIII genomen, 't welk het vraagen van Aanbevelingen aan zyne Hoogheid te eenemaal afschafte; en teffens te besluiten om, van wegen de Vroedschap, de raad en het goedvinden des Stadhouders te vraagen omtrent de openvallende Commissie met Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII (*).

LX. BOEK. 1787. 1788.

In de Stad *Utrecht* speelde men voorts dezelfde of soortgelyke rolle, in verscheide opzigten, als wy reeds, ten aanziene van het *Sticht* in 't algemeen, hebben zien uitvoeren. Eene der eerste verrigtingen van de nieuwe Stadsregeering was, het vernietigen van alle Resolutien, Ordonnantien en Publikatien op naam der Stads Magistraat, zints den tweeden van Oogstmaand des voorleeden tot op den zestienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII bepaald en afgekondigd. —— Ten zelfden tyde verklaarde zy alle Ampten, Beneficien en Eereposten, door die zelfde Magistraat, steeds met den bynaam van *pretense* bestempeld, begeeven, voor vervallen, met verbod van derzelver uitoefeninge. Doch zonderde de Vroedschap daar van uit alle zodanige Vergunningen, die tot de personeele Beneficien, Ampten of Bedieningen niet konden gerekend worden te behooren: deeze stonden zy, „ uit singuliere redenen en consideratien, „ by deezen, op nieuw toe, voorbehou„ dens

Intrekking der Stadsbesluiten door de afgezette Regeering genomen.

(*) N Nederl. Jaarb. 1788. bl. 545.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ dens nogthans alle zodanige uitzonderingen, als de Vroedschap in 't vervolg noodig zou oordeelen ook in deezen te moeten maaken (*)."

Afkondiging tegen het vervreemden van goederen.

Streng was eene Stads Publikatie, tegen het verbergen, vervoeren en vervreemden van Meubilaire Goederen, toebehoorende aan of agtergelaaten door Burgers, die op eenigerlei wyze deel genomen hadden aan de jongste gebeurtenissen in de Stad voorgevallen, „ waar door zy," naar luid deezer Aankundiginge, „ veele „ Persoonen aanmerkelyk hadden benadeeld, die met het hoogste regt aanspraak op schadeloosstelling hadden (†)."

Het Wapenhandelend Genootschap vernietigd.

Het Wapenhandelend Genootschap *Pro Patria & Libertate*, 't welk zich in de zaak der Burgervryheid voor te staan en te verdeedigen, zo onderscheiden hadt doen kennen, werd vernietigd, en alle vergunningen daar aan, wanneer, hoe en van wien ook verleend, ingetrokken, met bevel aan de Leden tot opbrenging der Geweeren binnen eenen kort bepaalden tyd (§).

Leden der *Geldersche* Brigade de Stad ontzegd.

Was *Utrecht* eene verzamelplaats geweest van Voorstanders en Verdeedigers der Vryheid, die wy, uit alle oorden van geheel het Gemeenebest, derwaards zagen heenen trekken; hadden deezen veel toegebragt tot de jongste gebeurtenissen, geen

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 178.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5567.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 276.

geen wonder, dat de Regeering, op den ouden voet hersteld, onverwyld haar werk maakte, om een iegelyk, niet binnen de Stad of derzelver Vryheid t'huis behoorende, die onder eenige zogenaamde Waardgelders of Auxiliairen, en wel inzonderheid mede die geenen, welke onder de zogenaamde *Gelderſche Brigade*, of *Overyſſelſche* Jaagers of Scherpſchutters, zich in *Utrecht*, of elders in ons Vaderland, in hooger of laager rang hadden laaten gebruiken, ten ſcherpſten te verbieden zich binnen de Stad of Stads vryheid te komen ophouden, en zich aldaar neder te zetten. Teffens bovengemelde Perſoonen, welke zich daar mogten bevinden, ten ernſtigſten te gelasten, om, binnen den tyd van driemaal vier en twintig uuren, de Stad en Vryheid te verlaaten, mitsgaders daar uit te blyven, tot dat 'er nader ſchikking op zou zyn gemaakt; alles onder bedreiging, om, in gevalle van ſtrydige handel, by den kop gevat, en naar bevind van zaaken, aan den lyve geſtraft te worden (*).

LX. BOEK.
1787.
1788.

Afkondiging tegen heimlyke Zamenkomſten.

Vrees voor, of liever het daadlyk beſtaan van heimlyke avond- en nagtzamenkomſten, geſchikt om elkander tegen de nu herſtelde Regeering, door hunne geſprekken, op te ſtooken, en tot het tekenen van oproerige Requesten en Adresſen aan te hitzen, bewoog de Regeering om daar tegen eene allerſcherpſte Afkondi-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5579.

LX. BOEK. — 1787. 1788. diging te doen; als mede tegen het verhuuren van Huizen of Kamers ten dien einde. De Overtreeders zouden, als Verstoorders der openbaare rust aangemerkt, en als Schenders van het gezag der wettige Overheid zonder aanzien van Persoonen, straffe, ook doodstraffe, te lyden hebben (*).

Verbod van eenige Geschriften. Gelyk in *Holland* verboodt de Regeering van *Utrecht*, een aantal Nieuwspapieren en Weekbladen, door hun beschreeven, als ingerigt om de Hooge Regeering deezer Landen, den Stadhouder en haare Koninglyke Hoogheid te beschimpen en ten toon te stellen als openbaare Vyanden van den Lande, en partyschap, twist en oproer te stooken (†).

Moeite om 'er het Oranjedraagen door te krygen, en twee Vrouwen, die andere Verciersels maakten gevat. Eeniger ongezindheid binnen *Utrechts* wallen om zich met Oranje op te cieren, maakte herhaalde en steeds dringender Afkondigingen daar toe noodzaaklyk (§). In tegenstreeving van die dragt hielden twee Vrouwen te dier Stede zich onledig met het vervaardigen van Witte Cocarden, eenige met, andere zonder Lelien. Onvoorzigtig dit handwerk ontdekkende aan iemand dien zy meenden tot hunne Party te behooren, doch der andere was toegedaan, verklaarden zy die opschik, in voorraad gereed te maaken, om ze

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D bl. 311.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 274.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 153. VI. D. bl. 274.

ze by zekere gelegenheid te gebruiken. Het Geregt des verwittigd deedt die Vervaardigsters van dit onmodisch cieraad, vatten, en na het Stadhuis geleiden; terwyl een haarer in drie doozen dit handwerk onder den arm droeg. Welhaast werden zy ieder met een plankje, waar op *Rustverstoorster* te leezen stondt, voor de borst, na het Tugthuis overgebragt, om aldaar, zes jaaren lang, met hunner handen arbeid de kost te winnen, en verder voor altoos uit de Stad en derzelver Regtsgebied gebannen (*).

LX. BOEK. — 1787. 1788.

De Kerkenraad van Patriotten gezuiverd.

Hadt men, ten opzigte van den Hoogleeraar en Predikant VAN HAMELSVELD en diens Amptgenoot BLANK, de reeds gemelde Lands- en Stadsbesluiten genomen (†). De Vroedschap deedt, in den grooten Kerkenraad van Predikanten, Ouderlingen en Diakenen, een Besluit voorleezen het verzoek behelzende, om, by de aanstaande Kerkenraadsverandering tot geene Ouderlingen of Diakenen te verkiezen zodanige Persoonen, „ die," gelyk zy zich uitdrukten, „ in de dagen der „ verleedene onlusten, tot ondermyning „ van de Wettige Constitutie hadden me„ degewerkt (§)." Hier voor yverden, zo men wil, Kerkleeraars, die, in vroegeren tyde, op andere Standplaatzen, met de Patriotten eene lyn trokken.

Vol-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1027.
(†) Zie hier boven, bl. 132
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 897.

IX. BOEK. 1787. 1788. Veele Amptenaaren uit hunne Posten gezet.

Volstrekt van onwaarde verklaarde de Stadsregeering alle aanstellingen van Burgerofficieren, Adjudanten, Onderofficieren en alle anderen, die, in eenige dergelyke Posten, door de nu weder afgezette Regeering, waren aangesteld; en ook voor ontslaagen allen, die, schoon zy hunne aanstelling van de vroegere Regeering ontvingen, dienst gedaan hadden onder de jongst van hunne posten verwyderden; met ontzegging van alle daar toe behoorende Voorregten. Teffens werd eene Naamlyst opgegeeven der Raaden, die de Burgers alleen voor Hoofdmannen te erkennen hadden; schoon zy van hunne Schutterlyke Diensten ontslaagen gesteld werden: tot zo lang de Vroedschap des nadere schikking zou hebben gemaakt (*).

Oproerig geweld des Krygsvolks.

Ontmeesterde Burgers, deels onder Krygsbewind gesteld, herinnerden zich, by die schikkingen de schriklyke drie op een volgende avonden, in 't laatst van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, toen de Krygsknegten daar, gelyk wy reeds elders gezien hebben, meer dan tachtig huizen de glazen insmeeten, en verder aan eenige de plunderzieke hand sloegen, de Ingezetenen met een schrik vervulden, die zommigen op hunne gezondheid, andere in de gevolgen, op hun leeven te staan kwam. —— Een bedryf zo weinig voor vergoelyking vatbaar, dat een Schryver, anderzins hier van niet afkeerig, des de vol-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 1.

volgende woorden gebruikt; „ Deeze en „ geene eenzydige Verhaalen, in de Dagbladen, laaten wy in hunne waarde. — „ Veel minder zouden wy de redenen „ van verschooning of verbloeming dier „ booze gewelddaadigheden, uit zommige „ Dagpapieren, voor onze rekening willen overneemen. Wanorde, moedwil, „ geweld en oproer moeten alle waare „ Vaderlanders verfoeijen, van welk eenen „ kant die euveldaaden ook mogen gepleegd worden (*)." — Geen wonder dat de Patriotten, by het ontstaan dier Geweldenaaryen eene groote vrees beving: naardemaal geen onaanneemelyk, schoon vreeslyk gerugt, zich verspreid en ingang gevonden hadt, dat men het Volk in het Kamp by *Zeist*, vóór de Omwenteling, paaide met het vooruitzigt op eene geheele Plundering van de Huizen der Patriotten in *Utrecht*.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

Schoon deeze geweerd bleef, liet men egter de Huizen van verscheide Leden, die de Staatsvergadering te *Utrecht* hadden bygewoond, en van de Regenten, die door de Burgery waren aangesteld geweest, door Officieren des Krygsvolks bewoonen, op eene voor de Eigenaaren hoogstschadelyke wyze. Indien de Regeering dit uit wederwraak toeliet, om dat de Huizen der *Amersfoortsche* Staatsleden, en afgezette Regenten door het *Hollandsch* Krygsvolk waren betrokken geweest, ging men

Waarom die Plundering geen voortgang hadt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 5766.

LX. BOEK. — 1787. 1788. men hier de maat te buiten; anders had men die zelfde zorg behooren te draagen voor de beste vertrekken en goederen dier geweezene Regenten, als deeze voor die der *Amersfoortsche* Staatsleden betoond hadden. —— Dat 'er voorts geen verdere schennis door de plunderzieke hand gepleegd is, aan de goederen zo der uitgeweekene Regenten, als voornaamste Burgers, heeft men deels toe te schryven aan de rustlievende gezindheid der meeste Burgeren; zo niet nog meer aan het doel der geregtlyke ontzetting van Goederen, onder den tytel van *Schavergoeding* of *Verbeurtverklaaring*, waar van wy gesprooken hebben.

De Jaardag der Omwentelinge gevierd. De Stad *Utrecht* nam deel in de gewoone Vreugdebedryven op de Vierdagen het Vorstlyk Huis gewyd, en betoonde zich daar in een Voorgangster van andere; dan liet dezelve haare vreugd by uitstek blyken, wanneer de dag der Ontruiminge, op den zestienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, voor de eerste keer verjaarde. Een dag deels aan de openbaare Godsdienstoefening, deels aan Vreugdebetoon gewyd. Het gebalder van een en twintig Vreugdeschooten uit het kanon op Stads wallen, by het aanbreeken van dien dag, kondigde met het Klokkenspel aan, hoe dezelve der blydschappe geheiligd was. Tot vergrooting en voltooijing derzelve strekte de komst van den Prins, diens Gemalinne, de Prinses LOUISA en Prins FREDERIK met een aanzienlyk gevolg,

volg, reeds voor negen uuren. Eene intreede door herhaald losbranden van 't geschut begroet. LX. BOEK.

Tot Godsdienstoefening was de voormiddag deels bestemd, en de Domkerk tot ontvangst des Vorstlyken Gezins gereed gemaakt. Men zag in het Gestoelte der Ed. Mog. Heeren Staaten de gewoone Zitplaatsen voor hunne Doorl. en Koninglyke Hoogheden met een behangzel van groen Fluweel met goude franjes vercierd. De Predikstoel was bekleed met een Verhemelzel van groen Laken, boven denzelven vertoonde zich de Faam, en voor het dekzel zag men een zwart schild, waar vergulde letters, de woorden, GOD ZY ALLEEN DE EERE! te leezen gaven. Een sterk Orchest van Muzykanten was by het Orgel geplaatst. Na deeze dus met alle onderscheiding toegerichte Kerk begaf zich het Vorstlyk Gezin om de Dankreden van den Kerkleeraar WEYLAND by te woonen. 1787. 1788.

Vroeg reeds hadt de Muzyk in de Hoofdkerk een aanvang genomen. By de komst der Vorstlyke Persoonen werd een volstemmig Muzyk, als een *Te Deum*, aangeheeven; deeze paarde zich by eenige deelen van het Kerkgezang; en naa het uitspreeken van den Zegen hoorde men eene groote Ouverture met Keteltrom en Trompetgeschal. Het Vorstlyk Gezin daar by tegenwoordig.

Naa het voleindigen van dit bedryf vervoegde zich de Stadhouder op de *Neude*, ter bywooning der Parade. Het Vorstlyk

IX. BOEK. 1787. 1788.

Gezin verbeidde, ten huize des Hoofdofficiers Grave VAN ATHLONE, Heer van *Amerongen*, de wederkomst des Stadhouders tot het neemen des ontbyts. Gehoorverleeningen aan Staats- en Stads-collegien, aan den Academischen Senaat, aan Kerkenraaden, zo van de Stad als het Platteland, die oordeelden hier hunne opwagting te moeten maaken, als mede aan Dames van rang, sleeten den voormiddag.

Vervolgens begaf zich het Vorstlyk Gezelschap na het huis onlangs aan de Ridderschap van het *Sticht*, door den Baron VAN HARDENBROEK *tot Lockhorst*, by uitersten wille, gemaakt, waar het de begroeting ontving, behalven van de daar toe verzogte Dames, van de Heeren uit de Gedeputeerde Staaten VAN STERKENBURG, VAN NATEWISCH en MUSSCHENBROEK, welke laatstgemelde de plaats bekleedde van den door ongesteldheid beletten Voorzittenden Burgemeester VAN BRONCKHORST.

Uit dit Huis, ging het Vorstlyk Gezin binnen door na de Vergaderkamer der Staaten, waar 't zelve spysde aan een tafel voor zes en dertig Persoonen gedekt; vercierd met een prachtigen Tempel vol Beelden en de vleijendste vertooningen op de thans gedagte gebeurtenis slaande. Naa dit alles vertrok het hooge gezelschap, 's avonds omtrent zeven uuren over *Woerden* na *'s Gravenhaage*, wanneer voor de vyfdemaal het geschut van de Wallen losbrandde.

Een

Een dag vol gewoels, en zeldzaam in de spoedige afwisseling van doodsche stilte en bystere drukte. Op den Kerktyd werden alle Huizen gesllooten; naa deezen borsten ze, als 't ware, open en staaken eene menigte van vlaggen uit. De vreugde woelde op de straaten, en dagt niet om de Medeburgers, die daar in geen deel namen, welker aantal egter niet gering was (*). Het Geregt der Stad hadt alle Decoratien en Illuminatien op dien dag verboden (†). LX. BOEK. — 1787. 1788.

Bekendmaaking de Hoogeschool betreffende.

Groote en vergroote klagten hadt men, ten tyde der Burgerbeweegenissen, laaten verluiden, wegens het verloop der *Utrechtsche* Hoogeschoole (§). Dat dezelve in bloei en tal zou zyn toegenomen, is bykans strydig met den aart der zaake. Zeker werden 'er Ouders en Voogden in nabuurige Steden en Gewesten gevonden, die door de omstandigheden waar in *Utrecht* vroegtydig, en meer dan eenige andere Academiestad, verkeerde, te raade wierden om hunne Kinderen of die hunner zorge toevertrouwd waren, van daar op te ontbieden; of niet derwaards te schikken. Op deezen grond

(*) Men vindt van deezen Vreugdedag eene breedvoerige Beschryving in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788, bl. 1394—1404.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 310.

(§) Men vergelyke om het woord *vergrôote* hier gebezigd te billyken, wat wy des hebben opgemerkt in onze Beschryving van den honderd en vyftigsten Verjaardag der *Utrechtsche Hoogeschoole* in het XII. D. bl. 404.

LX. BOEK. 1787. 1788.

grond lieten Burgemeesters en Vroedschap der Stad *Utrecht*, kort naa de Omwenteling, bekend maaken, „ dat zy thans wederom „ in de uitoefening van hun wettige Ma„ gistratuure, als Regeerders der Stad en „ Curatoren der Academie hersteld zynde, „ Ouders en Voogden uitnoodigden om „ zich door de voorheen plaats grypende „ redenen, niet te laaten wederhouden „ om van het Onderwys op deeze Hooge„ schoole voor de Kweekelingen, welke „ zy mogten hebben, gebruik te maaken; „ aan de Letteroefenende Jeugd hunne by„ zondere bescherming beloovende (*).”

Hoe het zich met eenige daar beroepene Hoogleeraaren toedroeg.

By alle veranderingen jongstleden binnen *Utrecht* voorgevallen, was de staat der Hoogeschoole niet onaangeraakt gebleeven, nieuwe Hoogleeraars waren 'er in dien tyd beroepen. De Hoogleeraar ROSKAM, van de *Geldersche* Universiteit derwaards beroepen, hadt reeds zyn Ampt met eene Redenvoering aanvaard. Hy zou deeze nieuw bekomene standplaats hebben kunnen behouden, indien hy tot zekere vernederende stappen hadt kunnen besluiten; maar des afkeerig, werd hy door de oude herstelde Regeering gehouden geen Hoogleeraar aan de *Utrechtsche* Hoogeschool te zyn. Doch de zaak nam voor deezen braaven Vaderlander eene gelukkige keer. De Vroedschap herriep den Hoogleeraar TYDEMAN, ROSKAMS Opvolger te *Harderwyk*; en de Bezorgers deezer Uni-

(*) *Verzam.* by DE CHALMOT I. D. bl. 278.

Universiteit, altoos ten hoogsten voldaan geweest over de leerwyze en yver deezes Hoogleeraars riepen hem om tot zyne oude standplaats weder te keeren. De Heer VALKENAAR, die zyne post als Hoogleeraar te *Franeker* nedergelegd, zyne Goederen reeds na *Utrecht* gezonden en alle aanstalte om zich daar te vestigen gemaakt hadt, schreef aan de Vroedschap, dat hy voor het Hoogleeraarsampt in de Regten nu bedankte, wel voorziende, dat zyne gevoelens, betreffende het Landsbestuur aan de Vroedschap niet zouden behaagen; doch verzogt terugbetaaling van de door hem gemaakte kosten; of hem deeze verleend is, twyfelen wy zeer. —— Desgelyks wraakte men de beroeping van SAXE en die van PIETER NIEUWLAND. Deezen laatsten naam schryvende, kunnen wy niet nalaaten dien vroeg hoogstverdienstlyken Jongeling, dat wonder van vroegtydige Kunde en Geleerdheid, in 't voorbygaan, te gedenken. Dit omverwerpen van zyn uitzigt om zulk een loon van zynen vlyt te wagten, „ bedroefde, schryft een zyner Lykredenaaren, „ NIEUWLAND, „ en wel te meer, daar hy zich nooit „ in Staatsgeschillen hadt ingelaaten, geene betrekkingen in de Provincie *Utrecht*, „ en geene beweegingen gemaakt hadt „ om dat Ampt te bekomen (*).” De Hoog-

LX. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) Zie de *Lykreden op* P. NIEUWLAND *den* 24. *van Wintermaand* 1794 *uitgesprooken te Amsterdam in de Maatschappy* Felix Meritis, *door* J. H. VAN SWIN-

LX. BOEK. — 1787. 1788. Hoogleeraar HENNERT hadt, by het klimmen der Staats- en Stadsonlusten, de Hoogeschool verlaaten, en was na *Hanau* in *Duitschland* vertrokken: de Herroeping door de Regeering met hem in Staatkundige begrippen eenstemmig, nam hy met veel genoegen aan, en keerde tot zyn voorigen standplaats weder. Aan den Leeraar der *Engelsche* Kerke L. W. BROWN D. D.

SWINDEN *te Amst. by* P. DEN HENGST. Deeze NIEUWLAND ontviel der Geleerde Wereld, in den vaag zyner Jaaren, te *Leyden* 14. Nov. 1794. op welke Hoogeschoole hy den dubbelverdiende post bekleedde van Hoogleeraar in de Wysgeerte, Wis- en Starrekunde. Om hem naar waarde te kennen, leeze men de gemelde Redenvoering, waar in VAN SWINDEN den Lykpligt aflegt aan zynen Leerling, aan zyn Vriend, aan zyn Amptgenoot. — Schoon, zo als VAN SWINDEN aanmerkt, „ NIEUWLAND zich „ nooit in Staatsgeschillen hadt ingelaaten," was egter zyne denkwyze, ten deezen aanziene, genoeg bekend om hem voor geen Man te houden der thans heerschende Staatsgesteltenisse toegedaan. Men wist hoe hy, vol vuurs, den Zeeslag op Doggersbank bezongen, en de Studeerende Jongelingschap te *Leyden*, by gelegenheid haarer betoonde dapperheid en Vaderlandsliefde in het te keer gaan van het Oproer aldaar, met een bemoedigend Vers, vol Patriottische trekken, vereerd hadt. Deeze Verzen waren wel niet gedrukt; maar 't geen van NIEUWLANDS hand kwam, werd vlytig afgeschreeven en algemeen geleezen. Gedrukt vindt men thans de Verzen, waar op ik ooge in de *Nagelaaten Gedichten van* P. NIEUWLAND te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. 1797. — En een reeds door ons opgegeeven Puntdicht op den Heer HOVY in 't Jaar 1787. gemaakt, duidt genoegzaam aan hoe een Patriottische denkwyze NIEUWLAND bybleef. Zie hier boven bl. 16.

D. D. wiens ſtaatkundige begrippen zamenſtemden met die der tegenwoordige Beſtuurderen van *Utrechts* Hoogeſchool, werd thans het Hoogleeraarſchap in de Zedelyke Wysbegeerte en Kerklyke Geſchiedenis opgedraagen.

De *Amersfoortſche* Minderheid leevert een Verzoekſchrift in.

Meermaalen gewaagde ons Geſchiedblad van de Minderheid der Regeeringe in *Amersfoort*; meermaalen noemden wy, in onderſcheidene gevallen, de naamen op van eene Mr. ERASMUS METHORST, W. PANNEKOEK *Allardz.*, M. C. PANNEKOEK, Dr. G. TROUILLART, Mr. J. BOTH *Hendrikſen*, P. J. VISSCHERS, en H. TER HORST. Dit zevental boodt eene Verklaaring aan, met verzoek om 't zelve in de Stadspapieren te plaatzen. De aanhef luidde. „ Edele Agtb. Heeren! Ter ge-„ legenheid van het algemeen misnoegen, „ dat onder de Inwoonders van dit Land „ en Provincie in het gemeen, en van dee-„ ze Stad in 't byzonder, over het pu-„ bliek beſtuur ontſtondt, hebben wy „ met andere en mogelyk ook met de „ meeste Leden deezer Vergaderinge, en „ genoegzaam alle Regeerings-collegien „ in ons Vaderland gemeend, daar in zo-„ danige gebreken te ontdekken, welke „ wy oordeelden dat gerepareerd moesten „ worden.

„ Wy erkennen, dat wy niet doorza-„ gen het gevaar dat het in heeft, en 't „ beleid dat 'er van nooden is om aan „ de verbetering van den Staat en Re-„ geering te arbeiden, om niet in plaatze

 „ van

IX. BOEK. „ van mindere gebreken, die toch in alle
„ Regeeringen plaats hebben, weg te nee-
—— „ men, grovere in te voeren.

1787 en 1788. Hier haalen zy op het verrigtte in Oogstmaand des Jaars MDCCLXXXV (*), en verklaaren, de Vergadering toen gehouden, voor onwettig, en hunne overtuiging van het onbestaanbaare hunner verrigtingen. Waar op zy voortvaaren, om weder hunne eigene woorden te bezigen. —— „ De middelen by de Heeren „ Staaten, op requisitie van U Ed. Agtb. „ in 't werk gesteld, om de Orde en „ rust te bewaaren, door deeze Stad van „ Garnisoen te voorzien, beschouwden „ wy uit een gansch ander oogpunt, dan „ zulks by U Ed. Agtb. is geschied. Wy „ zagen die aan als schadelyk voor de „ Stad en Burgery; en dwaalden, dit ont„ veinzen wy thans niet, in de middelen „ tot afkeering daar van. Wy addresseer„ den ons by de Hooge Bondgenooten, „ om door dezelven van het Garnisoen „ te worden bevryd, en konden dus, ge„ lyk wy nu begrypen, gezegt worden, „ door vreemde hulpe en invloed, ons te „ hebben willen verzetten tegen de schik„ kingen van onzen eigen Souverain en „ Stadsregeering.

„ Dan Ed. Agtb. Heeren! vergunt ons „ U Ed. Agtb. te verzekeren, dat wy „ toen niet begreepen, iets, met de Con-

„ sti-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 31. en voorval het XI. D. bl. 60—98.

„ stitutie der Regeeringe strydende, te LX.
„ hebben verrigt, maar als zo iets, als BOEK.
„ waar toe wy ons uit hoofde van het ——
„ Verbond der Unie bevoegd agten; hier 1787.
„ in ons te zeer op de voorlichting van 1788.
„ anderen vertrouwende.

„ Niets minder was ons oogmerk dan
„ de Souverainiteit deezer Provincie in
„ twyfel trekken, en dezelve, of de Ver-
„ gadering des Raads, tot eenige afhan-
„ gelykheid aan andere Provincien te wil-
„ len onderwerpen. Wy zyn van de be-
„ taamelykheid en gegrondheid van het
„ tegengestelde volkomen overtuigd, en
„ begrypen thans, dat wy, billyke klag-
„ ten meenende te hebben, ons by U
„ Ed. Agtb. zelve, of by den Souverain
„ deezer Provincie, of by vastgestelde
„ Regtbanken binnen dit Gewest, hadden
„ moeten adresseeren: daar wy nu een
„ treurig oog vestigen op alle de ram-
„ pen, die ons Vaderland, als gevolgen
„ van zo veele woelingen en oneenighe-
„ den, zedert eenigen tyd, hebben ge-
„ troffen; daar wy overtuigd zyn, dat
„ die rampen, door niets anders dan eens-
„ gezindheid onder alle de Ingezetenen,
„ en vooral onder de Regenten geheeligd
„ en verminderd kunnen worden, hebben
„ wy vermeend, in deeze Vergadering daar
„ toe den eersten stap te moeten doen,
„ uit hartgrondige overtuiginge dat wy
„ in de bovengemelde stukken gedwaald
„ hebben.

„ Wy erkennen hier in onze dwaalin-

 „ gen,

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ gen, en erkennen die met leedweezen. „ Waren die pasfen te herdoen, geen oo- „ genblik zouden wy aarfelen om dezelve „ te redresfeeren; en wy draagen hier by „ geen minder leedweezen over zodanige „ driftige en onbezonne uitdrukkingen, „ als dikwerf, by monde of gefchrifte, zo „ ten opzigte der van ons disfentieerende „ Leden deezer Vergaderinge en Secreta- „ ris, als den Souverain deezer Provincie „ zelve, door ons zyn gebruikt.

„ Wy verzoeken U Ed. Agtb. het læ- „ five daar in opgeflooten, niet aan een „ kwalyk geplaatst hart, of beledigende in- „ tentie; maar aan eene vervoering van „ drift te willen toefchryven, even als die „ geenen van ons, welke mogten fchy- „ nen de wettigheid der Vergadering van „ de Staaten in deeze Stad gehouden, te „ hebben willen tegenfpreeken, of dezel- „ ve daadlyk tegengefprooken hebben, als „ nu van die tegenfpraak niet alleen af „ te zien; maar de wettigheid van alle „ de hier gehoudene Vergaderingen der „ Heeren Staaten ten vollen te erkennen: „ verzoekende dat dit mede als eene „ Dwaaling in ons mag worden gepas- „ feerd.

„ In één woord, Ed. Agtb. Heeren! „ wy draagen hartlyk leed over al dat „ geene, waar in wy ons, ten opzigte van „ het beleid der Regeeringe, in deeze „ laatfte dagen, misgreepen, en aanleiding „ tot fchadelyke disfenfien mogten gegee- „ ven hebben.

„ Wy

„ Wy zien van agteren een verkeerd „ plan gevolgd te hebben, wy verzoeken, „ op nieuws, in U Ed. Agtb. Vriendschap „ aangenomen te worden; wy bieden U „ Ed. Agtbaaren daar toe ernstig de „ hand.

„ En, op dat U Ed. Mog. te min be„ zwaard zouden zyn om met ons, in de „ voorige Harmonie, te leeven, en het ge„ passeerde te vergeeten, doen wy U Ed. „ Agtb. de plegtigste verzekeringen, dat „ wy ons hier naa nooit met eenige zo„ genaamde *Novateurs* of Partyschappen „ in de Regeering, of met die Party, „ welke onlangs, by den naam van Patriot„ ten, pleeg te worden onderscheiden, „ zullen inlaaten, om dezelve met raad en „ daad te onderssteunen, of op te zetten, „ om het wettig gezag van U Ed. Agtb. „ of dat van den Souverain der Provincie „ te ondermynen, en tegen te werken, „ direct of indirect; op dien voet U Ed. „ Agtb. verzekerende, dat wy, van dit „ oogenblik ons van alle overeenkomsten, „ waar mede wy, of zommigen onzer, „ aan dezelve mogten werden verbonden, „ houden voor ontslaagen, ons daar aan „ niet te zullen houden, of ons immer „ met dezelve verbinden zullen.

„ Wy hebben niet geschroomd hier van „ dit Declaratoir, in deeze Vergadering, „ schriftlyk getekend over te geeven: zo „ om U Ed. Agtb. van onze sinceriteit „ in deezen te overtuigen, als om dat wy „ het van onzen pligt hielden van onze

„ dwaa-

LX. BOEK. — 1787. 1788. „ dwaaling of verkeerdheid overtuigd zyn-
„ de, daar van te rugge te komen, ver-
„ hoopende, in het vervolg, met volkome-
„ ne eensgezindheid onze poogingen met
„ die van U Ed. Agtb. ten nutte van
„ Stad en Burgery, te mogen vereeni-
„ gen."

Gunstig aangenomen. De zeven Ondertekenaars van dit berouwvol Smeekschrift, hadden zich, by het indienen uit de Vergadering begeeven, nevens den Hoofdofficier. Alles was reeds tot eene gunstige aanneeming beraamd. Men verheugde zich, dat die Mede Regeeringsleden van hunne dwaalingen waren te rug gekomen, en toonde zich genegen, met voorbyzien van alle personeele beledigingen en ondervondene onaangenaamheden, door deeze Verklaaring gerust gesteld te zyn ten opzigte van de Stad en Burgery, van allen aandrang op geregtlyk onderzoek wegens het gebeurde af te zien, „ in die hoop en verwagtinge," gelyk zy zich uitdrukten, „ dat de andere
„ Leden van den Raad voortaan wel zou-
„ den gelieven mede te werken tot be-
„ vordering van het weezenlyk belang der
„ Burgery, en met dezelve begrypen,
„ dat niets gevaarlyker zyn kan dan het
„ morrend ongenoegen van eenige weinige
„ *Broeders der Gemeente*, de stemme des
„ Volks pretendeerende, gelegenheid tot
„ aanmoediging te geeven: alzo daar uit
„ niet anders dan de pernicieuste gevol-
„ gen te wagten waren: welke, schoon
„ in *Amersfoort* door 's Hemels Zegen,
„ zo

„ zo merkelyk geschokt, echter door de „ gansche Republiek te jammerlyk wer-„ den ondervonden, schoon de tegen-„ woordig zynde Leden des Raads meen-„ den, benevens den Heer Hoofdofficier, „ by de algemeene rampen zich met dien „ troost te mogen opbeuren, dat zy daar „ toe geene gelegenheid gegeeven of tot „ ondermyning van de Stad of Regeering „ medegewerkt te hebben."

Mondelinge verzekering en wederaanneeming dier Regenten.

Acht dagen naa het indienen en gunstig ontvangen diens Verzoekschrift liet de eerste Ondertekenaar E. METHORST, nevens zyne Medeverzoekers, zich weder ten Stadshuize bevinden, uit aller naam eene mondelinge verzekering geevende van de opregtheid der verklaaringe; met verzoek, dat het gebeurde, door de overige Leden der Vergaderinge, en met naame ook door den Heer Hoofdofficier, in vergetelnis gesteld en zy weder by dezelve in Vriendschap aangenomen mogten worden, beloovende alles te zullen toebrengen, wat eene goede Harmonie zou kunnen aankweeken.

Waar op de Hoofdofficier en de andere Leden der Vergaderinge betuigden, „ het „ aan te zien als een pligt om geledene „ ongelyken te vergeeven, en te verge-„ ten, en allen genegen te zyn om dien, „ onder bystand van 's Hemels Zegen, met „ allen yver te betragten, hoopende en ver-„ trouwende, dat de andere Heeren door „ het uitvoeren van het gedeclareerde, de-„ zelve mogten in staat stellen om het

„ hun

IX. BOEK. 1787. 1788.

Hoe onderscheiden dit gedrag beoordeeld.

„ hun Wel Ed. Gestr. in goede Harmonie
„ te leeven (*)."

Dit eenpaarig gedrag der voorheen eenpaarig anders denkende en handelende *Amersfoortsche* Minderheid, werd zeer onderscheiden beoordeeld. Eenigen verhieven het ten hoogsten, als een uitsteekend voorbeeld van grootmoedigheid en edelmoedigheid; anderen bestempelden het met den naam van kruipende laagheid en schandlyke zwakheid; en kon zo eenpaarig eene verandering in denk- en handelwyze niet nalaaten by den onpartydigsten beschouwer een vreemd voorkomen te hebben, 't welk de beste en gunstigste oplossing vindt in den schroom, die hun allen beving voor de geregtlyke vervolging, die wy in het *Sticht* zagen woeden, om de beste Volksvrienden uit de drie Staatsleden weg te ruimen. Ter ontkoming van dit lot hadt die Minderheid, welke voorheen zo eenstemmig voor de Volkszaak pal stondt, de gelykwerkende zwakheid om door die allervernederendste Verklaaring haaren zoen te treffen met eene Meerderheid, wier onderdrukkend geweld zy voorheen beproefd hadt, en die, by mangel eener volslaagene onderwerping, niet zou nagelaaten hebben deeze Medeburgers, de voorgaande bedryven, ten duursten betaald te zetten, door Geldboetens, Verbanningen, en wat het

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 254—259.

het geweld meer in haare magt hadt, om der wraaklust ten dienste te staan.

LX. BOEK.

Wy moeten, in 't voorbygaan, hier nog optekenen, dat veele Leden dier dus berouwtoonende Minderheid, ten tyde dat de Staatsleden te *Amersfoort* hunne Vergaderingen hielden, na *Amsterdam* geweeken waren; doch, met de omwenteling, na hun Huis en Have wedergekeerd. Naa de verzoening op het ingediende Verzoekschrift, verscheenen, althans veele hunner, weder werklyk in den Raad. Doch dewyl, op den laatsten dag des Jaars de gewoone Regeeringsverandering voor handen was, verkoos één hunner, Dr. TROUILLART zyne aanblyving of ontslag niet af te wagten; maar lag zyn post als Raad neder (*). Allen werden zy in de eerst volgende verkiezing door zyne Hoogheid niet voorbygegaan; doch men vindt geen hunner in de benoeming der Magistraatsleden op het einde des Jaars MDCCLXXXVIII (†).

1787. 1788. Hoe 't zich by de verdere aanstellingen met die wedergekeerden toedroeg.

Het leedt tot in Slachtmaand des laatstgemelden Jaars, eer naa de Omwenteling een Wapenschouw over de *Amersfoortsche* Schuttery geschiedde: te welker gelegenheid door de Stadsregeering aan eene Burgercompagnie een Oranjevaandel geschonken werd, 't welk dezelve, geduurende de voorledene onlusten, hadt moeten missen (§).

De Schuttery hersteld.

In

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6005.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 156. en 1949.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1648.

LIX. BOEK.
——
1787.
1788.

Zonderlinge Eed in *Wyk by Duurstede* den Burgeren afgevorderd.

In *Wyk by Duurstede*, 't geen eene zo korte, maar sterke rol, op het tooneel der Staatsbeweegenissen gespeeld hadt, was naa de vermeestering, door ons vermeld, de Regeering veranderd (*), en hadt het daar zo min ontbroken als in *Amersfoort* aan lieden, die toen reeds vernederende Verzoekschriften den *Amersfoortsche* Staatsleden, hunne overmeesteraars, aanboden (†). Zonderlings levert deeze Stad, naa die verandering, niet op, of men zou als zodanig moeten aanmerken, den nieuwen Eed door de Regeering van elk Burger, hoofd voor hoofd, gevorderd, en door allen, slegts drie Persoonen uitgezonderd, afgelegd. Waar omtrent, by openbaare afkondiging, door de Magistraat geboden werd, dat voortaan niemand tot het Burgerschap van *Wyk by Duurstede* zou worden toegelaaten, dan naa dat hy dien Burgereed zou hebben afgelegd; mitsgaders dat geboorene Burgerkinderen, den ouderdom van zestien of meer Jaaren bereikt hebbende, dien Eed zouden moeten doen, vóór dat zy eenige Stads Burgerregten of Privilegien zouden kunnen genieten.

Wy hebben meer Eeden in dit Tydvak, waar in men met dezelve, tot kleinagting dier plegtige staavinge zo onbedagtzaam han-

(*) Het geheel beloop dier zaake, met de byzondere voorvallen, hebben wy geboekt in onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 365. 408—415.

(†) *Verzameli. by* DE CHALMOT XXXIV. D. bl. 14—18.

handelende, vermeld. De *Wyk by Duurstedensche* Eed liep op deezen zin —— „ Ik beloove en zweere, dat ik myne Heeren de Staaten van den Lande van *Utrecht*, Erfstadhouder, en de Heeren Burgemeesteren en Raaden in de Vroedschap, uitmaakende de alleen wettige Magistraat deezer Stad, zo als dezelve door zyne Doorl. Hoogheid den Heere Prinse van *Oranje* en *Nassau*, in hoogstdeszelfs Qualiteit als Erfstadhouder, thans zyn verkoozen (*), of by vervolg zullen gekooren worden, als myne wettige Overheid, gehouw en getrouw weezen zal; dat ik my niet zal begeeven, in raad of daad, daar iets tegen de Heeren Staaten, Erfstadhouder, of tegen de Magistraat voorschreeven, in 't gemeen, of tegen één of meer Leden van dezelve in 't byzonder, of tot nadeel, verkleininge of versmaadinge van derzelver wettige Regeering of tegen de Eminente Charges van den Stadhouder, Capitein, Admiraal Generaal door de Heeren Staaten deezer Provincie by hoogstderzelver Resolutie, den tienden January MDCCXLVIII Erflyk verklaard, zo in de Manlyke als Vrouwlyke Descendenten van wylen zyne Doorlugtige Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso, Prins van *Oranje* en *Nassau* enz. hoogstloflyker Memorie, „ of

IX. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) Deeze Verkiezing was den 20. Oct. 1787 geschied. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5585.

IX. BOEK. 1787. 1788. „ of tot vermindering of verkleininge derzelven, zal worden beraadslaagd, verhandeld of voorgenomen; maar dat ik, in tegendeel, zodanige beraadslaagingen, handelingen en voorneemens, wanneer die tot myne kennis mogten komen, terstond aan een der Heeren regeerende Burgemeesteren deezer Stad zal te kennen geeven en openbaaren, en dezelve beraadslagingen, handelingen en voorneemens, naar myn vermogen, zal keeren en weeren. — Dat ik, insgelyks niets zal doen of onderneemen, direct of indirect, 't welk zou kunnen strekken of aanleidinge geeven tot eenige de minste veranderinge in het Reglement in den Jaare MDCLXXIV op de Hooge Regeering deezer Provincie Staatswyze gearresteerd, en nader door de Heeren Staaten, by derzelver Publicatie van twaalf Oct. MDCCXLVII voor de alleen wettige Regeerings Constitutie deezer Provincie verklaard. — Voorts dat ik ben een Vry Man, niemands eigen, of onder eenigen anderen Eed of verpligtinge (deezen Eed ter contrarie) staande. — Dat ik de Stad *Wyk by Duurstede* en de Heeren Regeerders van die, het kwaadste zal weeren en het beste doen, en Medeburgers in het onregt helpen straffen naar myne magt. — Dat ik ook geen Goed, op deezer Stads Vryheid van Tollen, zal voeren of doen voeren, dan van myn zelfs of myne Medeburgers, indien zy

„ me-

„ medegeeven hun Schippers Tolbrief. LX.
„ Alles op pœne wanneer ik in deezen, BOEK.
„ voor het geheel of ten deele contrarie ——
„ mogt doen, niet alleen met de daad 1787.
„ vervallen te zullen zyn van het verkree- 1788.
„ gen Regt van Burgerschap, en van alle
„ Privilegien daar toe behoorende; maar
„ ook inhabiel, om, ooit of ooit, daar
„ in weder te kunnen worden geadmit-
„ teerd, en daar en boven als Meineedig
„ te zullen worden gestraft (*).”

Byzonderheid wegens SCHILGE.

In het voorig gebeurde te *Wyk by Duurstede* hadt zich by uitstek doen kennen en gelden HENDRIK SCHILGE (†). Op diens naam las men, in de Dagbladen, eene Bekendmaaking tegen het verkoopen van alle zyne Goederen, in de Stad en onder derzelver Vryheid liggende. Dan de Stadsregeering liet daar tegen, by openlyk schryven in de Nieuwsmaaren, weeten, dat deeze een valsch en onecht stuk was; naardemaal die SCHILGE, zedert de Bezetting der Stad door 's Lands Krygsvolk, in July MDCCLXXXVII, zich van daar begeeven hadt, en nog in *Brabant* ophieldt, zonder immer, in dien tusschentyd, binnen de Stad geweest te hebben: en dat het Geregt, wat de verkoop zyner Goederen betrof, wel zorge zou draagen, dat het niet door eenige Lieden, dan op eene wettige wyze, of by Decreet van Executie, geschieden kon (§).

Het

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 87.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XL. D. bl. 92. *enz.*
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1538.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

Hoe de Staaten zich omtrent *Montfoort* gedroegen.

Het kleine *Montfoort* hadt zich, op eene aanmerkelyke wyze, in den Staatstwist gemengd. De Party der Patriotten zegepraalde 'er in 't einde; doch was zulks van korten duur (*). By het verleenen der Amnestie aan de *Stichtenaaren* (†), hadden Staaten van den Lande van *Utrecht* verklaard, omtrent het geene binnen de Stad *Montfoort* was voorgevallen, aan zich de nadere beschikking te houden, tot zo lang het onderzoek van den Hove Provinciaal op der Staaten byzonderen last, zou zyn afgeloopen, en daar op by hun geraadpleegd. — Het besluit was, dat zy, onverminderd het geen in de Algemeene Publicatie van Amnestie was vastgesteld, ,, in zo verre Regenten of an-,, dere Ingezetenen van *Montfoort* moes-,, ten begreepen worden daar onder te ,, behooren, met betrekking tot het geen ,, in de Stad *Montfoort* zelve was gebeurd, ,, verklaarden van hunne Amnestie uit te ,, zonderen, alle Tekenaars en Inleeve-,, raars van zeker Request, den zeven en ,, twintigsten van Augustus MDCCLXXXVII ,, aan de Magistraat te *Montfoort*, inge-,, diend, met en benevens die Regenten ,, van *Montfoort* welke medegewerkt had-,, den tot de verandering in de toenmaa-,, lige Magistraat." — By dit *Montfoort* byzonder toegediend berigt kwam de gewoo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 362. en XVII. D. bl. 421—423.

(†) Zie hier boven bl. 128.

woone openstelling des wege van vervoeging by de Staaten. Waar van onmiddelyk een geheel aantal zich bediende (*). IX. BOEK.

Van het Prinsgezind *Rheenen*, en het onder het Regtsgebied deezer Stad liggend groot en bloeijend Dorp *Veenendaal*, zo na aan *Gelderland* grenzende, valt niets anders te vermelden, dan dat in de Stad, en naa goedkeuring van Burgemeesteren, op dat Dorp, de Vreugdebetooningen, wegens de Herstelling van zyne Hoogheid, by de Omwenteling, zeer groot waren. 1787. 1788. *Rheenen* en *Veenendaal* bedryven groote vreugde.

Zo lang de Patriotten in 't *Sticht*, en bovenal in de Hoofdstad, blykbaar de boventoon zongen; zo lang deezen met de Patriotten in *Holland* éene zaak maakten; zo lang deeze beide Gewesten elkander ondersteunden in het uitdenken, beraamen, en volvoeren, van maatregelen de Volksvryheden begunstigende, zo lang hebben wy, in onze *Vaderlandsche Historie*, die beide Gewesten onmiddelyk op elkander laaten volgen. Eene gelykaartigheid van denk- en handelwyze billykte die zamenhegting. Men zal het, uit dien zelfden hoofde, niet vreemd, noch onvoeglyk, oordeelen, wanneer wy, naa de Omwenteling, op de beschouwing van dat Gewest *Gelderland* laaten volgen. —— *Gelderland*, waar mede de Staatsleden te *Amersfoort* vergaderd, reeds voor lange, éene zaak maakten, en vereenigd arbeiden om den Stadhouder te herstellen, en diens Gezag in top Overgang tot *Gelderland*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6001—6002.

LX. BOEK. — 1787. 1788. top te voeren. Het overige van dit Boek zy derhalven aan dit Gewest gewyd.

Wat deze melden staat.

Een zeer vlugtig oog hebben wy voorheen op *Gelderland* geslaagen, en gezien, hoe men 'er meest alles op den ouden voet liet (*). Schoon 'er des minder van dit Gewest, wat de gevolgen der Omwentelinge betreft, te zeggen valle, als welke in zeker voege daar geen stand greep, zullen wy egter, in dit Gewest, zo wat hetzelve in 't byzonder betreft, als 't geen tot eenige Steden en Plaatzen behoort, nog het een en ander te vermelden vinden, 't geen ons Geschiedblad niet onaangestipt mag laaten, zo in het Jaar der Omwentelinge zelve, naa die Gebeurtenisse, als in het eerst daar op volgend Jaar, welker bedryven derwyze met elkander vereenigd zyn, dat ze geene tydsafscheiding voegelyk gedoogen.

Wyd verschil tusschen *Gelderland* en *Overyssel.*

Wydverschillend ja rechtstreeks tegen elkander overgesteld waren de Staatsbegrippen, die, zints den aanvange der uitbarstinge van de binnenlandsche Oneenigheden, in *Gelderland* en het nabuurig *Overyssel*, stand gegreepen; en tot de Omwenteling toe, geheerscht hadden. Zy dagtekenden zich van den aanval op *Hattem* en *Elburg*, woelen door alle volgende tydperken heen, en waren, niet lange vóór de Omwenteling, tot eene bystere hoogte opklommen. Wy herinneren alleen, als iets uitsteekends, aan het voorgevallene te

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 146 *enz.*

te *Deventer* met het daaromstreeks gelegerd *Geldersch* Krygsvolk; hoe 't zelve de klagten der Staaten van *Overysfel* gewekt, en gelegenheid gegeeven hadt tot het schryven eens zeer nadruklyken Briefs dier Stad aan de Staaten van *Gelderland* (*). LX. BOEK. 1787. 1788.

Voorstel van *Overysfel* om de verschillen met *Gelderland* te vereffenen.

Neauwlyks was de Omwenteling daar, of HEIDEN HOMPESCH, Drost van *Zalland*, deedt ter Vergaderinge van Ridderschap en Steden, by de Staaten van *Overysfel* deezen voorslag; „ De omstandigheden, „ waar in deeze Provincie, door de Troubles, welke het Land hebben beroerd, „ is gebragt geworden, met betrekking „ tot de Provincie *Gelderland*, vordert ongetwyfeld, dat men, tot welzyn van „ beide de Provincien, en inzonderheid „ van de onze, zodanige efficacieuse en „ best geschikte middelen ten eersten in „ 't werk stelle, waar door de verregaande oneenigheden, en klagten tegen „ onze Ingezetenen op de best convenabelste wyze zouden kunnen worden vereffend en uit den weg geruimd: ten „ einde de zo zeer gewenschte vriendnabuurlyke Harmonie en Verstandhouding „ mogt worden hersteld en bevestigd (†)."

Voorslag eener wederzydsche Commissie.

By de overweeging van deezen Voordragt, welke niets dan eensgezindheid scheen te ademen, vondt men die zaak van dien omslag en dat gevolg, dat derzel-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 31. en 80—88.

(†) *Vera. by* DE CHALMOT I. D. bl. 261.

LX. BOEK. — 1787. 1788. zelver voortzetting en afdoening niet welvoeglyk, door Briefwisfeling, zou kunnen gefchieden, en het gewenscht oogmerk eerder en beter zou kunnen bereikt worden door eene Commisfie uit beide de Gewesten te benoemen. Een daar toe ontworpen Brief vondt onverwylde goedkeuring (*). Deeze aan Staaten van *Overysfel* gezonden, kreeg een toeftemmend antwoord (†).

Wie daar toe benoemd. De by den Voorflagsbrief van *Overysfel* benoemde Heeren, DERK BENTINCK *tot Diepenheim*, Landdrost van *Twente*; AREND VAN RAESVELD *tot Elfen*, Landdrost van *Vollenhoven*; DERK FREDERIK VAN VOERST *tot Alerdink*; WEYER ANTHONY VAN EEKHOUT, Burgemeester van *Deventer*; JOAN LEMKER VAN BREDA, Burgemeester der Stad *Kampen*; LUCAS GYSBERT ROUSE, Burgemeester der Stad *Zwolle*, nevens den Secretaris VAN SUCHTELEN vervoegden zich na *Arnhem*. — Hier ontmoeten zy, op den negenden van Grasmaand MDCCLXXXVIII, van wegen *Gelderland*, JAN ELIAS VAN LYNDEN, Extraordinaris Raad in den Hove van *Gelderland*; OTTO DE VERRIEU, Burgemeester der Stad *Saltbommel*; JOHAN ADOLPH HENDRIK SIGISMUND VAN DORTH, *tot 't Velde en Holthuizen*, Scholtus binnen en buiten *Lochem*; EVERT LUDOLF VAN HEECKEREN *tot Walien en Kemnade*, Burgemeester

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 135.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 49.

ter der Stad *Zutphen*; WILLEM VAN HAARSOLTE *tot Yrst*, Landdrost van *Veluwen*; JOAN GORDON, Burgemeester der Stad *Wageningen*; nevens den Secretaris HOFF.

LX. BOEK. —— 1787. 1788.

Inschiklyke last der *Overysselschen*.

Eerstgemelde *Geldersche* Gelastigde VAN LYNDEN opende de Vergadering met een voordragt van 't geen aanleiding gegeeven hadt tot deeze zamenkomst, gepaard met eene verwelkoming en wensch, dat het heilzaam oogmerk van dezelve zou worden bereikt. De *Overysselsche* ontdekten, naa wedergroete, hunnen algemeenen last, in deeze woorden begreepen, „ om de „ Heeren Staaten van *Gelderland* in het „ generaal, betuiginge te doen van de „ waare hoogagtinge, welke zy op derzel„ ver Vriendschap stelden, en de opregte „ begeerte, om de verzwakte banden van „ vriendnabuurlyke verstandhouding te „ herstellen, en op de soliedste gronden „ duurzaam en onverbreekbaar te maa„ ken; ja, was het mogelyk, nog naau„ wer en vertrouwender, dan ooit te voo„ ren, toe te haalen. —— Terwyl zy tef„ fens, omtrent het Punt in Questie, ge„ last waren te declareeren, dat Ridder„ schap en Steden, alle de ongeregeld„ heden, welke zo ongelukkig in dit ons „ Gemeenebest hadden plaats gegreepen, „ nagegaan hebbende, tot hun leedwee„ zen, daar onder hadden moeten tellen „ die Demarches en Mesures, waar over „ zich de Heeren Staaten van *Gelderland*, „ met opzigt tot het gebeurde, omtrent

IX. BOEK. — 1787. 1788.

„ *Hattem* en *Elburg*, hadden komen te be-
„ klaagen; en dus van harten wenschten,
„ zulks nooit te zyn gebeurd; en waar
„ van de oorſprong en uitwerking alleen
„ moest gezogt worden, en ook te vinden
„ was, in de destyds in *Overyſſel* zo onge-
„ lukkig geheerscht hebbende *Regeering-
„ loosheid*: en dat derhalven, terwyl ge-
„ daane zaaken geen keer hadden, 'er
„ voor de Heeren Staaten van *Overyſſel*
„ niets anders overbleef, dan om met een
„ generaal Diſaveu van al het gepasſeerde
„ hunne bereidwilligheid te betuigen, om
„ gezamenlyk met de Heeren Staaten van
„ *Gelderland* zodanige efficacieuſe maatre-
„ gelen te helpen neemen, als waar door
„ alle gevaarlyke onderneemingen, hoe
„ genaamd, voor het vervolg zouden
„ kunnen worden voorgekomen, ja daad-
„ lyk belet worden."

Antwoord van *Gelderland*. Het antwoord van die van *Gelderland*, zo als wel te verwachten was, kwam hoofdzaaklyk hier op neder. Staaten van *Gelderland* gaven hun beſluit te kennen, om het Hof te magtigen, ten einde onderzoek te doen na Perſoonen, die, buiten de Provincie woonende, zich aan het ſtooken der Onlusten, of aan Buitenſpoorigheden, te *Hattem* en *Elburg*, hadden ſchuldig gemaakt. Wyders leeverden zy de drie Punten van hunne Bezwaaren over, beſtaande — in het ſchenden van het *Geldersch* Grondgebied, door het trekken van Gewapende Manſchappen uit de Provincie van *Overyſ-*

fel na de evengemelde *Gelderſche* Steden, het derwaards voeren van Geſchut en Krygsvoorraad, ſtrekkende, gelyk zy zich in de opgave uitdrukten, „ om de refrac- „ taire Ingezetenen van dezelve in hunne „ opvattingen te verſterken, en verder „ behulpzaam te zyn, om zich tegen de „ bevelen, maatregelen, en dispoſitien „ van derzelver Souverain te opponeeren; „ als door het ſchieten met kanon van eene „ Batterye, op *Overysſels* Grondgebied aan- „ gelegd, eerst op het Krygsvolk tot Be- „ zetting van *Hattem* en *Elburg* geſchikt, „ en de Ingezetenen van *Gelderland* tot „ vervoering der goederen gebruikt, en „ vervolgens op de Stad *Hattem* zelve." — In de Brieven door de *Overysſelſche* Hoofdſteden, inzonderheid de Stad *Kampen*, aan de Staaten van *Gelderland*, over derzelver Maatregelen, in Oogst- en Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVI, geſchreeven (*). —— Als mede in de Beſcherming, welke de ongehoorzaame en uitgeweekene Ingezetenen van *Gelderland*, in de Steden *Kampen* en *Zwolle*, gevonden hadden. —— Hier by voegden zy een Verzoek van behoorelyk herſtel wegens het voorledene, en geruſtſtelling voor het toekomende. — Tot eene overmaate van onbeſchaamdheid durfden de *Gelderſche* Heeren, die van het gebeurde omſtreeks *Deventer*, hier boven gedagt, een

LX. BOEK.

1787.
1788.

(*) Het zal genoeg weezen, ten aanziene van de hier opgemelde Byzonderheden, onze Leezers te wyzen tot onze *Vaderl. Hist.* in 's gemelde Tykvak.

LX BOEK. 1787. 1788. een diep stilzwygen bewaarden, 'er byvoegen, dat niemand der *Overysselsche* Ingezetenen, door die van *Gelderland* eenige belediging ontvangen hadt.

Hoe de zaak gevonden. Op alle deeze bezwaaren gaven de *Overysselsche* Heeren een antwoord, zamenstemmende met de algemeene reeds vermelde schuldbekentenis. Zy billykten het gehouden gedrag en den eisch der *Gelderfche* Afgevaardigden; verschoonden het gebeurde met de tydsgesteltenis aan te voeren, en de schuld te geeven aan de overmagt der Partye in hun Gewest, en in de Steden van 't zelve, toen ten tyde. Zy zuiverden zich, naa eenige over- en wederspraake, in zo verre, omtrent het gebeurde, dat die van *Gelderland* genoegen namen in het wraaken van al het voorgevallene door de *Overysselaaren*, en in een zeer ingewikkeld besluit om de Schuldigen in regten te vervolgen: welk laatste van zelve op niets van eenige betekenis uitliep (*).

Voorstel van *Gelderland* ter Algemeene Staatsvergadering, tot herkryging van. Staaten van *Gelderland*, die zulk een overheerenden invloed lieten blyken op de Bestuurders van het nabuurig *Overysfel*, zich in de zaak der Omwentelinge eene groote verdienste toeschryvende, lieten ook niet naa deeze te doen gelden ter Algemeene Staatsvergaderinge, met een Voorstel, ingerigt ter herkryging van een hun

(†) Men zie het *Verbaal van het verhandelde in deeze vyfdaagsche Conferentie* in de *Verzamel. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 180 enz.

hun lang onthouden voorregt. Immers de Afgevaardigden van dit Gewest stelden, ter Vergadering der Algemeene Staaten, in Slachtmaand naa de Omwenteling, voor, hoe het hun Hoog Mog. bekend was, dat de Provincie van *Gelderland* van ouds het regt genooten hadt, om in den Raad van Staaten twee Leden te hebben: tot dat zy in het heilloos Jaar MDCLXXII, nevens *Utrecht*, *Overysfel* en een gedeelte van de andere Provincien, voor het geweld der Vyandlyke Wapenen hadt moeten bukken, wanneer men vermeende geene Gecommitteerdens deezes Gewests in de Generaliteits Collegien meer te moeten toelaaten. — Dat zy, in den Jaare MDCLXXV, naa van onder 's Vyands magt ontslaagen te zyn, zo door de veelvermogende voorspraak van WILLEM DEN III, als uit kragte van het eerste Artykel der Unie, wel wederom Gelastigden na de Generaliteits Collegien gezonden hadt, die ook daar ontvangen waren; doch dat aan dit Gewest, tot deszelfs overgroot nadeel, onthouden was de tweede plaats in den Raad van Staaten; tot nog toe, ondanks *Gelderlands* herhaalde verzoeken, door *Stad en Lande* bezeten.

LX. BOEK. 1787. 1788.

eene plaats in den Raad van Staaten.

Naa vermeld te hebben hoe zy dit Regt zouden kunnen gronden op den aart der wederkeering tot het Bondgenootschap, en aandringen op de ligging van het Gewest, dat, als voormuur der anderen, het eerst aan vyandlyken aanval bloot stondt, als mede op de betoonde bereidvaardigheid

dee-

IX. BOEK. 1787. 1788. deezer Provincie tot het voorstaan der algemeene belangen des Bondgenootschaps; komen zy met eene nieuwe drangreden ter baane, omkleed met deeze bewoordingen; „ Het zy ons vergund, Hoog Mog. „ Heeren! met een woord aan te roeren, „ hoe, in deeze laatste dagen, wanneer het „ verderflyk plan gesmeed en de executie „ daar van al vry verre gevorderd was, „ om onze gezegende Constitutie om te „ keeren, het geen niets minder dan den „ ondergang van de geheele Republiek „ ten gevolge zou gehad hebben, hoe „ deeze Provincie, door haare onwrikbaare standvastigheid en aankleeven aan „ dezelve, met al haar vermogen en kragten, getragt heeft, die Constitutie te „ handhaaven; en hier door, ('t zy zonder grootspreeken gezegd) (*), niet „ weinig gecontribueerd heeft tot die gelukkige Omwenteling van zaaken, waar „ door de Unie is bewaard gebleeven, „ de waare Constitutie bevestigd, en de „ hoop herleeft, dat deeze zo laag gezonken Staat, het hoofd nog eens weder zal kunnen opbeuren. —— Zouden „ wy dan, by deeze zo gelukkige tyds-„ omstandigheden, als nu niet van onze „ Medebondgenooten mogen wagten, dat „ zy, van de billykheid onzer voormaals „ ge-

(*) Niemand in de Vergadering hieldt dit voor *grootspraak*, en niemand der Geschiedenisse kundig zal de Heeren van *Gelderland* in dit geval onder de grootspreekers rangschikken.

„ gedaane Instantien overtuigd, niet lan-
„ ger draalen zullen aan dezelve een ge-
„ past gehoor te geeven, en de Provincie
„ van *Gelderland* te herstellen in het be-
„ zit van haar aloud Regt, waar van zy
„ nimmer verstooken hadt behooren ge-
„ weest te zyn."

Staaten van *Gelderland* begeerden egter niet, gelyk zy wyders te verstaan gaven, dat dit geschiedde met *Stad en Lande* daar van te ontzetten, waar door aan dit Gewest eenig nadeel zou kunnen schynen toegebragt te worden, daar dit Gewest zo langen tyd in dit genot geweest was. Hier van waren zy afkeerig, liever zouden zy zien, dat de Hooge Bondgenooten mogten goedvinden het Collegie van den Raad van Staaten, 't geen, naar gelange van derzelver menigvuldige bezigheden, geen te groot aantal van Leden hadt, nog met één Lid te vermeerderen.

Op deeze gronden waren zy gelast hun Hoog Mog. te verzoeken, om hun nieuwen aandrang by de Hooge Bondgenooten, op de meestgeschiktste en kragtigste wyze, te onderschraagen; ten einde de Provincie van *Gelderland* in haar aloud Regt van twee Leden in den Raad van Staaten, te hebben, hersteld wierde; het zy door dat Collegie met één Lid te vermeerderen, of op zodanig eene wyze, als de Bondgenooten zulks meest geschikt oordeelden.

De Stadhouder, toen ten tyde, in de Vergadering van hun Hoog Mogenden tegen-

Dit door zyne Hoog-

LX. BOEK. 1787. 1788.

heid onder-steund.

genwoordig, ondersteunde dit Voorstel ten sterkste, met te zeggen, „ dat, daar zedert de oprigting van den Raad van „ Staaten, de Provincie van *Gelderland* in „ het ongestoorde bezit geweest was van „ twee Gecommitteerden in dien Raad te „ hebben, tot op het noodlottig Jaar „ MDCLXXII, het hem voorkwam, dat „ het gedaan verzoek in redelykheid en „ billykheid bestondt en werkstelling zou „ kunnen gemaakt worden, zonder in het „ minst iets te onttrekken aan het voorregt door de Provincie van *Stad en* „ *Lande*, in gemelden Jaare verkreegen.

't Besluit was, dit Voorstel, met de verklaaring des Stadhouders, by eenen Brieve, aan de Staaten der zes overige Gewesten te zenden, met verzoek om ten spoedigsten daar op te raadpleegen, en zodanig een besluit te neemen, als zy oordeelden meest tot 's Lands heil, en de bevordering der goede Harmonie, te behooren (*).

Wat men in *Gelderland* over de Eedvordering bepaalt.

Wegens de nieuwe Eedvordering in *Holland* vastgesteld en ingevoerd (†), schreeven hun Hoog Mogenden in 't breede aan Staaten van *Gelderland*, en de overige Gewesten, hun uitnoodigende, om mede te werken ter vaststellinge eens punts van zo veel aanbelangs gerekend, dat het staan of vallen der Republiek 'er van afhing. By die van *Gelderland*, op dat wy des iets bree-

(*) *Resol. Gen.* 21. Nov. 1787.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 263.

breeder vermelden, dan wy in 't voorbygaan gedaan hebben (*), werd opgemerkt, dat de omstandigheden, waar in Staaten van *Holland* verkeerd hadden, geheel verschilden van die, waar in *Gelderland* zich bevondt: en dat mitsdien, uit het geen in dit Gewest tegenwoordig allernoodzaaklykst werd geoordeeld, geen gevolg kon getrokken worden tot eene gelyke noodzaaklykheid in *Gelderland*: hoewel het waar was, dat de Eed, in den Jaare MDCCL, in dit Gewest ingevoerd, zich alleen bepaalde tot de Leden der Regeeringe, zo van Ridderschap als Steden, en tot Gemeenslieden, en dat dus hier in een onderscheid gevonden werd met het thans in *Holland* bepaalde omtrent de algemeenheid van dien Eed. Naalaatigheden waren 'er in *Gelderland* ten opzigte van den bepaalden Eed ingesloopen, deeze wilden de Staaten hersteld, en door allen, die in gemelde Regeeringsposten geplaatst waren, of daar toe geroepen zouden worden, herhaald hebben, met byvoeging; „ Voorts beloof „ en zweer ik, altoos te zullen mainti„ neeren en handhaaven de tegenwoordi„ ge Vorm en Constitutie van Regeering „ zo als dezelve, ten aanziene van de Stad„ houderlyke waardigheid en deszelfs suc„ cessie, zo wel in de Vrouwlyke als Man„ lyke Linie, by 's Landschaps Resolutie „ van den twaalfden January MDCCXLVIII „ is vastgesteld; gelyk ik ook beloove en „ zwee-

LX. BOEK. — 1787. 1788.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 146.

IX. BOEK. — 1787. 1788.

„ zweere, zo veel my aangaat, allerdings „ te zullen obſerveeren en naaleeven, het „ Reglement op de Regeering binnen „ deezen Furſtendom en Graafſchap, by „ 's Landſchaps Reſolutie van zeventien „ October MDCCL gearreſteerd."

Gelderlands Verklaaring aan *Holland* wegens de gronden van de Conſtitutie.

Staaten van *Holland* hadden die van *Gelderland* in 't breede opening gegeeven van hun gevoelen omtrent het geen zy thans begreepen de waare gronden van de Conſtitutie en Regeeringsvorm deezer Gewesten te weezen. Hier in waren die van *Gelderland* met hun niet alleen eenſtemmig; maar lieten zich daaromtrent in deezer voege hooren; „ dat zy nimmer „ van die Grondbeginzelen waren afge- „ weeken, en hunne zuivere gevoelens „ dien aangaande niet alleen by verſchei- „ de gelegenheden geopenbaard, en open- „ lyk verklaard hadden; maar in 't by- „ zonder, by de ongelukkige verwarring „ en beroering, waar door dit Gemeene- „ best, onlangs zo geweldig was geſchokt „ en op den oever van zynen onder- „ gang gebragt, door ſpreekende daaden, „ het voorbeeld aan hunne Bondgenoo- „ ten, voor de oogen van de geheele „ Natie, en van geheel *Europa*, gegeeven „ hadden van hunne verkleefdheid aan de „ waare gronden van de gevestigde Con- „ ſtitutie, en van hunne onwrikbaare ſtand- „ vastigheid, en conſequent gedrag om „ dezelve met alle magt, hun van GOD „ gegeeven, tegen alle onderneemingen „ en inbreuken op dezelve te handhaa-

„ ven,

„ ven, zonder dat ooit eenige poogingen LX.
„ van geweld of overheersching in staat BOEK.
„ geweest waren om hun daar in eenig- ——
„ zins te doen wankelen." 1787.
Deeze eigen lof, met zydelings verwyt 1788.
aan die van *Holland* gepaard, uitgetrompet, en opgemerkt hebbende, dat zy het te eenemaale overtollig voor zich zouden kunnen aanzien, hetzelve door andere Raadpleegingen te bevestigen, vonden zy egter geene zwaarigheid, dit, ten overvloede, by herhaalinge, te verklaaren, en de Waardigheden aan den Stedhouder erflyk opgedraagen, aan te merken, „ als in „ de Constitutie der Regeeringe deezer „ Republiek geradiceerd, en een weezen„ lyk gedeelte van dezelve uit te maaken."

Voorts betuigden Staaten van *Gelderland*, te deezer gelegenheid, vastlyk gezind te zyn om die Constitutie en Regeeringsvorm, als een Grondwet, waar op de Staat en Regeering deezes Lands gevestigd was, te bewaaren en te handhaaven, en volkomen genegen en bereid te zyn, dezelve als zodanig niet alleen Bondgenootschaplyk te guarandeeren, en die Guarantie wederkeerig aan te neemen; „ maar ook dezelve tusschen de Provin„ cien onderling te offereeren en te ac„ cepteeren, en niet te zullen gedoogen, „ dat, in eene der Provincien van het „ Bondgenootschap, van deeze heilzaame „ en voor de rust en veiligheid van den „ Staat onontbeerelyke Grondwet, ooit „ of ooit werde afgeweeken.

Op welk eene wyze zy die als een Grondwet van Staat aanneemen.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ Alles egter," zo als zy 'er woordlyk byvoegden, „ met dien verstande, dat, „ gelyk hun Ed. Mogenden altyd betoond „ hadden zeer aliëen te zyn van zich te „ willen inmengen in de inwendige be- „ schikking of bestuuring van zaaken in „ de byzondere Provincjen, zo als ook „ de Heeren Staaten van *Holland en West- „ friesland* thans verklaarden te weezen, „ hun Ed. Mogenden deeze zo Bondge- „ nootschaplyke als onderlinge Guarantie „ in geenen anderen zin opnamen en „ verstonden, dan dat dezelve tot niets „ anders betrekkelyk zou kunnen gemaakt „ worden, in voege voorschreeven, zon- „ der dat daar door eenig het minste Regt „ zou gegeeven worden aan de Bondge- „ nooten, of eenige der Provincien, om „ zich met de overige gedeeltens van de „ Constitutie en Regeeringsvorm, binnen „ hun Ed. Mog. Provincie te bemoeijen, „ of zich daar in, uit welken hoofde het „ ook zou mogen zyn, te immisceeren, „ gelyk hun Ed. Mog. zulk ook weder- „ keerig beloofden (*)."

Van de Vervolgingen in *Gelderland*, Reeds hebben wy wenk by wenk gegeeven van de Vervolgingen der Patriotten in *Gelderland* (†). Vervolgingen vóór de Omwenteling gesmeed en deels uitgevoerd;

(*) Men vindt dit geheele opmerkenswaardige Staatsstuk in de *Verzamel. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 27—38.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 272. XVIII. D. bl. 80. 173. 192.

voerd; doch die nu tegen den Heer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, en noch acht andere Ridders met meer nadruks begonnen te woelen, over den Klaagbrief, in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVI aan de Bondgenooten, en wel byzonder aan Staaten van *Holland*, geschreeven, den akeligen toestand van *Gelderland* in 't breede ontvouwende, met verzoek om de Tusschenkomst der Bondgenooten (*). Deeze Brief, en die gevraagde Tusschenkomst, werd door de *Gelderfche* Meerderheid, *eene Inroeping der hulp van eene Vreemde Mogenheid* geheeten. Een haatlyke naam, noodig om dit bedryf als niets minder dan *Hoog Verraad* te doen voorkomen, en ten grondslage te leggen van de strengste Vonnissen (†). Hoe zeer soortgelyke klagten, op de Unie gegrond, meer dan ééns, en zelfs nog zeer onlangs in den loop der jongste Staatsverschillen, wegens het regt van Overstemming gedaan waren, zonder eenigen schyn van vervolging te baaren (§).

LX. BOEK. —— 1787. 1788. wegens den Brief aan *Holland*.

By-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 231. en *Verzam. by* DE CHALMOT XVIII. D. bl. 21.

(†) Behalven 't geen de Heer CAPELLEN TOT DE MARSCH deswegen aanmerkt in zyne *Memorie*, welker leezing wy hier aanpryzen, wordt dit stuk breedspraakig en schoon behandeld in de Voorrede, geplaatst voor de *Verzameling van Stukken, raakende de Procedures voor den Hove van Gelderland, geventileerd op en tegen Jonkheer* G. W. VAN ZUILEN VAN NIEVELD. Te Amst. by J. ALLART 1790.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 45. enz. Een betoog der wettigheid van het inroepen der

LX. BOEK. — 1787. 1788.

Byzonder bezwaar van CAPELLEN TOT DE MARSCH uit eenige Brieven ontleend. Wat die Ridder des aanmerkt.

Byzonder lag men den Ridder VAN DE CAPELLEN TOT DE MARSCH, boven andere *Geldersche* Edelen, *Majesteitschennis* te last, gegrond op den inhoud van drie Brieven, aan den Heer SMISSAERT te *Utrecht* geschreeven, onder de Papieren van dien *Utrechtschen* Regent gevonden, en door de Regeering den Hove van *Gelderland* toegeschikt (*).

Over het misbruik door dat Hof van die Brieven, laat zich die Ridder keurlyk uit. Naa aangemerkt te hebben, of het Hof wel alle zekerheid hadt van derzelver egtheid, om ze als voldoende bewyzen, tot het vellen van zulk een streng Vonnis, te doen dienen, erkent hy, dat ze eigenhandig van hem geschreeven waren: en laat hy 'er op volgen: „ Ik verheug my niet weinig over het bezit „ deezer Afschriften: alzo uit den zamen„ hang van den inhoud deezer Brieven, „ myne waare wyze van denken, over „ 's Lands toestand in dat Tydstip, en over „ de toenmaalige overschietende middelen „ van redding, in een helder daglicht ge„ steld

Bondgenooten tusschenspraak vindt men in de *Byvoegzelen op* H. VAN WESTERVELD, *een uit den Raad van Hattem gevonnisd* bl. 114—120. De *Harderwykſche* Regeering hadt zich, zonder dat zulks dezelve tot een misdaad toegekend werd, den 4. Sept. 1786. tot Staaten van *Holland* vervoegd. *Verzam. by* DE CHALMOT XVIII. D. bl. 43.

(*) Deeze Brieven zyn voorhanden in de *Bylagen* agter de *Memor.* des Heeren CAPELLEN TOT DE MARSCH No. 42. 43. en 44.

„ steld wordt; en wel zodanig dat ik het LX.
„ my steeds tot eere rekene, deeze ge- BOEK.
„ voelens gekoesterd en medegedeeld te
„ hebben, dezelve zullen, gelyk ik ver- 1787.
„ trouwe, door myne kundige en wel- 1788.
„ meenende Landgenooten, altyd aange-
„ zien worden als den toets te kunnen
„ doorstaan aan de eenige en weezenlyke
„ mogelykheid tot het verkrygen van ee-
„ ne redding voor een na deszelfs onder-
„ gang hellend Gemeenebest.

„ Het gewigt der zaake vordert niet
„ te min, alhier aan te merken, dat het
„ aan een onzydig en verlicht Publiek
„ vreemd, ja bykans ongelooflyk, moet
„ voorkomen, dat een aanzienlyk Ge-
„ regtshof, in de Achttiende Eeuw, in
„ een Land, dat steeds den naam draagt
„ van eene Vrye Republiek, iemand, *by*
„ *contumacie*, op fundament van *vertrouw-*
„ *lyke Brieven*, over den toestand des
„ Lands, aan eenen Mede-regent ge-
„ schreeven, schuldig aan *Rebellie* ver-
„ klaart? Zal een ieder, zal de Naa-
„ zaat, zonder vooringenomen te zyn,
„ dit leezende, niet uitroepen, zulk eene
„ Veroordeeling, gelykt naar die, door
„ een Tiberius geveld, die by zyne
„ wreede Wetten, toeliet alle Getuige-
„ nissen, hoe onvoldoende ook naar Reg-
„ ten, ten bewyze van Majesteitsschennis
„ aan te voeren? Zullen myne Regters
„ zich gerust kunnen stellen wel geoor-
„ deeld te hebben, wanneer zy zich te
„ binnen brengen, op deeze gronden,

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ een Bloedvonnis te hebben uitgesproo„ ken?"

Inzonderheid dringt de veroordeelde Ridder op Regtsgronden aan, welk een voorzigtigheid in den Regter gevorderd wordt in de beoordeeling van een geschrift, 't welk door den Openbaaren Beschuldiger als crimineel wordt voorgedraagen, met byvoeging, „ en hoe veel te „ meer kwam deeze Voorzigtigheid niet „ te passe, ten aanzien van vertrouwlyke „ Brieven, die nimmer geschikt waren om „ publiek te worden, en niets anders be„ helsden, dan myne gedagten over den „ toestand van een, door Verdeeldheden, „ zo fel geschokt Vaderland: zo dat, „ wanneer het Systhema van myne Reg„ ters doorgaat, al ras de gedagten zel„ ve, als Misdaaden van Majesteitschen„ nis gestraft zullen worden, even als in „ de dagen van TIBERIUS."

Met de woorden van MONTESQUIEU het haatlyk gedrag diens vervolgenden Keizers afgemaald, en het getuigenis van den beroemden Uitlegger der *Engelsche* Wetten BLACKSTONE, over dit Misdryf en de moeilykheid om 't zelve te bepaalen, bygebragt en getoond te hebben, hoe dit, naar het zeggen diens Regtsgeleerden, „ *aan heerschzugtige Overheden, en* „ *derzelver Dienaaren, gelegenheid verschaft,* „ *om, met den naam van Majesteitschennis,* „ *zaaken te bestempelen, die 'er geen schyn* „ *van hebben;* als mede dat, *onder het Be-* „ *wind van eene geweldige Overheersching, by-*

„ *zon-*

„ *zondere Geschriften (die niet publiek gemaakt waren) gediend hebben, om de Schryvers van wege de misdaad van Majesteitschennis te beschuldigen,*" wyst de veroordeelde Ridder zyne Regters „ na het „ verzoek van OLDENBARNEVELD, en der „ andere in dien tyd gevangene Staatsleden, den Regteren gedaan, van te willen letten op het zeggen van PLINIUS, „ in zyne Lofreden aan TRAJANUS, *Majestatis crimen esse plerumque singulare, & pene unicum crimen eorum qui crimine vacant* (*). —— Intmiddels wil ik tevens „ myne tegenparty in het voorbygaan gelegenheid geeven, van eens door te „ denken, over 't geen ik zou kunnen „ bybrengen, ten aanzien van vertrouwlyke Brieven, en omtrent de gevolgen, „ die zy zouden te wagten hebben, by „ aldien het gebeurde, dat zy, op haare „ beurt, deswegen van Majesteitschennis „ beschuldigd wierden (†)."

LX. BOEK. —— 1787. 1788.

Beschuldigd van ongeoorloofde Briefwisseling, door hem wedersprooken.

Als een byzonder misdryf diens Ridders werd, in zyn Vonnis aangevoerd, „ dat „ hy zich hadt schuldig gemaakt aan het „ houden van verboodene en vyandlyke „ Correspondentie, over zaaken den inwendigen staat van dit Gemeenebest betreffende, en getoond hadt een toeleg „ te

(*) „ Dat het misdryf van Majesteitschennis, „ meestal een zonderlinge misdaad, en bykans de „ éénige misdaad is der zodanigen, die geen misdryf begaan hebben."

(†) *Memorie van* CAPELLEN TOT DE MARSCH bl, 61—67.

LX. BOEK. —— 1787. 1788. „ te voeden, om, tot bevordering van „ zyne pernicieuse desseinen, de hulp en „ adsistentie van eene vreemde Mogenheid in te roepen." —— Eene beschuldiging, welke hy van zich weert met tegen zyn gehouden gedrag in vergelyking te brengen, dat zyner Veroordeelaaren in het inroepen en ondersteunen der *Pruissische* Krygsknegten, en toont hy de verregaande onbeschaamdheid, „ dat zy, die „ dit alles hadden helpen bewerken, en „ zo kennelyk bevorderd, hem als een „ doodstrafiyke Misdaad toerekenden, dat „ hy, als Lid van Staat, over 's Lands „ bekommerlyken toestand, eene verstandhouding gehouden hadt met den Koning van *Frankryk*, den erkenden natuurlyken Bondgenoot van zyn Vaderland, die, by het jongste Tractaat van „ Alliantie met de Republiek, de Bezittingen, Regten en Voorregten der respective Provincien, Steden en Leden „ van dezelve plegtig hadt geguarandeerd." —— „ Waar uit," vraagt hy, naa deeze voordragt, „ is aan myne Reg„ ters, of aan myne wederparty, de minste schyn van myne vyandige oogmerken, in het onderhouden deezer verstandhouding, gebleeken?" — Ter meerder beschaaminge zyner Veroordeelaaren, legt hy zyne verrigtingen open, door het mededeelen eens Briefs van hem, aan wylen den Graave DE VERGENNES gezonden, met het antwoord; voorts een Brief van zyne hand, kort vóór de Omwenteling,

ling, aan den Graave DE MONTMORIN geschreeven (*). LX. BOEK.

Zo verdeedigde zich CAPELLEN TOT DE MARSCH, tegen een Vonnis 't geen hem niet alleen van alle Waardigheden ontzette, maar ook veroordeelde, om, „ wanneer hy in handen van de Justitie „ mogt komen te geraaken, gebragt te „ worden ter plaatze waar men gewoon „ is crimineele Executie te doen, en al- „ daar, anderen ten afschrik en exempel, „ door de Scherpregter met het Zwaard „ gestraft te worden, dat 'er de dood naa „ volge (†)." —— Voorlange was die Ridder de hand zyner Vervolgeren ontweeken, en hadt in *Frankryk*, niet verre van *Parys*, te *Seve*, zich nedergezet. Wel waren 's Mans aanzienlyke vaste Goederen in beslag genomen, als of men ze naderhand wilde verbeurtverklaaren, schoon deeze Straf, geheel *Gelderland* door, en omtrent alle Misdaaden, afgeschaft was; doch by het Doodvonnis in de kosten des Gedings verweezen, werden, naa dier betaaling, zyne Goederen weder ontslaagen.

—— 1787. 1788. Vonnis.

Met rede mogt die gevonniste Ridder, onder andere zeggen. „ Ik wil, dat gansch „ *Nederland*, ja geheel *Europa*, beslisse, „ of myne verwerping van zulk een Vonnis, geweezen door eenen Regter, die „ my-

CAPELLENS betuigingen.

(*) *Memorie van* CAPELLEN TOT DE MARSCH bl. 106—109. *Bylagen* No. 46. 47. en 48.
(†) *Memorie* als boven b.. 134.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ myne Party zelfs te vooren verklaard „ hadt, *myne notoire Party* te zyn, niet „ van dien aart is dat hetzelve *per se* als „ nietig kragtloos en van onwaarde moet „ gehouden worden (*)!" — En kunnen wy ons niet wederhouden een gedeelte des Slots van het te meermaalen aangehaalde Geschrift des Ridders hier te plaatzen. „ Schoon het der Voorzienig„ heid niet behaagd heeft, dat myne Te„ genparty, tot heden (†), haare wreede „ Wraakzugt door het Zwaard, in het „ storten van myn bloed, heeft kunnen „ lesschen, wil ik niet ontkennen, dat „ het voor *my en de mynen bitter* en in „ veele opzigten *zeer drukkende* valt, een „ door my geliefd Vaderland, waar aan „ ik zo naauw gehegt was, en tot welks „ opbouw myne Voorvaders roemrugtig „ hebben medegewerkt, te moeten der„ ven; een Vaderland, dat my altyd na „ aan het hart zal leggen, en voor welks „ redding ik steeds alles, ja het leeven, „ veil hebbe.

„ Te vergeefsch vleijen zich myne Ver„ volgers, dat zy in staat zyn, door hunne

„ woe-

(*) *Mem.* als boven bl. 6. *enz.* Dit staat op het voorstel, om het Geschil in den Jaare 1786, vermids het Hof van *Gelderland* 'er mede in betrokken was, te brengen ter Decisie van het een of ander Extra Provinciaal en volkomen onzydig Geregtshof, het zy van *Holland*, *Friesland* of eenig ander. Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 295.

(†) Het Voorberigt der *Memorie*, waar uit wy dit ontleenen, is getekend *Seve* by *Parys* 25. Feb. 1791.

„ woede, aan my te kunnen beneemen LX.
„ die alles overtreffende gerustheid van BOEK.
„ myn geweeten, waar door ik tevens ——
„ meer en meer overtuigd worde, wan- 1787.
„ neer ik de rampzalige gevolgen der 1788.
„ heerschzugt overdenke, van, naar Eed
„ en Pligt, het myne, schoon tot heden
„ vergeefsch, te hebben aangewend tot
„ bevordering van het welzyn myner
„ Landgenooten, en ter afweering van
„ eene hun thans zo geweldig knellende
„ Slaaverny. —— Heeft het my niet mo-
„ mogen gebeuren myne poogingen te
„ zien gelukken, ik zal daarom mynen
„ pligt nimmer vergeeten, en steeds bly-
„ ven gedenken aan myne gezegden, by
„ gelegenheid, dat ik de laatste reize,
„ (den 13. May 1787) ter Staatsvergade-
„ ringe, aan de Meerderheid myner on-
„ gevoelige Medeleden den jammerlyken
„ toestand des Vaderlands afschilderde;
„ *de Republiek kan te gronde gaan; maar*
„ *de vertroosting van een goed Burger, al*
„ *moet hy zich onder haare puinhoopen be-*
„ *graaven, bestaat in alles, wat tot redding*
„ *van 't Gemeenebest kon strekken, beproefd*
„ *te hebben!*

„ Dat myne Vyanden zich verheugen,
„ van over my te hebben gezegepraald,
„ door my, als een Verraader te hebben
„ veroordeeld tot eene, in hunne oogen
„ schandelyke straffe des doods! dan, zy
„ houden zich verzekerd, dat deeze Ver-
„ oordeeling op my eenen geheel tegen-
„ strydigen indruk maakt; ja, ik beschouwe

„ het

IX. BOEK. 1787. 1788.

„ het door hun tegen my gevelde Vonnis
„ des doods, als een gedenkteken, door
„ dezelven, huns ondanks, my ter eere
„ opgericht, waar door het altyd aan my-
„ ne Landgenooten, en aan de Naakome-
„ lingschap, zal kunnen blyken, dat ik
„ den duuren Eed, waar mede ik my aan
„ derzelver belangen had verbonden, nim-
„ mer hebbe verbrooken!

„ Myne ernstige bede is intusschen,
„ dat myne Medeburgers, by het over-
„ denken hunner en myner poogingen
„ den moed behouden! Hy, die de lot-
„ gevallen der Ryken en Staaten bestuurt,
„ daar de onderdrukking by hem een gru-
„ wel is, zal wel eens den blyden dage-
„ raad der Vryheid voor de Inwoonde-
„ ren van *Nederland* doen opdaagen! Zy
„ vestigen dan steeds hunne aandagt op
„ denzelven! Zy smeeken, met my, den
„ Almagtigen, dat Hy eens die Vryheid,
„ in het midden van een Gemeenebest,
„ dat zonder haar aanzyn gewis ten gron-
„ de gaat, doe herleeven; dat die Vry-
„ heid in haar midden, de zo wreed ge-
„ smeedde kluisters verbreeke; de Dwing-
„ landy, die de geschenken, door de
„ wonderen des Allerhoogsten hun ge-
„ gund, nutteloos doet worden, verplet-
„ te; dat die geest eener waare Vryheid,
„ doe ontbranden het vuur, waar mede
„ hy voorheen onze Voorvaders beziel-
„ de; dat die, in hun midden, Mannen
„ vorme, die hun gelyk worden, ja over-
„ treffen; dat de kruipende slaaf zich ein-

„ de-

„ delyk zyner ketenen ſchaamte; dat by IX.
„ den Ingezetenen een nieuwe moed ge- BOEK.
„ booren worde, om hunne geſchondene
„ Regten te rug te eiſchen; dat zy, die 1787.
„ gehouden zyn dezelve te beveiligen, 1788.
„ grootmoedig en belangloos tot inkeer
„ komen; dat eindelyk de Rede de ſchan-
„ delyke vooroordeelen der Overheden,
„ die hun vervolgen, geneezende, de
„ willekeurige geweldenaaren moge over-
„ tuigen, dat zonder Vryheid geen ge-
„ luk, geen welvaard, en geen luister,
„ voor eenen Staat beſtendig zyn kun-
„ nen (*)."

Vonnis over G. W. Zuylen van Nieveldt.

Schoon het Vonnis over den *Gelderſchen* Ridder Gerrit Willem Zuylen van Nieveld laater werd uitgeſprooken (†), dan eigenlyk in den Jaarkring onzer tegenwoordige Beſchryving valt, vordert de gelykheid der ſtoffe, dat wy 'er hier van ſpreeken. Hy werd by vonnis verklaard, zich ſchuldig gemaakt te hebben — Aan een ongeoorloofd en ſtrafbaar Beklag aan eenen anderen Souverain, wegens het Beſtuur van de Regeering in de Provincie *Gelderland*, dit ſlaat op den bovengemelden Brieve (§) —— Aan eene handelwyze

(*) *Memor. van* Capellen tot de Marsch bl. 123—126.

(†) Te weeten op den 10. van Wintermaand 1789; en dat des Heeren van de Capellen tot de Marsch de Jaar- en Dagtekening draagt van 1788. 8. Aug.

(§) Zie hier boven, bl. 197.

LX. BOEK. — 1787. 1788.

ze strydig met zynen gedaanen Eed — Aan eene haatlyke misduidinge van 's Landschaps Resolutien en Maatregelen (*) — en eene atroce Injurie van den Souverain. Te deezer oorzaake werd die Ridder, naa zich tegen de beschuldigingen vrugtloos verdeedigd te hebben, voorgesteld, als „ Inhabil om als Lid van de Ridderschap, „ in 's Lands- Quartiers- of eenige andere „ Vergadering te compareeren, en van „ zyn regt daar toe, als mede van alle „ verdere Publieke Functien, die hy in „ *Gelderland* zou mogen bekleeden, ver„ vallen: denzelven daar en boven con„ demneerende in eene boete *twee duizend* „ *Zilveren Ducatons*, ten behoeve van de „ Domeinen deezer Provincie; binnen „ drie maanden, naa de Pronunciatie van „ deeze Sententie, te betaalen, met ver„ dere Condemnatie van den Gedaagden „ en Beklaagden in de kosten deezer Pro„ cedure, tot Taxatie en Moderatie van „ den Hove." Deeze rekening bedroeg, *zeventien honderd en tien Guldens, dertien Stuivers:* weshalven het geheele beloop deezer drukkende betaaling niet minder was dan *acht duizend zeven honderd tien Guldens en dertien Stuivers.* Eene zwaare Geldboete door dien Ridder opgebragt; die daar

(*) In den geheelen loop der *Geldersche* Gebeurtenissen komt hy voor als een eerst Voorstander der Volksvryheid; wy beroepen ons op onze Historie door het geheele Tydvak der onlusten heen.

daar by berustende, onder de Stillen in den Lande verbleef (*). LX. BOEK.

Welhaast naa de Omwenteling verklaarden twee der Ondertekenaaren van dien gehaaten Brief, met naame J. H. ZUYLEN VAN NIEVELDT, en J. C. VAN ECK „ in „ alle opregtheid en waarheid, geene an„ dere inzigten bedoeld te hebben, door „ zich by Misſive *aan de Bondgenooten* te „ vervoegen; dan het daarſtellen van een „ voordragt der zaaken, zo als zy den „ toedragt van dezelve, ten dien tyde, „ meenden te moeten beſchouwen, en „ verder om de gegrondheid hunner ſuste„ nue, en de oorzaaken der verſchillen en „ oneenigheden aan den dag te leggen; „ zonder daar door de minſte atteinte aan „ de Souverainiteit der Provincie te heb„ ben willen toebrengen, veel minder de „ Staaten van dit Landſchap, in 't alge„ meen, of de Leden van dezelve in 't „ byzonder, in hunne contrarie begrippen, „ of ſustenues te hebben willen taxeeren, „ verklaarende te proteſteeren en zonder „ waarde te beſchouwen alle daar tegen „ aanloopende en ſtrydige explicatie (†)."

1787. 1788. Een en ander der *Gelderſche* Edelen leevert een Geſchrift in.

Dee-

(*) Men zie de *Verzameling van Stukken, raakende de Procedures voor den Hove van Gelderland, geventileerd op en tegen Jonkheer* G. W. VAN ZUYLEN VAN NIEVELDT: en bovenal in de Voorreden daar voor geplaatst, zeer leezenswaardig, en een ſtuk waar op CAPELLEN TOT DE MARSCH bl. 110. van zyne *Memorie* wyst. Deeze *Verzameling* zag het licht te *Amſt.* by J. ALLART 1790.

(†) *Verzam. van Stukken* als boven bl. 35.

LI. BOEK. — 1787. 1788.

Deeze beide Heeren, nevens E. J. VAN NIEUWKERK, genaamd NYVENHEIM VAN WIEL; M. VAN BRONKHORST; B. VAN NIEUWKERKEN, genaamd NYVENHEIM VAN DORTH en C. J. VAN NIEUWKERKEN, genaamd NYVENHEIM en G. W. VAN ZUYLEN VAN NIEVELDT, dienden laater een breedspraakig Verzoekschrift in, strekkende tot verdeediging, althans ter verschooning van hun gehouden gedrag, om daar door ontheeven te worden van alle tegen hun ondernomene Regtsvervolgingen. Zy erkenden daar by, „ dat zy „ in hunne begrippen zouden kunnen ge„ dwaald, maar zonder opzet gedwaald „ en altyd met eene goede Intentie ge„ handeld te hebben (*)."

Vier lieten zich op eene vernederenden toon hooren.

Geen spoed nam deeze zaak, geene opheffing der Regtsvorderingen volgde: waar op vier der *Geldersche* Edelen, in dezelve begreepen, met naame E. J. VAN NIEUWKERKEN, H. W. J. VAN LYNDEN, J. H. VAN ZUYLEN VAN NIEVELD en J. C. VAN ECK, zich nader by de Staaten vervoegden, en op een zich zeer vernederenden toon lieten hooren. Immers zy gaven hier by te kennen, hunne vrees, dat de tot nog aangewende poogingen vrugtloos geweest waren; uit hoofde dat zy zich in een verslag van zaaken hadden ingelaaten, en daar door mogelyk aanleiding gegeeven, om te denken als of zy ten

(*) 't Zelve is geheel voorhanden in de bovengemelde *Verzameling* bl. 37—43.

ten oogmerke gehad hadden, hun gehouden gedrag, in alle opzigten, te verdeedigen, en dus het onderzoek der Justitie te ontwyken. —— Thans wilden zy eene nadere proeve neemen, om de Staaten van *Gelderland* van hunne waare bedoelingen te overtuigen, en alle nadeelige denkbeelden, ten deezen opzigte, uit den weg te ruimen.

IX. BOEK. —— 1787. 1788.

Hier toe bragten zy in 't midden, zich in de ongelukkige omstandigheden bevonden te hebben, van met de Meerderheid der Staatsleden te verschillen in hunne gevoelens over 't algemeen Bestuur van zaaken, en over de middelen ter bevordering van 't belang des Vaderlands. Dat zy als een gepast middel om die verwyderingen tegen te gaan, aangezien hadden, het schryven van den Brief aan *Holland*, en de overige Bondgenooten, die grond gaf tot de beschuldigingen tegen hun.

Zy verschoonden zich van allen *doleusen toeleg*, en van alle *seditieuse voorneemens*; zy beweerden het gedaan te hebben op grond van twee Artykelen der *Unie van Utrecht* het Eerste en Zestiende, „ zonder „ des tyds, dit zyn hunne eigene woorden, „ gelyk zy openhartig betuigden, „ te hebben gepenetreerd, al het bedenkelyke, 't welk zy van achteren ont„ dekt hadden dat daar in kwam te resi„ deeren. —— Dat zy met die edelmoe„ digheid, welke aan cordaate Regenten „ betaamt, wel wilden erkennen, dat zy „ zich, by eene nadere overweeging van

 „ de

LX. BOEK. — 1787. 1788. „ de zaak, overtuigd hebben moeten houden, dat zy *omtrent deeze hunne bevoegdheid gedwaald hadden*, en dat, schoon „ deeze dwaaling alleen uit een verkeerd „ begrip of misvatting dier Artykelen ontstondt, zy wel wenschten tot deezen „ stap niet te zyn overgegaan. —— Te „ meer nog, dewyl zy daar door, tot hun „ leedweezen, gelegenheid gegeeven hadden om in verdenking te geraaken, omtrent hunne gevoelens van eerbied en „ hoogagting voor de Vergadering van hun „ Ed. Mog." —— Deswegen beroepen zy zich op de tydsomstandigheden, die hun onvoorzigtig, en by overhaasting, verscheide uitdrukkingen hadden doen ontglippen, die zeker, by bedaarder gemoedsgesteldheid, en wanneer zy zich meer tyds hadden kunnen geeven tot overweegen, door hun niet zouden gebruikt geweest hebben. Wat ook deswegen, en omtrent den bewusten Brieve, mogt weezen, zy verzogten „ het daar „ voor te houden, als of het niet gebeurt „ ware."

Om niet weder eenigen schyn te geeven tot het vermoeden als of zy de aandagt der Staaten met een Verdeediging van hun gedrag bezig hielden, lieten zy de verdere Beschuldigingen, tegen hun in 't midden gebragt, onaangeroerd; hoe hard het hun moest vallen, beschuldigd te worden van *Seditie en Overtreeding van hunnen Eed*, „ Al het geen waar door „ zy zich in eenige verdenking omtrent

„ dit

„ dit een en ander hadden gebragt, was LXI BOEK. —— 1787. 1788.
„ door hun ter goeder trouwe en met de
„ beste oogmerken geschied, schoon zy
„ in hunne begrippen en maximes ge-
„ dwaald, en op abusive gronden kwalyk
„ gehandeld konden hebben."

Hoe veel dit reeds ware, deeden zy nog eene verdere schreede; een stap, dien zy oordeelden, dat alles te hunner genabekoming moest afdoen; doch teffens, hun gedrag by veelen deedt wraaken. (Uitslag der zaake.)

„ Niets meer wenschende," 't zyn de eigen woorden deezer Ridderen, „ dan
„ zich van alle verdenkingen omtrent
„ hunne waare gevoelens te kunnen zui-
„ veren, schroomden zy niet te verklaa-
„ ren, dat hun niets aangenaamer zou
„ weezen, dan dat hun Ed. Mogenden
„ aan hun gelegenheid geliefden te gee-
„ ven, om hun te overtuigen, dat zy,
„ getrouw aan hunnen gedaanen Eed,
„ niet zouden naalaaten altyd te helpen
„ maintineeren en handhaaven, de tegen-
„ woordige vorm van Regeeringe, zo
„ als dezelve, ten aanziene van de Stad-
„ houderlyke Waardigheden en deszelfs
„ Succesfien, zo wel in de vrouwlyke als
„ manlyke Linie, by 's Landschaps Reso-
„ lutie van twaalf January MDCCXLVIII
„ was vastgesteld; en ook altyd, zo veel
„ hun aanging, allerdings te obferveeren
„ en na te leeven het Reglement op de
„ Regeering, binnen deezen Furstendom
„ en Graafschap by 's Lands Resolutie
„ den zeventienden October MDCCL gear-

 „ res-

IX. BOEK. — 1787. 1788. „ testeerd, en om vervolgens welmeenende, en met onderlinge vereeniging „ en vertrouwen, met hun Ed. Mog. te „ helpen medewerken tot bevordering van „ het waare belang en welweezen van „ den Lande," —— Hoofdzaaklyk het zelfde Vonnis als wy hier boven, wegens G. W. ZUYLEN VAN NIEVELD geleezen hebben, werd over hun gestreeken; nogthans met dat onderscheid, dat, indien VAN BRONKHORST, NYVENHEIM VAN DORTH en NYVENHEIM VAN BOMMEL, de boete van twee duizend Zilveren Dukatons, binnen den tyd van drie maanden, niet voldeeden, en zo lang zy hier in nalaatig bleeven, *Gelderland* hun ontzegd bleef.

Eenige *Elburgers* verzoeken te vergeefsch genabetoon.

Weinig tyds naa de Omwentelinge kwamen veelen in *Gelderland* met Smeekschriften aan de Staaten te voorschyn, meer en min schulds bekennende en vergifnis smeekende, als J. H. RAUWENHOFF Voorzittend Burgemeester (*), Mr. HERMAN HENDRIK VITRINGA, Secretaris van *Elburg* (†); de beide Kerkleeraars dier Stad Jo-

(*) Deeze Burgemeester RAUWENHOFF vindt men op een overgeevene Naamlyst der *Elburgsche* Ingezetenen, die zich te *Utrecht* gewapend onthouden hebben. Een lyst, ten zynen opzigte gebrekkig; dewyl hy nimmer te *Utrecht* eenigen dienst heeft gedaan, Zie de *Verzam*, *by* DE CHALMOT XVI. D. bl. 201.

(†) *Verzamel.* als boven bl. 144, en X. D. bl. 179. *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 1963.

LX. BOEK. — 1787. 1788. Vonnissen over hun uitgesprooken.

JOHANNES HENDRIK VAN DIERMEN en GEORG HENDRIK HEYN (*). —— Dan zonder vrugt: immers werden J. H. RAUWENHOFF en H. H. VITRINGA, door het Provinciaal Hof van Justitie, vervallen verklaard van hun Burgerregt en van hunne Bedieningen: de eerstgemelde daarenboven om met het zwaard gestraft te worden dat 'er de dood naa volgde, en de laatstgenoemde zyn leeven lang gebannen, op straffe van den dood; de Kerkleeraars VAN DIERMEN en HEYN van hun Predikampt vervallen, en ten doode met den zwaarde verweezen. Geen hunner bevondt zich binnen het bereik der Regteren, Staaten van *Gelderland* hadden aan zich het regt behouden, om 's Hofs geslaagene Vonnissen te verzagten; dit bragt te wege, dat de Burgemeester en de twee Kerkleeraaren, tot het zwaard veroordeeld tot eene al hun leeven lange Ballingschap, op bedreiging des Doods, verweezen wierden; terwyl de ballingschap van den Secretaris VITRINGA zich tot zes Jaaren bepaalde, onder bedreiging van Lyf-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 172. *Verzameling by* DE CHALMOT III. D, bl, 87—93. Laatstgemelde zoekt in 't byzonder verschooning, wegens het wegvoeren der Papieren en Gelden van *Feitenhof* een Liefdaadig Gesticht te *Elburg*, welke weder ter behoorelyker plaats bezorgd waren. In deeze zaak vondt zich mede betrokken EGBERT WILLEM BRINK Predikant te *Oosterwolde*, die mede een Smeekschrift inleeverde, *Verzamel. by* DE CHALMOT XVI. D. bl. 190. Men slaa terug tot in onze *Vaderl. Hist*, het XII. D. bl. 272.

IX. BOEK. — 1787. 1788. Lyfstraffe, zo hy binnen dien tyd in *Gelderland* kwam. Mindere Straffen en Geldboeten werden anderen opgelegd (*).

Niet minder dan acht en tachtig uitgeweeken *Elburger* Ingezetenen vervoegden zich met berouwbetoon en belofte van een tegenovergesteld gedrag in 't vervolg, by Staaten van *Gelderland* (†).

Vonnissen over eenige *Hattemers.* De Hoofdbeleiders der verdeediging van de Stad *Hattem*, *Elburgs* lotgenoot (§), de Burgemeester HERBERT VAN WESTERVELD en J. H. VAN DYK, Lid der Gezwoorne Gemeente, en H. W. DAANDELS, die zich de voorsten betoond hadden zo in het handhaaven van het Regt hunner Medeburgeren, als in het verdeedigen der Stad tegen Krygsgeweld, werden door het Hof van *Gelderland* gevonnisd, om, als schuldig aan de misdaad van Gekwetste Majesteit en Oproer, ter gewoone Strafplaatze, door de Scherpregter met het zwaard over 't hoofd te worden gestraft, en voorts, op straffe des doods, uit *Gelderland* gebannen. Een Vonnis, door de Staaten in zo verre verzagt, dat het in eene uitbanning voor eenige Jaaren, of voor altoos, veranderd werd (**).

Met

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 775. *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 262—268.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 94.

(§) Men zie terugge in onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 178. *enz.*

(**) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 244. en *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 775. en 776.

Met regt mogt de Heer VAN WESTERVELD, wegens dit Vonnis, en de Verzagting van 't zelve, schryven; „ Het kan, „ het mag my niet onverschillig zyn, dat, „ schoon my de Momber met zyn Substituut aanklaage als schuldig aan Oproer, Wederspannigheid, en het kwetzen der Hooge Regeering van dit Landschap — en een regterlyk Vonnis my, schier op dezelfde gronden, den Stoel van Eer en Vaderlandschen Bodem ontzeggen, en op een spanne breed ten prooi aan 't Wraakzwaard stellen — men my nu en eerlang kenne, hoe zeer een Slachtoffer der wisselvallige Staatkunde, en myner onbezweeken Vaderlandsliefde, nogthans geheel onbevlekt in Eer, Deugd en Goeden Naam. Hoe hard en wrang ook den vrygebooren Man, die steeds op Eed en Pligt, geen gunst of voordeel, immers niet ten koste van eerlykheid en regt, in het behartigen van zyn post, altoos, maar voor al in die hachlyke tyden bedagt was, zulk een Strafoefening valle; dezelve nogthans kan geen inbreuk doen op myne huislyke Gelukzaligheid, Persoon en Agting. — Niets onteerends, niets schandelyks bewust te zyn is een bron van genoegen, die een Balling, in de ballingschap, het leed doet vergeeten. — 't Kan zyn, dat ik in myne Patriottische Grondbeginzelen gedwaald heb, ik durf egter ronduit verklaaren, dat ik dan ter goe-

LX. BOEK.

1787. 1788.

H. VAN WESTERVELDS Aanmerking op dit Vonnis.

IX. BOEK. 1787. 1788.

„ der trouw, zonder arg, list of boos op-
„ zet gedwaald hebbe. —— Ik voldoe aan
„ het Vonnis, betaalende de kosten tot
„ den laatsten Quadrantpenning, leef ik in
„ Ballingschap, voor als nog op *Sticht-*
„ *schen Boodem*, en onthoude myn voet
„ van het *Geldersche Grondgebied*, waar my-
„ ne wandeling roerlings langs strekt. —
„ Van deezen grond hoop en wensch ik
„ my te onthouden tot Mey MDCCXCVIII,
„ zo stipt en getroost, als ik dus verre
„ deedt. —— Is 'er iets 't welk my in
„ myne Ballingschap smertlyk valt, 't is
„ dit, en dit zal my ieder, wiens hart
„ welgeplaatst is, ten goede houden, dat
„ ik een tederminnende en geliefde Moe-
„ der, in haaren gryzen hoog — hoog
„ bejaarden Ouderdom, moet onbezogt
„ laaten, en my, naar den gewoonen loop
„ der Natuur, hoogst waarschynlyk zal
„ genoodzaakt vinden, my van eene Lief-
„ depligt niet te mogen kwyten, welks
„ bezef myn hart diep treft, en smertlyk
„ grieft (*)."

Oproer te *Thiel*, waar in het Krygs-

In *Gelderland*, waar men de Patriotten, zints lange, onder bedwang, en door zo veele plunderingen als ons Geschiedblad, in vroegeren tyde, vermeldde (†), be-
roofd

(*) Aan deeze tachtigjaarige Moeder draagt hy het zeer leezenswaardig Werkje op, waar uit wy dit ontleenden, getyteld, HERBERT VAN WESTERVELT, *een uit den Raad van Hattem gevonnisd.* Te *Harderwyk* by JOH. VAN KASTEEL 1791.

(†) Zie in 't byzonder het XVIII. Deel onzer *Vaderl. Hist.* zo verre het *Gelderland* betreft doorgaans.

rooft hadt, viel na de Omwenteling niets van deezen aart, 't geen veel betekende, voor, wanneer men de Stad *Thiel* uitzondert, waar het Gepeupel, door eenigen des ingelegerden Krygsvolks geholpen, plundering aanrichtte. Eenigen deezer komen, in eenen Brieve des Stadhouders, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII aan den Generaal Major VAN WILCKE geschreeven, voor, „ als „ aanleiders der Ongeregeldheden, welke „ te dier Stede hadden plaats gegreepen." Zy waren aan het Stadsgeregt overgegeeven om dezelve te regt te stellen, en hunne Naamen uit het Regimentsboek van den Generaal Graave D'ENVIE uitgeschrapt; verwagtende zyne Hoogheid, „ dat de „ overige Manschappen dier Compagnien „ zich in 't vervolg, als ordentlyke Lie„ den zouden gedraagen, zonder zich ooit „ of immer te laaten verleiden om eenige „ desorders te pleegen, of overlast aan „ de goede Ingezetenen te doen."

IX. BOEK — 1787. 1788. volk medepligtig is.

De Generaal Major VAN WILCKE, die oordeelde, naa deeze aanschryving des Capitein Generaals, het Gebied over de dus gezuiverde Krygsbezetting te kunnen nederleggen, gaf des der Regeeringe kennis: die eene Bezending aan hem afvaardigde, met dankzegging voor de moeite, welke hy wel op zich genomen hadt, met het Bevel over de Stadsbezetting te aanvaarden, in de moeilykste omstandigheden, en zich daar van met de uiterste wakkerheid en voorzigtigheid te kwyten. Teffens ver-

Dankzegging aan den Generaal Major WILCKE.

LX. BOEK. — 1787. 1788. verklaarende, dat zy, benevens alle welmeenende Burgers en Ingezetenen, hem aanmerkten als een voornaam middel tot herstelling van de rust, en dus van het behoud en de voorkoming des ondergangs van de Stad *Thiel* (*). — Schoon wy de byzonderheden van dit Plunderbedryf nergens gemeld vinden; valt uit het schryven des Capitein Generaals, en de dankbetuiging der Regeeringe, genoeg op te maaken, dat het in deeze Stad schuw moet toegegaan hebben; alleen vinden wy opgetekend, dat, ten dien tyde, aan het Huis en den kostbraaren inboedel van den Burgemeester PAQUES DE CHAVONNES eene zeer groote schade werd toegebragt. — Uitwyzens bovengemelde Dankzegging der Regeeringe, heeft de Bevelhebber des Krygsvolks, in dit jongste Oproer, zich beter gekweeten, dan in het Oproer en de Plundering niet lange vóór den Ommekeer der zaaken (†).

Arnhem en andere Plaatzen tot het Oranjedraagen opgewekt. Onder de *Geldersche* Steden staken *Harderwyk* en *Arnhem* uit in het voorstaan der Burgervryheid. Te laatstgemelde Stede betoonden zich een groot gedeelte der Ingezetenen zeer traag om de Oranjeversierzelen te draagen, weshalven de Stadsregeering zich genoodzaakt vondt, om, by herhaaling, door openbaare afkondigingen, de Burgers daar toe ten sterksten aan te maanen, 't geen ook op veele andere

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1788. bl. 5875—5879.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 179—183.

dere plaatzen, in dit Gewest, met de Omwenteling te onvrede, geschiedde (*). LX. BOEK.

De Regeering der Steden *Arnhem*, *Nymegen* en *Zutphen* eene sterke neiging onder de Inwoonderen bespeurende, om, gelyk zy zich uitdrukten, „ten betoon „van Vaderlandsliefde, als mede van hun „genoegen en deelneeming in het herstel „en de bevestiging van 's Lands wettige „Constitutie, des blyk te geeven, door „openbaare Vreugdebedryven," vonden het egter geraaden, dit op den Verjaardag des Stadhouders in 't Jaar MDCCLXXXVIII uit te stellen, „op dat niet," 't zyn de eigene woorden der Afkondiginge, die duidelyk te verstaan geeven hoe zeer zy schroomden, dat deeze Vreugdebetooningen aanleiding zouden geeven tot het vernieuwen der in een en ander dier Steden zo dikwyls ondervondene hoogstgaande oproerige beweegenissen, „uit diergelyke „openbaare demonstratien van Vreugde, „tegen de waare intentie, by deeze en „geene losbandigen, aanleidinge zou kunnen genomen worden tot onbetaamelyke „Conduiten, en het pleegen van buitensporigheden, waar door de Burgers en „Ingezetenen als dan veelligt zouden „worden geinquietteerd, derzelver tranquiliteit verminderd, en eene stooring in „de publieke rust veroorzaakt, daar zy „thans eene behoorelyke gerustheid voor „hun Persoonen en Goederen, door de „ge-

1787. 1788.

Vreugdebedryven op 's Prinsen Jaardag te *Arnhem*, *Nymegen* en *Zutphen* verboden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5879.

IX. BOEK. 1787. 1788.

„ genomene maatregelen en toezigt der „ Justitie mogten genieten; gelykerwys „ ook hun Wel Ed. Groot Agtb. in de „ onvermydelyke noodzaaklykheid gebragt „ zouden kunnen worden, tot nieuwe „ Strafoefening, tot handhaaving van de„ zelve (*)."

Hoe te *Nymegen* gevierd.

In *Nymegen* bepaalde zich de Feestviering tot een pragtig Middagmaal, aangerigt door de Leden eener te dier Stede nieuwlings aangelegde Societeit, uit Kryghslieden en Burgers bestaande, onder de Zinspreuk, DAT BUIGT BREEKT ZELDEN, op welken maaltyd veele Regeeringsleden genoodigd en aanweezig waren. De Muzyk vermeerderde de vreugd, en de Rector der *Latynsche* Schoole E. J. B. SCHONK roerde op dien maaltyd de *Romeinsche* Lier, de Gasten onthaalende op een *Latynsch* Dichtstuk (†).

Hoe het Vorstlyk Gezin te *Zutphen* ontvangen werd.

Vergoeding vóór dit uitstel van Vreugdbetoon ontvingen die Steden, wanneer, in Herfstmaand, de Stadhouder met zyn Gezin dit Gewest een bezoek gaf. Naa dat *Dieren* zich in het ontvangen deezes hoogen Gezelschaps verlustigd, en allen betoon van vreugde gegeeven hadt; naa dat de Erfprins van daar, met den Collonel STAMFORT, den jongen Graaf VAN BYLANDT, en den Hoogleeraar TOLLIUS, de reis na *Berlyn* aangenomen hadt, kwam het Vorstlyk Gezin, door veertig Boeren

te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 176.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 298.

te paard, met ontbloote Sabels voorzien, begeleid, onder het gedonder van drie en zestig kanonschooten, te *Zutphen*, en werd door de Regeering buiten de poort ontvangen. Door eene Eerepoort van de oude Societeit opgerigt, waar onder twee reyen Muzykanten geplaatst stonden, en langs het eerebetoonende Krygsvolk gereeden, steeg het Reisgezelschap af ten huize van den Heer VAN HEEKEREN TOT RODERLO, waar een ontbyt vervaardigd stondt. Naa voor dit Huis de te dier Stede gelegerde Krygsbezetting beschouwd te hebben, ontving zyne Hoogheid en Gemalinne de Begroetingen van de Magistraat dier Stad, van de Regenten der Kleine Steden, van het Collegie der Gemeenslieden, van de *Nederduitsche*, *Fransche* en *Luthersche* Kerkenraaden. Op het Stadhuis was een kostbaar middagmaal vervaardigd, vervrolykt door beurtwisselend Veld- en Kamer-muzyk.

's Avonds hadt 'er eene Verlichting plaats, in welke de een den ander in fraayheid zogt te overtreffen. Die van 's Stadswegen aan de openbaare Gebouwen, staaken boven allen uit. Dan niets trof meer dan het gezigt der Plantadie binnen de Stad, of zogenaamde *Boompjes-wal*, waar de Wandelaanen, welke door het plaatzen van eene menigte verlichte kraamen, een Kermis verbeeldden, fraay verlicht waren, terwyl in het midden van de Wandelplaats een kunstig verlichte cirkel gemaakt was, dienende tot een Vauxhal, waar

LX. BOEK. 1787. 1788. waar heen zich het Vorstlyk Gezelschap naa door de voornaamste straaten in een open rydtuig gezeten de verlichtingen bezigtigd te hebben, begaf. — Op de verschyning van 't zelve werd een Veldmuzyk, in 't midden van dien cirkel geplaatst, gehoord; terwyl van verscheide hoeken, in eene geregelde orde, ruim honderd in 't wit gemaskerde Persoonen verscheenen, in de regterhand een Palmtak en in de linkerhand een Ring draagende, tot zinnebeelden van Vrede en Eendragt, by drie herhaalingen een boerschen dans dansten. Een vreugd beslooten met een geroep van *Hoezee! Vivat Oranje!* Ten huize van de Heer VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS, zo van binnen als van buiten, met zinryke cieraaden opgepronkt, werd daar op het Vorstlyk Gezin, onder een Kamer-muzyk onthaald.

Middernagt was het geworden eer het na *Dieren* vertrok; doch deeze als in een dag herschaapen, daar de weg, tot de *Kanonsdyk* toe, met Eereboogen, Flambouwen en Pekkransſen verlicht was: honderd en vyftig Fakkels op de laan van den *Gelderschen tooren* leeverden een fraay vertoon op.

Alles liep zonder stoorenis af, of men moest daar toe betrekken, dat een Boer goedvondt om, op eene plaats, waar de andere aanweezenden, de gezondheid der Vorstlyke Persoonen dronken, een glas in de hand te neemen, en CAPELLEN boven! te drinken. Door de duisterheid des

des nagts begunstigd, onttrok hy zich de handen der gebelgde menigte, schoon hy, zo vermeld wordt; doch zonder byvoeging wat hem wedervoer, niet geheel vrykwam.

LX. BOEK. —— 1787. 1788.

Hoe te *Arnhem* onthaald.

Te midden van die zelfde maand vonden eene menigte der Inwoonderen van *Arnhem* gelegenheid om aan de zo lang bedwongene vreugde den toom te geeven, daar het Stadhouderlyk Gezelschap, die Stad bezogt, ten Huize van Jonkheer VAN HAERSOLTE TOT OYEN, Landdrost van de *Veluwe*, aftradt, het ontbyt nam, en welkomstgroeten van de Provinciaale, Stads-collegien en Kerkenraad ontving. De Buitenplaats de *Hartjes-berg* genaamd, aan den Heer BELAART VAN WIELDRECHT toebehoorende, werd ter uitspanning bezogt vóór den prachtigen maaltyd in een der vertrekken van het Stadhuis gereed gemaakt. 's Avonds was de Stad verlicht, en schonken de Stads gebouwen inzonderheid een prachtig gezigt. Op evengemelde Buitenplaats werd een fraay Vuurwerk afgestooken, 't welk van die hoogte eene fraaye vertooning maakte, onder andere zag men een brandenden Berg verbeeld.

Als mede te *Nymegen*.

Nymegen genoot het zelfde bezoek, en gaf een onthaal van Stads wege. Men zogt de twee gemelde Steden hier in, als mede in pragt van Verlichtinge te evenaaren, zo niet te overtreffen (*).

Eer

(*) Breeder beschryving van dit alles is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1282—1284.

IX. BOEK. 1787. 1788. Komst des Konings van *Pruissen* hier te Lande.

Eer wy dit Boek besluiten moeten wy nog verslag geeven van een Koninglyk Bezoek aan deeze Gewesten, waar van de Lustplaats het *Loo*, door Staaten van *Gelderland* voorheen met eene Krygsbezetting beveiligd tegen de bedreigingen, die de Patriotten gedaan hadden, of althans op hunne rekening gesteld werden (*), ten tooneele strekte. Reeds vroeg in het Voorjaar maakte men ten dien Lusthuize groote toebereidzelen om den Koning van *Pruissen* met den Kroonprins, wiens komst men in den Zomer wagtte, te ontvangen. Begeerte om zo naby mogelyk ooggetuigen te weezen van alles wat te dier zonderlinge gelegenheid voorviel, deedt groote sommen gelds aan huur betaalen voor eenig verblyf daar omstreeks.

Te *Weezel* door eene Bezending uit hun H. Mog. verwelkomd.

Aan hoogstftaatlyke verwelkoming van een Vorst, die, door 't geen hy gedaan hadt tot het daarstellen der Omwentelinge, en het geslooten Verbond met dit Gemeenebest, tot bevestiging van dezelve, mogt het niet ontbreeken. Men wagtte diens komst op 't Grondgebied van den Staat niet af; maar benoemde by de Algemeene Staaten een Gezantschap, om dien Vorst in de nabuurschap van *Weezel* te begroeten. 't Zelve bestondt uit de Baron Torck, Heer van *Roozendaal*, wegens *Gelderland*, de Raadpensionaris van de Spiegel, wegens *Holland*, de Heer Pesters, wegens *Utrecht*, en de Baron

VAN

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 141.

VAN AYLVA, wegens *Friesland* ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden zitting hebbende. LX. BOEK.

Weezel, vol eerepoorten en vreugdebedryven op de komst van den Koning, ontving dit Gezantschap, en werd het den negenden van Zomermaand by den daar ontvangen Vorst ten gehoor toegelaaten. Eerstgemelde Lid dier Bezendinge, de Baron VAN TORCK, voerde het woord en sprak den Koning met deeze woorden aan. 1787. 1788. Aanspraak des Barons VAN TORCK.

„ Sire! De Hoog Mogende Heeren Staaten der *Vereenigde Nederlanden*, die, ten allen tyde, zich beyverd hebben aan de roemtugtige Voorzaten van Uwe Koninglyke Majesteit hunne hoogagting te betuigen, hebben ons gelast, uwe Majesteit, by derzelver aankomst aan de grenzen der Republiek, van hun eerbiedig Attachement te komen verzekeren. De Credentiaalen, met welke hun Hoog Mog. ons hebben gelieven te voorzien, en die wy de eer hebben aan uwe Majesteit te presenteeren, doen ons ten leevendigsten gevoelen, het luisterryke voor ons van de keuze van hun Hoog Mogenden op onze Persoonen gevallen, om uwe Majesteit van de gevoelens onzer Meesters te mogen komen verzekeren.

„ Nimmer, Sire! hebben hun Hoog Mog. billyker en sterker redenen gehad om zich van deezen pligt te kwyten, dan in de tegenwoordige tydsomstandigheden.

„ De

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ De Eer van in onze Republiek te „ bezitten eene Prinses, welker talenten, „ deugden, standvastigheid en grootheid „ van ziel, de kenmerken draagen van het „ Bloed van uwe Koninglyke Majesteit. — „ De *Hulp*, die het uwe Koninglyke Ma- „ jesteit behaagd heeft, zo glorieryk toe „ te brengen aan de verdrukte zaak van „ het Huis van *Oranje*, die teffens die „ van de Republiek was, en van derzel- „ ver byna geheel omver geworpen Con- „ stitutie. —— Het *Voordeel* van eene Al- „ liantie die hun Hoog Mog. met uwe „ Koninglyke Majesteit het geluk gehad „ hebben aan te gaan, en door welk het „ dezelve behaagd heeft te hernieuwen „ de oude Verbintenissen, welke uwe Ko- „ ninglyke Majesteits Doorlugtige Prede- „ cesseuren met deezen Staat gemaakt „ hebben.

„ Dit alles, Sire! leevert zo veel be- „ weegredenen op, welke de gevoelens „ van hun Hoog Mogenden, en derzel- „ ver opregte wenschen verleevendigen „ voor den bloei van uw Ryk, en der- „ zelver wenschen voor eene Regeering, „ onder zodanige glorieryke beginzelen „ eenen aanvang genomen hebbende, en „ bekroond door de gelukkigste gevol- „ gen — gevolgen waardig aan den Naa- „ volger en Mededinger van een groot „ Monarch, die *Europa* beeven deedt, en „ wiens verheeven geest, roemrugtige hel- „ dendaaden, wysheid en weldaadigheid „ het voorbeeld gegeeven hebben aan de

„ vol-

„ volgende Eeuwen, gelyk dezelve uit- LX.
„ steekende hoedanigheden de verwonde- BOEK.
„ ring en eerbiediging van de Onze me- ———
„ dedraagen. 1787.
„ Mogt het de Godlyke Voorzienigheid 1788.
„ behaagen hoe langer hoe meerder die „ banden vast te knoopen, die beide Natien verbinden; dat dezelve waakzaam „ zy voor de behoudenis van uwe Koninglyke Majesteits dierbaar Leeven, en „ de langduurigheid van haare Regeering „ bekroone met het welvaaren van een „ gelukkig en dankbaar Volk.

„ Deeze zyn de wenschen Sire! die „ hun Hoog Mog. voor uwe Majesteit „ uitstorten, en waar by wy de eer hebben de onze te voegen; deeze zyn de „ opregte verzekeringen van Hoogagting „ en Eerbied, welke wy, in hunnen naam, „ uwe Majesteit smeeken wel te willen „ ontvangen.

„ Het zy ons geoorloofd, Sire! naa „ ons van deezen aangenaamen pligt, uit „ naam van onze hooge Committenten „ gekweeten te hebben, in ons particulier de verzekering van onzen diepen „ eerbied aan derzelver voeten neder te „ leggen."

'sKonings Antwoord.

Kort was 's Konings Antwoord op eene zo vleijende aanspraak, het liep op deezen zin. „ Ik bedank de Staaten Generaal „ voor hunne oplettenheid Mywaards. Ik „ ben verheugd, dat het geval, waar in „ ik my gevonden heb om de Eer van „ myn Bloed te handhaaven, teffens iets

 „ toe-

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ toegedraagen heeft om de Rust van de „ Republiek te herstellen. —— Ik zal alle „ gelegenheden waarneemen om de Hee„ ren Staaten Generaal het deel en in„ trest, dat ik in het geluk der Repu„ bliek en het maintien van derzelver „ Constitutie stelle, te betoonen. —— Ik „ wensch, dat dezelve, van tyd tot tyd, „ meerder mag bevestigd worden. —— „ En in het byzonder is het my aange„ naam kennis met u, myne Heeren! ge„ maakt te hebben, die ten allen tyde zo „ veel yvers voor de goede zaak betoond, „ en te dier gelegenheid veel onbillyke „ wederwaardigheden geleden hebt.

Te *Kleef* door het Stadhouderlyk Gezin opgewagt.

De Stadhouder met diens Gezin, reisden den Vorst, ter verwelkoming, te gemoete, en namen tot opwagtinge den intrek op het Landgoed der Baronnesse VAN SPAAN, buiten *Kleef*, waar alles toebereid en wonder wel geschikt was tot de ontmoeting dier hooge Persoonadien, en derzelver onthaal, als mede om het oog der aanschouweren dier gebeurtenisse voldoening te geeven (*).

Komst en ontmoeting aldaar.

Op den bepaalden dag der komste was alles vroeg in de weere om niet voorgekomen of verrast te worden door de komst des Konings, gewoon den weg met allen mo-

(*) Deeze gelegenheid, als mede wat 'er by die ontmoeting voorviel, wordt schoon en geestig beschreeven door T. COGAN in een Werk, getyteld *De Rhyn, of Reis van Utrecht na Frankfort.* Uit het *Engelsch* vertaald en uitgegeeven by A. LOOSJES Pz. 1795. Eerste Stuk bl. 84—90.

mogelyken spoed af te leggen. Met ongeduld werd 's Vorsten komst verbeid. Op de aannadering der koetze tradt haare Koninglyke Hoogheid uit, en dezelve met verhaaste schreeden, te gemoete. De Koning stapte, zo ras hy zyne Zuster zag, ter koetze uit. De ontmoeting was teder. De Prinsesse, eenigzins bukkende om de hand zyner Majesteit te kussen, werd daar in wederhouden, doordien de Koning haare hand vatte, haar omhelsde en kuschte, onder wederzydsch betoon van aandoening en vreugde. Zyne Hoogheid en de Prinsesse LOUISA werden mede omhelsd; de beide Prinsen met eene handgeeving begroet. De Koning ging voorts tusschen de Prinsesse en de Baronnesse VAN SPAAN na een cierlyk Paveljoen, met natuurlyke en kunstige bloemen vercierd, voor deeze gelegenheid opgerigt, waar in een openbaar ontbyt gegeeven werd aan de twee Hoven en derzelver gevolg. Onder dit ontbyt kwam de Erfprins van *Pruissen* aan, die door de beide jonge Prinsen van *Oranje* ontvangen, en by het overige gezelschap ingeleid werd.

LX. BOEK. —— 1787, 1788.

Eene wandeling in de laanen dier Lustplaatze gaf nog nadere gelegenheid om den Koning te zien. „ Zyn Persoon was," naar de beschryving van den ooggetuigen COGAN, in de boven aangehaalde Reize, „ van eene voordeelige grootte voor de „ aanschouweren. Hy is lang en edel „ van gestalte. Het tydstip was zeer gun-

LX. BOEK. „ ftig voor zyn gelaad. De glimlach op
„ zyn aangezigt fproot baarblyklyk uit
„ inwendig genoegen en blydfchap, en
1787. „ was geene van die gemaakte glimlachen,
1788. „ met welke groote Perfoonaadien ge-
„ meenlyk het *Hoezee* van het Gemeen
„ beantwoorden."

In de Stad *Kleef* woelde en weemelde alles ondereen, van den Hoveling tot den geringften Burger op het beste uitgedoscht. Alle Krygslieden en Burgers waren onder de wapenen. De Koning, diens Zoon, en het Prinslyk Gezin, vervoegden zich Stadwaards, en hielden 'er het Middagmaal op 't Prinfen-hof: naa de begroetingen en aanfpraaken ontvangen en gehoord te hebben. „ De dag werd," op dat wy hier de woorden des meergemelden Reizigers bezigen, „ befloot en „ met Bals en Concerten onder de Grooten, Eereboogen en Illuminatien onder „ den Middelftand, en Hoezeeën onder „ de Geringen, die menigvuldige bekers „ op de Koninglyke Gezondheden dronken tot zy zich zelven zo gelukkig als „ Koningen maakten."

'Er liep een gerugt dat de Koning, met zynen Hofftoet, tegen den avond, de *Diergaarde* zou bezoeken. Dit deedt eene groote menigte van allerlei rang in dien oord by een komen. Dan gedeeltlyk werden zy te leur gefteld; naardien de Kroonprins met zyn gevolg alleen te voorfchyn tradt. De Koning gaf, wanneer de Stadhouderlyke Perfoonadien, terftond naa den

den maaltyd, na 't *Loo* vertrokken waren, gehoor aan de Landſtenden, en hieldt zich vervolgens op in het gezelſchap by Mevrouw VAN SPAAN. LX. BOEK. 1787. 1788.

„ Verbeeld u," dus beſchryft COGAN het tooneel in de *Diergaarde*, „ een groot getal „ van de fatſoenlykſte lieden van beiden de „ Sexen, uit de Stad *Kleef* en de omlig- „ gende Steden, die aldaar toegelaaten en „ ter wederzyden op de ſchuinte van den „ berg vergaderd waren, van den kruin „ tot den voet, terwyl het gemeene Volk „ op eenen afſtand geplaatst was, en, „ als het ware, eenen achtergrond vorm- „ de, in zulk eene ſchikking dat duizen- „ den elkander niet in den weg waren. — „ De Prins en zyne Edellieden, langs „ het pad treedende, dat na het Amphi- „ theater loopt, bleeven ſtaan aan de „ middeldeur van den achthoekigen Koe- „ pel, om de uitgeſtrekte ſtreek lands en „ de romaneske tooneelen, die zich voor „ hun oog vertoonden, te beſchouwen. „ Alle de watervallen en waterſprongen „ ſpooten hunne zuiverſte ſtraalen. De „ Muzyk ſpeelde de beste Marſchen, en „ het Volk deedt de bergen wedergal- „ men van *Vive le Roi! Vive le Prince de* „ *Pruſſe!* — Hy is een lang welgemaakt „ Jongeling. Hy ſtondt in eene cierlyke „ ongedwongen houding eenige minuuten „ leunende tegen de posten van den Koe- „ pel. Zyn gevolg ſtondt te wederzyde „ met eene ſoort van ongedwonge kunst „ geſchaard. De menigten hingen aan de

 „ om-

LX. BOEK. — 1787. 1788. „ omliggende bergen, in groepen van verschillende grootte. — Het tooneel was „ waarlyk schilderagtig, een wel overdagt „ plan van tooneelvertooning waardig."

Aankomst op 't *Loo*. Staatlyk werd de Koning en Kroonprins, den elfden van Zomermaand, op het *Loo* ontvangen. Met het Stadhouderlyk Hof het middagmaal genomen hebbende, vertoonde de Koning zich aan de menigte van Aanschouwers, die de lugt deeden weergalmen van *Oranje boven! Lang leeve de Koning!* Staaten van *Gelderland* verwelkomden den Koning op hun Grondgebied, by monde des Graaven VAN RANDWYK die zich, op den toon van dien tyd, in deezer voege liet hooren.

Begroeting door Staaten van *Gelderland*. „ Sire! De Staaten van *Gelderland* onze Souverain, hebben ons benoemd, „ om de Eer te hebben aan uwe Majesteit te komen betuigen hoe gevoelig „ zy zyn aan het geluk van dezelve op „ hun Grondgebied te mogen zien; niets „ zal hun aangenaamer zyn dan iets te „ mogen toebrengen tot het genoegen van „ uwe Majesteit, geduurende derzelver „ verblyf alhier.

„ Het zy ons vergund, Sire! van deeze heuchlyke omstandigheid gebruik te „ maaken om uwe Majesteit te verzekeren, hoe zeer wy ons geluk wenschen „ met de Alliantie, onlangs tusschen U „ en de Republiek geslooten; eene Alliantie die zekerlyk alles toebrengen „ moet voor het welzyn en geluk der „ beide vereenigde Mogenheden. De

„ naau-

„ naauwe Verbintenissen tusschen deeze „ twee Mogenheden gesllooten, en de gelukkige Harmonie, die altoos tusschen „ dezelve plaats gehad heeft, strekken „ ons tot zekere onderpanden van derzelver onschendbaare duurzaamheid. LX. BOEK. 1787. 1788.

„ Onze Republiek, Sire! heeft dikwyls, „ in de critiekste omstandigheden, ondervonden, hoe zeer de hulp en appui „ van het Vorstlyk Huis van BRANDENBURG voor haar nuttig en noodzaaklyk „ is geweest, en het is vooral in die „ laatste tyden, dat wy daar van de heilzaamste ondervinding hebben mogen erlangen.

„ Eene verfoeilyke Kabaale, voor welke niets geheiligd was, hadt het doemwaardig oogmerk de vastgestelde Constitutie omver te werpen, en het Huis „ van *Oranje*, waar aan de Republiek haar „ aanweezen en grootheid verschuldigd „ is, van haare wettige Regten en Privilegien te versteeken. —— De Staaten „ deezer Provincie, altoos getrouw aan „ hunne Eeden, hebben, by aanhoudenheid, hunnen yver voor de bewaaring „ van de Regten en Prerogativen van „ dit Doorlugtig Huis gemanifesteerd; „ maar, ondanks, alle hunne poogingen, „ zouden zy waarschynlyk hebben moeten bezwyken, zo uwe Majesteit, met „ reden gebelgd over den hoon aan hoogstderzelver Vrouwe Zuster, eene Prinses, niet minder door haare uitmuntende Deugden, die boven allen lof ver-

„ hee-

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ heeven zyn, dan door haare hooge Ge-
„ boorte verheeven, zo, zegge ik, uwe
„ Majesteit niet eene zo billyke als ecla-
„ tante Satisfactie gevorderd hadde, van
„ de onderneeming tegen haare geheiligde
„ Persoon gedaan.

„ De hardnekkige weigering om deezen
„ hoon te herstellen, deedt U besluiten,
„ Sire! om herwaards te zenden Oorlogs-
„ benden, gewoon te overwinnen, ge-
„ commandeerd door eenen Held, wiens
„ Naam alleen de plaats van de roemryk-
„ ste Lofspraak vervangt; ten einde op
„ die wyze eene Voldoeninge te erlan-
„ gen, die men weigerde te geeven. —
„ Dit was, Sire! het tydstip onzer Ver-
„ lossinge. Ja, groote Koning! het zal ons
„ altoos een groot genoegen zyn te erken-
„ nen, dat het aan uwe Majesteit alleen
„ is, dat wy het behoud van de Consti-
„ tutie verschuldigd zyn en eene Regee-
„ ringsvorm, die thans op de alleron-
„ wrikbaarste grondzuilen gevestigd, en
„ door de vermogendste Bondgenooten
„ geallieerd is.

„ Wy durven uwe Majesteit verzoe-
„ ken, dat dezelve, uit hoofde van de
„ nabuurlyke Vriendschap en Verbinte-
„ nissen, tusschen beide Staaten plaats
„ hebbende, altoos diezelfde gevoelens van
„ Vriendschap en Welmeenenheid voor
„ de Republiek in 't algemeen, en voor
„ onze Provincie in 't byzonder, gelieve
„ te continueeren. Wy zullen ons be-
„ vlytigen om die te verdienen, en nim-

„ mer

„ mer ophouden, om de vuurigste wen- LX.
„ schen uit te storten, voor het welzyn BOEK.
„ van uwe Majesteit, en den bloei van ——
„ een Ryk, welker eerste beginzelen voor 1787.
„ uwe Majesteit zo glorieryk, en voor 1788.
„ de Republiek zo heuchlyk zyn ge-
„ weest (*)."

's Konings Antwoord op deeze Aanspraake, vinden wy niet vermeld. Geen twyfel of het was, in de hoofdzaak eenstemmig met het geen die Vorst te *Wezel* den Afgevaardigden van hun Hoog Mogenden toevoegde (†).

'Er valt geen twyfel aan, of het Vorstlyk *Loo* verschafte den welkomen Koning allen mogelyk aan te brengen genoegen, gepaard met eer- en vreugdbetooningen, die nooit by zulke gelegenheden ontbreeken, en welker byzonder vermelden, buiten ons vak ligt, in zo verre 'er niets by uitstek merkwaardigs of zeldzaams in voorkomt. Als iets van laatstgemelden aart stippen wy met een enkel woord aan, dat eenigen der *Amsterdamsche* Scheepstimmerlieden, van welker vreugdebetoon over de Omwentelinge, wy zo menigmaal gewaagd hebben, zich na het *Loo* vervoegd bad-

Hoe daar getoefd.

(*) Wy zullen op deeze Aanspraak geene Aanmerkingen maaken. De geheele Geschiedenis van het inrukken des *Pruissischen* Krygsvolks hier te Lande, breedspraakig in voorige Deelen onzer *Vaderlandsche Historie* ontvouwd, zo in 't algemeen, als in byzondere Gewesten, Steden en Plaatzen, verzoeken wy alleen daar mede te vergelyken.

(†) Zie hier boven bl. 229.

LX. BOEK. 1787. 1788.

„ Ik erken de attentie my daar door
„ beweezen met de verpligtendste dank-
„ baarheid, en even gelyk ik aan de Hee-
„ ren Gedeputeerden, by hun vertrek,
„ myne vriendschaplyke gevoelens voor
„ uw Hoog Mog. en derzelver Republiek
„ reeds heb te kennen gegeeven, zo strekt
„ het my thans nog tot een vergenoe-
„ gen, Uw Hoog Mog. zelven te verze-
„ keren, dat ik, als een getrouw Bond-
„ genoot, aan U Hoog Mog. en de ge-
„ heele Republiek, by ieder gelegenheid,
„ kragtdaadige blyken zal geeven, en al-
„ les zal toebrengen om de naauwe Ver-
„ standhouding, en goede Nabuurschap,
„ tusschen de beide Staaten standgrypen-
„ de, niet alleen te onderhouden; maar
„ ook altoos meer en meer te bevestigen,
„ en in 't algemeen te betuigen, dat ik
„ met waare Vriendschap en toegenegen-
„ heid ben uwer Hoog Mog. Goedwillige
„ Vriend en Nabuur Fr. Wilhelm! (*)."

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 926—939.

*

VA-

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

EEN EN ZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXI. BOEK.

Stoffe van dit Boek, Overysfel en Drenthe. Algemeen voorftel der Overysfelfche Ridderfchap omtrent het jongst voorheen gebeurde. Herroeping van eenige voorige befluiten en fchikkingen. Amptsverwisfelingen daar uit ontftaande. Het Krygsvolk weder betaald. Wat men omtrent de Tekenaars der Acte van Verbintenis beraamt. Eenige Ridders aangefchreeven om den ouden Eed des Jaars MDCCL *af te leggen. Drie deezer Ridderen gehoorzaamen. Anderen daar toe opgeroepen. Hun wederfchryven. Verdere weigering ook van anderen.* Palland *aangefchreeven. Diens antwoord. Verflag op de Verklaaring dier Ridderen uitgebragt. Vonnis over hun uitgefprooken. Bedenking hier over. Voorflag om die Ridders een voorftel door hun, in vroegeren tyde gedaan, te doen intrekken. De Stad Kampen huiverig om den nieuwen Eed in te voeren. Die Stad treedt toe. Welke verande-*

LXI. BOEK.

ringen 'er in het Provinciaal Reglement worden ingevoerd. Aanmerking daar over. Afgevorderde Eed. 's Prinsen Wapens op de Bussen der Boodens hersteld. Uitdruklyk bevel tot het draagen van Oranjetekenen. Voorzorgen tegen rustverstoorenissen. Opheffing der Gewapende Genootschappen. Besluit tot de regterlyke vervolging der Ondertekenaaren van een Adres. Vergeefsche opspooring der oorspronglyke stukken. Eenigen regterlyk vervolgd door den Fiscaal KLOPMAN. *Verzoek diens Fiscaals, en het Antwoord daar op. Onderscheiden gevolg deezer zaake. De gewapend uitgetoogene na Hattem vergeefsch vervolgd. Aanzoek by zyne Hoogheid om in Deventer eenigen te vereeren en te begunstigen. Antwoord van zyne Hoogheid. Aanmerking hier over. Heeren door den Stadhouder benoemd om de zaaken in Deventer af te doen. Hunne handelwyze. Wydstrekkende magt. Hoe men zich omtrent* A. PERSOON *gedroeg.* JAN ROSYN *bevoorregt. Belooningen aan den Capitein Commandant* SCHUTTER *toegedagt. Men wil den Kerkleeraar* SCHRIEVER *bovenal begunstigd hebben. Veelal overeenkomstige handel met de verzoeken. Afzetting van Hoogleeraars en Kerkleeraaren. Wat der Doopsgezinde Leeraar* J. KUIPER *wedervoer. De Kerkenraad veranderd. Pooging om de Roomsch- en Doopsgezinden van het Burgerregt te versteeken, in hoe verre gelukt. Poogingen der Gilden niet altoos geslaagd. Woede, waar mede men de Patriotten aldaar vervolgt. Afkondiging eener Amnestie. Eene Schildery* WILLEM DEN III. *verbeeldende,*

ver-

vernield, en een andere in stede vereerd. Het gebeurde te Zwolle. De Zwolsche Burgers beschuldigd van schennis aan de Oranjetekens, en mishandeling der Krygslieden. Schryven der Officieren deswegen aan den Commandant. Nadere bepaaling in het draagen van Oranje en voorzorg tegen Zamenrottingen. Zilveren Keeshondjes verboden. De Inwooning voor Pattriotten van elders bezwaarlyk in Zwolle gemaakt. Het gevoelen van den Leeraar CHEVALLIER *over dien Eed. Verslag daar op uitgebragt.* CHEVALLIER *afgezet. Vergeefsche pooging des Kerkenraads om hem te behouden. Blyk van verregaande haat tegen de Patriotten te dier Stede. Een stuk, de Magistraatsbestelling te Kampen betreffende, door den Prins tot de Omwenteling onbeantwoord gebleeven. Hoe door hem beantwoord. Zwaarigheden door de Gezwoorene Gemeente gemaakt. Kampen een Wykplaats der Patriotten. Drenthe treedt gereed toe tot de Guarantie van het Stadhouderschap; doch dringt tevens aan op het herstel der Bondgenootschaplyke Regten. Vrugtloosheid hier van. De Commissie tot onderzoek daar aangesteld. Derzelver gedrag. Uitgemonsterde Persoonen.* C. DE VOS VAN STEENWYKS *lot in 't byzonder. Als mede dat van* J. C. VAN ROSSEN, *en* D. VAN DER WYK op de Klenke. *Algemeene maatregelen. Vonnis over* D. VAN DER WYK op de Klenke. *Vrugtlooze tegenkantingen der Veroordeelden. Wat* DE VOS VAN STEENWYK *te vergeefsch bestaat. Lot van verscheide Kerkleeraars in Drenthe. Amnestie en Eed-*

LXI. BOEK.

 vor-

LXI. BOEK. *vordering. Geschil tusschen de Staatsleden van Drenthe. Daar aanhoudende woelingen. Middelen 'er tegen aangewend. Veelvuldigheid der zich niet schikkenden. Verbeteringen in het Landschap.*

1787. 1788. Stoffe van dit Boek. *Overysfel* en *Drenthe.*

Wegens *Overysfel*, zo lange het tegenbeeld van *Gelderland*, hebben wy, de Inrukking der *Pruisfen* vermeldende, reeds veel, in 't algemeen, gezegd, en de hoofdtrekken der daar onmiddelyk voorgevallene veranderingen, zo ten aanziene van dat Landfchap, in 't algemeen, als van de byzondere Steden en Plaatzen, opgegeeven (*). Jongst ftelden wy te boek den zoen getroffen tusfchen dit Gewest, en het nabuurig *Gelderland* (†). — Wat wy vermeld hebben van de Veranderingen in *Overysfel*, ten voorfchreeven tyde, moet egter flegts voor een gedoodverfd Tafereel gehouden worden, waar aan hoogzels en diepzels ontbreeken: terwyl 'er boven dien, in dat Gewest, vervolgens veel voorviel, 't welk in een onmiddelyk verband ftaat met de reeds befchreevene Omwenteling: of 'er althans het gevolg van was. Dat wy, derhalven, om die Staats- en Landsfchildery verder op te maaken, en 'er aan toe te voegen, wat, het Jaar dat der Omwentelinge volgen-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 47 enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* hierboven bl. 182 enz.

gende, voor de aandagt der Geschiedkunde opleevert; en verder het oog slaan op het nabuurig Landschap *Drenthe*. LXI. BOEK.

Geduurende den tyd dat de Vryheidszaak in *Overyssel* zegepraalde, waren 'er veele Staatsbesluiten genomen en doorgezet, welker afschaffing thans plaats greep, en die men voor de oude, daar geheerscht hebbende, verwisselde. Het Besluit tot Herstelling van zyne Hoogheid, daar weleer door de Staaten ingedaagd en als Capitein Generaal geschorst (*), was de bron van veele daar op volgende veranderingen, door ons reeds te gemelder plaatze, in onze *Vaderlandsche Historie* aangestipt, hier breedspraakiger, volgens onze belofte, te vermelden (†). 1787. 1788.

Niet vreemd, in de daad, dat eene nu zegepraalende Meerderheid der Ridderschappe het van de uiterste noodzaaklykheid keurde, om, by een algemeen Staatsbesluit, vast te stellen, dat uit al het voorgevallene en verhandelde ter Staatsvergaderinge, geduurende de laatst gereezene en gewoeld hebbende Onlusten, geen gevolg zou kunnen getrokken worden tot nadeel van een der Staatsleden als anderzins; en wel inzonderheid met betrekking tot

Algemeen Voorstel der Ridderschap omtrent het jongst voorheen gebeurde.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 12. 28. en 53.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 54. 55. Te welker plaatze men onze algemeene hier ook geldende Aanmerkingen vindt over de Omwenteling in dit Gewest.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. tot de ten dien tyde opgemaakte Besluiten met de *Meerderheid*, waar toe eene volstrekte *Eenpaarigheid* vereischt werd; als mede dat behoorde ingetrokken te worden, de Besluiten, naar welke, geduurende dien tyd, de Buitengewoone Landsdagen, op zulk eene onwettige en ongeregelde wyze, (gelyk zy spraken,) waren uitgeschreeven geworden (*).

Herroeping eeniger voorige besluiten en schikkingen. Een zo veel bevattende Voorslag, die den byl lag aan den wortel der ingevoerde Veranderingen, deedt de oude niet ontwortelde stammen van overheersching, weder uitspruiten. Men hoorde eene volstrekte herroeping van den last den Afgevaardigden tot hun Hoog Mogenden, in Bloeimaand deezes Jaars gegeeven (†). — Ook werd een Staatsbesluit, in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXV genomen, by welke de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge was aangeschreeven, om, indien eenige Ampten van aangelegenheid ter beschikking van hun Hoog Mogenden staande, mogten voorkomen, daar over niet te helpen beschikken, zonder zulks alvoorens ter kennisse van Ridderschap en Steden gebragt te hebben, ingetrokken, en de Afgevaardigden toegelaaten, om, als voorheen, naar de gelegenheid voorkwam, te handelen (§).

De

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 164.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 8. *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 266.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 134.

De Commissien by Ridderschap en Steden, in den Jaare MDCCLXXXVI, overeenkomstig met het Regeerings Reglement, op Actens van zyne Hoogheid gegeeven, werden voor wettig erkend, die intusschen verleend waren, en naar de nieuwe inrigting dit zegel ontbraaken, voor van geener waarde verklaard: of, om de eigene woorden deezes Staatsbesluits te bezigen, „ men vondt goed, dat alle die „ Leden van Regeering, zo uit de Ridderschap als Steden, welke met behoorelyke en wettige Commissien op Actens van zyne Hoogheid reeds waren „ voorzien, derzelver Commissien zouden hervatten, even als of zy daar in „ niet waren geinterrumpeerd geworden, „ zonder daar toe noodig te hebben eenig „ nieuw Creditif of Commissie, vernietigende Ridderschap en Steden alle zodanige andere Commissien, welke tegen „ den inhoud van het Reglement, en „ buiten Voorkennis, Electie en Aggreatie van zyne Hoogheid begeeven waren of waargenomen (*)."

LXI. BOEK. 1787. 1788. Ampts-verwisselingen daar uit ontstaande.

De verwisseling van Persoonen daar uit ontstaande, gaf gelegenheid tot zeer onaangenaame geschillen, wegens de Tractementen en Daggelden dier voor een tyd gezeten hebbende, en nu weder in hun oude plaats gestelde Heeren. Men kwam 'er

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 149. waar men met naamen de daar by voorgevallene veranderingen vermeld vindt.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

'er eindelyk toe, „ om," gelyk het wordt uitgedrukt, „ eene afkomst te maaken van „ deeze tedieuſe zaak, uit eene byzondere „ conſideratie, zonder eenige de minſte „ verpligting, hoe ook genaamd, aan de „ Heeren, welke Commisſien tot den acht „ en twintigſten September MDCCLXXXVII „ hadden waargenomen en werklyk be- „ kleed, zou worden toegelegd zo veel „ als de Tractementen, en Wagenvrag- „ ten, naa aftrek van het Officie-geld, „ zouden bedraagen, tot zo lang zy ge- „ fungeerd hadden. —— Terwyl tevens „ de *origineele* en *wederherſtelde Leden*, zo „ verre de Tractementen aanging, niet „ anders konden worden aangemerkt, dan „ hunne Commisſien te hebben gecon- „ tinueerd, en dat aan dezelve behoor- „ de te worden toegelegd, de ordinaris „ Tractamenten hunner Commisſien (*)."

De Ridder DE VOS VAN STEENWYK *tot Nyerwal*, in de Commisſie tot reviſie der Quotas en het Onderzoek der Generaliteits Kas aangeſteld, verzogt, naa de Omwenteling by eenen Brieve, des ontſlag. Gereed werd dit dien Voorſtander van de Volkszaak door de Ridderſchap verleend, en die post opgedraagen aan MARIUS ANTHONY CAREL VAN VOORST *tot den*

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 32. Dit deedt een onaangenaam geſchil ontſtaan tusſchen VAN MARLE, Burgemeester te *Zwolle*, en de Burgemeester dier Stad ROUSE, zie de *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 199—292.

den Borgel (*). Ten zelfden tyde werd door de Afgevaardigden der Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, in plaats van den Heer G. D. JORDENS, tot de Commissie van het Defensieweezen benoemd, en vervolgens door de Staaten aangesteld, de Burgemeester ABRAHAM HENDRIK VAN SUCHTELEN (†).

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

Het Krygsvolk weder betaald.

Onverwyld naa de Omwenteling viel het Staatsbesluit om het Krygsvolk, ter betaaling van *Overysſel* staande, voor zo verre die betaaling was gestaakt geweest, door het voorige Bestuur, voortaan weder te betaalen, deeze ophouding in te trekken, de noodige Ordonnantien ten dien einde te doen slaan, en de bevelvoerende Officieren van dat Krygsvolk des kennis te geeven (§).

Wat men omtrent de Opstellers en Tekenaars der *Acte van Verbintenisse* beraamt.

Op aansporing van *Holland* was men hier yverig in de weere tegen allen, die deel hadden aan de *Acte van Verbintenis*, in den Jaare MDCCLXXVI te *Amsterdam* door eenige Regenten aangegaan, onder welker eerste Vaststellers zich eenigen uit *Overysſel* bevonden (**), op welken onderzoek zou

(*) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 48. 108. 't Was deeze Ridder, die zich naa de Omwenteling genoodzaakt vondt om, wegens Militair geweld aan zyne Havezaate gepleegd, *Overysſel* te ruimen, en zich met de zynen na *Drenthe* te begeeven. Wy hebben dit reeds vermeld in onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 52.

(†) *Verzam by* DE CHALMOT als boven.

(§) *Verzam by* DE CHALMOT I. D. bl. 249.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 303.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788. zou gedaan worden om 'er regtens tegen te handelen, als mede tegen veele Tekenaars. Ieder Lid van de Provinciaale of Stedelyke Regeering, zo wel als derzelver Ministers, moesten thans verklaaren, daar aan geen deel gehad te hebben, of, zo dit hun geval ware, betuigen daar van af te zien, en zich ontslaagen te houden van alle uit dien hoofde ontstaane verpligting (*).

Eenige Ridders aangeschreeven, om den ouden Eed des Jaars 1750 af te leggen.

Een voorslag van de *Overysselsche* Ridderschap tot vernietiging van het Staatsbesluit, waar by zommige Leden van de Ridderschap en Steden zich ontslaagen hielden van den Eed ter toelaatinge tot de Staatsvergadering, in den Jaare MDCCL vastgesteld (†), en dat zodanige Leden, welken tot dit ontslag hadden medegewerkt, zich weder op nieuw tot het in agt neemen van dien Eed zouden verbinden, hadt ten gevolge, dat de *tien* Ridders, die met de *drie* Hoofdsteden, daar in de hand gehad hadden, in Wynmaand naa de Omwenteling, werden aangeschreeven, om op dat Reglement den Eed weder te moeten doen, alvoorens zy ter Staatsvergadering zouden kunnen toegelaaten worden (§).

Drie deezer Ridderen gehoorzaamen.

Drie Ridders A. B. van Echten *tot Arendshorst*, R. W. Sloet *tot Merxveld* en J. C. W. U. van Munckshausen *tot*

(*) *Verz. by* de Chalmot III. D. bl. 50. en 106.
(†) *Zie onze Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 22.
(§) *Verz. by* de Chalmot II. D. bl. 74.

tot Oldemole, vleiden zich, de eerste aanvanglyk meer ingewikkeld, doch naderhand, nevens de anderen, volkomen naar het thans bovendryvend Staatsstelzel; de laatstgemelde met uitdruklyke vermelding van verzoek om de Commissie in de *West-Indische Compagnie*, als vooren, te mogen waarneemen, en de gelden te ontvangen in die betrekking hem reeds voor eenigen tyd toekomende (*). LXI. BOEK. — 1787. 1788.

Andere daar toe opgeroepen.

De andere Ridders, in dit geval betrokken, met naamen J. E. MULERT *tot de Leemkuil*, R. H. DE VOS VAN STEENWYK *tot den Hoogenhof*, A. C. W. VAN HAERSOLTE *tot den Doorn*, J. A. DE VOS VAN STEENWYK *tot Nyerwal*, R. H. VAN YSSELMUIDEN VAN ZWOLLINGERKAMP en J. A. Z. VAN YSSELMUIDEN *tot Paaslo*, ontvingen in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXVIII, aanschryvens, „ dat die „ Leden van de Ridderschap, welke zich „ zo wederregtlyk van den Eed van Ad- „ missie ontslaagen en zich niet weder aan „ gezeiden Eed verbonden hadden, tot „ de Vergaderingen van de Ridderschap „ niet zouden kunnen worden toegelaa- „ ten, zo min als inmiddels van de voor- „ deelen daar aan verknogt eenig genot „ trekken."

Hun wederschryven.

Gemelde dus van hunne Waardigheid en Inkomsten ontzette Ridders schreeven een zeer nadruklyken Brief aan hunne Mede-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 76. en 78. XIV. D. bl. 246—248.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

deleden, betuigende dat zy, was dit Besluit niet vergezeld geweest van eenen Brieve des Griffiers PUTMAN, zich niet zouden herkend hebben aan de beschryving van de Persoonen, de Voorwerpen van dit Staatsbesluit uitmaakende. Ongezind om voor de tweede keer een onwettig Reglement te bezweeren, weigerden zy dien Eed af te leggen, en hielden zy de onbevoegdheid der overigen, om hun uit te sluiten, in deezer voege voor oogen, „ dat het onderling Ontslag van een „ gedeelte van het Reglement, geenzins „ kon geagt worden een Ontslag van den „ Admisfie-Eed te weezen; maar slegts „ van een minder gedeelte daar van; al„ zo zy zich nimmer ontslaagen hadden „ van de Verpligting om de Souverainiteit der Provincie niet op te draagen, „ of te gedoogen dat ze opgedraagen „ wierd, en van de verdere belofte des „ Admisfie-Eeds. —— Dat zy dan nog „ dat Ontslag niet gedaan hadden *weder„ regtlyk;* maar met eene wettige, en, „ naar hun inzien, daar toe bevoegde „ Meerderheid van Staatsleden. —— Dat „ zy hun onder 't oog moesten brengen, „ dat daar het eene zekere waarheid „ was, *quod par in parem non habeat im„ perium* (*), zy hun, die met het Lich„ haam der Ridderschappe allen gezamen„ lyk deelden in alle de voordeelen en „ op-

(*) 't Wil zeggen, *Dat gelyken over gelyken geen gezag hebben.*

„ opkomsten der goederen en effecten „ van de Ridderschap, onbevoegd agte- „ den, om hun daar van te ontzetten, „ by wege van eene Politieke Resolutie: „ daar zy 'er een verkreegen Regt op „ hebbende van dezelve niet, dan by ge- „ woone Justitie, konden ontzet wor- „ den. —— Dat zy hun, eindelyk, ver- „ zogten, dit stuk in nadere overweeging „ te neemen, en in te denken het gevaar- „ lyke, 't welk 'er opgeslooten lag in de „ opdragt der magt aan de Meerderheid, „ om de Minderheid *via facti* van de voor- „ deelen van het Corps te berooven en „ uit het zelve te zetten, daar zulke han- „ delingen zelden misten van voorbeelden „ voor het vervolg op te leeveren (*)."

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

Verdere weigering ook van anderen.

Die zelfde Ridders, nevens den Graave VAN RECHTEREN *tot Westerveld*, Schoonzoon van den Ridder CAPELLEN TOT DE POL, lieten zich over dit stuk nog breedspraakiger hooren, by eene nadere aanschryving tot het afleggen van dien Eed; en luidde daar mede, wat de groote zaak betrof, eenpaarig een Geschrift, door de Heeren DE VOS VAN STEENWYK *tot den Oldenhof* en SLOET *tot Merxveld* (†), ingediend.

PALLAND aangeschreeven.

Onbezweeken by zyne gevoelens bleef de Heer A. W. VAN PALLAND *tot Zuithem*, die zich buiten 's Lands bevindende, de

(*) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 279—282.

(†) Men vindt de stukken in de *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 1—14.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

de eerste aanschryving onbeantwoord gelaaten hebbende, opgeroepen werd om zich, binnen den tyd van zes weeken, te verklaaren. Hy deed zulks op eene wyze zyns waardig.

Diens antwoord.

Immers by zynen Brieve tot antwoord, uit *Parys* van twaalfden van Bloeimaand des Jaars MDDCLXXXVIII gedagtekend, betoogde deeze uitlandige Edelman, „ dat hy, met zyne MedeGridders, „ de Stadhouderlyke Constitutie niet vernietigd hadt, gelyk hun was aangewreeven; vermids aan elk onpartydig en „ der Constitutie kundig Mensch in het „ oog moest loopen, dat by het Reglement van veertien Mey MDCCLXXXVII „ op de begeeving der Ampten en Commissien, aan WILLEM DEN V. meer „ Magts was opgedraagen, dan aan MAURITS, FREDRIK HENDRIK en WILLEM „ DEN II." — Wyders verklaarde PALLAND, „ dat, zo hy opgeroepen was, „ om, onder Eede, te belooven, de Stadhouderlyke Constitutie, geschoeid op „ den voet, dat de al te groote afhangelykheid der Regeeringsleden van den „ Stadhouder ophieldt, te zullen helpen „ handhaaven, en tegen alle zamenspanningen en ondermyningen daar van te „ waaken, hy daar toe gezind zou „ zyn." — Maar hy toonde tevens aan, waar in zyne gemoedlyke zwaarigheden bestonden, om den Eed niet te kunnen doen op dien voet als dezelve tegenwoordig gevorderd werd. Een der voornaamste

ſte was, „ dat hy zou moeten belooven, LXI.
„ de Stadhouderlyke Conſtitutie, zo als OEK.
„ ze by het Reglement van MDCLXXV en ——
„ MDCCXLVIII bepaald was, niet alleen 1787.
„ te *handhaaven* maar ook te *bewaaren*. 1788.
„ Hy begreep, dat deeze belofte van *Be-*
„ *waaring* veel verder ging dan die van
„ *Handhaaving*, zo als dezelve, in den
„ Eed van MDCCL uitgedrukt was: de-
„ wyl de laatſte geen verder gevolg hadt
„ dan zo lang het Reglement ſtand greep,
„ zo dat de Eedzweerders onder geene
„ andere verpligting gebragt wierden, dan
„ onder die van het Reglement in agt te
„ neemen, *zo lang* het in *weezen* bleef;
„ doch dat dit geenzins uitſloot, dat zulk
„ een Reglement, ſchadelyk bevonden
„ wordende, naar tyds gelegenheid, ver-
„ anderd kon worden, door die 'er magt
„ toe hadden, gelyk omtrent alle andere
„ Wetten en Reglementen plaats hadt;
„ maar dat de belofte van *Bewaaring* eene
„ voortduuring inſloot, daar de echte be-
„ tekenis van dit woord was, *iets te be-*
„ *houden*, *te bewaaren en onveranderlyk te*
„ *doen blyven*. — Daar hy nu de zaak, uit
„ dit eigenaartig oogpunt dus beſchouw-
„ de, en eenen afkeer hadt van alle ver-
„ draaijingen, en mentaale reſervatien,
„ die thans, by het vermeenigvuldigen
„ der Eeden, veel in zwang gingen, kon
„ hy deezen Eed, voorbehoudens zyn
„ goed Geweeten, en de Pligten, die hy
„ zich als Regent voorſtelde, niet afleg-
„ gen: dewyl hy als nog in het begrip
„ ſtondt,

LXI. BOEK. — 1787. 1788. „ ftondt, dat het algemeen Welzyn, de „ hoogheid der Staaten, en het onzydig „ Beftuur der Juftitie, en dat het geluk „ der Ingezetenen, volftrekt vorderden, „ dat de groove Abuizen in het voor- „ fchreeve Reglement wierden weggeno- „ men (*).”

Verflag op de Verklaaring der Ridders uitgebragt. Deeze Brief, gevoegd by de Verklaaring der andere gemelde *Overysfelfche* Ridderen, klonk zo vreemd en haatlyk in de ooren hunner Mederidderen. dat zy eerlang, wegens hun, een Verflag uitbragten van deezen inhoud; „ dat, aangezien de „ redenen en gronden by de door hun „ ingediende Stukken vervat, niet alleen „ niet afweeken van 't zelfde Systhema, „ Principes en Demarches, welke de bron „ der onrust en verwarringen, de geluk- „ kige herftelde Conftitutie voorgegaan, „ veroorzaakt hadden; maar dat, integen- „ deel, die daar by ten kragtigften wer- „ den geinhereerd en aangedrongen, met „ compleete Verwygering van den gere- „ quireerden Eed, op de herftelde en be- „ vestigde Conftitutie af te leggen, en „ zich dus daar van daadlyk te fepareeren, en alle overeenkomst en zamen- „ ftemming met het gansche Lichaam van „ den Staat af te fcheiden en onmogelyk „ te maaken, derhalven, alle verdere be- „ weegredenen, om die Heeren van hun- „ ne

(*) De manlyke Brief, waar uit wy dit ontleenden, is geheel voorhanden in de *Verzamel. by* DE CHALMOT X. D. bl. 97—107.

„ ne opvattingen en erroneuſe begrippen, LXI.
„ welke men anders in 't breede zou kun- BOEK.
„ nen detailleeren, te rugge te brengen,
„ daarom ook te meer inconvenabel en 1787.
„ vrugtloos moesten zyn, om dat dezel- 1788.
„ ven hunne weigering verbinden aan
„ hunne Overtuiging en Gewisſe. —
„ Daar het, aan den anderen kant, van
„ Ridderſchap en Steden niet mogt ver-
„ wagt worden, om de Conſtitutie of het
„ Reglement, op eenige andere wyze, van
„ Abuizen te zuiveren, of daar in veran-
„ dering te admitteeren, dan die met de
„ gronden der Conſtitutie overeenkomen,
„ met eene eenpaarige goedkeuring van
„ alle Leden van Staat, en die het regt
„ hebben daar in en over te erkennen,
„ naa voorgaande rype deliberatie en con-
„ currentie van den Heere Erfſtadhou-
„ der; vooral ook nog naa dat over de
„ Conſervatie van dien de Bondgenoot-
„ ſchaplyke Guarantie was ingeroepen,
„ en by de jongst geſlooten Tractaaten
„ dezelve door de Kroonen van *Engeland*
„ en *Pruisſen* was verzekerd geworden."

Dit alles hadt de Heeren Gelastigden, vaaren zy voort, moeten brengen tot het Advys, „ dat Ridderſchap en Steden, „ met leedweezen, uit de gedecideerde „ Verklaaring dier Heeren ondervinden „ en derzelver difficulteit en perſeveran- „ tie, om zich aan de opgevatte Princi- „ pes en Systema onveranderlyk vast te „ houden, en alle toetreeding tot de hand- „ haaving der Conſtitutie, zo als die by

Vonnis daar in over hun uitgeſprooken.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ Ridderschap en Steden, op nieuw aan-
„ genomen en verzekerd is, zo wel als
„ den gerequireerden Eed van de hand
„ te wyzen, en zich dus met de daad
„ van het Lichaam van den Staat hebben
„ gesepareerd, geene andere keuze over-
„ blyft, dan in die Separatie te berusten,
„ hun, dus ook van 't zelve, met den
„ aankleeve van dien, afgescheiden hou-
„ dende, of tyd en nadere overweeging
„ de vooroordeelen mogten kunnen op-
„ klaaren en doen verdwynen, en dus ge-
„ legenheid gegeeven worden, om te
„ rugge te keeren, en zich op nieuw aan
„ den Staat der Landschap, op eene wet-
„ tige wyze te verbinden."

Bedenking hier over.

Met dit Verslag stemden Ridderschap en Steden onverwyld in, en was dus het Vonnis der Uitzettinge van dit aantal Ridderen geveld (*). Zo offerden zy, ondanks de aanzoeken ten tegendeele, die men wil dat in 't werk gesteld zyn, hunne Ridderlyke Voordeelen op. Zo vernam de gryze PALLAND, in zyne uitlandigheid, dat hy, die voorheen, eenen tyd lang, met den Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, alleen uit het toenmaalige geheele Lichaam der Ridderschappe, tegen den Stadhouderlyken Invloed zich verzet en pal gestaan, en met de drie Hoofdsteden de overstemming ter Staatsvergadering bewerkt hadt, nu, naa het overlyden diens Boezemvriends en Medestan-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 15.

voorstanders der Burger Vryheid, ondanks het wisselen des Staatsgetys, meer der Medegenooten hadt in het betoon van eene Standvastigheid, welke hem grootscher vereerde dan het aanzienlyk Geslacht, waar uit hy gesprooten was. Het bedryf dier Ridderen mogt regt ridderlyk heeten. —— Niet zonder grond mag men beweeren, dat, schoon de Stadhouder tot ontzetting dier Heeren uit hunne Waardigheid niet rechtstreeks medewerkte, gelyk in vroegere jaaren, tot die des Heeren VAN DER CAPELLEN TOT DE POL, hy egter, zo hy 'er niet zydelings de hand in hadt, dit bedryf zyner Voorstanderen, ten opzigte van hun, die hy als zyne Tegenstreevers aanmerkte, met zyne goedkeuring vereerde, als ingerigt om zyn gezag en invloed te vestigen.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

Voorslag om die Ridders een Voorstel, door hun in vroegeren tyde gedaan, te doen intrekken.

Met deeze uitzetting dier Ridderen was de wrok tegen hun opgevat niet verzadigd, en zogt men het Meerderdeel dier Heeren, een Voorstel te doen intrekken, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik des Krygsvolks (*). Een Voorstel, 't welk ten dien tyde groot opzien baarde, en onder de rondborstigste van die dagen mag gerangschikt worden; doch daarom te haatlyker in het ooge van de Party dier Ridderen. Immers de tegenwoordige Meerderheid diens Lichaams, die den vyf en twintigsten van Wynmaand naa

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 50—58.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. naa de Omwenteling, hadt voorgedraagen, „ dat by een algemeen Besluit wierd verklaart, dat uit al het voorgevallene en „ verhandelde ter Staatsvergadering, gedurende de laatste Troubles, geen gevolg zou kunnen getrokken worden, „ ten nadeele van eenen der Staatsleden, „ als anderzins (*)," deedt twee dagen laater een rechtstreeks daar tegen inloopend Voorstel, begeerende, „ dat, in eene „ Commissie, zou onderzogt worden, op „ wat wyze de Belediging aan den Stadhouder gedaan, in het Voorstel van „ *zeven* Ridderen van acht September „ MDCCLXXXVI, op de best geschikste wyze, zou kunnen worden hersteld (†)."

Dit blyft steeken. Ingevolge van een uitgebragt Voorstel, 't geen niet voor Lentemaand des Jaars MDCCLXXXIX opdaagde, zouden die Heeren 't zelve moeten intrekken: dan, het Besluit der Steden draalde, zo dat de Ridderschap in Slachtmaand des gemelden Jaars hun misnoegen deswegen te kennen, en te verstaan gaven, „ dat zy, in „ gevalle van tergiversatie, zich verpligt „ zouden rekenen om, te haarer ontlastinge, zyne Hoogheid daar van kennis te „ gee-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 164.

(†) Ter laatst aangehaalde plaatze in onze *Vaderl. Hist.* komt dit Voorstel in als van *vyf Ridders*, daar genoemd; wy schreeven waarheid, *vyf* waren de de oorspronglyke Voorstellers; dan twee dagen laater, voegden 'er zich aan toe de Heeren MULLERT *tot de Leemkuile*, en Graave VAN RECHTEREN *tot Westerveld*. *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 170, 171.

„ geeven (*).” Dan de standvastigheid dier Heeren, om volstrekte waarheden niet in te trekken, maakte deeze pooging der Meerderheid een geheel vrugtloos werk, en staat het alleen geboekt ten gedenke hunner in dit geval te leur gestelde Vervolgzugt.—— Zo veel naasleeps hadt voor een gedeelte der *Overysselsche* Ridderschappe, de Eed der Toelaatinge, ten deezen dage ingevoerd.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

De Stad *Kampen* blyft huiverig om den Eed in te voeren.

In den beginne scheen het als of ook de Stad *Kampen*, die zich in Vaderlandschgezindheid zo uitsteekend hadt doen kennen, huiverde toe te treeden tot den Eed dien men in *Overyssel*, op den raad en het voetspoor van *Holland*, wilde invoeren, betreffende het Erfstadhouder- Capitein- en Admiraalschap Generaalschap, op den ouden voet, dezelve met de Bondgenooten te bewilligen, hetzelve, als een Grondwet van den Staat, onderling aan elkander te guarandeeren, en niet te gedoogen dat daar van als zynde een onontbeerelyke Grondwet van Staat ooit werd afgeweeken (†). Althans in Lentemaand van MDCCLXXXVIII, luidde haare betuiging; „ Dat zy, in het „ bewilligen van dien Eed, en de daar „ by voorgeslaagene Guarantie, zwaarig„ heid hadden moeten maaken, tot *zo lang* „ als niet, op eene constitutioneele wyze, „ de Gebreken, welke volgens kennelyke „ Toe-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XVI. D. bl. 248.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 50. 104. X. D. bl. 76. XIV. D. bl. 241—244.

LXI. BOEK. 1787. 1788. „ Toestemming van alle de Staatsleden in „ het Provinciaal Reglement op de Regeeringe van den Jaare MDCLXXV en herdrukt in MDCCXLVIII, ten genoege van „ alle de Staatsleden, zouden veranderd en „ verbeterd zyn." Met byvoeginge, dat zo dra die Verbeteringen gemaakt waren, zy bereidvaardig zouden bevonden worden, om tot de bevestiging van dien Eed, en voorgestelde Guarantie, mede te stemmen (*).

Die Stad treedt toe. Deeze Stad, door de overige Staatsleden, by eenen breeden Brieve, aangemaand tot het afzien van haare gemaakte zwaarigheden (†), liet zich met het gety der Staatsverwisselinge, medesleepen, en stemde zo in den Eed als in de Guarantie toe, „ voor zo verre betrof de Leden der Pro„ vinciaale Regeering en de Provinciaale „ Amptenaaren; zonder egter daar door „ het Onderzoek over de punten van Be„ zwaar te doen ophouden, of hetzelve „ afgeloopen zynde, met concurrentie van „ alle de Staatsleden, en den Heer Erf„ stadhouder, tot de noodige verbeterin„ gen van hetzelve Reglement, op eene „ constitutioneele wyze, te besluiten." — *Kampens* bewilliging voldeedt aan het voornaam oogmerk der overige Staatsleden, en wel bezeffende, dat van dit laatste niets van aanbelang komen zou, namen zy daar in genoegen (§).

Aan

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT X. D. bl 78.

(†) Deeze Brief is voorhanden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XIV. D. bl. 250—257.

(§) *Verzam. by* DE CHALMOT X. D. bl. 87. en 88.

Aan dit vooruitzigt eener looze Staatkunde beantwoordde de uitslag eerlang op de volkomenste wyze. Immers, by een breedspraakig Verslag, in Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII, ter *Overysselsche* Staatsvergaderinge uitgebragt over de Gebreken van het Regeerings Reglement, werden slegts *drie punten* van bykans geen belang voorgesteld. Welks eerste door de Ridderschap werd afgeslaagen; de twee andere erlangden toestemming en de goedkeuring des Stadhouders. —— Het afgeweezen punt betrof de uitsluiting der Subalterne Ontvangeren van allen aandeel aan de Regeering. —— De eerste der twee goedgekeurde Veranderingen hadt haare betrekking op het heffen der Gemeenelands Middelen. Een stuk geheel onafhangelyk van de Regeeringsbestelling; doch van dien aart, dat de ongelyke heffing dier middelen, ten voordeele strekte van de Leden der Ridderschappe, als meest ten Plattenlande zich onthoudende. —— Het tweede betrof de *Langduurigheid der Staatscommissien*, en bepaalde, „ dat de „ Commissie van *Staaten Generaal*, *Raad* „ *van Staaten*, en *Oost- en West-Indi-* „ *sche Compagnie*, niet minder dan voor „ *twee* en niet meer dan voor *zes* Jaa- „ ren, die in de *Generaliteits Rekenka-* „ *mer* niet minder dan voor *één*, en niet „ meerder dan voor *vier* Jaaren, en die „ van de *Admiraliteiten* niet minder dan „ voor *één* en niet meer dan voor *drie* Jaa- „ ren zouden mogen gegeeven worden."

LXI. BOEK. —— 1787. 1788. Welke veranderingen er in het Provinciaale Reglement worden ingevoerd.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. Aanmerking daar over.

Inrigtingen by welke men de vorige afwykingen, door den Stadhouder van het Reglement plooide, als volgens den wensch der meeste Regenten geschied, om aan het verlangen van een ieder te voldoen, „ten einde de Harmonie onder de Regenten te bewaaren, alle jalousie voor „te komen, en ten grondslage te dienen „van eene zo na mogelyke evenredigheid en billykheid in het genot der weinige Agrementen van Regeering, die anderzins meestal vermengd was met moeilykheden en onaangenaamheden." — Gebreken werden door deeze Schikking niet verholpen; de magt des Stadhouders om de Commisfien te verlangen of te verkorten, bleef ftand houden, en het algemeen Nut te bevorderen, hadt 'er zo weinig deels in, dat men het vermelden hier van zelfs onaangeroerd liet (*).

Afgevorderde Eed.

Ingevolge van dit alles werd een Eed van den voorgeflaagen aart, even als in *Holland*, afgelegd, door de Ridderfchap, de Stadsregeeringen, de Gemeenten der Steden, en derzelver Ministers, door alle Provinciaale Amptenaaren, door alle Predikanten en Kerklyke Perfoonen van alle Ge-

(*) Dit weinig beduidend werk werd, met grooten omflag, met fchryven en wederfchryven, aan en door den Stadhouder, voltrokken, en daar mede was alle Hervorming afgeloopen, zonder dat de Stadhouder iets van zyn Magtbetoon verloor. Alle de Stukken hier toe behoorende, zyn byeen te vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 265—282.

Gezindheden, tot Kosters, Voorzangers en Schoolmeesters toe. Hieldt het daar by in *Overysfel* op, gelyk wy grond hebben om vast te stellen, dan ging men hier zo verre niet met de Eedvorderingen als wy in *Holland*, tot beschaaming van onzen tyd, gezien hebben (*). LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

's Prinsen Wapens op de Bussen der Bodens hersteld.

Hadt men voorheen op het voetspoor van *Holland*, in *Overysfel*, het onvoegelyk gevonden, dat de Bussen der Bodens langer pronkten met de Wapenen van zyne Hoogheid (†); naa de Omwenteling oordeelden de Staaten van dit Gewest, even als in *Holland* (§), dat de onheusche wyze, op welke die wegneeming was geschied, de herstelling daar van noodzaaklyk maakte; ten einde aan de Ingezetenen en de Naakomelingschap mogt blyken, dat de tegenwoordige Staatsleden zodanig eene laage handelwyze te eenemaal afkeurden (**).

Uitdruklyk bevel tot het draagen van Oranjetekenen.

In een Gewest, waar de Patriotten zo veelvuldig en sterk geweest waren, vondt men, van tyd tot tyd, wederstreevers van de anders algemeene dragt der Oranjeversierzelen, of de zodanigen, die deeze tooy, in de eerste hette der Omwentelinge, gedraagen hebbende, ophielden 'er langer mede te voorschyn te treeden: meer dan aanraa-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 263. waar wy onze Aanmerkingen, die algemeene Eedvordering betreffende, mededeelden.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 12.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 357.
(**) *Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 100.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. raaden, gelyk voorheen geschied was, oordeelden de Staaten noodig en *ordonneerden* zy, in 't Voorjaar des Jaars MDCCLXXXVIII, „ het draagen van zigtbaare Oranjeteke-„ nen tot den tyd, dat die in 't algemeen „ in de Republiek zouden worden afge-„ legd (*)."

Voorzorgen tegen rustverstoorenissen. Het ontbrak in *Overysfel*, naa de Omwenteling, in geenen deele, aan de zodanigen, die aangedaan en vermeend leed van vroegere dagen op de Patriotten wenschten te wreeken, noch ook aan die zulks met wedervergelding beantwoordden, 't welk rustftoorenisfen en geweldenaaryen van veelerlei aart, ten gevolge hadt. Bedryven, waar tegen men zogt te voorzien door herhaalde ftrafdreigende Aankondigingen (†). Zoms waren Krygslieden in die rustverftoorenisfen en geweldenaaryen betrokken (§). — Hadt men zich kort vóór en op het tydftip der Omwentelinge gevleid met het opdaagen van *Fransche* Hulpe, het ontbrak niet aan Lieden, die de hoope daar op leevendig hielden, en eene Tegenomwenteling daar door te wege te brengen, zich vast voorftelden. Des fpraa-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 284. 285.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 79. en VIII. D. bl. 25.

(§) Dit hadt byzonder plaats in het reeds aangeroerde geval des Ridders DE VOS VAN STEENWYK *tot Nyerval.* Zie hier boven bl. 248. Men vindt zyn voordragt deswegen, en hoe men 't zogt te vergoelyken in de *Verzameling by* DE CHALMOT IX. D. bl. 297—301.

ſpraaken zy niet alleen in hunne byzondere gezelſchapskringen; maar in 't openbaar. Geſprekken, natuurlyk ſtrekkende om den ouden geestdrift der *Overysſelſche* Patriotten voor uitdooven te bewaaren; doch teffens om de andere Party of te beangſtigen, of tot ſterke maatregels aan te zetten. Genoeg zaaks oordeelden Staaten van *Overysſel* zulks, om, by openbaare Afkondiging, zodanige Uitſtrooizels van een aanmarsch der *Franſche* Krygsbenden te verbieden (*).

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Opheffing der Gewapende Genootſchappen.

Overysſel hadt gewis uitgeſtooken in het neemen en daadlyk volvoeren van Patriottiſche Maatregelen (†). De opgang die in dit Gewest, de Wapenhandel maakte, was verbaazend geweest, en onder hooge Beſcherming voortgezet. Eene beſcherming daar aan nu niet alleen, volgens Staatsbeſluit, onttrokken; maar, even als in andere Gewesten, moest derzelver vernietiging volgen; welke ook zeer onmiddelyk naa de Omwenteling ſtand greep (§).

Beſluit tot de Regterlyke Vervolging der Ondertekenaaren van een Adres.

Om het by die vernietiging te laaten berusten, en hun, die zich in deeze zaak gemengd, en 'er bovenal Aanvoerders in geweest hadden, geene verdere moeite aan te doen, ſtak der bovendryvende Partye te zeer in den krop, behalven veele andere, inzonderheid een der laatſte bedry-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT V. D. bl. 302.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 13 *enz.*
(§) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 253. en II. D. bl. 158.

IX. BOEK. 1787. 1788. dryven van deeze gewapende Burgeren, de sterke Verklaaring by de Staaten ingediend, op het tydstip, dat de *Pruissen* den voet op *Overysselschen* bodem dreigden te zetten; onderschraagd door een vertoog der Burgergecommitteerden te *Zwolle*, met het overgeleeverd stuk ten vollen instemmende (*). — Allersterkst was de taal geweest daar in gebezigd. In de hitte huns Patriottischen yvers, voeren zy heftig uit tegen die zy betytelden, *Belaagers van 's Volks Vryheid*, en *Voorstanders van den Erfdwingeland*. Deeze Benaamingen, zo wel als de Voorstellen, ten dien tyde gedaan, gaven aanleiding, dat het gedeelte der Ridderschappe, nevens den Stadhouder, byzonder in dit Vertoog betrokken, reeds op den negentienden van Wynmaand, een voorslag deedt, tot het aanstellen van een Fiscaal, om tegen de Tekenaars en Medepligtigen van dit Adres, als mede die uit de Burgery te *Zwolle*, dit met hunne goedkeuring bestempeld hadden, regterlyke vervolgingen aan te vangen. De Regeering dier Stad voegde 'er, op den vier en twintigsten der gemelde Maand, een nader Voorstel by, „ om Onderzoek te doen „ hoedanig die Adresfen gepresenteerd wa„ ren, wat daar in en daar by verhandeld „ was."

Vergeefsche op- Dit alles hadt de ernstigste gevolgen. Groot was der Vervolgzieken verlegenheid,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist* XVIII. D. bl. 40—44.

heid, wanneer daags daar op een Verslag werd uitgebragt, 't geen inhieldt, dat, vermids die Adresſen, naa ter Vergaderinge voorgeleezen te zyn, niet weder ter Griffie ingekomen waren, men de Gecommitteerden tot het Defensieweezen, in welker handen men dezelve gesteld hadt, moest aanſchryven, om op te geeven, onder wie de Stukken als nog berustend, of anders waar dezelve gebleeven waren. — Volgens het daar op uitgebragt Verslag was niemand der Leden van het Defensieweezen gereed geweest om die Papieren, tot zulk een laakbaar oogmerk, over te leeveren, en het ſcheen dat de Heer VAN PALLAND *tot Zuithem*, daar in byzonder als de Man voorkwam onder wien zy moesten berusten.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. ſpeuring der oorſpronglyke Stukken.

Weinig hoops voedde de Commisſie, in deeze zaak aangesteld, om, naa veelvuldig aangewende moeite, de oorſpronglyke Stukken, als de volstrekte bewyzen van het gezogte misdryf, in handen te krygen. Zy ſloeg derhalven voor, om, ter opſpooringe van derzelver inhoud, gebruik te maaken van de Papieren der Genootſchappen, hier en daar gevonden, of door den Procureur S. VAN DEVENTER, te zyner verſchooninge van de gedreigde regterlyke Vervolgingen, overgegeeven; en op derzelver aanleiding, de voornaamste Bewerkers in deeze zaak in regten te betrekken. — Zulk een Voorstel vondt onmiddelyken ingang by de Staaten en stelden deezen tot Fiscaal aan W. KLOPMAN

Eenigen in regten vervolgd door den Fiscaal KLOPMAN.

MAN

LXI. BOEK — 1787. 1788.

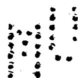
MAN, die welhaast dit werk begon, tegen de Ridders J. E. MULLERT *tot de Leemkuil*; G. J. PYMAN, VOSDING VAN BEVERFORDE, W. DE LILLE, J. BANNIER en H. J. COLMSCHATE.

Verzoek diens Fiscaals en het antwoord daar op.

De Fiscaal KLOPMAN verzogt, vóór den aanvang deezer Regtsvorderingen, te mogen weeten, „ of hy crimineel, dan „ wel civiel, zou moeten handelen tegen „ hun, die eenige Actie tegen de Hoog„ heid geïncurreerd hadden?" —— Hier op ontving hy geen ander bescheid, dan „ om zodanig te procedeeren, als hy, „ naar orde, bevinden zou te behoo„ ren." —— In den loop deezer Regtsvorderingen beklaagde zich de Fiscaal over eenige tusschenbeiden vallende verzoeken, door zommigen der Gedaagden gedaan; en stelde ze voor in zulk eenen dag als ingevigt om de zaak op de lange baan te schuiven, met verzoek, dat hun Ed. Mog. hun geliefden te gelasten, „ om, met ag„ terlaating van alle Exceptien en Inci„ denten, op de tegen hun ingediende „ crimineele aanspraaken, ten principaale „ voort te procedeeren." Het onverwyld besluit der Staaten luidde, „ dat zy aan „ de Beklaagden wel bekwaame gelegen„ heid hadden willen geeven, om hunne „ onschuld te doen blyken; maar tevens „ uitdruklyk gewild, dat de Procedures „ daar over niet op de lange baan ge„ bragt, of eenige uitstellen 'er in zou„ den toegestaan worden; dat, derhalven „ het verzoek toegestaan en aan Partyen

„ ern-

G. J. PEIJMAN.

„ ernstig aanbevolen werd, om, met ag- LXI.
„ terlaating van alle Exceptien en Inci- BOEK.
„ denten, de Procedures, tegen hun be-
„ gonnen, ten principaale te vervolgen, 1787.
„ en daar by, naar hunnen raade, en zo 1788.
„ veel mogelyk, hunne onschuld voor te
„ draagen, en daar van te doen bly-
„ ken."

De meesten der gemelde Beklaagden, (over welken M. TYDEMAN en GOBIUS een alleronsgunstigst Advys uitbragten (*), terwyl de zaak dier Heeren door ENGELHARD, Raad en Syndicus der *Ommelanden*, SCHROEDER en CANNEGIETER, Hoogleeraars in het Regt te *Groningen*, uit een billyker oogpunt beschouwd werd (†),) in deezer voege in hunne verdeediging bepaald, vonden raadzaam, om zich, ter verzagting der uitdrukkingen, in dat hooggenomene Geschrift gebruikt, by de Staaten te vervoegen, en, in meerdere of mindere maate, des berouw te toonen. Alleen de Heer PYMAN liet zich nergens op in, 't geen hem in zeer hooge ongenade dompelde, en de vernederendste eischen aan hem deedt voorslaan, van welke niets kwam. De Heer COLMSCHATE werd, op 't Advys der *Friesche* Raadsheeren F. J. J. VAN SCHELTINGA en H. U. HUBER van den eisch des Fiscaals vrygesproo-

Onderscheiden gevolg deezer zaake.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 68—92.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 45. en *Verzam. by* DE CHALMOT XXVI. D. bl. 243.

LXI. BOEK. 1787. 1788.

sprooken; maar in de betaaling der kosten veroordeeld (*).

De uitgetogene na Hattem vervolgd.

Het geregtlyk vervolgen der Ingezetenen, die gewapend na *Hattem* en *Elburg* getoogen waren, en op het *Geldersche* Krygsvolk geschooten hadden, toen het *Hattem* wilde bemagtigen, gelukte niet; schoon *Gelderland* geene poogingen onaangewend liet, om deezen onder den naam van Satisfactie in onheil te dompelen (†).

Aanzoek by zyne Hoogheid om in Deventer eenigen te vereeren en te begunstigen.

Met welk een onbezuisdheid en plunderdwang men in *Deventer* te werk ging, onmiddelyk naa dat de Omwenteling stand greep, boekte ons Geschiedblad in 't breede. Wy moeten, daar toe overwyzende (§), hier aantekenen, dat de Stadhouder, wel verre van mishaagen te vinden in alle deeze zo verregaande en burgeronderdrukkende stappen, dezelve als 't ware met zyne goedkeuring bestempelde. Immers wanneer de thans aangestelde Gecommmitteerden uit de Burgery en Gildens der Stad *Deventer* een zeer zonderlin-

(*) De aanleiding en het beloop deezer Procedures, door ons kortlyk vermeld, is volledig met de daar toe behoorende, zoms zeer breede stukken, te vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 116. 153. 160—162. III. D. bl. 9—104. IX. D. bl. 95—102. 237—253. X. D. bl. 72—76, 91—93. 108—110. 115. en volg. XII. D. bl. 161—264. XIV. D. bl. 275—282. XVI. D. bl. 265—267. XXII. D. bl. 294—304.

(†) Vergelyk hier mede wat wy wegens *Gelderland* optekenden hier boven bl. 215.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 89—95.

lingе Memorie aan de Magistraat overleeverden, behelzende eene Lyst van Bedieningen, Beneficien, Eer- en Gedenktekens, en Kostgeevingen in het groote Gasthuis der Stad, van Jaarlyksche Uitkeeringen of die voor ééns geschonken zouden worden; en eindelyk van Persoonen, die men Eertekens toekende, om dat zy zich in en voor de zaak der Oude Constitutie zonderling beyverd hadden, gaven zy teffens over deeze zonderlinge Verklaaring des Stadhouders.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

Antwoord van zyne Hoogheid.

„Zyne Hoogheid heeft niet kunnen „ besluiten, om, zonder eene rype over„ weeging, en behoorelyk onderzoek ter „ Plaatze, zich te verklaaren en te beslui„ ten op zulk eene menigte van Objec„ ten en Voorstellingen van dien aart, „ van dat gewigt, en van zo veel om„ slags. —— Hy houdt zich gaarne ver„ zekerd, van de welmeenenheid der poo„ gingen en van de zuiverheid der oog„ merken van de Burgery, en derzelver „ Gecommitteerden; en wil niet worden „ verstaan, dat hy, door de opschorting „ van zyne Verklaaring en Besluit, eene „ afkeuring zou doen, of atteinte toe„ brengen aan het geen door Gecommit„ teerden, uit naam van Gilden en Burgery, „ is verrigt en voorgedraagen. Maar zy„ ne intentie bepaalt zich, om door het „ afzenden van Gecommitteerden na *De„ venter*, de noodige informatien te doen „ neemen, zich van al het gebeurde be„ hoorelyk te doen onderregten, en voorts „ de

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ de gevoeglykste middelen te doen be-
„ raamen, om, op de beste en wettigste
„ wyze, de gedespicieerde Amptenaars
„ in Eed en Functie te stellen, of, in
„ geval van zwaarigheid, onbevoegdheid,
„ of eenigerlei opkomende ongelegenhe-
„ den, zodanige schikkingen te maaken,
„ en onder zyne goedkeuring na te gaan
„ als tot handhaaving der herstelde Re-
„ geeringsvorm binnen *Deventer*, mitsga-
„ ders tot herstelling van de Rust, Har-
„ monie en het Vertrouwen tusschen Re-
„ geering en Burgery, en tusschen Bur-
„ gers en Ingezetenen onderling, het nut-
„ tigst zal geoordeeld worden (*)."

Aanmerking hier over.

Wanneer wy in bedenking neemen, welk slag van Gecommitteerden deezen voordragt deeden, en dit antwoord wegdroegen (†), zal het een blyk opleeveren hoe zeer eenigen der slegtsten uit de Burgery te *Deventer*, in hun doldriftig voortslaan wel verre van gestuit en afgeweezen te worden, een gunstig onthaal bejegende, en zy van deeze zending na *'s Gravenhaage* welgemoed en getroost te rug keerden, den tyd afwagtende, dat aan hunne begeerte, als mede aan die hunner eensdenkende Regenten, zo niet geheel, althans grootendeels, zou voldaan worden.

Re-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 216—226. waar men de Naamlyst in 't breede vindt met eene en andere aanduidingen van byzondere verdiensten.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 91.

Regenten en Gecommitteerden hadden, in de tegenwoordige drifts en partyschaps verblinding, geen vermogen om te zien, dat de Stadhouder door zich zelven tot Scheidsman op te werpen in eene Stad, en in een Gewest, waar men de Stedelyke Regten altoos zo hooggeschat en zo zorgvuldig bewaakt hadt, onder voorwendzel van het Volk genoegen te geeven, zyne banden dubbel vastmaakte, en hy, 't geen hem *elders* door 's Lands Staaten verleend was, *hier* zich zelfs aanschafte, door eene enkele Verklaaring, op een Voordragt, die de Partyschap ten ooge uitstak.

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Tot nader onderzoek en afdoening deezer zaake benoemde de Stadhouder eerlang J. E. VAN LYNDEN, A. R. VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS, en A. O. F. BOMBLE VATEBENDER, die in het nabuurig *Gelderland*, ten deezen dage zich, als Voorstanders van *Oranje*, op meer dan eene wyze, onderscheiden hadden. Behalven de afwyzing van één punt, de Eere- en Gedenkpenningen en Tekens betreffende, waar omtrent zy verklaarden, „ dat deezen, zo uit hoofde der kosten, „ als de gevolgen, niet zouden vervaar- „ digd en uitgedeeld worden (*)," gaven zy, naa gedaan onderzoek, gelyk zy het noem-

Heeren door zyne Hoogheid benoemd om die zaak in *Deventer* af te doen. Hunne handelwyze.

(*) Een Lyst der Persoonen, aan welken men die Eertekens, wegens betoonde diensten in de Omwenteling toekende, is voorhanden in de opgave der Gecommitteerdens. *Verzam. by* DE CHAL-

LXI. BOEK. 1787. 1788. noemden, genoegen in de meeste stukken aan de Gecommitteerden; stelden bykans alle de Persoonen, door hun tot het bekleeden van Burgerampten gedoodverfd, daar toe aan; bezwaarden sommige Amptenaars, die zy niet ontzetten wilden, met Uitkeeringen ten behoeve van zodanigen, die de hand aan het oproerig Omkeeringswerk geleend hadden, en die zy van geene Bedieningen voorzien konden. Eenige dier uitkeeringen evenaarden bykans het Inkomen dier Bedieningen, of gingen ze te boven; zy rigtten een opzettelyk Fonds op van Uitkeeringen, ten laste van de aangestelde Persoonen, en deeden eene Geldleening op dat Fonds vaststellen, met benoeming der Persoonen, die des de uitvoering zou in handen gegeeven worden (*).

Wydstrekkende magt. Alle byzonderheden daar in voorkomende, die eenige aanmerking zouden verdienen aan te stippen, zou een, door gelykaartigheid, verveelend werk weezen, als mede het naagaan van volgende verschikkingen, door deeze Heeren gemaakt, uit kragt van een voorbehouding en beschikking over alle zodanige Ampten, als door deezen en geenen op den voet, op welken zy door hun begeeven waren, niet mog-

MOT VIII. D. bl. 224. 225. Op dezelve bekleedt de Baron VAN HEECKEREN TOT ZUIDERAS de eerste plaats, en waren, behalven het aantal van twee en veertig hier met naamen genoemden, de vier en twintig Gecommitteerdens niet vergeeten.

(*) *Vernam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 37—51.

mogten worden aangenomen; gelyk zy ook aan zich behielden de nadere schikking, uitlegging en verklaaring omtrent alle donkerheden, bedenkingen en zwaarigheden, welke uit hoofde van die Acte mogten voorkomen of geoordeeld worden daar in te leggen opgeslooten; dan kunnen wy niet voorby eene en andere zeer in 't oog loopende te vermelden.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

De Heer A. PERSOON, als Rentmeester van zeker Capittel hem voor zyn leeven opgedraagen, ontzet, gaf te verstaan, dat hy, om zonderlinge en hem daar toe overhaalende beweegredenen, zich daar tegen niet zou verzetten; maar zich naar de tydsomstandigheden schikkende; in de anderzins nietswaardige en wederregtlyke afzetting berusten, onder verklaaring van zich hier door, in geenen deele, te hebben verstooken en van zyn goed regt te hebben bewaard, om dan, *daar* en *wanneer* hy zulks zou goedvinden, van 't zelve gebruik te maaken. —— Het Schout- en Ontvangers Ampt van *Colmschate*, 't geen hy, zints den Jaare MDCCLIV, vry en onbezwaard bekleedde, liet men hem behouden; doch bezwaard met twee onderscheidene uitkeeringen te zamen duizend Guldens bedraagende; schoon hy zich tegen deeze Uitkeeringen niet verzette, en die Ampten, onder zekere bedingen, zou blyven waarneemen, toonde hy, met de opgave van eene berekening, dat de opbrengsten dier Ampten, geen duizend Guldens konden haalen. Dit inge-

Hoe men zich omtrent A. PERSOON gedroeg.

LXI. BOEK. gediende stuk werd de Regeering verzogt weder te doen uitgeeven, met betuiging van der Commissarissen Bevreemding daar over (*).

1787. 1788.

Jan Rosyn bevoorregt.

De *Zutphensche* Koopman Jan Rosyn, dien wy reeds kennen als den Aanbrenger van *Deventers* gesteldheid aan den *Pruissischen* Luitenant Krofft, en den Bewerker van diens spoedig vertrek derwaards, om de *Prinsgezinden* van den dwang der *Patriotten* te ontheffen (†), werd door Gecommitteerden voorgedraagen, als een Man, die, „ wegens zonderlinge en groo„ te diensten, vóór, by, en naa de ge„ lukkige Omwenteling van *Deventer*, tot „ het Vendumeesterschap alleraanpryzens„ waardigst was, mits zulks met goede „ correspondentie van de Heeren Secre„ tarissen geschieden konde, die zich ten „ deezen aanziene zeer gunstig verklaard „ hadden voor den Heer Rosyn, zo uit „ hoofde van gemelde diensten, als uit „ aanmerking van de aanbeveling van den „ Heer van Zuideras." —— Hy kreeg dit Ampt niet, doch L. Brune daar toe aangesteld, moest 's jaarlyks aan deezen Rosyn twee honderd en vyftig Guldens betaalen, tot zo lang deeze een Ampt, meer dan die somme opbrengende, zou hebben bekomen. Zo werd met vyftig Guldens verhoogd de Uitkeering welke men den eerst

(*) *Verzam. by* de Chalmot IX. D. bl. 208, 211–213. vergeleeken met het X. D. bl. 309.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 90.

eerst in zyn Post aangebleeven VAN DOORNINCK, hadt opgelegd (*). Deezen ROSYN vinden wy op de boven aangetogen Lyst dergeenen dien Gecommitteerden een Eerpenning hadden toegekeurd. LXI. BOEK. 1787. 1788.

Belooningen aan den Capitein Commandant SCHUTTER toegedagt.

Hoogstverdienstlyk in 't oog der *Deventersche* Gecommitteerden moet zich by de Omwenteling gedraagen hebben, de Capitein Commandant C. A. SCHUTTER onder het Regiment van den Generaal D'ENVIE: dewyl zy hem aan Staaten des Lands voordroegen, als een Man, die door zyn beleid en vrywilligen yver veel tot dezelve hadt toegebragt. Zy oordeelden, tot diens bevordering, door eenen Brieve aanzoek te moeten doen by zyne Hoogheid; en hadden besllooten uit de Stads kas, zo verre dezelve zou toelaaten, deezen hun behulpzaamen Krygsman met geld te belloonen; doch daar de staat van die Kas niet zou gedoogen eene Belooning naar verdiensten uit te reiken, twyfelden Schepenen en Raad, naar hun voordragt, niet, of ook de Ridderschap en Steden zouden wel geneegen zyn om te besluiten, aan denzelven, op de eene of de andere wyze, daadlyke blyken van derzelver goedkeuring wegens diens gedrag en betoonden yver te geeven (†).

Men wil den Kerklee-

Op meergemelde Lyst van by die Party verdienstlyken en Eergedenktekenswaardige Mannen ontmoeten wy, benevens den Lu-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 224.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 114.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

Lutherschen Predikant Zwenke, den oudsten Kerkleeraar P. S. Schrievre. Een genoegzaam blyk, in de daad, van zyne Oranjegezindheid, waar aan ook niet te twyfelen valt; dewyl de *Deventersche* Gecommitteerden uit de Burgery hem den Tytel van Professor en het Emeritusschap, met behoudenis van zyn volle Tractement en alle Emolumenten, waar in hy deelde, ter hand stelden, om daar van, by afneemende kragten, naar zyn welgevallen, gebruik te maaken, „met oprechtste en hartlykste betuiging," gelyk zy 'er byvoegden, „van de algemeene genoegens, om zyn getrouwe „Euangeliedienst, waar van men zich „ongaarne zou verstooken vinden;" als mede het bewerken by de Magistraat van een Weduwe Tractement, naa 's Mans aflyvigheid, voor zyne Egtgenoot ten minsten van zes honderd Guldens (*). — Niets byzonders of bepaalds vinden wy hier op, in de beschikkingen der Gecommitteerden van zyne Hoogheid; wel verklaaren zy den Hoogleeraar van der Marck als volkomen vervallen van die waardigheid; doch laaten voorts de beschikking op de Professoraaten over aan de Stads Magistraat (†).

naar Schrievre boven al begunstigd hebben.

Veelal overeenkomstige

Veel lieten die Heeren, schoon zy de Opstellers der Voordragt in eene menigte byzonderheden ten wille waren, ja zelfs tot

(*) *Verzam, by* de Chalmot VIII D, bl. 218.
(†) *Verzam. by* de Chalmot VI. D. bl. 50.

tot de aanstelling van Schoenlappers in het Wees- en Kinderenhuis toe (*), de Regeering van *Deventer* beschikken, wel verzekerd, dat deezer verkiezing zou vallen, op in dit vak, even verdienstlyke Persoonen, als zy door hunne bepaling bevorderd hadden; en de verwerping der zodanige treffen, als zy tot Slachtoffers in deezen zouden gedoemd hebben (†).

LXI. BOEK. 1787. 1788. handel met het Verzoekschrift.

De Hoogleeraar VAN DER MARCK, wiens naam wy hier boven op de lyst der gewraakten door de Gelastigden van zyne Hoogheid vermeld vonden, was de éénige niet die door de Magistraat uit zyn post geweerd werd (§); dit kwam ook den Hoog-

Afzetting van Hoogleeraars en Kerkleeraaren.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 45.

(†) Dit ging nogthans altoos niet in dier voege toe als volkomen strookte met het inzigt dier Heeren: waar om zy, wegens uitzonderingen door de Regeering gemaakt, het hunne inbragten, en de verdeediging van eenen Bankbreukigen Oproermaaker, dien zy met een Ampt van vetrouwen beschonken hadden, op zich namen, *Verzamel. by* DE CHALMOT X. D. bl. 300, en de Regeering doorstreeken, wegens het traaglyk inneemen van de Persoonen in het groote Gasthuis, *Ald.* bl. 308, vergeleeken met het IX. D. bl. 209. Te aangehaalder plaatze in die *Verzameling*, ontmoeten wy veele trekken van misnoegen, beslooten met eene beroeping op het Magtsbetoon ter veranderinge door de Stadhouder hun verleend.

(§) Van diens Hoogleeraars Afzetting op de Hoogeschool van *Stad en Lande* hebben wy gewaagd in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAAR XXIV. D. bl. 337—351. Als mede hoe hy het Hoogleeraarschap te *Lingen* voor dat van *Deventer* verwisselde, *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 366, *enz.* De Hoogleeraar VAN DER MARCK, hadt

 naa

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

leeraar RUCKERSFELDER over. Vier der *Nederduitsche* Kerkleeraaren, JOHANNES HOGEWAL, ANTONIUS VAN EYKEN, WYNAND SUERMOND en JACOBUS VAN BOSVELD, en dus alle, behalven den evengemelde by het Oranjevolk zo beminden SCHRIEVER, werden nevens den *Walschen* Predikant FRANCOIS NOËL DE VILLEPOIX, naa eene korte opschorting van hunne Ampten, op herhaalden aandrang en begeerte van de Gecommitteerden, uit de Gildens en Burgery, „ behoudens hun „ Eer en Goeden Naam," van hunnen dienst vervallen verklaard, en geboden zich van de Bediening des Doops in de Stad te onthouden (*). Zy allen hadden zich Vryheids Voorstanders betoond, en de

naa het geweldig inslaan zyner glazen en het plunderen van zyn Huis door het Gepeupel te *Deventer* op den 20. Sept. 1787 gepleegd, Huis en Stad verlaaten, zich, om de woede te ontwyken, na *Burg-steinfurt* begeeven; waar hy door den Koning van *Groot-Brittanje* van wegens het Graafschap *Bentheim*, met overeenstemming der Hooggraaflyke Huizen, *Bentheim Teklenburg* en *Bentheim Steinfurt*, tot gewoon Hoogleeraar in het *Illustre Atheneum* te *Burg-steinfurt* werd aangesteld, waar hy den 30. Juny 1788 zyn Hoogleeraarschap aanvaardde met eene Redenvoering *De portentosa Hobbesiani civis imagine*, dat is, *Over de ysselyke Stelling, dat de grootste Magt het beste Regt zou geeven. Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 270—273.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 204—210. De *Fransche* Predikant verwierf een hem zeer vereerend getuigenis van de *Deventersche* Kerkenraad dier Gemeente. *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 102.

de zyde der voorige Regeeringe gehouden (*). Vergeefsch vervoegden zich deeze afgezette Kerkleeraars by des Stadhouders Commisfarisfen met een voordragt en beklag over de handelwyze ten hunnen opzigte, en fchilderden zy, zo veel zy durfden, het gedrag des Voorzitters PUTMAN af (†).

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Wat de Doopsgezinde Leeraar wedervoer.

Der *Doopsgezinde* Leeraar J. KUIPER, die met de gemelde Patriottifche Leeraaren, in zaaken van Staat, eenftemmig dagt, hadt veel reden van angst; te meer daar hy het Leeraarampt bekleedde by eene Gezindheid zo zeer by de *Oranjegezinden* in haat. Deeze dreef hem om de Stad te verlaaten; doch keerde hy, zo ons verzekerd is, door VAN ZUIDERAS gerustgefteld, weder na *Deventer*, en voer met de waarneeming zyns Ampts voort.

De Kerkenraad veranderd.

De Gecommitteerden uit de Burgery, thans de hoofdrol op het *Deventersch* Tooneel der Omwenteling fpeelende, gaven kennis aan de Regeering, dat 'er veele Perfoonen in den Kerkenraad zaten, die, huns oordeels, omtrent de Conftitutie van Regeering en de Omwenteling van zaaken, anders dagten dan behoorde, en zommigen hunner die denkwyze met daaden aan den dag gelegd hadden, zy verzogten de aanftelling van eenen nieuwen Kerkenraad, met afzetting van verfcheide Ouderlingen en Diakenen. Ten vollen werd hier in

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 69.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 211–215.

LX BOEK. — 1787 1788.

in bewilligd. —— Ten zelfden dage besloot de Regeering, dat naa deezen het verkiezen van Ouderlingen en Diakenen, het beroepen van Predikanten, en het geheele Kerklyke Bestuur van de Gereformeerde *Nederduitsche* en *Walsche* Gemeente op den ouden voet zou worden behandeld en ingerigt, met vernietiging van alle zodanige Besluiten als daar tegen strydig mogten bevonden worden (*).

Pooging om de *Doops-* en *Roomschgezinden* van het Burgerregt te versteeken, in hoe verre gelukt.

Meermaalen gewaagde ons Geschiedblad van den haat des Gereformeerden Kerkgenootschaps tegen de *Roomschgezinden* en *Mennoniten* of *Doopsgezinden* binnen *Deventer* (†). Fel tegen deezen gebeeten betoonden zich de Hoofden der Oranje Party vóór de Omwenteling (§); 't geen hun toen ontstaan was, dagten zy nu, met verdubbeld betoon van haat, betaald te zetten. Van hier een wydstrekkend Verzoek tegen Lieden van gemelde Gezindheden ingerigt, waar op de Regeering betuigde, „ wel te „ mogen lyden, dat geen *Roomschgezinden*, „ noch ook geen *Mennoniten*, buiten die „ geenen, welke zulks reeds bezaten, „ noch tot het Burgerregt, noch tot de „ Gilden, zouden mogen toegelaaten wor- „ den; dat zy egter niet konden verstaan „ den Kinderen der *Mennoniten* uit te slui- „ ten, of te berooven van het Regt by „ hun-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 202.
(†) Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 71.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 64.

„ hunne Ouderen tot de Gildens en het „ Burgerschap bereids verkreegen. Dat „ ook Schepenen en Raad mogten lyden, „ dat de *Lutheraanen*, daar toe, als mede „ tot de Burgervoorregten zouden worden „ toegelaaten; met uitzondering nogthans „ tot het Regt van Regeering, en het „ bekleeden van Ampten, waar toe het „ Lidmaatschap van de Gereformeerde Ge- „ meente vereischt wordt (*).”

Poogingen der Gilden niet altoos geslaagd.

De Gildens, aan welken het gemist was, vóór de Omwenteling, hunne oogmerken ter verdrukkinge van byzondere Persoonen, meest van andere Gezindheden dan de heerschende Kerke, te bereiken, meenden thans dit plan met meer spoeds voort te zetten. Byzonder stak hier in het Zydekraamers Gilde uit. Zy riepen de by hun gehaatten voor hunne opgeworpen Regtbanken, veroordeelden anderen om maar met éénen of twee Knegts te mogen werken, ja slooten nog anderen geheel van hunne verkreegene Gilderegten uit (†). Dit gaf aanleiding tot veele Verzoekschriften en Tegenverklaaringen. Deeze bragten de Regeering in verlegenheid: zodanig dat zy, in dit byzondere geval, zonder gevolg of nadeel voor de Hoogheid der Stad, en ten gevalle van het Concordaat van Raad en Gemeente van den zeven en twintigsten van Lentemaand des

Jaars

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 207.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 269. 275. 279. 285. 310. IX. D. bl. 196. X. D. 293.

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

Jaars MDCCLXXXVIII, den raad en het besluit innamen van twee Provinciaale en onpartydige Regtsgeleerden, door Commissarissen van zyne Hoogheid daar toe benoemd, en overeenkomstig met dier uitspraake, eindelyk ten beslissenden antwoord gaven, dat zy de Klaagers en Verzoekers, in hunne gedaane eischen en genomene besluiten, niet ontvangelyk verklaarden, en de Beklaagden vryspraaken (*).

Woede waar mede men de Patriotten aldaar vervolgt

In *Deventer*, waar men meestal met losgelaaten teugel tegen de Patriotten woedde, was niemand veilig, zelfs de zodanigen niet, die op last der Provinciaale Commissie ter Verdeediging, of der voorige Stadsregeering, iets verrigt hadden. Veelen deezer waren ook ter onveilige Stede uitgeweeken (†). Met hoe veel reden kan blyken uit een Verzoekschrift, vol van de onverduldigheid der wraake, door de Leden der *Oranje Societeit* te *Deventer*, en eenige anderen, in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXVIII, aan de Leden der Gezwoorene Gemeente overgeleeverd, ten aanziene der in *Deventer* gebleevenen, „ *Zy* hadden," dus luidde de aanhef, „ tot hunne zielgrievende smerte als nog moeten „ zien en ondervinden, dat door eene al „ te groote en ongehoorde toegeevenheid „ van

(*) De onderscheiden gevallen worden, met de stukken, opgegeeven in de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 167–200.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 91.

„ van het eerfte Lid van Regeering, tot LXI.
„ nog toe, niets rechterlyks tegen de BOEK.
„ Hoofdaanvoerders, Beleiders, Dryvers —
„ en Uitwerkers, van de zedert eenige 1787.
„ Jaaren te dier Stede eerst allengskens 1788.
„ naderhand openbaar ondernomen verderflyke ondermyning van de nu herftelde Conftitutie was ondernomen." Eene optelling in de haatlykfte bewoordingen van de voornaamfte bedryven der Patriotten, fluit met de woorden der onverduldigheid; „ dat men deeze Lieden, met „ opgeiteeken hoofde langs de Straaten „ en overal in veiligheid zag wandelen, tot „ groote ergernis, fmerte en verdriet der „ goede en getrouwe Burgery, tegen welken zy, in een moorddaadig Eed- en „ Vloekgefpan, zich hebben verbonden „ en werklyk getoond in ftaat te zyn, „ om dit hun fnood opzet met daaden te „ toonen."

Zy verzogten deswegen, „ dat hun Wel „ Ed. Agtb. door hunnen invloed by het eerfte Lichaam der Regeeringe het daarheen „ mogten ftuuren, dat tegen allen deezen, „ op de kragtdaadigfte wyze, mogt worden geinquireerd en geprocedeerd, en altoos aan geenen deezer Hoofdberoerders „ Vergiffenis of Amnestie verleend." — Wyders, „ dat van ftonde aan, aan alle „ deezen, voor zo verre zy Advocaaten „ waren, de Bank van Juftitie der Stad „ *Deventer*, mogt worden ontzegd, en hun „ Wel Ed. Hoog Agtb. verzogt, dit ten „ aanzien van het Platteland en de Kleine

„ Ste-

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ Steden van *Overyssel*, op den Landdag „ mede tegen dezelven uit te werken. — „ En eindelyk, dat 'er een onverbreekly„ ke Stadswet en Concordaat mogt ge„ maakt worden, dat die geenen, welke, „ in den voorleden Jaare, en nu, uit eene „ of uit beide de Lichaamen van Regee„ ringe of uit groote en kleine Ampten „ verlaaten zyn of verlaaten worden, nooit „ voor hunne Persoonen in eenig Lid van „ Regeeringe, of in eenig Ampt binnen „ *Deventer*, zouden kunnen verkoozen of „ aangesteld worden, als zich zulks door „ hun onverschoonlyk gedrag, ten vollen „ onwaardig gemaakt hebbende."

Een welverwagt gunstig Antwoord bejegende dit wraakademend Verzoekschrift. Immers de Gezwoore Gemeente stemde in allen deele in met het verzoek deezer Lieden, door hun met den naam van *goede Burgery* vereerd, met betuiging „ van „ te hoopen en te verwagten, dat hun „ Wel Ed. Hoog Agtb. geen oogenblik „ zouden aarzelen om de braave, getrou„ we, verdrukte en nogthans standvastig „ gebleeven Burgery, in allen deele, te „ gelieven en genoegen te geeven (*).

Afkondiging eener Amnestie.

Slegts drie dagen, naa het indienen van dit schreeuwend stuk, op den dertigsten van Lentemaand, kondigde de Regeering van *Deventer*, als daar toe aangespoord door meergemelde Commissarissen des Stadhouders, eene Amnestie af, die zeker in al-

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D, bl. 25—27.

allen deele niet beantwoordde, aan de schreeuwende wraakstem der Leden van de *Oranje Societeit*, dan egter naa eenige veel vrede en vriendschaps in 't algemeen ademende uitdrukkingen, goeddeels aan deezer wensch beantwoordde. Immers dezelve was gerigt aan de zodanigen, „ die, „ binnen den tyd van drie maanden „ tot hunne Huizen, Handteeringen en „ Beroep wederkeerden, en betoonden „ het welberaaden voorneemen gevormd „ te hebben, om zich voortaan als getrou„ we Burgers en gehoorzaame Ingezetenen „ te gedraagen." — Dan deeze gunst- en genaäanbiedende Kwytschelding ging gepaard met zo veele bepaalingen en uitzonderingen als wy in andere Gewesten aantroffen. Bovenal werden van deeze Vergiffenis uitgeslooten; „ alle Raaders of „ Daaders, die schuldig of medepligtig „ mogten zyn aan het voorgevallene in „ of voor het Huis van de Burger So„ cieteit der Prinsgezinden (*)." — Van den anderen kant waren in deeze Amnestie alle Plunderaars begreepen, „ onverkort „ en in zyn geheel laatende de Remotien, „ Verlaatingen of andere Schikkingen van „ Ampten en Bedieningen, invoege als „ geoordeeld is, of nog zal geoordeeld „ worden plaats te moeten hebben (†)."

LXI. BOEK.

1787.
1788.

Van

(*) Het aldaar, ter stuiting van een geweldig Oproer voorgevallene, hebben wy te boek geslaagen in het XVIII. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 75.

(†) Deeze geheele Amnestie is voor handen in de *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 53—57.

LXI. BOEK. — 1787, 1788. Een Beeldtenis van WILLEM DEN III. vernield en eene andere in stede vereerd.

Van *Deventer* kunnen wy niet scheiden, zonder nog eene byzonderheid te vermelden, die de zugt der Regeeringe voor het Stadhouderlyk Huis, op eene zonderlinge wyze, aan den dag lag. In de hitte van een onbeteugelde Patriottischen yver, hadden, op den avond der Keur-approbatie, in den Jaare MDCCLXXXV, eenige Leden van het toenmaalig tweede lid der Stadsregeering, de Beeldtenis van WILLEM DEN III. voor de Schoorsteen in de Raadzaal geplaatst, door den Kunstschilder TER BURG vervaardigd, „ op eene vuilaartige „ en verwaaten wyze," gelyk de Regeering vermeldt, „ met verzaaking van den „ verschuldigden eerbied voor gekroonde „ Vorsten, dit Stuk uit den Schoorsteen „ gerukt, ginds en herwaards in de ver- „ trekken van het Raadhuis rondgesleurd, „ en eindelyk, naa afsnyding van het „ hoofd, dit meesterstuk van alle Kunst- „ minnaaren geagt, verbryzeld." — In Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, werd dit leed geboet, en die schennis hersteld. De Raad BOSC DE LA CALMETTE hadt, uit handen van een ongenoemd *Geldersch* Heer, een ander Afbeeldzel van dien zelfden Vorst ontvangen, 't welk onder de hartlykste dankzeggingen aan den Geever „ van die zeer gewaardeerde gifte „ aan de Stad gedaan," en aan den gemelde Raadsvriend voor zyne aangewende moeite, te dier plaatze gesteld wierd (*).

Buk-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 301. 302.

Bukte dus *Deventer* onder het geen hier gebeurde, haare moedige Zusterstad *Zwolle*, moest, naar maate van de hoogte, waar toe zy zich in het handhaaven van de zaak der Patriotten verheeven hadt, te dieper nedergedrukt worden. Eene vernedering, welke zy voelde by de Inrukking der *Pruisfische* Krygsbenden, en de daar mede onmiddelyk zich paarende grievende bezwaaren door ons reeds breedspraakig vermeld (*).

LXI. BOEK. 1787. 1788. 't Gebeurde te *Zwolle*.

Met veel behoedzaamheids hadt de Regeering, den afkeer van een groot aantal Burgeren van het Oranje draagen kennende, het zich uitdosschen met die leuze aanbevolen (†), en werd zulks, in den aanvange, door de vrees voor het *Pruisfisch* Krygsvolk vry algemeen gehoorzaamd. Doch, wanneer dit voor Staaten Krygsvolk verwisseld was, nam het vertoon dier kleure niet alleen van dag tot dag af; maar droeg men zelfs *witte lissen* aan de hoeden; en veroorloofde zich, volgens de klagten, door de Officieren der Bezettinge aan den Commandant gedaan, de Patrouilles, met Steenen, Sabels en Brandhouten aan te vallen; met bloote Sabeltjes onder den rok en met messen van over de anderhalf voet lang in den zak te loopen, en scholdt de Soldaaten, die

De *Zwolsche* Burgers beschuldigd van schennis aan Oranjetekens en mishandeling der Krygslieden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 107—109.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 169.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. die zy wisten dat uit *Holland* hunne Officieren na *Utrecht* gevolgd waren, voor Schelmen. De benaamingen van *Oranje Vee* en dergelyke lieten eenige Burgers, te zamen een Krygsman ontmoetende, ten schimp hooren, 't welk aanleiding gaf tot rustsloorende voorvallen tusschen Burgers en Krygsvolk. In 't byzonder beriepen zy zich op het verscheuren en onder den voet trappen van een Oranje Cocarde in het Huis van een Soldaat door twee Burgers; en dat zy, op straat een Officier ontmoetende de onbeschoftheid hadden om op hun agterste slaande, te zeggen, *Al evenwel vivat de Francoisen!*

Schryven der Officieren deswegen aan de Commandant. Schoon wy wel willen gelooven, dat deeze stukken niet verkleind zyn opgegeeven, kennen wy de *Zwollenaars* genoeg in staat, tot het speelen van eene zo tergende rolle, die de Krygsofficieren aan den Commandant deedt schryven, „ dit al„ les geeft zulk een misnoegen onder dit „ Garnisoen, welks respective Corpsen zo „ veel van eene landverdervende Cabaale „ geleeden hebben, en allen eenpaarig „ geresolveerd zyn de oude thans herstel„ de Constitutie met goed en bloed te „ helpen soutineeren, en zyne Doorlug„ tige Hoogheid in alle zyne wettige „ Voorregten te maintineeren, dat zy zich „ verpligt rekenen, tot voorkoming van „ alle onheilen, en om de rust en goede „ orde in *Zwolle* te bewaaren, hem te „ verzoeken, by de Magistraat te willen „ bewerken, dat, door Hoogstdezelve

„ eene

„ eene Publicatie worde gedaan, waar by „ aan alle Ingezetenen, zonder onder- „ scheid, geordonneerd wordt het draagen „ van een Oranjeteken, ten bewyze dat „ zy de verfoeilyke Cabaale, (waar door „ wy al zo veel geleeden hebben,) niet „ meer zyn toegedaan, of 'er ten min- „ sten] niet openlyk voor durven uitko- „ men, op dat hier door de Harmonie „ tusschen Burgers en Militairen hersteld, „ en alle reden van billyk misnoegen uit „ den weg geruimd worde, en de Stad „ voor alle onheilen bewaard blyve."

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

Nadere bepaaling van het draagen van Oranje, en voorzorg tegen Zamenrottingen.

Zulk een schryven bewoog den Commandant, hetzelve te zenden aan de Stads Magistraat, het daar in gestelde met zyn getuigenis te bekragtigen, en op het verzogte aan te dringen. Dit hadt ten gevolge eene Aankondiging, by welke de Magistraat, in 't algemeen de ruststooren-de gedraagingen erkent, „ van weinige „ losbandige lieden." Eene uitdrukking, welke genoegzaam aanduidt, dat de opgemelde gevallen zeer zeldzaam waren, en voorts de evengemelde algemeene Aankondiging, wegens het draagen van *Oranje*, met deeze byzonderheden vermeerderden, „ Dat 's avonds naa zonne ondergang gee- „ ne lieden zouden mogen zamenschoo- „ len, of in een meerder getal dan vier „ op straat blyven staan, of langs de straa- „ ten loopen. —— Dat naa zonne onder- „ gang niemand met een ronden Hoed op „ straat zal mogen verschynen. —— Dat „ niemand zich zou hebben te verstou-

LXI. BOEK. 1787. 1788.

„ ten, anderen, 't zy Burgers of Militai-
„ ren, Officieren of Gemeenen uit te
„ schelden, te beschimpen, te bespotten,
„ naa te spuwen, naa te wyzen of op
„ eenige andere wyze te tergen, 't zy
„ door daaden, of woorden. — Einde-
„ lyk gelasten zy, dat naa verloop van
„ vier en twintig uuren, naa het doen
„ deezer Afkondiginge niemand op straat
„ zou mogen verschynen, dan voorzien
„ met een zigtbaar Vercierzel van Oran-
„ kleur, 't zy op de Borst, of op den
„ Hoed (*)."

Zilvere Keeshondjes verboden.

Uit *Holland* kwamen eerlang na *Overysſel* over de vervaardigde zilveren of tinnen *Keeshondjes*. In *Zwolle* bestondt een en ander dezelve onder de man te brengen of naa te maaken. Een bedryf met Geldboeten gestraft (†).

De inwooning voor Patriotten van elders bezwaarlyk gemaakt.

Verhuizingen van het eene Gewest na het andere waren veelvuldig, in den eersten tyd naa de Omwenteling. *Overysſel* kreeg een ruim aandeel van deeze woonplaats verwisselende Burgers, ook de Stad *Zwolle*. Dit baarde duchten voor een te grooten toevloed Patriotten in eene Stad; waar reeds zo veele Patriotten woonden; en die door derzelver aangenaamheid en meeste overeenkomst aller *Overysſelsche* Steden met de *Hollandsche*, uit dit Gewest veel toeloops scheen te zullen krygen. Men maakte dit bezwaarlyk, door het vorde-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 142—147.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 139.

deren van Bewys eens goeden en onbesprooken gedrags, en dat zy als stille Burgers aldaar verkeerd hadden. Wie dit niet konden doen, en in *Zwolle* wilden komen of blyven woonen, moesten met Eede belooven, dat zy zich, geduurende hun verblyf te dier Stede, als stille, rustlievende en aan de bevelen van Schepenen en Raaden gehoorzaame Ingezetenen zouden houden en gedraagen niet alleen, maar ook den Eed op de tegenwoordige Constitutie afleggen (*).

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Wegens dien Eed, in *Overyssel* gevorderd, waar van wy reeds spraaken (†), viel te *Zwolle* met den Leeraar der *Walsche* Gemeente, PIERRE CHEVALLIER, eene byzonderheid voor, gewigtig genoeg om hier plaats te vinden, als behelzende 's Leeraars gedagten over dien Eed, en het oogpunt waar uit de Regeering denzelven wilde beschouwd hebben. ,, Ik zou," dus schreef die Leeraar, ,, uit het oog verliezen 't geen ik aan my zelven, en aan ,, myne Gemeente verschuldigd ben, indien ik in gebreke bleef de redenen, ,, welke my bewoogen hebben, om in ,, den door U Wel Ed. Hoog Agtb. gevorderden Eed tot bevestiging der Constitutie, te difficulteeren, voor U Wel ,, Ed. Agtb. open te leggen.

Gevoelen van den Leeraar CHEVALLIER over den Eed.

,, Ik gevoel my ten sterksten hier toe ,, aangemoedigd door het gunstig uitstel, ,, 't welk

(*) *Verzam.* by DE CHALMOT VII. D. bl. 93
(†) Zie hier boven bl. 264.

XXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ 't welk U Wel Ed. Hoog Agtb. my „ tot myne Justificatie gelieven te verlee- „ nen; voor welk blyk van toegenegen- „ heid ik U Wel Ed. Hoog Agtb. myne „ gevoeligste erkentenis betuig. —— Ik „ heb hier door gelegenheid ontvangen „ om op nieuws myne demarches na te „ gaan, en niets onbeproefd gelaaten, 't „ geen my in deeze zaak eenig licht, „ eenigen raad, konde verschaffen. —— „ Naa al het onderzoek heb ik bevonden, „ niet anders, volgens myn Geweeten te „ hebben kunnen handelen.

„ Ik neem dus de vryheid, Wel Ed. „ Hoog Agtb. Heeren! het volgende, tot „ myne Decharge en Justificatie van myn „ gehouden gedrag aan U Wel Ed. Hoog „ Agtb. voor te draagen, niet twyfelende „ of U Wel Ed. Hoog Agtb. zult in dee- „ ze myne redenen, volgens uwe billyk- „ heid, genoegen neemen, en overtuigd „ zyn van de billykheid myner oogmer- „ ken.

„ Ik heb altyd geloofd, Wel Ed. Hoog „ Agtb. Heeren! dat de gevorderde Eed „ geen gezag ter Wereld hadt, indien „ deszelfs Interpretatie aan de loutere wil- „ lekeur van een ieder werd overgelaa- „ ten. —— Ik vertrouwde dat dezelve „ een bepaalden zin hadt, overeenkom- „ stig het oogmerk van de Souverain, en „ dat dezelve geen bloot Formulier was „ zonder vaste betekenis.

„ Ik beschouwde de woorden van den „ Eed als klaar, als duidelyk, als ondub-

„ bel-

„ bezinbig, en nam ze dus in den na- LXI.
„ tuurlykften zin, welken de kragt der BOEK.
„ woorden scheen op te leeveren. ——
„ Ik heb dus aan de plegtige belofte *van* 1787.
„ *eene getrouwe en getrouwe Aankleeving der* 1788.
„ *Constitutie*, geene andere betekenis kun-
„ nen hegten, dan dat ik, door den Eed
„ my onder verpligting bragt, om alles
„ in mynen kring, naar myn beste ver-
„ mogen, toe te brengen tot bevestiging
„ dier Constitutie. Deeze Eed schreef
„ my, naar myn inzien, niet alleen voor
„ negative Pligten van enkel stilzwygen,
„ Pligten, die zich niet verder uitstrekten
„ dan de belofte om geene poogingen te
„ doen tot omkeering der Coustitie, maar
„ vorderde van my, dat ik belang zou
„ stellen in de bevestiging van dezelve.

„ Het-geen ik beloofde wilde ik met
„ oplettenheid en nadenken vervullen,
„ en hier toe gevoelde ik te veel opregt-
„ heid, te weinig vrymoedigheid. ——
„ Ik zou dus te kwaader trouw den Eed
„ hebben afgelegd. Ik was overtuigd,
„ Wel Ed. Hoog Agtb. Heeren! dat ik
„ my als een eerlyk Burger konde ge-
„ draagen en met een *Nederlandsch* hart
„ myn Vaderland liefhebben, en hetzelve
„ tragten van nut te zyn, zonder die vol-
„ strekte aankleeving aan de Constitutie —
„ maar ik gevoelde my alle agting on-
„ waardig, ik zou my schuldig gemaakt
„ hebben aan ontrouw, en een Heiligen
„ pligt overtreeden, indien ik met dee-
„ ze Interpretatie den Eed gedaan hadt,

 „ dien

LXI. BOEK. — 1787. 1788. „ dien ik niet zorgvuldig konde naakomen.

„ Hier kwam by, dat ik my zelven „ niet wel kon overtuigen, noch het met „ de Wysheid van den Souverain overeenbrengen, dat dezelve door den Eed „ my niets anders zou willen voorschryven dan de onthouding in zulke daaden, die onmiddelyk ingericht zouden „ zyn tot omkeering der Constitutie; welke eerder door de Wetten zouden kunnen verhinderd worden, dan door het „ afleggen van eenen Eed.

„ Daarenboven Wel Ed. Hoog Agtb. „ Heeren! verloor ik geenzins uit het oog „ den tyd, waar in deeze Eed gevorderd „ wordt; en ik begreep dat de voorschreevene Eed in de omstandigheden, waar „ in wy leeven, en in de tegenwoordige „ gesteldheid van ons Vaderland, iets meer „ was dan een gewoone Burgereed, of „ een Eed gedaan aan eene vreemde Mogenheid.

„ Deeze Eed, afgelegd in eenen tyd, „ waar in de Partyschappen woelen; in „ een tyd van onrust en onzekerheid; in „ een tyd waar in de denkbeelden der „ wysste, der verstandigste, der braafste „ Ingezetenen over 't geen men *Constitutie* „ *van ons Land* noemt, zo zeer uit elkanderen loopen; in een tyd, waar in „ men een zeer uitmuntend Burger kan „ zyn, en egter zeer verschillend denken „ over den byzonderen Regeeringsvorm, „ en deszelfs invloed op het heil des Va-

„ der-

„ derlands; in een tyd, waar in zelfs de LXII
„ beste Mensch ieder oogenblik ongetrouw BOEK.
„ zou kunnen worden aan deezen Eed, ——
„ opgevat in dien positiven zin, welke 1787.
„ my de waare en natuurlykste voorkomt 1788.
„ te zyn. —— Deeze Eed, zeg ik, afge-
„ legd in zodanig een tyd, schryft meer
„ verpligting voor, dan in een tyd van
„ rust en eensgezindheid.

„ Volgens deezen Eed zou men in een
„ geduurig gevaar zyn om tegen zyne
„ Principes te zondigen, of ongetrouw te
„ zyn aan zyne beloften. —— Deeze Eed
„ wel doordagt, wel ingezien, zou die
„ natuurlyke vryheid belemmeren, die ie-
„ der Burger in eene Republiek toekomt,
„ welke, zyne betrekkingen vervullende,
„ in geene zyner gesprekken, zyner han-
„ delingen en gevoelens, welke niet in-
„ loopen tegen zynen Pligt, mag gehin-
„ derd worden.

„ Het zy my vergund Wel Ed. Hoog
„ Agtb. Heeren! hier nog by te voegen,
„ dat ik, als Amptenaar, den Eed doende,
„ ook in dien kring als Amptenaar den
„ Eed met ernst en opregtheid vervul-
„ len moet.

„ Het was dus, volgens myn inzien,
„ niet meer genoeg algemeen Heil voor
„ den Lande af te smeeken, beginzels van
„ Vaderlandsliefde te prediken, die onaf-
„ hangelyk zyn van eenigen Regeerings-
„ vorm; het was niet genoeg, aan GODS
„ Barmhartigheid een arm, een ongelukkig
„ en verward Vaderland op te draagen;
„ maar

LXI. BOEK. 1787. 1788.

„ maar, ik geloofde, dat ik door den Eed
„ my onder een meer byzondere verplig-
„ ting bragt, om, in deeze dagen, voor die
„ Constitutie te bidden, en dezelve aan
„ te pryzen. —— Ik gevoel dat ik my
„ nimmer onttrekken mag aan de gehoor-
„ zaamheid, die men aan de Overheid
„ verschuldigd is; maar 'er is, myns be-
„ dunkens, een groot onderscheid tus-
„ schen het aanpryzen van eene redelyke
„ Gehoorzaamheid aan den Souverain,
„ welke het Christendom ten sterksten
„ gebiedt, en de aankleeving van zekere
„ Constitutie, die zo wankelend is, waar
„ over men zo verschillend denkt, welke
„ de Souverain zelve voor zeer gebrek-
„ kig houdt, en die zo veele veranderin-
„ gen ondergaan heeft.

„ Eindelyk, Wel Ed. Hoog Agtbaare
„ Heeren! ben ik ten vollen overtuigd,
„ dat de beste gesteldheid van geest, waar
„ na een Burger, en een Christen, in
„ deeze dagen, moet streeven, de Onzy-
„ digheid is —— niet die Onzydigheid,
„ welke op Onverschilligheid uitloopt;
„ maar die geene, welke zich voor geen
„ Party verklaart. Ik heb voorgenomen
„ my voor niets in de bresse te stellen
„ dan voor Godsdienst, voor Deugd en
„ Regtvaardigheid. —— Ik wensch, in 't
„ midden der woelingen der hartstogten,
„ in het midden van zo veele tegenstry-
„ dige werkingen, myne gerustheid te
„ bewaaren, een hart om te draagen, dat
„ het heil van het Vaderland zoekt in de

„ ver-

LII. BOEK. — 1787. 1788.

„ verbetering der Zeden, en alleen die beginzels aan te kleeven, die eerwaardig moeten zyn in ieder Land, waar in eene redelyke Vryheid, openbaare Veiligheid, huishoudelyke, burgerlyke en Christlyke Deugden, den grondslag van het welzyn der Maatschappye moeten uitmaaken.

„ Dit zyn myne waaragtige Gevoelens, Wel Ed. Hoog Agtb. Heeren! welke my belet hebben den Eed met vrymoedigheid te hebben kunnen afleggen.

„ Met deeze Interpretatie, met deeze myne Gevoelens, met deeze myne voorneemens, zou ik tegen my zelven gezondigd hebben, en veragtlyk in myne eigene oogen geworden zyn, indien ik den Eed, zonder omzien, gedaan had.

„ Ik zou in myn hart gelochend hebben het geen ik met myne lippen beloofde, en ik zou reden gehad hebben om te vreezen, dat ik door deezen Eed iets zou toevoegen tot die Zonden, waar om God zyn slaande hand over ons Vaderland uitgestrekt houdt, en medewerken tot die rampen, welke zo veel ligtvaardige Eeden over 't zelve brengen zullen — en hoe veel nadeels zou ik daar door niet doen aan de betrekking, waar in ik staa, aan het Ampt dat ik bekleed, en aan den Godsdienst dien ik predik.

„ Misschien, Wel Ed. Hoog Agtb. Heeren, doe ik een stap, die beslissende voor myn gansche leeven zal zyn. —

„ Myn

LXI. BOEK. — 1787. 1788. „ Myn Huisgezin, en myne Gemeente, „ zyn my, zonder ophouden, voor het „ oog — eene Gemeente, in welker be„ stuuring ik zo veel aanmoedigings, zo „ veel zegens vondt —— eene Gemeente „ welke ik zo lief hadt, en aan welks bloei „ ik alle myne kragten wenschte te be„ steeden. —— Niet tegenstaande dit al„ les ben ik gerust, dat ik, noch als Va„ der, noch als Egtgenoot, noch als Lee„ raar, tegen myne verpligting heb aan„ gegaan door het weigeren van den ge„ vorderden Eed, en ik ben bereid liever „ bitterheid te smaaken, dan iets te doen „ tegen myn hart; dan beginzelen te laa„ ten vaaren, waar in ik myne eer stel, „ en welke ik geloof verbonden te zyn „ met Godsdienst en met Liefde voor het „ Vaderland.

„ Ik heb niets te vraagen, niets te ver„ zoeken, Wel Ed. Hoog Agtb. Heeren! „ alleen wensch ik, dat U Wel Ed. Hoog „ Agtb. deeze myne Justificatie in gun„ stige overweeging gelieft te neemen, „ en dat dezelve aan iemand, die niet ge„ heel onnuttig voor deeze Stad geweest „ is, het genoegen niet weigeren zal van „ zyn gedrag goed te keuren, en te geloo„ ven, dat hy gehandeld heeft volgens „ zyn Pligt."

Verslag daar op uitgebragt. Op dit stuk werd een Verslag uitgebragt, 't geen de denkbeelden der andere Partye, deezen Eed betreffende, in klaarderen dag haalt, dan het ons voorstaat zulks elders ontmoet te hebben, en waarom wy

„ het

het meest met de woorden der Berigteren zullen opgeeven. „ 't Was hun voorgekomen, dat de Heer CHEVALLIER, te „ zeer gehegt aan dwaalende grondbeginzels, welke door het ongluk van den „ tyd, maar al te diep wortelen geschooten hadden, zich verkeerde denkbeelden vormde, van de Pligten, welke een „ goed Burger, en vooral een Predikant, „ te betragten heeft, en zich verbeeldde „ als of hy de door onze Voorvaderen „ vastgestelde, en, zo GOD het niet verhoed hadde, tot ongeluk van het Land „ en de Ingezetenen omvergeworpen, „ doch thans weder herstelde Constitutie, „ niet getrouw en getrouw zou kunnen „ aankleeven, zonder dezelve, in byzondere gesprekken, en op den Predikstoel, „ aan te pryzen, en dus het tegenovergestelde te verrigten van het geen te vooren tot het omkeeren van 's Lands aloude Regeeringsvorm geschied is; daar „ het, in tegendeel, een ieder Burger betaamt, de zaaken van de Regeering en „ de handhaaving der vastgestelde Regeeringsvorm, over te laaten aan de zorge „ van de wettige Regenten, en het vooral niet tot den kring, waar in een Predikant gesteld is, behoort, zich met „ zodanige zaaken, in de gesprekken met „ de Leden van zyne Gemeente, veel „ min op den Predikstoel in zyne Leerredenen bezig te houden, als dewelke „ behooren ingerigt te zyn om de Gemeente te onderwyzen in den Gods-

„ dienst

LXI. BOEK. 1787. 1788.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ dienst, en aan dezelve in te fcherpen die „ Pligten, welke, naar het voorfchrift van „ het Heilig Euangelie en de Leer in de „ *Heidelbergfche Catechismus* begreepen, elk „ Christen ter bevordering van zyn tydlyk en eeuwig geluk, te kennen en te „ betragten noodig heeft: onder welke „ wel uitdruklyk mede behooren de Pligten van behoorelyke gehoorzaamheid en „ het bewyzen van alle liefde en trouwe „ aan die geenen door welker hand het „ God belieft te regeeren; maar geenzins „ begreepen is in het beoordeelen, aanpryzen of afraaden van die Wetten en „ Regeeringsvorm, onder welke men „ leeft. — Waarom ook een openbaar „ Leeraar, fchoon ook geen Eed op Stads „ en Lands Conftitutie hebbende afgelegd, van zelfs verpligt is den Zegen „ van God voor het Land en de vastgeftelde Regeering af te fmeeken, en „ zich nimmer daar van mag onttrekken, „ of zich veroorlooven, om, in zyn publiek Character en Bediening, daar hy „ de mond der Gemeente tot God moet „ zyn in het openbaar Gebed, naar zyne „ particuliere begrippen den Zegen van „ het Opperweezen over de vastgeftelde „ Regeering al of niet af te bidden."

Chevallier afgezet.

Op deeze gronden waren zy van oordeel, dat de Leeraar Chevallier, door het weigeren van den voorgeftelden Eed, zich zelven buiten ftaat ftelde om in de bediening als Predikant te volharden, en hy dus voor ontflaagen moest worden gehou-

houden. Dit verslag werd goedgekeurd en in een Besluit van Schepenen en Raaden veranderd (*). LXI. BOEK.

De Kerkenraad der *Walsche* Gemeente, volmaakt over het dienstwerk des Heeren CHEVALLIER te vrede, het bezwaarlyk oordeelende, het gemis van zulk een Leeraar te zullen kunnen boeten, en daarenboven zich overtuigd houdende van 's Mans gevoelens en oogmerken; te meer daar hy nimmer nagelaaten hadt, noch ooit zou nalaaten, in zyne Gebeden den Zegen van den Almagtigen GOD af te smeeken, over de geenen, die in Hoogheid en Regeeringe gesteld waren; en het weigeren van den van hem gevorderden Eed niet was voortgevloeid uit slinksche bedoelingen, maar uit een naauwgezet Geweeten, 't geen zich de gevolgen en verpligtingen van den Eed te uitgestrekt voorstelde om aan dezelve stipt, en in gemoede, te kunnen voldoen, was de Stadsregeering aan, met een ootmoedig verzoek om dien Leeraar in zyn Ampt te herstellen, „ op zodanig eene „ Verklaaring," gelyk zy 'er byvoegen, „ van Onderwerpinge aan de tegenwoordige Constitutie, als de Regeering tot „ haare gerustheid, en tot verzekering van „ die Constitutie, noodig zou oordeelen, „ en die overeenkomstig zou weezen met „ zyne gevoelens, om zich als een stil „ Burger te gedraagen, zich aan de standgry-

1787. 1788. Vergeefsche pooging des Kerkenraads om hem te behouden.

(*) *Verz.* by DE CHALMOT VI D. bl. 287—295.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ grypende Constitutie te onderwerpen, „ en geene poogingen te doen om dezelve omver te werpen."

Om van CHEVALLIERS oogmerken in dier voege te spreeken, hadt de Kerkenraad grond; dewyl hy, in eenen Brieve aan denzelven gerigt, nevens dit Verzoekschrift der Regeeringe overgegeeven, zich derwyze hadt uitgedrukt. Dan, noch de ernstige betuigingen des Kerkenraads, gegrond op de aan den dag gelegde oogmerken des Leeraars, noch die daar by schriftlyk overgeleeverde Stukken, konden iets te zyner Herstellinge uitwerken. De Regeering bleef by de gedaane Afzetting volharden (*).

Blyk van verregaande Haat tegen de Patriotten.

Veelvuldig zeker waren de werkzaamheden der Burgersocieteit te *Zwolle* geweest, en niet minder die der Burgercommissie daar ter Stede. De eerstgemelde werd onmiddelyk naa de Omwenteling ontboden. Schoon dit waarheid was, en 'er geen openbaare blyken voorhanden waren, dat de Burgercommissie zich de voorgaande hoedanigheid zou willen aanmaatigen, of hunne voorige raadpleegingen, op den ouden of eenen anderen voet, voortzetten, of stille Byeenkomsten hieldt, waren nogthans der Regeeringe, gelyk zy één jaar naa de Omwenteling in eene Afkondiging spraaken, geene onduistere blyken voorgekomen, dat 'er mogelyk nog in deezen, door een

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 283—286.

een of ander, mtsbruik gemaakt wierd, en beweegingen in 't werk gesteld, die niet alleen van de *geadopteerde*, doch ook *gecondemneerde* grondbeginzelen waren. Dit ontrustend denkbeeld deedt eene sterke Afkondiging, tot weeringe daar van, gebooren worden (*). Eene Afkondiging van welke wy te meer melding maaken: dewyl dezelve het gebeurde te *Zwolle*, staande den tyd der Staatkundige en Burgerlyke Beweegenissen, in een licht zet voor de Patriotten zo afzigtig als wy het ergens in eenig Staats- of Regeeringsstuk aantroffen; alleszins met verzwyging van veele, en verdraaijing van andere gevallen, zodanig ingerigt, dat de Burger, die zich eenigzins met Regeeringszaaken bemoeit, voorkomt als een schadelyk gedrocht.

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Zo verre ging de haat der oude herstelde en op nieuw benoemde Regeeringsleden te *Zwolle*, zo zeer waren zy gesteld op den uitsluitenden naam van *Regenten*, dat zy omtrent de Heeren, die by de keuze op *Pauli* MDLCLXXXVII waren aangesteld en nu geweerd, de Advocaaten en Procureurs aanschreeven, om ten hunnen opzigte den tytel van *Oudburgemeesteren* in hunne Stukken niet te gebruiken: dit te doen hielden zy genoeg om zodanige Stukken niet aan te neemen (†).

Moe-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 16—25.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 329.

LXI. BOEK. 1787. 1788. Een stuk de Magistraatsbestelling te *Kampen* betreffende, door den Prins tot de Omwenteling onbeantwoord gelaaten.

Moedig hadt zich de Stad *Kampen* in de zaak der Patriotten gedraagen, niet dan schoorvoetende, en vol van de kommerlykste vooruitzigten, was de Gezwoorene Gemeente te dier Stede toegetreeden tot het aanneemen der verbaazende veranderingen by de Omwenteling, door de Magistraat voorgesteld (*). En, in de daad, deeze mogt zich niet veel goeds spellen uit de vernieuwde Magtsopdraaging aan den Stadhouder. Nog onafgedaan tusschen dit gedeelte der Regeeringe van *Kampen* en den Prins hing een stuk de Regeeringsverkiezing betreffende. In het Voorjaar des Jaars MDCCLXXXVII hadt men nog ter goed- of afkeuring de Verkiezing aan den Stadhouder gezonden op den ouden voet; maar, by eenen zeer ernstigen doch zeer beleefden Brieve, hadt de Gezwoorene Gemeente den Prins onder 't ooge gebragt, de ongepastheid der door hem gemaakte veranderingen, in de wettig gedaane keuze, gestaafd door 't geen WILLEM DE III. ten deezen opzigte, bepaald hadt.

Hoe door hem beantwoordt.

Onbeantwoord bleef dit der Stadsregten verdeedigend stuk tot het Voorjaar naa de Omwenteling, wanneer niet de Gezwoorene Gemeente, maar de Magistraat der Stad, aanschryvens van den Stadhouder kreeg: waar by de twee door de Gezwoorene Gemeente aangestelde Gemeenslie-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 119—124.

lieden afgekeurd, en twee anderen, van wegen zyne Hoogheid, in plaats gesteld wierden. Te deezer gelegenheid onderhieldt de Prins de Regeering der Stad *Kampen* over dien hem mishaagenden Brieve, op een toon vol misnoegen; thans kwam hy, door de Omwenteling in gezag hersteld, 'er volmondig voor uit; „ Het heeft ons vreemd moeten voorko„ men dat de Gezwoorene Gemeente de „ aan ons *onbepaald* opgedraagene Appro„ batie en het maaken van Verandering „ in de aan ons toegezondene Raad- en „ Meentekeuren , thans wil *bepaaken* tot „ de weinige by haar aangehaalde geval„ len, en zulks alleen op het verhaal van „ de woorden door WILLEM DEN III. in „ een bepaald geval, de Stad *Deventer* „ betreffende gebruikt, zonder dat hy daar „ mede heeft kunnen of willen te ken„ nen geeven, dat 'er buiten de daar op„ genoemde gevallen, geene andere recht„ maatige redenen voor de tydlyken Stad„ houder zouden kunnen plaats hebben, „ waarom de Keuren niet zouden kun„ nen en behooren te worden geappro„ beerd."

LXI. BOEK. 1787. 1788.

By dit algemeene liet de Stadhouder het niet berusten. De tydsomstandigheden dreeven hem om die Patriottische en zich noode schikkende Stad toe te voegen; „ Dan nog zou de Gezwoorene Gemeen„ te van uwe Stad minder redenen kun„ nen voorwenden, van zich over deeze „ door ons gemaakte Veranderingen in

 „ der-

LXI. BOEK. 1787. 1788.

„ derzelver Keuren te mogen beklaagen; „ daar de zedert eenigen tyd in deeze „ Gewesten ontstaane Troubles en Desor„ ders, zich mede in uwe Stad hebben „ vertoond, en gelegenheid gegeeven tot „ heftige Partyschappen en driften onder „ allerlei soort van Lieden, die den naam „ van *Vaderlandlievende* hebben willen aan„ neemen, en onder dien dekmantel mid„ delen by de hand neemen, die de Con„ stitutie en vastgestelde Regeeringsvorm „ stonden om te keeren.

„ En daar, naa de gelukkige Omwen„ teling, in het voorleden Jaar, het Re„ glement van Regeering van den Jaare „ MDCCXLVIII, in de Provincie van *Overys„ sel*, weder is geconfirmeerd, hebben wy „ het niet anders dan aan het aanhouden „ en koesteren van deeze zo verderflyke „ Partyschappen en Driften in uwe Stad „ mogen toeschryven, dat men in de „ keuze, aan ons ter Approbatie gezon„ den, heeft kunnen benoemen een Per„ soon, die zich openlyk in een Dienst en „ onder eenen Eed heeft begeeven, om „ tegen den Staat zelve, en derzelver „ Troepes, waar van het Capiteinschap „ Generaal aan ons is toevertrouwd, de „ wapenen te draagen, en te worden ge„ bruikt, en dus al het openbaar Gezag „ en de wettige Regeering omverre te „ helpen werpen."

Nog meer bezwaars vondt de Stadhouder tegen deeze Gezwoorene Gemeente in te brengen; wanneer hy vervolgt, hoe waarschyn-

schynlyk aan die zelfde oorzaak zou moeten worden toegeschreeven, „ dat, niet „ tegenstaande de gelukkige Herstelling „ der Constitutie en Regeeringsvorm, en „ het eenpaarig Advys van alle de Leden „ van Staat, *Kampen* tot nog werd te rug „ gehouden, om ook binnen de haaren „ te concurreeren tot het arresteeren en „ afleggen van den Eed op de Constitu„ tie, naar het Formulier ten dien einde „ vastgesteld." —— Dan wy vertrouwen, „ dat de Gezwoorene Gemeente van uwe „ Stad, in overweeging hebbende genoo„ men, dat deeze Eed bereids niet alleen „ door alle de Staatsleden, maar ook door „ de Gemeenten en andere Amptenaaren, „ in de beide andere Hoofdsteden, is afge„ legd, geen minder blyken zal willen „ geeven van derzelver onveranderlyke „ aankleeving aan de tegenwoordige Con„ stitutie en Regeeringsvorm, dan de ove„ rige Leden van Staat, en wy willen „ daarom niet twyfelen of dezelve Ge„ zwoorene Gemeente zal, op uwe nadere „ Voorstelling, zich als nu daar toe me„ de genegen en gereed verklaaren, en „ alzo dien Eed mede afleggen."

LXI. BOEK.

1787. 1788.

Ten slot voegde de Stadhouder 'er nevens: „ daar wy uit het voorgedagte „ Adres der Gezwoorene Gemeente, be„ trekkelyk het publiceeren der Keur en „ in den Eed neemen van den genoem„ den Gemeensman, met bevreemding „ meenen te hebben gepenetreerd, gevoe„ lens, welke gerealiseerd wordende, niet

 „ an-

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

„ anders zouden kunnen ſtrekken dan tot „ krenking van onze Authoriteit, en ſtrydig met het voorſchrift van het Reglement, hebben wy, tot voorkoming van „ alle Inconvenientien, daar uit zullende „ kunnen ontſtaan, noodig geagt, U Ed. „ zulks voor te houden; ten einde U Ed. „ by het weder inkomen van de Raads- „ en Meentekeuren, wanneer by de Keur- „ nooten onverhoopt zwaarigheid mogt „ worden gemoveerd om de Raadskeur „ te publiceeren, of ook de oudſte der „ Espelen tegenwoordig te doen zyn, „ zonder bybrenging van wettige rede- „ nen, als dan zorg zullen draagen, dat „ dezelve Raadskeur daadlyk, naar ouder „ gewoonte, worde gepubliceerd, en de „ benoemde Gemeenslieden in den Eed „ genomen (*).

Zwaarigheden door de Gezworene Gemeente te dier Stede gemaakt.

De Gezwoorene Gemeente deezen Stadhouderlyken Brief uit handen der Magiſtraat ontvangen hebbende, beſloot zich over den inhoud niet uit te laaten; doch, om in het tegenwoordig tydsgewrichte, in de gemaakte Verandering, ter vervullinge van het Lichaam der Gezwoorene Gemeente, te berusten. Dan lieten zy vervolgens, in de veelvuldige onderhandelingen met de Magiſtraat, over den nieuw in te voeren Eed en hunne zwaarigheden des aangaande, niet onopgemerkt, dat hunne zwaarigheden, wel verre van verminderd, veel eer vermeerderd waren:

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 152—164.

ren: dewyl de Stadhouder in dien Brieve schreef, *dat aan de tydlyke Heeren Erfstadhouderen was opgedraagen eene* onbepaalde Approbatie, *en het maaken van verandering in de aan Hoogstdezelve toegezondene Raads- en Gemeentekeuren: ook dan, wanneer voornoemde Keuren, zonder partialiteit, drift, en kuiperyen, geschied waren.* —— Wat de nadruklyke aandrang des Stadhouders betrof, verklaarde de Gezwoorene Gemeente, „ dat, behoudens de belangens van „ haare goede Burgery, haar niets aange„ naamer zou zyn, dan, om in haaren „ kring mede te werken om de verlan„ gens en genoegens van zyne Doorlug„ tige Hoogheid, op alle mogelyke wy„ zen, te bevorderen; dat het haar der„ halven gevoelig smartte, dat de Heer „ Erfstadhouder de handelingen der Ge„ zwoorene Gemeente aan zulke verderf„ lyke Grondbeginzels toeëigende. Zy kon „ dit aan niets anders dan aan verkeerde „ Informatien toeschryven; ja hieldt zich „ verzekerd, dat wanneer hunne gedaane „ jongstleden Verklaaringen aan den Stad„ houder bekend waren; deeze omtrent „ hun gunstiger denkbeelden zou voeden."

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

De Verklaaringen waar op die Gemeente zich beriep, behelsden hoofdzaaklyk, dat by haar nooit een oogmerk of plan geweest was ter omkeeringe of verzwakking van de Regeering met de daar aan verbondene Waardigheden des Stadhouders. „ Ja, zy betuigden in deezen," op dat wy de eigenste woorden afschryven, „ op

LXI. BOEK. „ de ernstigste en meest kragtigste wyze,
„ dat zy het Erfstadhouder- Capitein Ad-
„ miraalschap Generaal, in het Doorlug-
1787. „ tig Huis van *Oranje en Nassau*, thans
1788. „ hieldt voor noodzaaklyk en onontbee-
„ relyk in het Bondgenootschap in 't ge-
„ meen; en dat zy met welmeenenheid
„ alles wilde aanwenden, dat ter instand-
„ houding van 't zelve kon strekken."

Naa deeze algemeene betuiging gaf de Gezwoorene Gemeente de redenen op waar om zy in gemoede zich bezwaard vondt, om den Eed en Guarantie vast te stellen. —— Zy hielden den Eed voor eene nieuwigheid, en in 't weezen der zaake niets verschillende van den Eed des Jaars MDCCL. Noodloos hadt men de Eeden niet te vermenigvuldigen. —— Door de voorgestelde Guarantie, werd, huns oordeels, te kort gedaan aan de Hoogheid van de Stad en het Gewest; en dat daar door de handen gebonden wierden der Staatsleden, om, zelfs met toestemming van den Erfstadhouder, vast te stellen, te verbeteren en te veranderen zodanige Punten, welke de gezamenlyke Staatsleden, ten nutte en dienste der Provincie noodzaaklyk keurden: terwyl zulks aan de andere Gewesten gelegenheid verschafte om zich met *Overysfels* inwendige en huislyke zaaken te kunnen bemoeijen, zonder daar toe aangezogt te zyn, strydig met den Eed van Admisfie. — Eindelyk hielden zy het daar voor, dat dit den weg floot om de erkende noodige Veranderingen van het

het Reglement, op eene Constitutioneele wyze, te maaken. Dit alles hadden zy met veele redenen omkleed, voorgedraagen. LXI. BOEK. 1787. 1788.

Vervolgens vondt de Gezwoorene Gemeente reden om zich te beklaagen, dat de Gecommitteerden ten Landsdage, ter Vergadering van Ridderschap en Steden, dit alles niet woordlyk medegedeeld, en teffens alle gronden van zwaarigheid, door haar vermeld, niet opgegeeven hadden. Dit wenschte zy dat mogt geschieden; ten einde aan deeze Stad geene gevoelens of oogmerken mogten worden aangetygd, nimmer door haar gevoed of gekoesterd, en die van onaangenaame gevolgen zouden kunnen weezen voor de Stad en goede Burgery.

Dit alles mogt by de Magistraat niets baaten: deeze beschouwde het verder oponthoud in deezen, „als een bron van wantrou„wen, en andere nadeelige gevolgen voor „het welzyn van *Kampen*." Zich by herhaalinge beroepen hebbende op haare heilzaame oogmerken, en beste bedoelingen, verklaarde, in 't einde, de Gezwoorene Gemeente; „Dat, hoe zeer zy van het „pligtmaatige haarer handelingen in dee„zen overreed was, haar egter niets meer „zou smarten dan dat haare Stad en goe„de Burgery onaangenaame en nadeelige „gevolgen, om haaren wil, zou overko„men: en dewyl, volgens de stellige „Verklaaring van de Magistraat, zulks „niet anders kon worden geweerd, dan Hoe zy bukte.

„door

LX. BOEK. — 1787. 1788.

„ door haare medestemming te verleenen „ tot den voorgeslaagen Eed, zy, die niets „ anders dan Stads welzyn bedoelde, en „ voor de welvaard en veiligheid haarer „ goede Burgery alles over hadt, wan„ neer zulks van hun geëischt werd, daar „ toe kwamen, onder expres beding, dat „ de Gebreken, welke, volgens erkente„ nis van alle de Staatsleden, in het Re„ glement van Regeering plaats hadden, „ eerlang, en binnen eenen bepaalden tyd, „ zouden weggeruimd en verbeterd wor„ den (*)."

Kampen een wykplaats der Patriotten.

In zulk een Staatsgety is verzetten, tegen een wegrukkenden stroom te willen oproeijen. Daar bevonden zich te *Kampen* nog genoeg in leeven, wier geheugen kennis droeg, zo zy des door de Geschiedenisse niet onderrigt waren, van de middelen ter Afkondiging door des Stadhouders Moeder ééns daar ter Stede te werk gesteld (†); en die ten deezen dage althans haaren Zoon niet zouden ontbrooken hebben. Dan, ondanks den dwang, waar aan de Stad *Kampen* nevens de andere Hoofdsteden van *Overysfel*, zich moest onderwerpen, en waar toe dezelve zo noode kwam, ging de Stadsregeering van die dagen

(*) In 't breede zyn deeze leezenswaardige Stukken te vinden in de *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 65—90. Wat hier van het gevolg was, hebben wy boven bl. 262. opgegeeven.

(†) Dit geval hebben wy in 't breede geboekt in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXIII. D. bl. 27. 122—135.

gen de eere naa van eene meerdere zagt- LXI. BOEK.
en toegeeflykheid dan men elders in *Over-*
ysfel, of ook in eenige Stad van naam in
de Bondgenootfchaplyke Gewesten, aan- 1787
trof. Hier door werd *Kampen*, de ftren- 1788.
ge maatregelen van *Zwolle* (*) niet volgende, een wyk- en fchullplaats veeler Patriotten uit andere Gewesten, byzonder uit *Holland*. 't Welk die Stad een haar ongewoone volkrykheid en bloei byzette, tot fpyt der nabuurfteden, waar de heftig blaakende Oranjegezindheid, of ftrenge bepaalingswetten, dien toevloed van Landgenooten uit andere Gewesten, in die dagen, weerde. Nog lang zal *Kampen* by den Patriot van die dagen in gezegende naagedagtenisfe en in de Gefchiedenis een voorbeeld blyven, dat Staatkundige, zo wel als Godsdienftige Verdraagzaamheid, onder de middelen ten bloei eener Stad behoore.

By de Veranderingen, die in de Kleine Steden deezes Gewests plaats greepen onmiddelyk naa de Omwenteling, door ons reeds verhaald, hebben wy niets te voegen (†), en alleen aan te ftippen, dat men 'er voortging op den ouden voet.

Overgang tot *Drenthe*.

Gaf het naauw verband tusfchen de Patriotten in *Overysfel* en het Landfchap *Drenthe* ons aanleiding om ten flotte van het gebeurde by de Omwenteling in dit Ge-

(*) Zie hier boven bl. 294.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 124—126.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. Gewest desgelyks iets in 't algemeen van *Drenthe* op te tekenen; en slooten wy dit verslag met de woorden, „ dit alles dien„ de ten Voorspel van Verdrukkingen, „ die voorts in dit Landschap plaats gree„ pen; doch tot een volgend Tydvak „ behooren (*)," zo, zal het eigenaartig weezen het wedervaaren deezes Landschaps ook in dit Boek, breeder te schetzen.

Drenthe treedt gereed toe tot de Guarantie van het Stadhouderschap; doch dringt tevens aan op herstel van de Bondgenootschaplyke Regten.

Wilvaardig was *Drenthe* om de stem te geeven tot de onderlinge Guarantie van het Stadhouderschap by de Bondgenootschaplyke Gewesten voorgesteld, en 't zelve voor een Grondwet van den Staat te verklaaren, en dit wel op de sterkste wyze. Staaten diens Gewests zogten 'er zich eene Staatkundige verdienste van te maaken. Immers zy gaven den Bondgenooten te verstaan; „ Wy vertrouwen, „ dat deeze rondborstige uitboezeming „ van onze opregte gevoelens U Hoog „ Mogenden, en alle onze Bondgenooten, „ omtrent dit zo gewigtig en belangryk „ als hoogstnoodzaaklyk punt, volkomen „ zal kunnen gerustftellen, en houden „ ons verzekerd, dat Hoogstdezelve hier „ in eene vernieuwde Preuve zullen ont„ dekken, beide van onze bestendige aan„ gekleefdheid aan de tegenwoordige heil„ zaame Regeeringsconstitutie, en van on„ ze volvaardige bereidwilligheid ter vol„ brenging van alle die pligten, welke „ door

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 127. 128.

„ door onze toetreeding tot het Verbond „ der Unie op ons zyn gebragt.

„ En dit verschaft ons, by deeze ge- „ paste gelegenheid, te gelyk de vry- „ moedigheid, om wederom, by vernieu- „ wing, onder het verlicht oog van U „ Hoog Mog. te brengen, onze weder- „ keerige bevoegdheid, om, met de ove- „ rige Bondgenooten *æquo jure* te deelen „ in de Prerogativen en Voorregten aan „ het Bondgenootschap verknogt, waar „ omtrent wy geene de minste bewust- „ heid hebben, dat wy, noch onze Pre- „ decesseuren, immer verdiend hebben „ daar van uitgeslooten te worden (*).

„ U Hoog Mogenden zullen, derhal- „ ven, gelyk wy vermeenen te mogen „ vertrouwen, in ons niet gelieven te „ wraaken, maar veel meer billyken, dat, „ naa een lydzaam en langduurig wag- „ tend stilzwygen, 't geen wy, geduuren- „ de de gepasseerde Troubles, niet heb- „ ben willen afbreeken; deels om de al- „ lergewigtigste en dringendste Delibera- „ tien van U Hoog Mog. in de allerhach- „ lykste tydstippen, niet te interrumpee- „ ren, en ook daar van zelfs den schyn „ te ontwyken, even als of wy zogten „ om de ongelukkig heerschende inwen- „ dige verdeeldheden voedzel te geeven, „ of

(*) De herhaalde vroegere vergeefsche poogingen van dit Landschap, om als een Staatslid erkend te worden, vindt men vermeld in WAGENAARS *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 191. 192.

LXI. BOEK. 1787. 1788.

„ of eenigzins in troubel water te vis-
„ schen, wy thans, naa eene zo algemee-
„ ne als gelukkige Herstellinge van onze
„ Bondgenootschaplyke Regten, op eene
„ alleszins bescheiden en vrymoedige wy-
„ ze ernstig aandringen, en, zo wel op
„ gronden in onze wydloopige en wel uit-
„ gewerkte en gedrukte Deductien van de
„ Jaaren MDCXVIII en MDCXLIII vervat,
„ tot welkers gedetailleerden inhoud, met
„ inhæsie van de aldaar aangevoerde argu-
„ menten, wy ons refereeren, als uit
„ hoofde van de toenmaalige Resolutie
„ en Betuigingen van onderscheidene Hee-
„ ren Staaten der respective Provincien,
„ hier mede volkomen bevoegd agten,
„ het alhoewel onbetwiste, nogthans niet
„ finaal toegekende Regt deezer Souve-
„ raine Landschap tot de Readmissie ter
„ Algemeene Staatsvergaderinge, op het
„ allerkragtigste, reclameeren. Met zeer
„ vriendlyk en instantlyk verzoek, dat U
„ Hoog Mogenden, dien aangaande, by de
„ Hooge Bondgenooten, Hoogstderzelver
„ veel vermogenden invloed en goede
„ officien gelieven te verleenen; ten ein-
„ de, op vooren geallegeerde gronden, te
„ effectueeren, dat door eene spoedige,
„ favorabele en vrugtbaare Resolutie, aan
„ deeze Landschap, naar billykheid genoe-
„ gen worde gegeeven, en dezelve *æquo*
„ *jure*, wederom als Stemhebbend Lid
„ onder het Bondgenootschap, op den
„ voet als van ouds, werde geadmitteerd,
„ en alle de daar toe betreklyke Voor-
„ reg-

„ regten en Digniteiten wederom toege- LXI. BOEK. 1787. 1788.
„ voegd. Waar toe wy, op heden, by
„ Missive, het veel vermogend Appui
„ van zyne Doorlugtige Hoogheid, onzen
„ Heer Erfstadhouder mede hebben ver-
„ zogt (*).”

Tydigheid zo min als gepastheid en billykheid kan aan dit Verzoek der *Drenthenaaren* ontzegd worden; dan de Staatkunde opent niet altoos het oor aan voorslagen van dien aart. Het schynt, dat de Heeren diens Landschaps niet doorzagen, dat de Eed op de toenmaalige Constitutie juist daar heenen strekte om alle misbruiken, die het Stadhouderschap ten steunzel strekten, te doen voortduuren. Het belang des Stadhouderschaps vorderde juist het tegendeel huns voorslags: om naamlyk de raaderen des Bestuurs veel eer te verminderen dan te vermeerderen. In den geheelen voordragt doet zich geen zweem op van der Verzoekeren oogmerk om, door dit te bewerken, het Heil der Ingezetenen te bevorderen, of derzelver Regten voor te staan: het lydt ook bykans geen twyfel of de hoofdbedoeling des Verzoeks was, om voor zich zelven genot te trekken van de voordeelen verbonden aan de Pos- Vrugtloosheid hier van.

(*) Dit geheele stuk, gedagtekend 20. Maart 1788, is voorhanden in de *Verzam. by* DE CHALMOT V. D. bl. 315. Vrugtloos is dit geweest, blykens de klagte over dit gemis, in den *Tegenw. Staat van het Landschap Drenthe* in 1792 in 't licht gekomen I. St. bl. 16.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

Posten en Commissien ter Algemeene Staatsvergaderinge. Niets vrugtbaars kwam 'er van deeze pooging.

Eene Commissie tot Onderzoek daar aangesteld. Derzelver gedrag.

Beter waren de Bestuurders deezes Landschaps geslaagd in hun oogmerk, met de aanstelling van eene Commissie tot de zaaken der vernietigde Exercitie Genootschappen, der Societeiten, en in 't algemeen omtrent alles wat ten dage der jongste beweegenissen in den Landschappe van de zyde der Patriotten, was voorgevallen. Dezelve bestondt uit S. P. A. Graave van HEIDEN, R. VAN ECHTEN, T. O. VAN DORNBERG HEIDEN, Z. C. VAN SCHWARTZ, J. VAN DONGEN, G. W. VAN DER FELTZ, P. HOFSTEDE, DR. WILLINGE, L. A. STEENBERGEN, W. H. ERKENSWYK, H. BAVING, W. H. HOFSTEDE, J. H. P. VAN LIER, J. H. BAVINGE (*). De voorheen mislukte poogingen van veelen deezer Heeren tegen den Burger Wapenhandel met derzelver

(*) Eenigen deezer Heeren hadden reeds, in den Jaare 1785, hunne poogingen aangewend om de Gewapende Genootschappen te vernietigen; doch te vergeefsch. Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 321. Men hadt 'er, in 't volgend Jaar, eene beraaming op gemaakt, die dezelve, als 't ware, ontbondt, en was daar door der bedoelde, doch mislukte, vernietiging, zo naby gekomen, als, zonder eene volslaagene Afschaffing, kon geschieden. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 8—10. Dan hoe weinig dit doel trof leerde onze *Historie*, den aanwasch dier Genootschappen en derzelver in beschermingneeming door Staaten van *Gelderland* vermeldende, XVIII. D. bl. 34. *enz.*

vet gevolgen, en wat er zich ten dien tyde by paarde, als Burgersocieteiten en andere Gezelschappen, die Patriottische bedoelingen hadden, zyn bekend. Het Verslag droeg de zo zigtbaare als verbaazende kenmerken van het allerhaatlykst onderzoek na alles wat immer voor een *Spaanschen Inquisitie Raad* ten voorwerpe van naavorschinge strekken kon. Noch Staatsleden, noch Predikanten, noch Staatsbesluiten van andere Gewesten, of Collegien, noch Papieren van Gewapende of Burger Genootschappen, noch vertrouwlyke Brieven, noch Gesprekken in eenen Vriendenkring gehouden, bleeven buiten het bereik van het onderzoek deezer Schuldbejaageren (*). Het Besluit op dit Verslag genomen, beantwoordde ten volle aan de vervolgzugtige woede der Staatsleden, die deeze Commissie hadden uitgemaakt, en byKans de geheele Vergadering van het Landschap eenpaarig bezielde (†).

LII. BOEK. 1787. 1788.

Hoofdzaaklyk kwamen de toen genomene Besluiten hier op neder. De Wapens van de vernietigde, voorheen gewettigde Exercitie Genootschappen, na *Assen* overgebragt, als mede de verdere Genoot-

Verrigtingen.

(*) Dit wydloopig en in haatlykheid alle verbeelding te boven stygend Verslag is voorhanden in de *Verzam.* by DE CHALMOT III. D. bl. 167—243.

(†) *Verz.* by DE CHALMOT III. D. bl. 244—250. De Bylaagen daar toe strekkende loopen van bl. 251 tot 314.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. nootschaplyke Eigendommen, werden, ten voordeele van den Lande, verbeurd verklaard; ten einde daar uit, zo veel mogelyk, de kosten te vinden, tot herstel der goede Orde als anderzins, door het opgemelde wangedrag, gelyk zy spraaken, veroorzaakt; ten zelfden einde zou men bekeeren 't geen van de Wapenen der niet gewettigde Genootschappen kwam; en de Penningen van het Vaderlandsch Fonds: wie eenige Wapens van gemelden aart, Papieren of Eigendommen, die vernietigde Lichaamen toekomende, bezat, moest, binnen een kort bepaalden tyd, des opgave doen, op verbeurte van vyftig Goud Guldens. Burgersocieteiten werden op 't sterkst en strengst verboden. Voorts, zo wat door de Wapengenootschappen, als door de andere Societeiten beraamd, besloten, en ter volvoeringe bewerkstelligd was, door binnen- en buitenlandsche Briefwisseling, voor vernietigd verklaard.

Uitgemonsterde Persoonen. Meer bepaalde Persoonen werden uitgemonsterd, met de haatlykste kleuren getekend, en ter byzondere straffe verweezen. In de eerste plaats betuigden zy, met verontwaardiging beschouwd te hebben het gedrag van Mr. W. Tonckens, W. de Jonge, W. Manting, N. ten Wolde, O. Blom en A. Meursing, in de *Wyk*, het *Hoogeveen* en *Meppel* woonagtig: alle Leden der *Drenthsche* Souveraine Vergadering; en de twee eerstgemelden van den loflyken *Etstoel*. Deeze allen beschree-

schreeven als Persoonen, die zich op eene byzondere wyze, gemengd hadden in de verre uitziende onderneemingen en gevaarlyke beweegingen, waar door dit Landschap en veele der beste Ingezetenen, aan eene volkomene ruine zeker zouden zyn blootgesteld geweest, indien door de zo volkomene als gelukkige Omwending van zaaken, de geheime aanslagen nog niet by tyds verydeld waren, verklaarden zy voor altoos vervallen van hun Regt om ten Landsdage te verschynen, en in den Etstoel, of eenig ander Collegie van Policie of Justitie, voor het toekomende, zitting te neemen.

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Geen werd in haatlyker dag gezet dan Jonker C. DE VOS VAN STEENWYK *tot de Havixhorst*. Die Edelman, en aanblyvend Lid der *Drentsche* Staatsvergadering, komt hier voor, als de voornaamste Hoofdbeleider van zo veele inconstitutioneele handelingen; van het gewapend uittrekken na *Gelderland*, om aldaar de oproerige Ingezetenen tegen hunnen wettigen Souverain te styven, als Opsteller van het Verzoekschrift by Staaten van *Overyssel* ingediend. Deeze Ridder hadt zich, naar luid dier beschuldiginge, op eene verregaande wyze tegen de Hoogheid van den Lande vergreepen, zich het vertrouwen van de Regeeringe geheel onwaardig en voor altoos onbekwaam gemaakt, om ter Staatsvergaderinge te verschynen, of eenige Ampten, hoe genaamd, binnen het Landschap te bekleeden.

C. DE VOS VAN STEENWYK's lot in 't byzonder.

LXI. BOEK. 1787, 1788. Als mede J. C. van Rossen. De Scholtus en Geregtsfchryver van het *Echten Hogeveen*, J. C. van Rossen, vondt zich, als een yveraar, om door de laagfte en verfoeilykfte middelen het zaad van tweedragt alom te verfpreiden, en de Ingezetenen tegen de wettige Overheid op te zetten, geheel onwaardig verklaard om eenig openbaar Ampt in het Gewest te bekleeden, of zelfs als Advocaat iets te verrigten. Zyne post werd een ander toegefchikt.

Zo ook D. v. d. Wyk op de Klenke. Zo werd ook D. van der Wyk *op de Klenke* met den naam van *openbaar Volksberoerder* beftempeld, voor altoos verftooken verklaard van alle bevoegdheid om zitting te neemen in de Landfchaps Vergadering, of eenige Ampten in hetzelve; met byzondere aanfchryving aan de Scholtusfen in *Zuiderveld* om op het verdere gedrag van deezen onrustigen en gevaarlyken Perfoon een waakend oog te houden.

Algemeene maatregelen. De overige Leden van alle Wapenhandelende Genootfchappen, van Burgerfocieteiten, en Beftuurders van het *Nationaal Fonds*, moesten een zeer vernederende Verklaaring tekenen, herroepende en afkeurende wat zy voorheen, ten opzigte van de Staatsbeweegenisfen, gedaan hadden, met belofte van het handhaaven en verdeedigen der thans vastgeftelde Regeering, zonder inmengzel van eenige fchadelyke Nieuwigheden, zouden zy anderzins tot de Staatsvergadering, of tot eenige andere Ampten, of openbaare Posten, worden toegelaaten.

In

In geenen deele werden de Hoofdbeleiders daar door ontheeven van de Regtsvervolgingen, die de Drosfaart, als Hoofdofficier, mogt vermeenen tegen hun te moeten te werk stellen; in tegendeel werd hy verzogt om het Regt, hoe eer hoe beter, tegen de meest schuldigen werkzaam te doen zyn: en ten deezen tyde reeds gelast om tegen den Heer VAN DER WYK *op de Klenke*, naar gestrengheid der Wet te handelen (*). —— Ingevolge van dit Staatsbesluit werd hy crimineel gedagvaard en veroordeeld om zyn leeven lang zich buiten het Grondgebied des Landschaps en der Stad *Koeverden* te moeten onthouden, onder bedreiging van zwaarder straffe, en verweezen in de kosten (†).

LXI. BOEK. —— 1787. 1788. Vonnis over D. VAN DER WYK *op de Klenke.*

Onder de by naame veroordeelden waren Mr. W. TONCKENS, W. DE JONGE en Jr. C. DE VOS VAN STEENWYK *tot de Havixhorst*, de Staaten des Landschaps aan met een verzoek tot intrekking des tegen hun genomen Besluits; doch zonder vrugt; men wees het van de hand, en volhardde by het uitgeweezene vonnis (§).

Vrugtlooze tegenkantingen der Veroordeelden.

Even min slaagde de Ridder DE VOS VAN STEENWYK *tot de Havixhorst*, zo by de Staaten als by den Stadhouder, tot herstel in zyn regt om ter Staatsvergadering zitting te bekomen, en om zyn Ampt, als Rentmeester der Domeinen te behouden.

Wat DE VOS VAN STEENWYK vrugtloos beftaat.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 244—250.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 315.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 75.

LXI. BOEK. — 1787. 1788. den. Eerst vervoegde hy zich tot den Stadhouder, en vervolgens tot de Staaten, met verzoek dat zyn Ampt nog niet aan een ander mogt gegeeven worden. Onbeantwoord liet zyne Hoogheid 's Edelmans Verzoekschrift. Dan der Staaten Antwoord luidde op deezen schorren en afwyzenden toon; „ dat zyn Request, „ wel verre van te kunnen strekken tot „ zyne Regtvaardiging, veel eer geschikt „ was om de billyke verontwaardiging „ over den voorigen hoon te vernieuwen: „ om dat hy de Vergadering, waar in „ dat Besluit genomen was, voor incom„ petent hadt verklaard; waarom zy het „ zelve, onder betuiging of blyk van ge„ past ongenoegen, afweezen, en den „ Landschryver gelasteden, om voortaan „ alle Requesten om verandering te maa„ ken in dit Besluit, terstond van de hand „ te wyzen, als niet geschikt om ter raad„ pleeginge te worden gebragt." —— Vrugtloos was desgelyks een nader omstandig en beredeneerd Verzoekschrift door dien Edelman den Stadhouder aangeboden, waar in hy zich beklaagde, „ dat „ hy, by wege van feiten, niet alleen van „ die Regten, welke hem, uit hoofde „ zyner toelaatinge ter Staatsvergadering „ en als Amptenaar des Landschaps toe„ kwamen, ontzet was; maar ook te „ deerlyk gekwetst in zynen goeden „ Naam en Eer." —— Te vergeefsch verklaarde hy, in 't zelfde Stuk, te vertrouwen, „ dat zyne Hoogheid zich niet zou

„ ont-

„ onttrekken om een gunstig oog te slaan „ op dit Adres en Verzoek, daar het tot „ eene zyner luisterryke Waardigheden „ behoorde om voor te komen, dat geene „ Ingezetenen, en dus ook geene Leden „ van Staat, van hunnen gewoonen Reg- „ ter afgetrokken; maar integendeel be- „ waard wierden in hunne Vryheid, Ge- „ regtigheden, Privilegien, wel herbragte „ Costumen en Usantien (*).”

Lot van verschei-de Kerk-leeraars in *Drenthe*.

Een en ander Kerkleeraar in *Drenthe* hadt zich, in deeze dagen, als Patriot laaten zien. Beschuldigingen by beschuldigingen ontbraken geenzins. Allen deelden zy niet in een het zelfde lot. HEMMES, Leeraar te *Emmen*, werd van zyn Standplaats afgezet, en het prediken in *Drenthe* verboden (†). — Dit was ook het lot van den Leeraar HEIN, Predikant op het *Hoogeveen*, onder andere werd die Grysaart afgezet, om dat hy eene bende Oproermaakers beschuldigd hadt, dat zy eenen Geneesheer op den weg opgehouden, en genoodzaakt hadden te rug te keeren, waar door een ongelukkig Lyder zonder hulp gestorven was (§). — Twee anderen die zich onderwerplyk aanstelden, met

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 70—76. en 82—91.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 289—351. IV. D. bl. 80.

(§) HEIN *Egte Opgaaf en Verbaal der redenen om welke hy van zyn Dienst ontzet en de Inwooning ontzegd is*, bl. 6—36. en 107—139.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

met naame G. ALBRINCK te *Odoren* (*), en SCHACHT te *Borger*, kreegen vergiffenis en opheffing van de schorsfing in hun Ampt; doch op harde voorwaarden. De eerstgemelde moest, in zyne Gemeente, ten overstaan van den Scholtus en twee Visitatoren van het Synode, eene Boetpredicatie doen, en voorts tegenwoordig zyn by eene dergelyke, die zyn Amptgenoot SCHACHT, op den eerstkomenden Landdag, te *Assen* moest houden. HEMMO WILHELMUS HEMMES, in zyn dienst te *Anlo* geschort, verzogt mede, en bekwam genade op harde bedingen, en het doen eener Boetpreeke voor zyne Gemeente, ten overstaan van Commissarissen (†). — Men stelde voorts vast, om, door de meestgepaste middelen voorzieninge te doen, en naauwkeurig te letten, dat geen Leeraars of Proponenten, die elders in in het Gemeenebest, zich weezenlyk in de

(*) Een Brief diens Leeraars aan den Heer J. A. DE CHALMOT geschreeven, en in diens *Verzameling* XXV. D. bl. 281—302. voorkomende, verdient op dit stuk nageleezen te worden.

(†) Uitgezogt en blyk van verbittering draagende waren de Texten deezen Leeraaren by die gelegenheden vorgeschreeven. Den eersten werd opgelegd te handelen over SPREUKEN XXIV. 21. 22; den tweede over ESRA IX. 13. 14; en den derden over I THIMOTH. II. 1. 2. Kleinigheden zyn die Textvermeldingen; doch draagen te zeer het merkteken van de bitterheid dier dagen, om ze onopgetekend te laaten. Waar toe wordt het Openbaar Onderwys by de Godsdienstverrigtingen niet al misbruikt! Zie *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 315. *enz.* *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 364.

de nu gedempte Onlusten gemengd mogten hebben, binnen het Landschap tot den Predikdienst, of eenige andere deelen van het Leeraarampt, zouden worden toegelaten (*).

LXI. BOEK. 1787. 1788.

Ook in deezen Landschappe kwam eene Amnestie te voorschyn. Behalven de uitsluitingen der reeds gemelde Beschuldigden, en eenige anderen, is die Amnestie met zeer veele uitzonderingen, naar den heerschenden geest der Amnestien van die dagen, omheind (†). Men voerde 'er eene Landschaps Eed in. By denzelven werd byzonder bepaald, dat men den nu herstelden Regeeringsvorm „ zou helpen „ conserveeren en maintineeren, zonder „ zich bevoegd te houden immer elkan„ deren, by meerderheid van deezen Eed „ te kunnen ontslaan, en dat zy, wan„ neer hun iets mogt voorkomen, dat „ daar tegen opzettelyk zou worden on„ dernomen, daar van aan de Staaten, „ den Heer Erfstadhouder, of Vrouwe „ Gouvernante in den tyd, of aan den „ tydigen Drossaart, ten eersten kennis „ zullen geeven (§)."

Amnestie en Eedvordering.

's Landschaps Regeering betoonde zich waakzaam tegen het zaad van nieuwe Staatsonlusten, haars oordeels, ryklyk gestrooid in Geschriften. Alles van dien aart

Behoedzaamheden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 365.

(†) Dezelve is voorhanden in de *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 76—80.

(§) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 81.

LXI. BOEK. — 1787. 1788.

aart werd verboden, en met naame de *Post van den Neder-Rhyn*, met den naam van *Schandschrift* getyteld; en eene belooning van Honderd Dukaaten uitgelooft aan den ontdekker van den Schryver of Drukker van een Stukje, uitgekomen onder den Naam *De Tegenwoordige Staat van Drenthe ontmaskerd* (*).

Geschil tusschen de Staatsleden.

In *Drenthe* zag men tusschen de Ridderschap en eenige andere Staatsleden een soortgelyk verschil als in de andere Gewesten. De Dingspillen van *Beilen*, *Diever*, *Noordenveld* en *Oostermoer* hadden, op den Landdag in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXVI, de dus verre gevolgde wyze van Overstemming bedenkelyk gemaakt; en in 't volgend Jaar ten Landsdage een breedspraakig Vertoog ingediend, tegen het gevoelen van de Meerderheid der Ridderschappe, en de Dingspillen van *Zuidenveld* en *Rolde* (†). Geenzins bleef men in gebreke om op den eersten Landdag des Jaars MDCCLXXXVIII, dit onafgedaane stuk onder handen te neemen. De Ridderschap, nevens de twee laatstgemelde Dingspillen, eene lyn trekkende, verklaarde thans gereed en bereid te weezen, tot het beraamen der noodige schikkingen om dat hangend Geschil, ingevolge van het Landschaps Besluit des Jaars MDCCXLIV en het Diploma van den Jaare MDCCLXVI aan

(*) *Verzam.* by DE CHALMOT IV. D. bl. 22.

(†) Deeze Deductie is voorhanden in de *Verz.* by DE CHALMOT VIII. D. bl. 97—107.

aan den Erfstadhouder ter Beslissinge over te geeven. Egter niet zonder uitdruklyke Verklaaring van de zyde der Ridderschappe, om onverlet te blyven in het geen zy vermeenden tegen de Ondertekenaaren (*) regtens te zeggen te hebben, wegens de beledigende uitdrukkingen en haatlyke aantygingen in dit Stuk voorkomende. —— Voorts verstondt men, dat de Ridderschap, nevens de twee met dezelve instemmende Dingspillen, een Antwoord op het ingediende, en in eenige opzigten zo haatlyk beschouwde, Stuk zou inleeveren, 't geen zo ras mogelyk gedrukt en waar van aan ieder der vier tegenstreevende Dingspillen een Afdruk zou gezonden worden; ten einde om naa de leezing van 't zelve te kunnen bepaalen, of de Eigenerfdens verkoozen het stuk in geschil verder staande te houden, dan daar van afstand doende, in de verdeediging en aangetoogene bewyzen van Party, voor altoos, te berusten. Dit Stuk zag eerlang het licht (†), en behoeven wy naauwlyks te

LXI. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) De Ondertekenaars waren A. H. NYSINGH, wegens het Dingspil van *Beilen*; WILLEM COOB'S *van de Hught*, wegeus het Dingspil van *Diever*; J. H. BAVING, wegens het Dingspil *Noordenveld*, en A. MEURSING wegens het *Dingspil Oostermoer*.

(†) Het voerde ten tytel, *Tegenbetoog over de Staatsstemming in Drenthe, naamens het Lichaam van de Ridderschap met de Deductie door de Dingspillen Zuidenveld en Rolde, tegen de zogenaamde Dingspillen Beilen, Diever, Noordenveld en Oostermoer, nopens het Regt van Overstemminge ter Staatsvergadering van het Landschap Drenthe, opgesteld door*

LXI. BOEK. te melden, dat de zaak overeenkomstig daar mede beslist werd.

De Bestuurders deezer Landschaps, zich beroemende „ op eene zagte en gemaa„ tigde wyze, door het verleenen van „ Gratie en Amnestie," (hoedanig eene hebben wy gezien en kunnen over de hier geroemde wyze uit het voorgaande oordeelen,) „ de Ingezetenen tot hun„ nen pligt als gehoorzaame en getrouwe „ Onderdaanen, weder te rug te bren„ gen," zagen hier mede geen einde aan de woelingen althans zy vermelden, „ dat „ zy nog by aanhoudenheid, door hal„ starrige en wreevelmoedige Twiststoo„ kers en onvergenoegde Volksberoerders, „ van tyd tot tyd, werden gedwarsboomd: „ Menschen, die, onder andere, door „ het verspreiden van schrikverwekkende, „ doch van allen grond van waarheid ont„ bloote Geruchten, inzonderheid van het „ aannaderen van een *Fransch* Leger, niet „ alleen de goede doch onkundige en ligt„ geloovige Ingezetenen gedurige vreeze „ zogten aan te jaagen; maar ook ande„ ren, gelyk uit de omstandigheden hoogst „ waarschynlyk mogt worden opgemaakt, „ door Inductien, onderlinge afspraaken „ en verbintenissen van de door hun vast„ gestelde Verklaaring zogten af te trek„ ken

1787.
1788.
Daar aan aanhoudende woelingen.

door J. W. Krbop R. G. *op last hunner Ed. Mog. de Heeren deezes Landschaps gedrukt, naar inhoud van de Resolutie van* 11. *Maart* 1788. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 722. *en* 1444.

„ ken, en te rugge te houden; waar door „ het vuur van tweedragt en verdeeldheid „ weder werd aangeblaazen, tot verydeling van hunne welmeenende poogingen en het berokkenen van voot, den „ Lande verderflyke gevolgen." LXI. BOEK. 1787. 1788.

Om hier in te voorzién namen zy die Ondertekenaars in hunne byzondere Bescherming; en verboden, op het allernadruklykst, het roekloos verspreiden van ongegronde schrikverwekkende Gerugten; onder zwaare bedreiging dier Rustverstoorderen en Oproermaakeren. Zy gelasten en volmagtigden den Drossaart tot nauwkeurige naspeuringe, om die oproerige Twistzoekers en Verleiders te ontdekken, en in regten te vervolgen. Als mede om een byzonder en waakzaam oog te doen houden op de zodanigen, die zich, als Aanvoerders en Hoofdbeleiders der jongste Onlusten, strafschuldig hadden gemaakt; doch tegen welken de Drost, met hun goedvinden, voor als nog de Justitie niet hadt doen werkzaam zyn; ten einde inmiddels te beproeven, of hunne voorige Politieke Dispositien zo veel invloeds op hun gedrag zouden hebben gemaakt, dat dezelven zich voorts als gehoorzaame en stille Ingezetenen zouden gedraagen; met verzoek, om, by de geringste daad van wederstreevigheid of onbetaamelykheid dier Persoonen, de voor eerst ter zyde gelegde Regtsvorderinge te doen voortgang hebben (*). Middelen daar tegen aangewend.

Eene

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT V. D. bl. 319. *enz.*

LXI. BOEK. — 1787. 1788. Veelvuldigheid der zich niet schikkenden. Eene Naamlyst van zes honderd acht en zestig Persoonen, die in verscheidene Patriottische Betrekkingen gestaan hadden, en nalaatig waren gebleeven om de bovengemelde Verklaaring, in tyds, te tekenen, en die ingevolge van een Staatsbesluit, onbekwaam verklaard werden tot het waarneemen van Politieke of Kerklyke Bedieningen, binnen het Landschap; wyst uit hoe veelen nog openlyk weigerden zich naar het thans veranderd beloop van zaaken te schikken (*).

Verbeteringen in het Landschap. Zints eenige Jaaren hadt men zich op de bevordering van den meerderen bloei deezes Landschaps toegelegd, en ten dien einde Vaarten gegraaven. Met dit werk hieldt men zich steeds onledig. Van den gunstigen uitslag dier poogingen strekte een nieuw aangelegd en steeds toeneemend Dorp, op den geweezen eigendom der Kloosteren aangelegd, en van daar *Kloosterveen* geheeten, ten overtuigenden blyke. Van den oorsprong deezes Dorps hebben wy gewaagd, en van de aanstalte tot het stichten eens fraayen Kerkgebouws gesprooken (†). Dit was, in den Jaare MDCCLXXXVIII voltrokken, wanneer de Inwying geschiedde en de eerste Leeraar aan dit Dorp werd toegevoegd (§).

(*) *Vervolg. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 154 *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* II. D. bl. 482.
(§) *Tegenwoordige Staat van het Landschap Drenthe* I. Stuk bl. 106.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

Al-

Laat